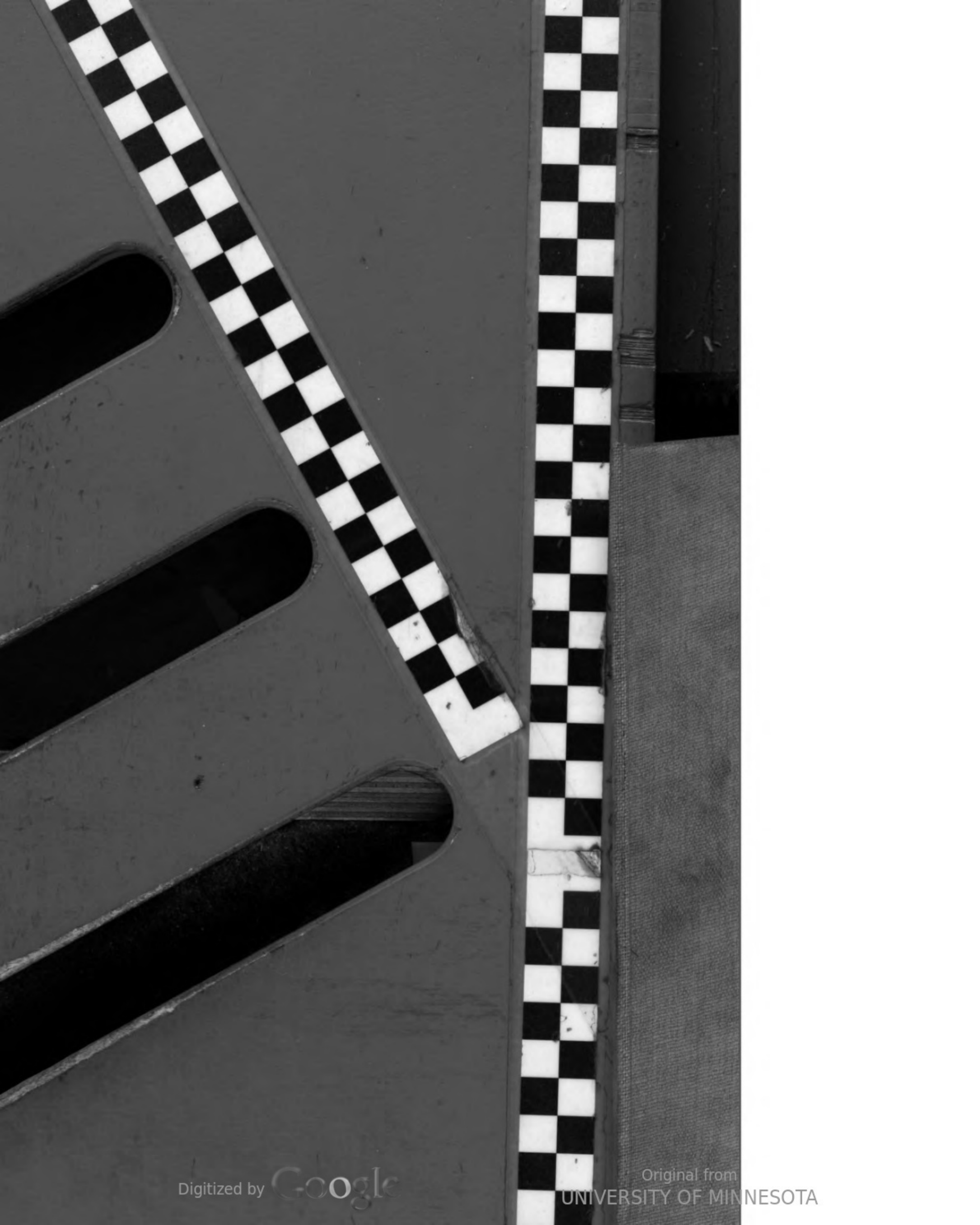

The Library of

Class 944.027
Book q C73mD

**PHILIPPE DE COMMINES
MEMOIRER**

UDGIVET AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Philippe de Commines

HANS MOGENSENS OVERSÆTTELSE AF PHILIPPE DE COMMINES MEMOIRER

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET
UDGIVET AF POUL NØRLUND
ORDBOG AF KR. SANDFELD JENSEN

FØRSTE BIND

KØBENHAVN MCMXIII
GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG
H. H. THIELES BOGTRYKKERI

Digitized by Google

UDGIVERENS FORTALE

Philippe de Communes' memoirer hører til det 16. århundredes mest yndede politiske læsning. I 1524¹, 13 år efter Communes' død, udgaves den første og vigtigste del af værket, omhandlende Ludvig XI's historie, og i 1528 den anden del, om Karl VIII. Fra da af følger igennem århundrederne det ene oplag efter det andet, indtil 1540 hver del for sig, men fra da af samlede, og gang på gang i nye og forbedrede udgaver. Allerede fra det 16. årh. kendes 33 optryk, der ordner sig i to hovedgrupper, en ældre udgave ved Jean de Selve og en yngre, forbedret ved Denis Sauvage, der første gang udkom i 1552. Til og med den sidste udgave af 1903 kendes ialt 55 forskellige tryk af Communes' memoirer.

Til deres popularitet i Frankrig svarer en usædvanlig udbredelse også uden for landets grænser. Utvivlsomt skyldes dette i første række, at reformations-tidens bekendte historiker, den lærde tysker Johannes Sleidanus, forfattede en latinsk oversættelse, som første gang udgaves i 1545 og siden udbredtes gennem en række nye optryk. Da denne oversættelse fik den største betydning for den følgende tids oversætterlitteratur, må det her nævnes, at det på ingen måde var en fuldstændig oversættelse, men snarest et udtog, med det hovedformål at samle de positive historiske oplysninger, som Communes gav, således at hans personlige overvejelser og kritik — alt det som giver værket dets store litterær-historiske betydning — udelodes eller forkortedes.

Allerede året før den latinske udkom den første italienske oversættelse, og derefter følger i 1551 en tysk, i 1578 en hollandsk, i 1624 en svensk, i 1643 en spansk, i 1674 en engelsk. Efter en dansk oversættelse vil man lede forgæves i enhver Communes-bibliografi.

Og dog er forholdet det, at Communes' memoirer to gange er bleven oversat til dansk, een gang ligesom den tyske og den svenske med Sleidanus som mellemled i en ikke ganske afpoleret oversættelse fra sidste halvdel af det 17. eller begyndelsen af det 18. årh. (hs. i Karen Brahes Bibl.), og een gang langt tidligere end denne i en oversættelse, der er foretaget direkte efter en fransk original (beklagelig nok Jean de Selves meget mangelfulde udgave i et af dens senere optryk fra 1560'erne), og som i 1574 forelå færdig fra oversætteren, Hans Mogensens hånd.

Når denne sidstnævnte oversættelse på grund af dens litterærhistoriske og sproghistoriske betydning nu udgives af Det danske Sprog- og Litteraturselskab, opfyldes dermed et ønske som allerede i lang tid har været fremsat af danske historikere og filologer, først vistnok af Chr. Molbech i hans bekendte fortegnelse over de i Stockholm opbevarede danske håndskrifter (Hist. Tidsskr. IV, 129) og en halv snes år efter ham af N. M. Petersen i hans litteraturhistorie (III, 400 f.).

¹ Se Bibliotheca Belgica (ed. van der Haeghen) under Communes og Memoires de Ph. de Com-mynes éd. Mandrot 1903, Introduction p. CXII ff.

AUG 3 1923 5 / Cammermeyer 6.75

289111

Medens Hans Mogensens oversættelse aldrig nåede frem til udgivelse, afskrevs den dog nogle gange i samtiden og den nærmeste eftertid. Den er os derfor bevaret i tre håndskrifter: 1) i Riksbiblioteket i Stockholm (S), 2) i Rigsarkivet i København (R) og 3) i gl. kgl. saml. på Det kgl. Bibliotek i København (K).

Af disse tre håndskrifter er intet Hans Mogensens originalmanuskript, og intet af dem er i deres indbyrdes forhold sekundære. Ved udgivelsen må der således tages hensyn til dem alle tre; intet af dem kan principielt foretrækkes, og intet af dem udgår som overflødig.

Det sidstnævnte håndskrift, K, stammer efter skriften og retskrivningen at dømme fra anden fjerdedel af det 17. årh. Det omfatter kun første del af værket, Ludvig XI's historie (de 10 bøger af 15) og har ingen af de til oversættelsen knyttede fortaler, kommentarer etc. De to andre stammer bægge fra tiden o. 1600, de omfatter hele værket, men ganske fuldstændige er desværre ingen af dem. Af R mangler især betydelige stykker af de første bøger samt alle de indledende afsnit (men ikke kommentarerne), af S mangler ialt 18 blade, der formentlig er bortkommet ved indbindingen; men dette sidste håndskrift er dog langt det fuldstændigste, og alene af den grund — når alt andet stod lige — vilde det vel være det forsvarligste at lægge det til grund ved udgivelsen. Imidlertid har S tillige det store fortrin fremfor de to andre, at det alene er en garanteret direkte afskrift efter Hans Mogensens original.

Stockholmerhåndskriftet er med egen hånd gennemrettet af Arrild Huitfeldt. Således som det fremgår af den af ham i 1605 forfattede fortale, som han har ladet indsætte forrest i bogen og selv har signeret, har han, allerede den gang det overdroges Hans Mogensen at udarbejde oversættelsen, påtaget sig at se den igennem før udgivelsen, og han har da også, som han udtrykkelig skriver, modtaget manuskriptet fra oversætteren; men dette har han ladet afskrive, har derpå ladet afskriften gennemse og har endelig selv gået hele værket igennem. Ikke disse forskellige rettelser, men håndskriftets sikre historie giver dette det afgørende plus frem for de to andre.

Principperne for udgaven bliver da i korthed disse. S lægges til grund. Hvor dette håndskrift svigter, benyttes fortrinsvis R som den ældste af de to andre afskrifter; ved optagelsen af enkelte ord har udgiveren dog ikke taget i betænkning at foretrække K's ortografi, når denne stemmede bedre med hovedhåndskriftets. Da alle tre håndskrifter er sideordnede afskrifter har de ved indbyrdes afvigelser alle samme værdi. Ud fra dette synspunkt har udgiveren i almindelighed ladet de to håndskrifter overensstemmelse være afgørende, selv om det tredje har en ligeså forsvarlig læsemåde. At der lejlighedsvis må afviges fra denne regel er selvfølgeligt, idet også andre faktorer kan gribe ind, således i højeste grad den franske originaltext.

Medens dette gælder for textvarianter, bliver forholdet et andet for formvarianter, idet udgiveren her har ladet det udgivne håndskrifts form blive stå-

ende, hvor den på nogen måde er forsvarlig. Kun afgjorte skrivefejl er rettede ved optagelse af de andre håndskrifter former. Det har været et hovedprincip hellere at lade en forskrevet form blive stående end at fjerne en forsvarlig. Hvor alle håndskrifter har en meningsløs text, göres der kun forsøg på en retelse, hvor misforståelsen er indlysende. Hverken fordærvede eller rettede steder angives ved noget tegn i texten; alt desangående er henvist til det videnskabelige apparat. Hans Mogensens oversætterfejl er aldeles ikke rettede, og kun hvor de er forstyrrende for læsningen, er de omtalte i det videnskabelige apparat.

I den indre margen angives det udgivne håndskrifts foliotal; når her intet andet er bemærket, hidrører texten fra S; stammer den undtagelsesvis fra R eller K, angives dette ved henholdsvis * og ** foran tallet.

Et enkelt afsnit af håndskriftet udgives ikke. Der findes i S (delvis også bevaret i R) et antagelig af oversætteren udarbejdet, ret omfattende og broget register over navne og sentenser. Da dette alligevel ikke vil kunne erstatte udgiverens register, og da en sammenarbejdelse med dette er udelukket, vil det ikke blive trykt; dog vil der i det videnskabelige apparat blive givet såvel en karakteristik som en prøve.

På et enkelt punkt afviges desuden fra det udgivne håndskrifts ordning af stoffet. En oversættelse af Sleidanus' kommentar til Ludvig XI's historie, som i S står umiddelbart foran denne del af værket, får i overensstemmelse med R og S's egen indholdsfortegnelse sin plads efter dette afsnit.

Løvrigt gengives håndskriftet fuldstændig og så vidt görlig bogstavret, dog med følgende tre forbehold. 1) Forkortelserne, der ikke er hyppige i det udgivne håndskrift, bliver, med undtagelse af de i moderne retskrivning gængse, opløst i overensstemmelse med skriverens sædvanlige ortografi. 2) Når tegnsætningen er for vilkårlig og forstyrrende for læsningen, tillæmpes den, uden at dog derfor en moderne tegnsætning er gennemført. 3) Da store og smaa bogstaver ofte umulig lader sig skælnes fra hinanden, ses helt bort herfra, og i stedet for benyttes kun store bogstaver i egennavne og efter større skilletegn.

Rundt om i texten vil man finde tegnene † ;|, det sidste gengivende en firkantet klamme (]), der formentlig vilde virke stærkt forstyrrende ved læsningen. Hvad der står her imellem er, som omtalt i Huitfeldts fortale, de stykker der ikke findes i den ovenfor nævnte, forkortede oversættelse af Sleidanus og de øvrige af denne afhængige oversættelser. Hvor disse tegn mangler i S, men findes i R (i K er de helt udeladt), er de optagne i udgaven. Suppleret af udgiveren efter Sleidanus er de derimod kun blevet, når den ene halvdel forefindes i håndskrifterne. Dette bemærkes her eengang for alle, og hverken i det ene eller det andet tilfælde vil der blive gjort rede herfor i det videnskabelige apparat.

Det er ovenfor nævnt, at S er gennemrettet af Arrild Huitfeldt, og at han forinden har ladet det gennemse af andre (vexlende hænder), der bestemt synes at have konfereret det med originalen. Af disse forskellige rettelser angår hoved-

parten kun retskrivningen, og til dem tages i almindelighed intet hensyn, hvilket bliver så meget mere forsvarligt, som rettelserne langt fra er konsekvent gennemførte. Noget ganske andet er det, at alle disse rettelser ofte ved overskrivning har umuliggjort læsningen af den oprindelige text; i så tilfælde kan det blive nødvendigt at optage den senere hånds læsemåde, og der göres så rede herfor i det videnskabelige apparat. Også det ikke ubetydelige antal textrettelser må det principielt være formålet at undgaa, idet de to andre parallelle afskrifter, naar S er fordærvet, sædvanligvis må være de sikreste kilder til fastsættelsen af Hans Mogensens text; og Huitfeldts rettelser i særdeleshed, der — i modsætning til de andre hænder — sjældent synes foretagne med originalen ved siden, men i reglen er frit konstruerede, kan strængt taget kun opfattes som konjekture. Ud fra denne underkendelse af Huitfeldts autoritet vilde det naturligvis være det strængt konsekventeste at udelade hans fortale; alligevel at sætte den i spidsen for værket, retfærdiggöres antagelig fuldtud ved dens værdifulde oplysninger om oversættelsens forhistorie, såvel som ved dens hele litterære værdi.

Den vending, Huitfeldt selv bruger i sin fortale, er noget uklar, når han siger at han „nu anden gang effter hannom (nl. Hans Mogensen) haffuer offuerleett samme bog“. Meget taler for at forklare disse ord således, at han, allerede forinden han lod originalmanuskriptet afskrive, har gennemrettet det, og virkelig synes særlig iblandt marginalnoterne forskellige udtryk, som nu er indgået i texten, at måtte stamme fra en anden end oversætteren. En nærmere udredning af dette forhold vil blive givet i det videnskabelige apparat, men principielt vil det intet komme til at betyde, da i givet tilfælde ikke blot S, men også de to andre håndskrifter må stamme ned fra det af Huitfeldt rettede originalmanuskript.

Texten fordeles på to bind, således at det hermed udgivne förste bind omfatter de syv förste böger af Ludvig XI's historie, standsende ved Karl den dristiges död. I det andet bind følger derefter de resterende tre böger af Ludvig XI's historie og hele Karl VIII's historie (fem böger). Hertil vil slutte sig i et særskilt bind alt det videnskabelige apparat, hvorunder en ordbog og en sproghistorisk oversigt ved dr. phil. K. Sandfeld Jensen.

Den på titelbladet anvendte vignet er lånt fra Denis Sauvages udgave af 1559.

Selskabets tilsynshavende ved udgaven er dr. phil. Ellen Jørgensen og arkivar L. Laursen. Foruden disse to skylder udgiveren to medlemmer af selskabets bestyrelse, mag. art. Johs. Brøndum-Nielsen og fremfor alle underbibliotekar Carl S. Petersen tak for råd og hjælp.

Kjøbenhavn i September 1913

PHILIPPI COMINÆI HYSTORJ

**PHILIPPI COMINÆI
RIDDERES OCH HERRE AFF
ARGENTON HYSTORJ SOM JNDEHOLL-
DER KONG LODWIG DEND XI OCH KONG
CARLLS DEND VIII AFF FRANCKRIG
DERIS GIERNINGER OCH BEDRIFFT
UDSETT AFF FRANTZØSKE
PAA DANNSKE**

SAPIENT: 6

**MANGE WISE ERE WERDENS WELLFERDT
OCH EN WIISZ KONGE ER FOLCKENS STYRCKE**

PROUERB: 29

**DEND KONNING SOM DØMMER RETT I DEN FATTIGIS SAG
HANS SÆDE SKALL LENGE BLIFFUE BESTANDIGTT**

MDLXXIV

HUAD Y DENNE BOG JNDEHOLDIS

- I. Comminæi belkermellße oc wndskylding emoed dennom som skelde paa hannom, for den skyld att hand droeg till kongen aff Franckrige aff herttug Carls tiennifte.
- II. Comminæi egen forthalle thill her Angelus Catthus, erckebisþ thill Vienne i Delphinat, huilcken Comminæus skreeff diße x første bøger thill willge.
- III. De befunderligste stycker oc lherdomme, som mand maa lھے her oc der i diße x bøger.
- IIII. De x bøger Philippi Comminæj, om kong Loduigs xj oc herttug Carls krig, och andet meere.
- V. Johannis Sleydani forklaring paa nogle støcker, som kand were nøttig thill diße x bøggers grundelige forstand.
- VI. Kong Carls viii tog i Neaples, i femb bøger.
- VII. Jt register thill kong Loduigs oc herttug Carls crønnicke, oc kong Carls tog i Neaples.
- VIII. Enn kortt forklaring Johannis Sleydani paa nogle støcker, som i denne bog tunge ere att forståe, synderligen angaaendis kong Carls viii tog i Neaples, oc der hoes Comminæi leffnidt.
- IX. Enn sum paa her Angeli Catthi, som wor erckebisþ thill Vienne, leffnidt, som well skicker sig thill att følge med her Philippi aff Communes historie, oc er vnderligtt oc vært att lھے.

GUNSTIGE LÆSZER, OCH GOEDE WEN. PHILIPPJ COMINÆI skriff, som jndeholder kong LODWIG DEND XI oc kong CARLL DEND VIII aff Franckrig deris gierninger oc bedriff, er berømmidt for en de fornemste hyftorier, som vdi wor thid er vdgangen, icke allenniste for stielens oc sammenfettelßens skyld, som er klar, rund, kortt, obenbar oc lætt adt forståae; men meere, for att samme schrifter ere fulde aff werdzlig wißdom oc forstand, som hedenhører thill regieringsstand oc regimentte,
 10 huorfore same bøger oc skriff heldt bør att lhæßis aff førster oc herrer, oc dennom, som nogen regiering er betroid, end aff andet folck, dog hun dennom oc i nogen maade kand were nøttig. Jeg haffuer offte forwndret mig, att aff en wlærdt mand, som icke forståed latinen, nogit fligtt dett
 15 fuldkommen wor, skulle kunde forebringes, men der jeg seer heden thill dend lange forfarenhed, øffuelle oc brug, hand haffuer hafft thill hoffue, vdi krig och legationer, forundrer mig thes icke laa saare, och maa well bekiende, att lærdomb oc forfaring vdi latinen oc goede konster er goed,
 20 oc till huad som vdi skriff skall wdgaæ thienlig: men ett
 2 v forstandigt hoffuidt aff øffuelße, || lang brug oc forfaring er dett meste som gjør werckid. Beslutter derfor saaleedis, att forfarenhed gjør wißdomb oc forstand, men diße begge støcker samblede, som er forfarenhed oc latinen, kand gjøre ett mesterstøcke. Dett siunes well lige som COMINÆUS
 25 icke sellff skall haffue skreffuid denne sin bog, vdi denne form, hun nu er forefunden, men skall were giortt siden aff bispen aff Viënne eller andre, thi wdi forthallen thill bispen kalder hand hende memoires, dett er en jhuekommelße oc forthege-
 30 nelße paa huis vdi begge diße kongers thid sigh haffuer tildragitt, och hiembstiller hannom sellff dett paa latinen att forferdige. Sallig BIØRN ANDERSZEN thill Stenolt haffuer
 først

først handlitt med enn lærdt mand, well forføgtt i Franck-
 rige oc dett franzøiske sprog, wed nauffn M. HANS MOGEN-
 SZEN, da præst thill Giennerup vdi Skaane, men siden biß
 thill Trundhiemb, att hannd ikulle offuerfette oc transferere
 samme bog paa danke, huilckett hannd hannom oc laa thill ⁵
 willie effterkomb. Sallig PEDER GYLLENSTIERN, rigens marck,
 jeg da wuærdig secreter, oc EYLLER KRAUSZE, hoesueren-
 dis till Aarhus, wi loffuede nogen hielp thill samme bogs oc ^{3 r}
 arbedtz forferding, att dett kunde gange for sig, men der
 enn partt diße goede mend med døden ere affgangen, fick ¹⁰
 och anttuoridt forschreffne biß mig samme bog vdi hender,
 att jeg denn wille offuersee, læße, och emendere, som dend
 der och forstoed tydlike, latine oc franzøisk sprog, huad mig
 gott siønttis, saa haffuer jeg nu anden gang effter hannom
 offuerseett samme bog, oc derudj sommestedz rettidit vdi ¹⁵
 dancken, huad mig siønttis, dog indthett wdi hoffuidmeenin-
 gen. Och eptherdj JOHANNES SLEYDANUS haffuer holtt dend
 saa wærd, att hand dend paa latine haffuer udlatt, CASPAR
 HÆDIO, en prædicant thill Strasborrig, haffuer dend siden
 fortolckidt paa thydlike, som doctor BEUTHER wdi sin forthal- ²⁰
 le schriffuer, saa haffuer jeg oc well formeentt, att dend
 motte komme paa danke, saa well som paa anditt frem-
 ditt sprock, att danke mend oc mine landmend, vdi stædit
 for en hoeb skarns bøger de læße, som er Renecke foß,
 Faustus, oc flige fleere, heller motte wænis till att læße ²⁵
 nogen goede authores, || FRANCISCUM GUICIARDINUM oc ^{3 v}
 fleere, der kand bliffue offuerseett. Jeg will dend goede læ-
 sere icke heller forholde, adt huad emellom diße thegen
 vdi denne bog er indlatt oc indslutt † :| icke findes
 vdi dett latinke eller tydlike exemplar, menn alleniste wdi ³⁰
 dett frantzøiske, huilckett derfore COMINÆI meening oc
 schriff thill forklaring vdi dancken er indførtt, saa wij paa
 danke

danſke nu haffue en fuldkommenere COMINÆUM end paa
 latinen eller tydfke. Dend gunſtige læßere wille ſaadant
 mitt goede wellmeenende, mitt fæderneland oc landmend
 giortt thill æhre oc thiennifte, heller opthage vdi denn beſte
⁵ meening, end thencke, att jeg der med søger mig nogen
 æhre oc berømmelle att indlegge, oc der for heller wijde
 dend ſalige mand M. HANS MOGENSZEN, ſom dend der de
 ſørſte ſpaane haffuer affhuggitt, tack oc berømmelße der-
 for, end mig, ſom dett mindſte haffuer giortt: forhobis dog,
¹⁰ att læßeren ſchall wide os baade tack. Dend aldmechtigſte
 gud, hannom och huer eder befallendis.

ACTUM DRACHSHOLM I AUGUSTI 1605

ARRILLD HUITTFELDT.

HER PHILIPPJ COMMINÆJ DEFEN-
 SION, BESCHERMELSZE OC VNDSKYLDING, EMOED
 MANGE SOM HANNOM WBILLIGENN LASTE
 OC SKELDE, FOR DENN SCHYLLDT ADT
 HAND DROEG THILL KONG LODUIG
 AFF HERTTUG CARLS
 THIENNISTE

EFFTERDI IEG KAND FORNEMME OC HAFFUER HØRTT
 aff mange, end oc laa mercklige perloner oc høyforstandige
 folck, att COMMINÆUS staar ilde schreffuen hoes dennom, ¹⁰
 endog de icke haffue lyft thill adt skelde paa hannom, oc att hannd
 maa hoes mange føige forstandige bære ett skellms nauffn oc wan-
 røchte paa sin rette orlage, for denn skyld adt hannd droeg fraa her-
 ttug CARLL aff Burgundien sin herre, oc thoeg thienniste aff kongen
 aff Franckrige; da will mig were (laa gott som) fornøden, her nogit ¹⁵
 thill adt suare, paa dett jeg kand thage gott folck aff saadane tan-
 cker oc meeninger, oc wile de andre, oc dennom offuerbeuile, att
 de haffue belkyldet enn erlig oc velbiurdich mandt thill vrette. Fordj
 mangel mandt, naar denne thancke bliffuer hannom i hiertidt rod-
 fest, att COMMINÆUS haffde handlitt saa vthilbørligen, maa hand faa ²⁰
 wuillge thill denne bog att lھے (fordj huad gott kand enn forrædere
 schriffue eller lھے andre) oc end maa lke lade jlde om mig, oc agte
 mig lige saa god som hannom, effterdj jeg saadan en mandz bog
 fordrer oc fremmer, || och sticker denn herrer oc gott folck wdj hen- ^{5 v}
 derne. Ja icke om mig allene, men oc laa om denn goede JOHANNES ²⁵
 SLEIDANUS oc CASPAR HEDIO, som oc haffue thagit lig megen wmage
 thill med denne bog. Der thill oc laa MICHAËL BEWOTHER, som hende
 anden gang haffuer ladet vdgaee paa prentt med sin forthalle, huilc-
 ke alle, att de denne COMMINÆJ orlage icke giort haffue, storligen
 er att forundre. ³⁰

Wdj denn fembtte bog, om kong LODUIGS oc herttug CARLS feider,
 strags i begyndelßen schriffuer COMMINÆUS saalhedis om sig sellff.
 Om diße thide komb ieg vdj kongens thienniste &c. Huem dette
 lھے, oc agtter huordantt fiendlkaff oc feide diße thuende herrer
 haff-

haffuer werit emellom, oc weed icke sagen rett i grunden, kand let-
 teligenn lade fig dette jlde behage, synderligen, huor som er it er-
 ligtt oc oprigtigt moed i hiertidt, thj dett siunis, att COMMINÆUS haff-
 uer handlitt emoed adell oc æhre, i dett hannd droeg fraa sin rette
 5 arffherre, som hannom haffde opføed oc giortt wærafstig, vnder huilc-
 kenn hand haffde lheartt rytterie oc krigshanttering, der thill oc raad
 oc wisdomb, wnder huilckenn hand oc wor arffueliddendis oc haff-
 de line skønne herrefæder: thill enn anden herre, som wor hanns
 6 r fiendindthill dødenn. Dett staar huer mand well an, att hand || thaller
 10 om dett hannd forstaar: huad hand icke weed, adt hand derudj lader
 sig vnderuile. Her PHILIPPUS COMMINÆUS wor enn erlig aff adell, oc
 end med de beste, oprigtig oc fiin aff moed oc hierte, huilckett hanns
 schrifft rigeligen vduiler. Mand befinder oc i hanns schrifft, ord oc
 thalle (der gaar mand thill dør som inden er for) att hand hafuer
 15 weridt en chriften oc gudfrøchtig mandt, dog hand kunde med denn
 paffuelig forgifft nogit were forgaldit; dett adt hand droeg fraa her-
 tug CARLL oc thill konningen i thienniste, wor indthet hanns æhre
 fornheer, men kunde oc motte giøre thet med ald æhre, droeg jo
 oc laa greffuen aff S. PAUL fraa hannom oc thill kongen, oc bleeff
 20 conestabel, dett er ypperste befallningsmand oc øffuerste regentter
 i Franckrige nest kongen sellff, dette, om det skøntt (som troeligt er)
 fortøckte herttug CARLL, oc hand icke wor well thillfridz dermed,
 motte hand dog lade dett skeep, oc lade greffuen der for wlkellidt,
 fordj hannd icke haffde giortt entten emoed loug oc rett, ey heller
 25 emoed eed, ord eller æhre.

Denne samme conestabell, COMMINÆUS oc laa, oc andre herrer, som
 i lige maade droege kongen thill, hues goedtz oc herligheder som
 de haffde vnder herttug CARLL, dennom motte de niude, bruge oc
 6 v beholde, oc der aff oppebheere deris aarlige || landgilde, rentte oc
 30 thienniste, dend stund de thientte kongen, med ald friehed, och i
 alle maade wbehindert, ligeruiis som den thid de wore i herttug
 CARLS thienniste, ja conestablen haffde sine sødskind oc børn belid-
 dendis vnder herttug CARLL med deris herrefæder oc goedzs, wrøckede
 oc wrørde, huilckett sandelige icke skeed haffde, der som herttug
 35 CARLL haffde hafft nogitt lougligt thilthalle, enten thill dend ene el-
 ler dend anden: haffde oc icke heller skenckit dennom dett, og la-
 det dennom wlkellede, der som hand des haffde hafft rett thill den-

nom, men fordj hand dett iche haffde, da motte hannd well vden sin thack lade dem bliffue erlige mend, som de wore, for denne sag. Effterdj da, att wi icke befinde, att entten herttug CARLL eller nogen aff hans haffue ladet sigh forliude, icke med ett eniste ord emoed diße herrer thill wanæhre: lader jegh mig thøcke, adt dennom lkeer ⁵ wkiell aff dennom, som med wbelindighed oc wforstand wdlegge dennom dette herre vexel i werste maade, oc skelde paa dennom (oc synderligen paa COMMINÆUS) der forre, och ligeruiis som diße forskreffne herrer, aldielis vden æhrespilde, werendis fødde vnder herttug CARLL, haffue thientt kongen aff Franckrige: saa lthese wj oc ¹⁰ i lige maade, att mangeln erlig mand aff Franck-||riges jndfødige ^{7 r} haffue werit vdi thienniste hoes herttug CARLL, dennom sellff aldielis vden wlæmpe oc wanæhre. Wi lheeße vdi I bogs vj capittell om en wed naufn JOHANN CADETT, som wor fød thill Pariis, oc hafde thien- ¹⁵ niste hoes herttug CARLL, oc wor medt hannom vdi krig emoed Franckeriges konning, oc i enn slagting gjorde sin herre en drabelig thienniste, huilckenn foruden indthet haffde werit hannom wißere, end adt hand jo haffde bleffuidt entten slagen eller fangen. Der som nogen nu wille sige, adt dett wor icke des bedre giortt, oc att kongen (maa well lkee) der som hand haffde faaidt hender paa han- ²⁰ nom, haffde hand well giffuett hannom sin løn oc bethallning derfore: da hør end itt exempell. Wi lheeße och i fierde bogs 17 capitt: om en anden erlig oc drabelig mand (aff huad stätt oc werdighed hanns blod oc byrd angaaendis, wed ieg icke) kallidt HENDRICH, som oc wor itt Parise barn, en merckelig mand i herttug CARLS thienniste, ²⁵ huilcken hoes sin herre wor betroidt i høye och wigtige sager, oc bleff medt en legatt sendt thill kongen aff Franckrige, huilckett ieg achter, att icke lkeett haffde, der som denne Pariser der med haffde handlitt wthilbørligenn, och der for hafft lig nogen wnaade att forsee thill sin || naturlige herre kongen aff Franckrige. Ja mand ^{7 v} motte end well oc laa komme i denn tancke, adt i de dage (som nu er fulde hundrede aar siden, oc enda femb, oc paa dett siette) haffuer mand icke agtidt dette saa nøye, som mand well skulle giøre paa denne dag, ey heller en herre oc konge megit agtidt om, huad heller en mand hanns vnderdan thientte hannom eller en anden ³⁵ herre, hanns fientt eller frynt. Denne tancke gjør mig det ieg haffuer lheest vdi femtte bogis xj cap: att kongen aff Engelandt sender

der kongen aff Franckrige feidebreeff wed enn herold, JARTIERE
wed nauffn, som wor fød oc borren i Normandien, huilckett er vn-
der kronen Franckrige. Jeg lader mig thøcke, att haffde kongen
hafft nogen rett thill hannom, for denn schylld, att hand thientte
5 denn herre, som nu wor bleffuen hanns fiend, oc for denn lchyld,
att hand nu loed lig bruge i laadanttt itt ærrinde, som er hannom fey-
den att forkynnde, da haffde hand nu hafft goed effne oc orlage thill
att heffne lig offuer hannom: thj endog hand wor en herold, oc so-
dane feciales ere (som mand liger) hellige oc sanctj, att ingen maa
10 røre dennom thill thet werlte, da kunde hand hafue ladet hannom
straffe paa hallBenn som enn schellm oc lit fhederne riges fiend,
huilchett hand icke giorde, men loed hannom fare vdi fred, oc witte
8 r hannom stoer skenck|| och foræring, giørendis hannom oc laa fortrøst-
ning om widre naade i frembthiden. Derforuden wor lamme thid,
15 som COMMINÆUS droeg thill kongen, ingen feide emellom hannom
och herttugen aff Burgundien, men wor thagit i dage oc giortt itt
merckeligtt fordrag dennom emellom, som denn fierde bog vduifer,
huilckett oc laa warede saa lenge de både leffuede, dog ieg maa
bekiende att der løb megen skrømtte eblantt, oc de meente hin
20 anden icke throeligen, entten paa en eller anden side, saa wor der
dog fred i landene obenbarligen oc for alle mand, dett ingen andett
widste, derfor kand dett icke staae COMMINÆUS fornær, att hand i
freds thid droeg wdi fremmede land, lig att forløge, oc huem kand
wide oc lige foruist, om hand droeg thill kongen med herttug CARLS
25 lin herris minde eller wminde? Huad herren aff CORDES belanger,
som oc lchiffte herskaff oc droeg i kongens gaard, fraa frøickenitt aff
Burgundien, hertug CARLS dotter: fordj dett kommer indthet wed
mitt forfett, som er COMMINÆJ att forluare, will ieg der om indthet
disputere. Men hand droeg fraa hinde i oben feide, i hinde aller-
30 største nød, der hunn haffde mist lin goede her fader, wed hans dø-
delige affgang, der hunn allermest haffde folck oc goede raad be-
houff, fordj kongen laae hinde i landene, och anfechtede hinde paa
8 v dett allerhaardeste: || huor rett eller wrett denne CORDES herudj gior-
de, der om lader ieg andre dømme, dett giffuer mig indthet adt
35 skaffe, kand oc ey lignis wed COMMINÆJ exempell, som her omthallis.

Yddermeere da er indthet wilbere end dette, herrer oc førster
well bruge stundom forrædere i deris thienniste, men de loffue hin-
de

de icke, de belønne dennom eblantt medt for deris forrædelige gierninger, men att holde dennom i stoer acht oc æhre, att lade dennom were megit i deris omgiengelle, eller nogit sønderligtt att fortroe dennom, dett giøre de icke, och eblantt med naar de hafue brugtt deris thienniste, laa langdt dend kand were dennom nyttig, ⁵ da tørre de straffe dennom paa liffuett, som de oc icke ere bedre werde, ey heller andet aff dennom att formode, end som de haffue handlitt emoed deris formere herrer, att de lige laa skulle wille handle oc laa med dennom, thj huem som giør it skiellmstøcke, hand bliffuer oc laa goed att bede, locke oc kiøbe thill ett andet, der for beslutter jeg oc end (som mig liunis) kraffteligen, att der som COMMINÆJ gierning haffde weritt att anlee for nogit wærligtt eller forrædeligt støcke, haffde hannd aldrig kommidt thill att thiene kongen saa nær som hand liden giorde, bleffuidt hans raad, siddet med hannom thill bords, aldrig bleffuit (effter kongens seduane, naar hand wille || føre ^{9 r} stoer stadtz) klæd lige wed maiestaten sellff, aldrig bleffuitt betroidt thill adt wide rigens hemmelige handel, aldrig bleffuitt forlentt legatzuise vdi alleruichtigste sager thill attskillige herskab i chriſtendommen.

Jeg lader thet andet beſtaae alttſammen, men huad ære haffde dett werit kongen, att fremſende enn forrædere thill førſter, friſteder eller folck, ſine ærinder att handle, oc ſin perſoen der att repreſentere? Sandelige dett haffde werit maiestaten allerſtørſte forkleinering oc wanæhre. Saa kand oc huer mand well betencke, huorlhedis dett wille haffue bleffuitt thill thacke thagitt aff de herſkaff, som hannd bleff thillſentt, om de hafde bleffuit be- ²⁵ ſkickede med en æreforgæden ſkellm. Jeg lader mig tække, att hertugen thill Venedig oc dett hederlige raad der ſameſtedz aff thry hundrede fine, bedagede oc wiſe mend, wille haffue ſeett well wonderligen op wid, der COMMINÆUS komb thill dennom enn oc anden gang paa kongens wegne, der som hanns gierning haffde thientt ³⁰ thill dett nauffn, som hinde giffues aff mange, med ſtoer mißforſtand. Dett wille och børe kongens aff Franckrige legatt, att gaae oc ſidde offuen forre mange andre kongers oc herrers legater, ehuor de lade ſig finde thill ſtoere rigsdage och herremoder, derforre haffde dett weritt || wſkickeligtt mod alle, oc ſømmitt kongen ſaare jlde, saa- ^{9 v} dan enn mand fremb att lende, som icke wor ære werd, oc haffde beſmittet litt goede nauffn med nogen wærlig gierning.

Dett

Dett er oc indthet werdt att lige her emoed, att kongen kand haffue giffuet hannom opreiglning oc giortt hannom thill gilld mand oc gieff igien. Thj dett wille fremmede nationer føye haffue agttidt, som icke wor vnder kongens lydighed, oc huem som handler med
 5 forlett emoed æhre oc redelighed, hand er en schellm, ehuor well hand staar schreffuidt hoeß herrerne. Aeren er en saare spieldom thing, megit meere end ett øige, kand ingen wanck lide, mand weed aldrig huor hunn sidder paa menniskedt, bliffuer hun bortte, da findes hun aldrig meere igien, men COMMINÆUS haffuer leffuidt som
 10 en erlig mand, oc død som en ærlig mand, och haffuer lagdt erlige been i graffue, haffuer jcke trengdt thill nye æhre, giffuen æhre, eller kjøptt æhre, huilckett oc er allemand att raade sig att beflitte, att de kunde giøre hannom der effter.

Derfom nogen er, som med dette forschreffne icke will were for-
 15 nøigett, da forleer iegh mig thill, adt dett ieg nu will jndføre, schall binde leßitt, oc fuldkommeligen redde COMMINÆJ æhre fraa fallke
 10 r meeningen, som folck haffue thilthagitt sig om hannom, och fraa || wrene munde, som hanns gierning lafte, och thalle paa hanns æhre.

Wdj de dage haffde dett sig saa med Flanderenn, som COMM-
 20 NÆUS haffde hiemme vdi, att dett wor saa gott som dend frandzo- lke kronis feudum, saa att de greffuer aff Flanderen motte thage landett i lheen aff kongen aff Franckrige, motte oc giøre hannom huldskaff oc mandskaff deraff, som deris rette naturlige offuerherre, och vdi rettergang appellerede mand, oc skød sig fraa denn høyeste
 25 rett wdj Flanderen thill parlamenttidt i Pariß, som wi oc laa lھے i denne COMMINÆJ bog, adt kong LODUIG loed kalde och steffne her- ttug CARLL, ligeruis som en Franckeriges vnderdanne, thill saeme per- lamentt. Saalhedis stoed dette land indthill denn dag, paa huilcken bleff i Spanniē giortt fred emellom keiser CARLL V. oc kong FRAN-
 30 CISCUS I. aff Franckrige, effter att kongen nogen thidlang haffde weritt keiserens fange, huilckenn fred bleff giortt aar 1526. Da wor denne en eblantt andre fredzsartickle, att kongen skulle epther denn dag affstaae oc oplade keiseren ald denn rett oc thilhalle, som hand haffde thill Flandren, oc widre ingen rett kiende sig der-
 35 wdj. Jndthill denn dag wor alle Flaminge Franckriges vasaller och vnderdanne, oc da motte thiene cronen Franckrige, huem som wille,
 10 v oc emoed || huem kongen wille føre dennom. Dend dag bleff Flan-
 dren

dren først quitt oc ledigt fraa Franckrige, dog haffue de Flaminge,
 oc lynderligen de aff Gentt, end oc laa siden denn thidt, werit Franck-
 rige saare goede, oc end meere end rett, for den skyld adt de haff-
 de weridt laa gamble hin andens foruante, saa att keiseren haffuer
 weridt nød thill adt straffe der effter med suerdt oc i anden maa-
 de: der som nogen siden dend dag haffde dragid fraa de herrer aff
 Flanderen oc thill kongenn, y krigsthid emellom dennom oc kon-
 genn, dend motte were att beskylde, oc icke denn ædle oc velbiur-
 dige COMMINÆUS, som i sin thid dett well giøre motte, der ingen
 feide wor diße thuende hus emellom, huilckett skeede 30 aar thill-
 forne, der mand schreeff 1472. Ja dett meere er, befinde wj, att
 icke allene haffuer weridt diße lands vnderdanne friitt vdi fredz
 thid oc med frie willie att drage vdi thienniste, entten i Franckrige
 eller y Burgundien, effter theris goede tække: men oc laa naar de
 vdi krig bleffue fangne, motte de deris æhre vforkorttidt thienne
 dend herre dennom fangidt haffde, huilckett mand paa denne dag
 icke will lade were well giortt, men achtet adt were handlitt emoed
 æd oc æhre, fordy att andre land oc herrer icke ere hin anden saa
 foruante, som paa denn dag wor Franckerige och herttug CARLS
 land, som hørde thill || kronen Franckrige. Des haffue wi ett dra-
 beligtt exempell om her JACOB AFF S. PAUL, som bleff fangen her-
 ttug CARLL aff, oc siden thiente kongen, wdi femptte bogs ix capittell.

Dette haffuer ieg vdi beste meening willedt vnderrette dennom
 som anden meening haffue hafft, end goed, om dend welbiurdige
 mand her PHILIPPUS COMMINÆUS, forleer mig thill, dett bliffuer oc
 thagit mig aff i lige saadan en meening. Jeg forhaabis end oc laa,
 adt mangel erlig mand schall bliffue glad wed denne wnderwilning,
 att hand wed hinde bliffuer thagen aff sin wildfarelle, som dett oc
 er enn synd emoed dett ottende bud, att haffue ond meening om
 anden thill wrette, oc ett falsktt windilbiurdt om hannom i hierttidt.
 Er oc indthet menniske hinttandet laa fremmidt thill, effterdj wi jo
 boe vdi en werden, oc haffue enn throe oc christendomb thill sam-
 men, att os jo bør hinanden medt sandhed att forluare, oc lynderligen
 de døde, som icke kunde suare for sig sellff. Dett er oc enn stoer dødelig
 synd de affgangne att forthalle vden rett oc skiell, oc huem som wel-
 befindig er, gjør dett icke end, ehuor gott skell hand weed der thill.

HANS MOGENSZEN.

PHI-

PHILIPPI COMMINÆI FORTHALLE

THILL ERCKEBISPENN AFF VIENNE

EFFTER SOM Y, KIERRE HER ERKEBISP, HAFFUE WE-
5 ritt aff mig begierendis, att ieg wille schriffue oc opthegne
eder, huad ieg haffuer seett oc forfaridt aff kong LODUIGS
XI. woris naadige herris (huis siell gud haffue) gierninger, saa haff-
uer hand forskyldett dett aff oß, oc weritt saadann første, att hand
haffuer tilthientt att were y allerhederligste jhuekommellße, thj haff-
uer jeg nu giortt effter eders begieringh och derudj effterfuldt sand-
10 hed, dett allernermste ieg haffuer kundt jhuekomme oc drages
thill minde. Hans vngdombs thid weed jeg indthet aff att sige,
vden huis ieg hafuer hørtt aff hanns egen mund, men liden jeg
komb vdj hanns thienniste, indthill hans dødelige affgang (høes
huilcken ieg oclaa lod mig finde), hafuer ieg werit meere y hanns
15 stedze omgiengellße, end nogen anden aff dend stått ieg tientte
hannom vdj, oc i thet mindste haffuer ieg entten stedze werit hanns
kammer juncker, eller hafft med hans høye oc wigtige sager och
ærrinder att giøre.

Wdj hannom oc alle andre første, som jeg haffuer kiendt oc tientt,
20 haffuer jegh befundit baade vntt oc gott, fordj de ere mennilke saa
well som wj, oc fuldkommenhed findes i gud allene, men naar en
12 r første beflitter sig vdj duelighed || och andre goede wilkor, och flyer
vdygd, da er hand stoer pris oc æhre wærdt, fordj de ere meere
thilbøyelige thill theris egen lyst oc begiering, end andre mennilker.
25 Derudj wolder deris opfydzell, oc att de haffue føyge refflelle i
theris vngdomb, oc der thill medt, att naar the komme thill mandz
alder, giør huer litt beste, att de kunde føyge sig epther theris sind
oc begieringer.

Och fordj jeg icke gierne wille liuge, kand dett sig saa begiffue, att
30 sammesteds i denne bog kand findes dett icke aldeelis er hannom
thill loff, thj forhober jeg, att huem dett worder lhæfendis, skulle
offuerueige dette ieg her offuen rørtt haffuer, oc dermed lade sig nøi-
ge. Dog thør ieg well saa wiitt sige om hannom, oc hannom thill ære
oc berømmellße, att naar mand will achte dend gandske sum paa
35 hanns leffnidt oc vilkor, da siunes mig, att ieg aldrig haffuer kiendt

nogen første, wdj huilcken haffuer weritt minde laft oc wdygdt end vdj hannom, dog haffuer jeg hafft saa megen kundschaff med stoere herrer oc første oc saa megen omgiengelle med dennom, som nogen mand i min thid haffuer werit i Franckrige, baade med dennom, som haffue regnerit her vdj rigett, i Britannien, y Flandren, oc de andre omliggendis lande, Tydskland, Engeland, Spannen, Portugall oc Jtalien, || baade geistlige herrer oc werdzlige; eblantt dennom ere oc saa mange, som ieg med øyen icke seett haffuer, haffuer dog hafft deris kundskab aff den omgiengelle ieg haffuer hafft med theris ambaßater, formiddelt herrernis schriffuelßer och instructioner, huoraff mand nockfommeligen kand faae widlkab paa theris sind oc nature.

Saa will ieg dog, i dett ieg saa loffuer oc roeler hannom, icke haffue formindket andre første æhre oc goede nauffn, thj lender jeg eder nu huis mig saa strags haffuer kundit dragis thill minde, formodendis, atthj dett haffue weritt begierendis i denn meening, atthj wille thet jndføre i nogen bog oc schriff, paa dett luttinlike maall, huorudj i er saare wel forfaren, och der som saa lkeer, da schall mand der aff kunde kiende denne første, som ieg will omthalle, stoere ypperlighed vdj alle wilkor, saa och eders lherdomb oc forstandighed.

Der som i denne bog nogit fattis eller forlees, haffue i herren aff BUCHAGE oc andre, som kunde bedre sige eder her aff oc bedre schriffue her om, oc paa bedre frantzölke, end jeg. Menn endog de ere mange, som her aff wide oc omthalle kunde, saa ere dog bemelte BUCHAGE oc jegh denn sallige herre saa høyligen forpligtete || for hans stoere naade oc wenlighed emoed os, medt æhre oc velgierninger, huilcke icke før haffue hafft ende, end medt døden, som skilde os adt, att jngen med rette burde adt haffue bedre huekommellße her om, end hand oc jeg, menn ieg belynderligen haffuer hafft stoer orlage thill adt dragis thill minde, huis naade mig aff hannom er wedersfaren, formiddelt affbreck, skade oc sorrig, som ieg haffuer hafft effter hanns død.

Menn huad will jeg sige oc klage, dett er saa gammell sæd, att epther saadanne stoere første affgang lkee store omuendelßer, adt somme haffue lkade der aff, somme fordeell oc forbædring, som dett sig ellers oc saa begiffuer, adt goetzs oc ære icke vdschiffes

ep-

epther deris attraae, som dett gierne haffue wilde. Nu paa dett jeg epther ethers begiering kand gjøre eder vnderuißning om denne konning oc hans leffnidt, saa megitt mig der om er bewyft, will mig were fornøden, att begynde før denn thidt jeg komb i hanns^s thienniste, oc siden forføllgendis frembfare med mitt forlætt, indthill denn thid, ieg bleeff hanns thiennere, oc saa frembdeelis, indthill hans død.

DE BESYNDERLIGSTE STØCKER
OC LHERDOMME SOM MAND MAA LHESE
HER OC DER VDJ DISSZE THJ PHILIPPJ
COMMINÆJ BØGGER

GUD STRAFFER VMAADELIG BEGIERLIGHED. 5
Beskedenhed staar førster well ahn.
Stoer wantroe findes eblantt førster.
Huad paa raadit lkeer, skall mand wdj tuifflachtige sager icke oben-
bare.
Kong LODUIGS sind oc sæder bliffuer flitteligen beschreffuidt. 10
Førster bliffue offte forderffuede i opfødelßen.
En eniste mand er offte bedre end mange mand.
Sprock att holde vdj krigs thid er farligtt.
Kong LODUIG adtskilde førsternis forbund med stoer tredskhed.
Dett er offte fornøden, att en perloen allene er vdj anfeelße, haf- 15
fuer att raade oc biude, oc att mand vndleer lig for hannom.
Mand finder thuende haande førster.
De som er i forbund med hin anden, kand mand faae raad thill att føre
splid dennom emellom: kaste de lig sellff i neeruerendis farlighedt.
Paa raad schall mand høre mange deris meening oc anflagh. 20
Att hafue wløcke vdj enn slagttningh er enn saare farlig thinng.
Gud hielper gierne sachtferdige mennisker.
Førster bør for alle andre, att giøre mange menniscke thill goede.
Huor lom findes stoertt offuermoed och || hofferdighed, der føllger 14 v
meenligen med, jammer oc nød. 25
Historier att wide er førster høyligen fornøden.
Menniskens alder oc sæder bliffue dagh fraa dag jo lenger jo werre.
Førster som ere lade oc vdwlige, lom indthett andett søge end wel-
lyst, ere icke werde att haffue regimenttidt.
Sin fiend schall mand aldrig forachtte. 30
En fiende lom er fortuifflidt, er megitt adt frøchte.
Dend meenige mand behøffuer ett hoffuid oc en formand, som kand
holde hannom y mile.
Førster kunde thitt oc offte smykke och skiule deris affecter oc be-
gieringer med ett ærachtigt lkin oc skygge. 35

De

De som i en stad ere beleigrede, staa enn høy fare, naar de giøre vdfald.
Herttug CARLLS artt oc nattur beschriffues.

Huorlhedis mand schall omgaa is oc handle med legater, baade weners oc wuenner deris.

⁵ Mand schall ware sig for forsmædelige ord.

Huorlhedis mand schall holde sig medt sin første.

Gud lader ingen grumhed vltraffidt.

¹⁵ r Huorlhedis mand paa thet allerhøyeste kand giøre sin fiende schade. ||

Huorlhedis kongerne aff Engeland opdriffue pendinge aff deris vnderlaatter.

¹⁰

Huorlhedis kong LODUIG brød herttugh CARLS offuermoed oc stiffindighed.

Keiser FREDRICHs suar, som hand gaff kong LODUIGS legater.

Dett skeer ofte adt oc laa megtige och forstandige folck, endog de

¹⁵ bliffue adtuarede, icke kunde vndgaae farlighed.

Huem en krig begynder, oc er roden och ophoff thill hinde, hand faar allmindeligen en sorgfuld ende paa hinde.

Førsternis jammer oc vløcke bliffuer aff gud thillatt thill heffn wdoffuer dennom.

²⁰ Naar mand nyes haffuer wundet land oc folck, schall mand thillfette fromme oc venlige befallningsmænd vdoffuer dennom.

Naar lycken gaar os emoed, schulle wj bekiende wore synder, bede om forladellse oc bruge wore weners raad.

Jt jammerliggtt exempell paa dennom, som ere egenfindige.

²⁵ Legatter oc gefantter schulle were forfaridt oc forstandigt folck.

En goed oc from første er en stoer gaffue aff gud.

Konger schulle icke tragtte ephter dett dennom sellff er nytteliggt,

¹⁵ v men ephter dett || som erliggt oc billiggt er.

Jngen første findes, vdi huilcken jo nogit findes, som straffeligt kand were.

³⁰

Jtt exempell thill itt wanartiggt oc forkrøbidt folck.

Dend meenige mand giffuer sig icke gierne vnder ett fremmidt oc vdlendisk herskab.

Dett haffuer megit paa sig, att mand vdi en sag jcke lenge seer sig

³⁵ om, eller er langsom thill sin gierning.

Allmuens oprør bliffuer straffidt.

Mand schall giøre gott, denn stund gud giffuer sundhed thill liff oc siell.

De

De førster lom for ingen deell andett wille end adt mand schall faare frøchte for dennom, mue omfier oc laa frøchte for andre, oc haffue mistancke thill huer mand.

Dett er enn mødsom oc wbell handell med førster, synderligenn dennom, lom haffue begierige, girige oc hoffmodige hiertter. ⁵

Naar som yppes parthj, anhang oc factioner eblantt de weldige oc megtige, dett gaar aldrig aff vden stoer skade.

Huorlhedis dett thillstaar y gandsche Europa.

Lherdomb gjør offte meeniskett nogit sachtmodigere oc frommere.

Onde førster, huad for vnderlige practicker de bruge. || ^{16 r}

Jngen første sømmer att skatte sitt folck effter sin goede tycke, emoed deris willie.

Førsterne schulle med allmuens beuilling begynde deris feyder.

Woris wantroe er en orlage thill wore laster oc wdygder.

Gud pleiger offte adt straffe de onde førster med wforuarendis ¹⁵ plager.

KONG

KONG LODUIGS DEN XI
KRØNNICKE VED PHILIPPUM
AFF COMMINES BESCHREFFUEN

FØRSTE BOG

COMMINÆUS KOMMER I HERTOG CARLS

TIENISTE, SOM SIDEN BLEFF HERTOG

I BURGUNDIEN

CAP: I

DER IEG HAFFDE FORLEFFUIT MINE BARNDOMS AAR, oc vaar bleffuen saa til alders, at ieg kunde ride, kom ieg til Riffel, til hertog CARLL aff Burgundien, oc hand tog mig i tieniste i det aar 1464. Ved tre dage der effter komme did kongens aff Franckerige legater, som vaare † greffuen aff EU:, den frantzolke cantzler kallid MORUILLIER, oc erckebispen aff Narbona. Diße legater finge audientz, dorene obne staandis, offueruærendis hertog PHILIPPUS aff Burgundien, hertog CARLL oc alt deris raadt. Bemelte MORUILLIER holt ordit, oc talede saare hoffmodeligen. Oc sagde iblant andet, at hertog CARLL, der han vaar i Holland, haffde tagit it lidet orlogskib, som vaar udløbet fra Diepe, paa huilcket vaar hœffuidzmand en bastart aff RUBEMPRE. Den haffde han ladit sette i fengsel, skyllendis hannem, at hand vaar did kommen, oc haffde i act hertog CARLL at fange. Oc beklagede, at hertogen saadan beskylling alleuegne haffde ladit vdraabe, oc synderligen til Brygge (huor alle fremmede nationer haffue deris handel) ved en adelsmand aff Burgundien, kallet OLIUIER AFF MARCHE. For huilcke sagers skyld kongen, som sig befant at være beskyllet i denne sag met wianhed (som han sagde), || begærede aff hertog PHILIPPUS, at samme herre OLIUIER AFF MARCHE skulle sendis fangen til hannem til Paris, at straffis effter som vedburde.

Frantzolke
legater til
Riffel.

Frantzolke
legaters tale.

Der til suarede hertog PHILIPPUS: OLIUIER AFF MARCHE er fød i det greffuedøme Burgundien, hand er min hoffmestere, oc er kronen intet foruant. Dogaligeuel, dersom hand noget sagt eller giort haffuer, som kongen kan were til vanære, oc ieg det kan befinde, naar ieg der om fanger gransked oc forfaret, vil ieg saa straffe der effter som sagen thilhører. Oc angaaendis den bastart aff RUBEMPRE sagde hand: det er sant at hand er fangen, for de tegens oc adforis skyld, som hannem oc hans folck fulde ved Hag i Holland, huor

Hertog Phi-
lippi suar.

H: Philippus
vil icke
straffe, sagen
wouerhørt.

lame tit oc laa vaar min søn hertog CARL. Sagde oc: der lom min søn er mistanckefuld, haffuer hand det icke effter mig, thi ieg vaar det aldrig; men effter sin moder, lom vaar den mest mistanckefulde førstinde, lom ieg nogen tid kient haffuer. Oc endog ieg aldrig vaar mistanckefuld, haffde ieg dog (derlom ieg haffde været i min søns 5 stæd, den tid RUBEMPRE laaledis regerede der i egnen) ladit gribe hannem, laadan lom hand den tid bleff faarefunden. Men derlom han icke findis skyldig at haffue villet fange min søn, laa lom ordit gick, vil ieg strax lade hannem løs wfortøffuet, oc sende hannem til kongen, lom i ere begierendis. 10

Moruilliers
genfuar til
hertogen aff
Burgundien.

Siden begynte MORUILLIER igen, oc wkickeligen belkyllede FRANCISCUM, hertogen aff Britanien, ligendis at hand oc hertog CARL (lom vaar til vedermaals tale), den tid han vaar til Tours hoff kongen, kommen hannem att besøge, haffde sig forbundit met hin anden imod kongen, formedelst her TANNEGUY AFF CHASTEL, huilcken siden 15 haffuer været regentere til Rouffillon, oc hafft stor myndighedt oc befaling udj riget. Oc gjorde MORUILLIER sagen laa groff oc laa hadelig: at intet lom der vdj kunde ligis en første til last oc vanære, bleff aff hannem wlagd. ||

H: Carl vil
icke tale i sin
faders wmin-
de.
Hertog Phi-
lippus til sin
søn.

Hertog CARL vaar offte paa veyene ad suare der til, thi det gjorde 22 r hannem laare ont, at hans ven oc beluorne bleff saa ilde fortaled; men MORUILLIER falt hannem altid i ordene, oc lagde: hertog CARL, ieg er icke kommen at tale med eder, men med eders herre fader. Hertogen bad offte sin fader, at han maate suare. Men han sagde til hannem: jeg haffuer suaret for dig, lom mig siunis at en fader 25 bør at suare for sin søn. Dog effterdi du wilt laa gierne, daa betenck dig i dag, oc i morgen tal huad du haffuer i sinde. MORUILLIER lagde ydermere: jeg kan icke tencke, huad hertog CARL kan haffue beueget til dette forbund at gjøre med bemelte hertog aff BRITANIEN, vden hand haffuer giort det for en pensions oc aarlig pendings skyld, 30

lom kongen hannem giffuet haffde, oc der hoß giort hannem til gubernator i Normandien, huilcken pension han hannem siden affslog, oc icke vilde lade bekomme.

HER-

HERTOG CARL TALER TIL CANTZELEREN
MORUILLIER, I HERTOGEN PHILIPPI SIN FADERS
AHØRELSE ELLER NERUERELSE
CAP: II

5 **O**M ANDEN DAGEN BLEFF ATTER RAADIT FORSAMLET,
oc her offuen bemelte herrer vaare met offueruærendis. Da
taledede hertog CARL, knælindis ned paa it fløyels hiunde, først noged
til sin fader, oc liden begynte hand om denne baftart RUBEMPRE,
sigendis at der vaare retferdige oc ikkelige sager til hans fengfel,
10 huilckid vel skulle bliffue beuifeligt, før end rettergangen bleffue ført
til ende (dog tencker ieg, at der aldrig bleff nogit befundit, men
mistancken vaar stor, oc laa ieg hannem tagis aff it fengfel, huor
vdi han haffde været i fem aar). Dernest begynte hand at giøre her-
togens aff BRITANIEN oc sin aarsage. Oc sagde, at det vaar lant, at
15 hertogen aff BRITANIA oc hand haffde giort venfkap oc forbund met
hin anden, oc vaare bleffne krigsbrødre: dog laa at de med dette
22 v forbund intet actede at giøre kongen || eller hans rige til hinder:
men at de hannem vilde tiene oc giøre bistand om behoff giordis.
Oc huad den pensjon vaar angaaendis, som hannem vaar fratagen,
20 lagde hand, at hand aldrig haffde der aff oppebaarit vden en fierde
part, som beløb sig IX tusind francker. Oc at hand aldrig haffde ve-
rit samme pensjon begierendis, ey heller gubernator dømmet i Nor-
mandien. Oc at hand vel kunde ombære alle andre deris gaffuer,
imen han haffde sin faders venfkap, oc tror ieg vel, hues hand icke
25 haffde anleet sin fader, som vaar næruerendis, at hand haffde talet
megit skarpere.

Hertog
Carls tale oc
vndfkillning.

Cominei me-
ning om Ru-
bempre hans
fengfel.

Hertog Carl
i sin tale fko-
ner sin faders
neruærelse.

Hertog PHILIPPI besked vaar gantfke ydmyg oc forftandig, be-
dendis kongen: at han icke lettelligen vilde tro nogen, som kunde
belige hannem oc hans søn for hannem, men at hand altid uilde
30 vere hannem gunftig oc god. Diße ord lagde, frembaaris vin oc
vrter, fpedzeri oc confect. Oc der effter sagde legaterne baade fa-
der oc søn gode nat.

Beslutning
paa hertog
Philippi suar.

Der greffuen af EU oc cantzeleren haffde taget afffked aff hertog
CARL, som vaar nu noget langt fra sin fader, lagde han til ercke-
35 bifpen aff Narbona, som vaar den fiste: hiller mig kongen paa det
al-

Hertog Carl
unfiger kon-
gen aff
Franckerige. aller ydmygeligste, oc siger hannem at han retteligen haffuer ladit mig to aff en lud ved sin cantzeler; det skal han angre inden it aar gaar til ende.

Denne erckebiß aff Narbonia baar dette bud til kongen, der han kom tilbage, som i her effter skulle faa adt forstaa. 5

Begyndelße
til krig imel-
lom kong
Loduig den
XI och her-
tog Carl. Aff denne tale føddis stort had imellem kongen oc hertog CARL, oc der til med fordj at kongen fornimmen haffde inløst nogle stæder, liggendis hoß den flod Soma, som vaare Amiens, Abeuille, S: Quintin oc andre flere som kong CARL DEN VII haffde oplat hertog PHILIPPUS aff Burgundien, formedelst den forligelße som skede til Arras, 10
Arras kaldes
ellers
Atricht. dennem at nyde, hand oc hans suennebørn, oc siden at skulle staa || til løssen for fire hundred tusin kroner. Derfor mente hertog CARL 23 r

Gamle her-
rers raadgiff-
uere sticher
gemeenligen
i fare. at hannem vaar skeet forkort, at disse stæder bleffue igiengiffne: den stund han endnu leffuede. Men fordi hertog PHILIPPUS nu vaar elde gammel, oc alle hans sager bestilledis ved de herrer aff CROY 15

Aarlag til
hertog Carls
miffald. oc ved de aff CHIMAY, som brødre vaare, oc ved andre aff deris slegt, lod han sig offuertale, oc tog sine pendinge aff kongen, oc igiengaff disse stæder. Huor met hertog CARL hans søn vaar saare ilde til frids, fordi det vaar landemerckerne och grentzerne paa deris land, oc fordi de miste der met megit gaat folck til krig, som di 20

De herrer aff
Croy for-
iagis. aff same land kunde bekome. At saa vaar sket, gaff hand alt skyl- den paa den slegt aff CROY. Oc fordi hans fader vaar kommen til yderste ælde, gjorde hand nu huad hand selff vilde, oc foriagede aff landit alle de herrer aff CROY, oc 25
tog alle deris stæder, slot oc gaarde fra
dennem, oc alt det som de i
hende haffde.

OM

OM DEN KRIG, SOM BLEFF KALLET DET
MENE BESTE, YPPED AFF HERRERNE
I FRANCKERIGE
CAP: III

5 **S**AARE FAA DAGE EFFTER AT DISZE LEGATER VAARE Hertogens aff Burgundien venskaff met hertogen af Borbon.
bortreigste, kom til Rissel hertog JEHAN AFF BURBON, oc lod som
hand kom at beløge sin moderbroder hertog PHILIPPUS aff Burgun-
dien, huilcken holt aff det hus BORBON, mere en aff nogen anden
slecht. Denne herre aff BORBON vaar hertog PHILIPPI søsterløn,
10 huilcken søster nu i lang tid haffde været encke oc verit holl hertogen
sin broder, oc hendis børn med hende, som vaare tre døtre oc en
søn. Men orlagen til hans tilkommelse vaar, at hand kunde komme
hertogen aff Burgundien til at forsamle en krigsher i sine lande, si-
gendis at alle andre fyrster i Franckerige skulde oc lige saa giøre,
15 til at vnderuise kongen sin mishandling oc wretferdighed, som han
begick i sit rige, oc lagde at de haffde i sinde at være stercke, til at
tuinge hannem, der som hand ellers icke vilde lade sig lige. Och bleff
23 v denne krig, som her aff yppedis, liden kaldet || det mene beste, fordi Krig som kaldes mene beste.
at hun bleff begynt vnder det sken, at det skulde hede, at det skede
20 for det menige rigens bæste. Hertog PHILIPPUS (som effther sin død
bleff kaldet den gode) samteckte at forsamle aff sitt folck, men den
rette mening aff denne handel bleff hannem aldrig obenbarid: ach-
tede oc icke, at lagen skulde komme saa langt som hun gjorde. Strax
begynte hans folck at reigle sig, oc kom til hertog CARL til Came-
25 rick greffuen af S: PAUL, som liden bleff conestabel i Franckerige,
oc da vaar oc saa hertog PHILIPPUS der same steds, oc der han vor
dit kommen med marschalken aff Burgundien, som wor aff den slecht
NYKASTEL, lod hertog CARL forsamle en stor hob raadzherrer oc
andre aff sin faders folck i bispens huss aff Camerick: oc der offuer-
30 liust gaff tilkiende oc forkyndede alle de herrer aff CROY sin faders oc
sine fiender at vere, som dennem haffde giort stor skade:|. Oc dette
lagde hand, wanleet at greffuen af S: PAUL haffde giffued herrens
aff CROY løn sin dotter til echte. Summa, di maate alle rømme her-
togens aff Burgundien land oc herredømme, oc miste megit aff
35 deris godts. De aff Croy foriagis.

Det-

Hertog Carl
fortørner sin
fader med
gierningen,
som til forne
skonedede han-
nem i or oc
tale.
Alderdom
offuerberrer
meget.

Dette altsamen behagede hertog PHILIPPUS megit ilde, huilcken
haffde en aff samme slecht, som wor hans ypperste kammer juncker
† oc siden bleff kalled den herre aff CHIMAY, et ungt mennilke, oc
aff god art oc vilkor, herrens aff CROY sødskene barn:|, han forlaa sig,
oc icke sagde sin herre gode nat: † di hand wor red for lifuid. El-
lers haffde han oc bleffued enthen slagen eller fangen, thi saadant
haffde været hannem tillagd oc aduared:|. Hertog PHILIPPI allerdøm
wolte at hand dette leed tolmodeligen.

Hertog Carl
drager til
marken.

Hertog
Carls yper-
ste beffalings-
mend.

Herren aff
Rauenstein.
Antonius,
baftart aff
Burgundien.

Haulburdin.

Henrick v
kong aff En-
gelan.
Herren aff
Contay.

Hertug Phi-
lippus aff La-
lain.

† Orsagen til alt det som bleff hanlid emod dette folck, wor at de
stæder oc herligheder paa Soma bleffue igien giffne, som hertog
PHILIPPUS haffde igien antuordit kong LODUIG, for fire hundred maal
tulind kroner. Oc hertog CARL gaff skyld paa den slegt aff CROY,
at de haffde wollet, at hertog PHILIPPUS samtøckte samme igiengiff-
uelle:|. Hertog CARL stillede sin fader til frids, oc forligte sig med han-
nem som hand best kunde, oc strax drog hand til marken med sit
krigssfolck. Oc wor med hannem i følge greffuen aff S: PAUL, oc wor
den fornemeste wdi hans lager at bestille, oc det || ypperste hoffuid
for hans krigssfolck. Hand wor oc en øffuerst offuer 300 kyriffer oc
4000 skytter. Ther iblant wore mange riddere oc riddermendsmend
aff Atrichter land, Hennegau, oc Flandren, som hertog CARL haffde
giffued hannem befaling vtøffuer. Lige saadan oc io saa stor en
hob haffde oc herren aff RAUENSTEYN, hertogens aff CLEUE broder,
† oc her ANTONIUS, en baftart aff Burgundien, huilcke haffde høigiste
befaling iblant hoben. Der vore oc andre befalingsmend, huilcke
ieg denne gong icke wil neffne for korthedt skyld:|, oc iblant andre
wore der tuende herrer, som stode saare wel hoff hertog CARL, den
ene wor herren aff HAULBURDIN, en gammel riddere, greffuens aff
S: PAUL wechte broder, opdragen i den gamle krig imellom Francke-
rige oc Engeland, den tid kong HENDRICK den v aff det nauffn † kong
i Engeland:| regnerede i Franckerige, oc hertog PHILIPPUS wor i for-
bund med hannem. Den anden hedt herren aff CONTAY, som wor
aff alder lige wed den anden. † Disse to wore duelige oc viise krigs-
mend, oc haffde stor befaling offuer hoben. Ther wore oc mange
unge herrer, oc eblant andre en megit naffnkundig, kalled her PHI-
LIPPUS AFF LALAIN, som wor aff en art oc slecht, aff huilcken faa ere
bleffne beffundne, som icke haffue verid duelige oc mandelige, oc
ere nesten alle døde wdi deris herris tieniste wdi krigen:|. Den gan-
ske

Ikke herr kunde vere tulind oc fire hundrede kyrißer, ille wdruftede,
 oc som ille kunde med krigen. Fordi diße herrer haffde lenge hafft
 frid, oc føie feide seet, som haffde vared nogen stund, siden det for-
 ligelsemaal bleff giort til Atricht, oc haffde verid i fredfommelighed
 5 som ieg achter i 36 aar, †wndertagne nogle smaa feider med den-
 nom aff Gent, som føye tid warede. Kyrißerne vore saare wel be-
 redne oc stercke i følge, fordi faa wore som icke haffde huer fem
 eller sex store heste:|. Skøtterne wore wid otte eller ix tulind. Oc
 der munstrigen wor skeed, haffde mand mere at tage
 10 vare med dennem at foruile, en mand haffde
 hafft dennem at samle, oc bleffue alle
 di beste wleste.

Hertog
 Carls ky-
 rißer.
 Langsom frid
 gjør ont krigs
 folck.

Hertog
 Carls skøt-
 ter.

DET HUSZ BURGUNDIEN LONG TIID HAFF-
 UER UERIT HØYGT BERØMMED OFFUER ALLE ANDRE
 24 v HUSS, OC SIDEN KOMMED TIL ACHTERS
 CAP: IIII

PAA DENNE TID WORE DETTE BURGUNDISKE HUSIS
 wnderdane wid stor rigdom, formiddelt den lange frid som de
 haffde hafft, oc deris førstis godhedt, som de leffde vnder, †huilcken
 20 tog føye skat aff sine vnderlotte, saa at mig liunis, at det land paa
 den tid maate vel kallis det foriette land:|. De wore offuenfulde aff
 rigdom oc megen roo, som de siden aldrig verid haffue (oc er nu
 wel hen wid 23 aar siden deris store wlycke begyntis). Mand oc quin-
 dis tæring oc klædesed wor stor oc offuerflødig. Gestebud oc banc-
 25 kett store oc mere ødzle, en nogen andensted. Karbad oc anden
 høytid med quindffolck stor oc wkickelig, oc med føie blufferdig-
 hed (jeg taler om quindfolck aff ringe stat). Summa, det husis vnder-
 dane lode sig den tid icke tække, at nogen første wor deris herris
 ligemand, eller io icke skulle kunde gjøre dennem tilfforn. Men paa
 30 denne dag kiender ieg ingen førstelig slegt i werden som er saa
 elendig, †oc frycter jeg ad lynden som de bedreffue i deris løckla-
 ligheds tid, volder ad de nu bære denne genuordighed oc wløcke,
 oc synderligen, fordi de icke forstode, at all saadan naade oc wel-
 gier-

Huad got som
 kommer aff
 frid vnder en
 god første.

Huad ont aff
 medgang
 kommer, naar
 mand icke
 kiender gudt.

Løcke van-
 bruged haff-
 uer wløcke
 oc sorg paa
 bage.

gierning kom aff gud, som vdelar dennom, huor hannem er behageligt:|.

Der denne herr wor nu wdi rustning (huilckit skede med en haft) saa sterck som ieg her offuen lagd haffuer, gaff hertog CARL sig til veigs met all denne krigsher, wdi huilcken alle mand vore til heft, 5 dennom foruden som fulde arckeli, huilckid vor skønt oc staart tephther den tids leylighed. Til dette arckeli wor oc en megit stor hob wogne, saaledis at mand der med kunde sla vognborg om nesten al hans leiger, oc wor samme arckeli hans alene:|. Hand tog sin veig adt Noion, oc belagde it lidit slot vid naffnd Næle, besett med krigs- 10 folck, huilckit di intoge inden saa dage.

JOACHIM, marschalcken i Franckerige drog met sit folck vd aff Perona, oc vor altid ombore met hannem: men hand gjorde hannem dog ingen synderlig skade, fordi || hand haffde føige folck. Di 25 r gaff hand sig ind i Pariis, den tid hertogen kom hen imod staden. 15 Jhuor hertog CARL drog frem, gjorde han landlotterne ingen skade, ey heller tog hans folck nogit, wden de det betalde. Oc di byer paa den flod Soma, oc alle andre huor hand drog frem, indlode hans folck i smaa hobe tall, oc lode dennem saa for deris pendinge, huad de wilde haffue. Oc siuntis det at disse stæder vilde se sagen an, 20 huem den sterkiste skulde bliffue, kongen eller førsterne. Oc drog hertog CARL saa langt frem, at hand kom til S: Dinys hos Pariis, huor oc alle førsterne i rigit skulle lade sig finde, effter som de loffuid haffde, tmen de gjorde det icke:|.

Paa hertogens weigne aff BRITANIA wor legatzuile hoff hertog 25 CARL vicecantzælæren aff Britania, han haffde blanke papir oc wtschreffne, vndertegnede aff sin herre; der med halp hand sig, oc schreff paa samme papir nu it, nu andit, effter som leyligheden til- lagde. Hand vor aff Normandien, en megit treesk mand, men hand behøffuede dett altbamen, fordi folcked knurede oc wor ilde til 30 frids med hannem. Hertog CARL drog hen oc lod sig see for Pariis, oc haffde der en well stor skarmutzel, indtil for porten, dennom lidit til fromme som der inde vore. Der vor inthed reigbetøig inde, wden bemelte JOACHIM oc hans selskaff t oc herren aff NANTOILLIET som liden bleff ypperst hoffmester, huilcken oc gjorde kongen saa 35 god tieniste i denne krig, som nogen vng vnderdan, der nogen tid tiente kongen aff Franckerige i trong. Oc om sier bleff det hannom il-

All hertog
Carls hob
er til heft.

Næle flott
vindes.

Franckeriges
marschal
vochter her-
tog Carl paa
thiennisten.

Hertog Carl
feider icke
almogen.

Almogen
holder med
den som vin-
der.

Jt synderligt
legat fund.

Trofskab løn-
nes vnder-
tiden ilde.

ilde belønnid, mere aff hans wuenners klafferi oc forførellse, en aff kongens feil oc forføelle. Men huercken kongen som lod sig forføre, ey heller de hannom for klaffede, kunde sig med alle vnkyldde:|. Mig haffuer liden den tid verid fortald, att der vor kommen iblant den
 5 menige mand i byen stor forfkreckelse, saa att der oc gick it skrig i byen: fienden er i byen, fienden er i byen. Dog haffde det intid paa sig. HAULBURDING som der i byen wor opffød, haffde vel den mening, att mand skulde løbe byen til storm. Di hand paa den tid icke vor saa fast som hand nu er. Disligiste haffde oc saa reigletøiged vel
 10 verid til frids att det haffde kommit til storm, oc alle mand lod hont om oc talede spotteligen om folcked || i byen, saa att der oc skede skarmutzler intil porten, † dog er min mening at hand icke vor vin-
 25 v delig:|. Hertog CARL drog tilbage igien til Sanct Dynis.

Huem sig la-
der forføre
haffue skyld
saa vel som
klafferen.

Hertog Carl
scharmutzer
for Paris.

Om anden dags morgen holtis raad, om mand skulle drage her-
 15 togen aff BERRJ oc hertogen aff BRITANIA vnder øigen, som wore forhaanden, saa som vicecantzelæren aff Britania lagde, oc wiilte breff som hand (lagde hand) haffde fonget fra dennom. Men hand haffde selff schreffuid dennom paa de blancke vndertegnede papir, som hand haffde, jintet mere vilte hand der aff. Det bleff besluttet, att
 20 mand skulle lade sig sette offuer den flod Sequana. Dog mange vore i denne mening, at mand skulle drage hiem igien, effterdi de andre icke vore komne til den forlagde dag. Oc lagde att effterdj de allerede vore dragne offuer tuende floder Soma oc Matrona: vore det vell nock oc fylliste, alligeuel att de icke droge fremdelis oc saa
 25 offuer Sequana. Oc somme foregaffue stor farlighed som vor paa ferde, for den skyld at de ingen faste stæder haffde, som de kunde tilfly, om saa behoff giordis. Den ganske herr knurrede emod greffuen aff S: PAUL oc emod vicecantzelæren. Dog drog hertog CARL offuer floden, oc lægrede sig til S: Clou. Strax om anden dags mor-
 30 gen effter hand wor did kommen, fick han tidender † fra en ypperlig frwe her aff riget, huilckend med egend haand hannom tilskreuff, :| at kongen kom reiglendis aff det landskaff Borbonois, oc dragendis emod hannom med store dagreigler.

Hertog Carl
holder raad
til S: Dynis.

Hertog Carl
med sin her
drager offuer
Sequana.
S: Clou lyder
saa megit som
S: Nauffle,
fordi det skal
vere en aff
wor herris
nauffler, som
han bleff
korstffelt
med.
En frwe skri-
ffuer hertog
Carl til.

Kongen wor dragen i herrens land aff BORBON, der han fornam at
 35 alle herrerne i riged vore hannem emod, eller io i det minste ilde til frids med hans regimente oc regering; han haffde taged sig fore at offuerdrage dennom, oc først hertogen aff BORBON, huilcken han-

Kongen acter
at offuerdra-
ge hertogen
aff Borbon.

Herrer som
vndfette her-
togen aff
Borbon
imod
kongen.

nem lyntis, at vere hannem mere findsk en de andre førster: oc
fordi hans land vor suagt, oc snart kunde staa til at forherge. Hand
intog mange aff hans befeltninger, haffde oc lige saa giort med
alle de andre, haffde hertogen aff BURBON icke bekommed vnset-
ning aff Burgundien † vid disse effterskreffne høffuidsmend, herren ⁵
aff COULCHES, margreffuen aff ROTELIN, herren aff MONTAGU, oc an-
dre. Oc saa vor i harnisk den frantzolke cantzeler (som i dag er en|| ^{26 r}
vell affhollend mand), vid nauffn her VILLOM AFF ROCHEFORT. Dette
folck haffde forsamled i Burgundien greffuen aff BEAUIØ, cardinalen
aff BORBON, hertog JOHANNES AFF BORBON broder. Oc lagde de det ¹⁰
burgundiske folck ind i den stad Molins. Paa den anden side kom-
me oc saa denne hertog til hielp hertogen aff NEMOURS oc greffuen
aff ARMIGNACK oc den herre aff ALBRET med it stort tall folck, huor
eblant wor nogle gode kyriller aff disse samme herrers lande, som
haffde forlat deris vnderhold oc stedze befolding som de haffde aff ¹⁵
kongen, oc giffued sig till herrerne. Denne store hob wor megid ilde
stafferid, fordi de ingen betaling finge, oc motte leffue paa almuen.

Orlage til
kongens had
emod herto-
gen aff Ne-
mours.

Huad hoff-
uidstaden
gør, følge de
andre almin-
deligen
effter.

Ehuor stor hoben waar, fick kongen dennem alle nock at tage vare,
bleff oc handled noget om fred, oc lynderligen med hertogen aff
NEMOURS, huilcken gjorde sin eed for kongen, loffuendis hannem at ²⁰
holle paa hans haand, gjorde dog liden der tuert emod, huor aff
kongen fick det languarendis had, som hand liden haffuer hafft til
hannem, som hand mig offte selff sagd haffuer. :| Der kongen nu saa,
at hand der i landet icke saa snart kunde faa affgiort, oc at hertog
CARL stundede til Pariis, beffrøchtede hand sig, ad de i Pariis skul- ²⁵
de tage hannom oc kongens broder oc hertogen aff BRITANIEN ind i
staden, fordi de vore did komne aff Britanien, oc gaffue deris an-
slag det skin, at alt hues de gjorde, det gjorde de for rigens mene
beste. Oc saa beffrøchtede hand sig, at dersom Pariis saa gjorde,
skulde alle de andre stæder gøre lige saa. Derfor sette hand sig i ³⁰
linde, med store dagreyser at drage frem oc legge sig til Pariis, oc
at foreuære, at disse tuende store krigsherr icke skulde sanckis, som
er den burgundiske oc den britanske. Dog haffde hand
icke i linde at holde slactning, som hand mig offte
sagd haffuer, naar hand fick at tale ³⁵
om denne handell.

HER-

HERTOG CARL SLAR SIN LEIGER FOR
 MONTLHERI, OC STOD EN SLACTNING DER SAMME
 STEDS, IMELLOM KONGEN AFF FRANCKE-
 RIGE OC HANNOM
 CAP: V

DER HERTOGE CARL (SOM SAGD ER) FICK AFF KONGENS
 optog aff Borbonois at vide, oc at hand kom (som hand mente)
 26 v dragendis || lige at hannem: fick hand oc i finde at drage hannem
 under øigne, oc da fremlagde hand for litt folck her offuen bemelte
 10 breffs indehold, personen wneffnd som det skreff, paa det at huer
 mand skulle vere fortienct wdi at holde sig well, fordi han wor til
 finde at ville forløge sin løcke. Di lagde hand sig i en bonde by holf
 Pariis, kalled Longimeau, oc greffuen aff S: PAUL med alt fortoged
 lagde hand til Montlheri, huilcked er to mile lenger frem. De vd-
 15 lende speidere oc reiglener offuer landit, at forfare om kongens
 komme, oc huad veig hand drog. Wdi greffuens aff S: PAUL ner-
 uærellse bleff holf Longimeau vdkeist en sted oc plan til at holde
 slactning paa. Oc bleff belluted, at om laa skede, at kongen kom-
 me, skulde greffuen aff S: PAUL holde sig tilbage igien til Longimeau,
 20 oc der dete bleff bellutted, wore ocbaa offueruærendis her HAUL-
 BURDIN oc herren aff CONTAY.

Hertog Carl
 drager kon-
 gen under
 øigen.

Her skal mand vide, at herren aff MAYNE vor dragen hertogerne
 aff BERRI oc BRITANIEN vnder øigen, met VII eller VIII hundred kyriffer.
 Disse hertoger haffde i deris selskaff wiise oc merckelige riddere oc
 25 riddermendsmænd, huilcke kong LODUIG, der hand kom til regimen-
 ted, haffde afftacked, wanleet at de haffde wel tient hans herre
 fader, † der hand vant rigit igien oc skickede det i fridsommelighed.
 Oc haffuer hand liden offte angred det, at hand dennom laaledis
 haffde medffarid, oc bekiende at hand sig der wdj forleet haffde.
 30 Der wore iblant andre greffuen aff DUNOYS, som vor megid affhol-
 den i alle ting, marschalcken aff LOHEAC, greffuen aff DAMARTIN,
 herren aff BOIL, oc mange andre. Oc wore de tillammen, som wore
 affdragene aff kongens aarlige befolding oc stedtze vnderholding,
 vel v^c kyriffer, som alle haffde giffued sig til hertogen aff BRITANIEN,

Huorledis
 kong Loduig
 foer med sine
 gamle ky-
 riffer.

Merck. En
 herre kand
 vel fortryde,
 at hand haff-
 uer afftacked
 de gamle
 thiennere.

oc alle vore hans underlotte oc fødde i hans land, oc vore nu med i denne krigsherr:|. Bemelte greffue aff MAYNE, der hand laa at hand icke uor sterck nock, til at holde en slachting med dennom, drog hand huer dag op for dennom, oc stundede med det samme hen emod kongen. De hertoger aff BERRI oc BRITANIA gjorde deris an-⁵ slag, huorledis de kunde lanckis med de Burgundiske.

† Der gick ord aff at denne greffue aff MAYNE skulle haffue hafft forstand oc hiemmelig handel med dennom: men aldrig kunde ieg fange det at vide, ey heller troer ieg det:|

Hertog CARL, der hand laa til Longuimeau, som sagd || er, oc hans^{27 r} fremmerste hob eller fortog til Montlheri: fick hand aff en fange, som bleff ført til hannom, kundskaff, at greffuen aff MAYNE haffde føigid sig til kongen, oc at hos kongen vor alt rigens ordentlige oc skriffne krigsfolck, som kunde vel vere tu tusind oc tu hundrid kyr-¹⁵ riller, oc der til krigsfolckedt aff Delphinens land, huilcked folck kallis Arriereban, der med vore oc laa fyrretiuge eller halfftrediv-^{tiuge} riddermenismend aff Sauoye, som wore duelige mend. Samme tid holt kongen raad offueruærendis bemelte greffue aff MAYNE, oc den ypperste regentere aff Normandie, som kallis herren aff BRESZY, den frantziske admiral, som vor aff den slecht MONTAUBAN, oc an-²⁰ dre flere. Jhuad hannom bleff sagd oc rodd, bleff hand (snart sagt) berodd, at han icke vilde holle slachting: men allene giffue sig i Pariis, oc icke komme der nær, som de Burgundiske laage. Oc uor denne hans mening god, som mig siuntis. Kongen haffde nogen mil-^{tancke} til regienteren aff Normandie, di tilspurde hand hannom, oc²⁵ bad at han wilde lige hannom, om hand haffde giffuit første, som kongen nu vore emod, sin hantskrift eller ey. † Regienteren sua-^{rede} ia, men den (sagde hand) maa de beholde, liffued skal høre eder til:|. Det sagde hand med glædskohedt, di laa haffde hand for lid at tale, kongen lod sig der med nøyge, oc gaff hannom befaling³⁰ at føre sin første hob, oc lige laa de kundige, som skulde veiguise hoben, fordi hand vilde sky denne slachting, som sagd er. Denne same regientere, der det nu stod til hannom, sagde hand til en aff sine betrote: j dag skall ieg føre dennom laa nær hin anden, at huem dennom skal skillie ad vden slachting, skal vere wel konstig. † Saa³⁵ gjorde hand oc, oc den første mand som bleff slagen, det vor hand, oc noged aff hans folck med hannem:|, oc disse ord haffuer kongen for-

Kongens
herr emod
hertog Carl.

Kongen vil
ikke holde
slachting.

Jt høffueligt
suar.

At sla i for-
bud fører
wlycke.

- fortald mig, fordi ieg same tiid vor endaa holf hertog CARL. † Oc gick
 det laa til som her effterfølger. Den 27 julij aar 1465:| kom denne
 fremmerste kongens haab, oc lod sig finde holf Montlheri, huor
 greffuen aff S: PAUL laa. Greffuen med haft lod hertog CARL vide
 5 aff denne tilkomst, som vor paa to mille nær den stæd som vor wd-
 27 v keist til slachtningen, bedendis hannom, at hand med all haft || wille
 komme hannom til vndsetning. Thi fiendens kyriffer oc skøtter al-
 lerede vore afflidne, oc haffde flaged deris voungborg. Miger (sagde
 hand) icke mogeligt, at holde mig tilbage igien til eders naade som
 10 voris ord oc affskeedt vor. Di derlom ieg gaffue mig till veigs, skul-
 de det siunis ligeruis som ieg gaffue flucht, huilcked wilde vere laare
 farligt for den ganske hob.
- Hertog CARL fremfende den baftart aff Burgundien, kallid ANTHO-
 NIUS, at hand skulde giffue sig till hannom, met itt stort tal folck, som
 15 hand haffde vnder sig, oc det med all haft. Selff tog hand det ibe-
 raad, om hand oclaa skulde drage effter eller ey. Paa sidkasted tog
 hand selff aff sted effter de andre, oc kom did wid siuff flett om
 morgenen. Oc allerede vore fem eller sex faner aff kongens an-
 komne, longs vd med en stor grøfft, som vor emellom begge hobene.
- 20 Enda vor i hertog CARLS herr vicecantzeleren aff Britanien, som
 hed ROUILLE, oc med hannom en gammel kyriffer kallid MADEREY
 (som vor hannom med giffuen aff den stad Pont S: Maxence) huilcke
 sig laare befrøchtede (thi der laare møgit munckledis emod den-
 nom) der de laae, att der wore slachtorden giorde, oc førsterne som
 25 de haffde luared fore, vore icke ankomne. Derfor gaffue de sig
 paa flucht, før end slachtningen lkede, ad den veig som de tenckte
 at finde de Britanske. † Hertog CARL fant greffuen aff S: PAUL til fods,
 oc alle de andre fulde effter, i som de komme til. Der ui komme
 til dennom, haffde alle skøtterne dragit deris støffle aff, oc stode huer
 30 med it spiud op oc ned i hende. Oc wore der mange vinffad op-
 flagene, bondene ud, at folcked skulle dricke. Oc aff det lille det
 ieg seet haffuer, laa ieg aldrig folck, som haffde bædre mod til at
 flaa, huilckit lyntis mig itt gaat tegn oc en stor fortrøstning:|. Første
 gong vor det laa berod, at alle skulle sette fod til iord, ingen vnder-
 35 tagendis. Men siden bleffue de anderledis til linde, oc sette sig alle
 kyriffer til heft, vndertagne nogle gode riddermendsmænd aff reigse-
 28 r tøgid, som bleffue tilkickedede at vere til fods, huor eblant || vore
 her-

Datum den
 slachtnings
 holf Mont-
 lheri. 1465.

Hvad flucht-
 ligt siunis er
 farligt iblant
 en hob.

H. Carls ann-
 komst thill
 Monntlheri.

Løgen haff-
 uer frøcht.

Wunderliggt
 att alle rey-
 fige schulle
 flaa thill fodtz.

herren aff CORDES oc hans broder, her PHILIPPUS AFF LALAIN, fordi holf de Burgundiske holt mand mest aff dennom, som wore til fodz med skytterne. Oc dette gjorde altid monge gode mend, paa det att almugen skulle were dis driftigere, oc illa desbædre.

Den krigs
languarighed
emellom de
Frantzoser oc
de Engellske.

Hertog PHILIPPUS i sin vngdom haffde ført krig i Franckerige i XXXII ⁵
aar, saa ad aldrig wor nogen fred eller stillestand i alle de; † men den
første tyngte baare de Engellske, som wore rige oc megtige, oc haff-
de de same tid en viis konge oc duelig som wor kong HENDRICK DEN
SKØNE, som haffde wiise mend oc duelige, oc meget got folck, oc
ypperlige store capiteyner, som greffuen aff SALBERI, TALBOT oc an- ¹⁰
dre som ieg inthed omtaler, fordi det er icke aff min tid, endog ieg
haffuer seet leffningerne der aff. Di der gud wor keed aff dennom ad
giøre til gode: døde den wiise konge till Bois de Vincennes. Hans
løn som wor affindig, bleff till Pariis kroned til kong i Franckerige
oc Engeland, oc da begynte strax alle de andre stater i Engeland ad ¹⁵
felde fedre, oc kom splid eblant dennom, som haffuer warid intil
denne dag eller oc føige fattis. Da tog den slecht aff DIORTH lig det
kongerige till, eller finge det med rette (ieg ued icke huilckitt), for-
di i saadane lager skielnis oc dømmis i himmelen.

Kong Hen-
drick den
skøne aff
Engeland
dør.

Det huff
Diorth i En-
geland kom-
mer til kro-
nen.

HerPhilippus
aff Lalain
slagen.

At de Burgundiske vore afflidne aff heftene, oc stode til dennom ²⁰
udj gien, völte dennom megen stunde spilte oc skade. Oc bleff
der offuer slagen den duelige vnge riddere her PHILIPPUS AFF LALAIN,
† fordi at hand wor ilde beuebndt:|. Kongens folck kom plockendis
igiennom den skow Torfou, oc wore de icke III c. kyriffer, der wy
finge dennom først at see. Oc ere mange i den mening, at der som ²⁵
wi haffde strax rucht frem, haffde oss icke skeed nogen synderlig
modstand, fordi (som sagt er) kunde de som tilbage wore aff de
Frantzoser, icke komme frem, wden i smaa plock, men der wi gaffue
dennom frist, bleffue de lengst flere.

Herren aff
Contay giff-
uer her: Carl
raad.

Der herren aff CONTAY den wiise riddere det saa, kom hand oc ³⁰
lagde til sin herre, hertog CARL, at vilde hand vinde denne slacht-
ning, da vore det paa tiden at || drage frem, oc lagde skel der til, ^{28 v}
huor fore. Oc der som eders naade (lagde hand) det før giort haff-
de, skulle finden allerrede verid nidlagdt, fordi da haffde vi fundit
dennom udj ringe antal, huilcked lig øyenfiunligend formerer, oc ³⁵
som hand lagde, saa vor det oc i sandhedt. Oc da foruendis al or-
den oc alt raad, di huer tog nu till at lige sin mening der till. Oc

wor

wor allerrede begynt en stor scharmutzel, ved enden aff den landfby Montlheri, aff idel fketter paa en oc anden lide.

† Kongens fketter dennom førde PONCET DE REUIERE, oc wore de alle aff det flags fketter, fom ere i ftedze befolling, oc vnderholne, meged affholne, oc vell vdfafferede. De paa den burgundifke lide vore foruden all orden, oc hulde nu inted regimente, men vor fom de der raadde fig felff. Scharmutzelten begynte det folck, fom her PHILIPPUS AFF LALAIN vor holf til fods, oc JACOB AFF MAS, enn vellforneffnd mand, fom liden bleff hertogens aff Burgundien ypperfte køgemeftere:|. De Burgundifke wore de flefte, † de intoge it huff, oc toge to eller tre døre, oc gjorde fig der bro vdaff, begynte faa at giffue fig ind i itt ftræde, oc fette ild paa it huff. Veired haffde de til fordeel, fom dreff ilden ind paa kongens folck, oc de begyntis at fplittis ad, oc ftaa til heft, oc giffue flucht:|. Der vor bulder och raab, oc hertog CARL begynte ad drage frem, forladendis (fom fagder) all ordning fom tilfforn haffde verit omtaled. Thi det vor talid, att de fkulde drage frem at try ryck, oc alt huile emellom, fordi det wor langt emellom begge fclachtorden. Kongens folck ftoode mod Montlheri flot, oc haffde it ftort gerde oc en grøfft for fig. Jmellom dennom oc off wor marcken fuld aff huede oc bønnen oc megen anden tyck grøde, fordi iordzmonnen der fammefteftz vor god oc grødefuld.

Alle hertogens fkytter droge for hannom, ilde wdi ordning. Nu fiunis mig at i en flachtning ere fketterne den befte part aff folkid, met faa fcell, at de ere mange i følge; fordi ere de faa, da er de til ingen ting nøttige. Det er oc gott at de ere ilde ridindis, at de icke || achte om at mifte deris hefte: eller at de aldelis ingen haffue. De erre oc ftrax førfte dag nøtteligere til denne gierning, de det aldrig faae, end de fom ere der udi well forføgte. Saaledis mene ocfaa de Engelske, fom ere blomfterid for alle fketter i werden. Det wor fagd, at mand tyßer fkulde rafte paa veyen, at folckid kunde faa till aande, fordi veyen wor long, oc grøden paa iorden høy oc tyck, huilcked dennom finckede paa deris gong. Dog fkede det alt tuert emod, † lige fom mand vilde haffue tabt med vilge, oc der wdi gaff gud tilkiende: at fclachtinger ftaa i hans haand, oc at hand fkicker feyeren effter sin vilge.

Oc fiunis mig, at it menifkis forftand icke fkulde kunde formaa, at

Scharmut-
zell.

Anflag ad
giøre och
icke ad følge
giffuer word-
ning oc fclade.

Skøtter faa i
følge ere icke
nøttige.

Wnge krlf-
mend ere de
befte.

Gud befkie-
ker seieruin-
ding.

Marcken at
bestille, saa
som i it kam-
mer beslut-
tiß, stor
konst.

Seyer windis
aff ringe aar-
sage.

De Burgun-
diskis wor-
dentlighedt.

De burgun-
diskis herr-
ere skonfom-
me offuer
almogen.

Gud raader
huem vinde
skall.

Wngdom och
vforstand
hinder redt-
zell och frøgt.

Huad aff
wforfæcht-
hed kommer.

at raade saadant it stort tall folck, oc skaffe det saa, at det holdis i marcken, saa som det i it kammerß eller stue kand besluttis. Oc achter ieg, at huem sig kiender der god fore: forhomodede sig, oc forgrebe sig imod gud, der som hand ellers vore det meniske som haffde naturlig fornufft. Saa bør dog huer i sin sted der wdi at giøre, huad hand kand, oc hans befaling vdkreffuer, oc vide at det er at fuldkomme enn aff de gierninger, som gud haffuer budit. Seyeren, aff ringe orlage, giffuis stundum den ene, stundum den anden. Oc er dette saa stor en himmelighed: at konger oc store heredømme der aff tage deriß ende oc ødeleggeller, oc andre deriß grøde oc fremuext til at regnere:|.

At igien komme till denne slachting at fortelie, drog hertog CARL frem met it ryck, oc icke gaff sine skætter oc fod folck raaderom till at hente aande. Kongens folck gaffue sig paa tuende stæder till dette gærde, oc alle vore de kyrißer. Oc der de vore saa ner, at de lagde glauffuene i røsten, spilte de Burgundiske deriß egne skytter, oc offuer rede dennom, at de icke finge tid till at skiude it skud, huilke dog wore blomsterid oc fortrøstingen aff deriß herr. Fordi ieg icke tror, at aff XII^c kyrißer som wi haffde, vore L som vilte rett at legge it glauffuen wdi. Der vor oc icke en eniste thienere eller suend, som haffde røsting paa. Oc dette altsammen kom aff den longuarendis || fred, oc att det huß Burgundien icke holt meged folck i stedze befolding, paa det, at de kunde skone folckit med skat. † Men effter den dag, som ieg her omtal, haffde disse land aldrig huile, indtill denne time, paa huilken det er verre med dennom, end det nogen tijd veredt haffuer:|.

Saalediß spilte de selff blomsterid oc fortrøstningen paa deris herr. Dog wilde gud (som i saadanne himmelige lager haffuer at raade oc biude) saa haffue det, at paa den side, som hertog CARL vor, (huilket vor paa den høyre haand emod flotted) vant hand seyer, oc fant ingen synderlig modstand. Oc denne dag lod ieg mig altid finde hoß hannom, oc haffde minde frøct, end ieg nogen tijd siden haffuer hafft, ehvor ieg haffuer verid i krig. Det volte den vngdom, som ieg vor wdi, oc at ieg haffde ingen forstand paa, huad fare ieg vor wdi. † Men ieg forundrede mig, at ingen torde sette verye emod min herre, oc kom i den mening, at hand haffde ingen lige. Saadanne ere folck som icke erre forløgte, oc der aff kommer det, at
mand

mand offte holler oc forluarer mange meninger, som erre ilde grundede oc føye skellige. Der fore er det got at bliffue ved hans mening som sagde, at mand aldrig angrer, at mand haffuer forlidet taled: men offte mand angrer, at haffue taled for megedt.:

Det er viifdom at tale lidet.

⁵ Paa den venstre haand vor herren aff RAUENSTEIN oc her IACOB AFF S: PAUL oc mange andre, huilke vel saage oc kunde forstaa, at de icke haffde reigletøg nock, til at bestaa det folck medt, som de haffde for haanden, † men de vore allerede komne hin anden saa nær: at det icke vor talført, at tencke paa, lagen anderledis att bestille.:

¹⁰ Diße bleffue plat spilte, oc slagne paa flucht, oc iagede indtil voughnborgenn, oc den største part flyde hen ind i den skouff, som vor der hoß paa en halff mileueigs. Hoß voughnborgen forsamlede sig noget igienn aff det burgundiske fodfolck. † De fornembste som vore med at iauge epther, vore de edle aff Delphinat oc aff Sauoien, ^{30 r} oc mange kyrißer der iblant. Diße mente nu, at de haff-||de alt vundit flagedt. Der skede en stor flucht aff de Burgundiske, oc end aff merckelige personer, oc den største part gjorde deriß beste, at de kunde naa Pont S: Maxence, huilcked de mente at enda holt paa deris haand. Monge aff dennom bleffue hollendiß i skouffuen, oc ²⁰ iblant andre haffde greffuen aff S: PAUL hullid sig der hen. Di der hand kom paa flucht, vor hand vel nær skouffuen. Oc lod liden vel paa kiende, at hand icke enda foreholt, at vi haffde tabt med alle:.

HERTOGEN AFF BURGUNDIEN BLIFFUER

²⁵ UNDSETT OC REDDIT AFF EN, FØD TIL PARIS

CAP. VI

HERTOG CARL PAA SIN SIDE IAGEDE EFFTER VELL EN halff mill paa hin lide Montheri, med ringe følge oc selvkaff. Oc endog att hand fant megit folck for sig: vor der dog ingen som ³⁰ lette verye. Derfor tenckte hand at hand allerede haffde vundit. En gammell herre mand, kalled ANTONIUS AFF BRITHANIEN, kom effter hannom, oc opnaade hannom, oc sagde hannom, at Frantzolerne vore igien sammen ruckte paa marcken, oc at der som hand noget lenger sette epther fienden, forkaste hand sig selff. Hand stillede sig

Hert. Carl setter hart epther fienden i fluchten.

H: Carl
fanger it stød
aff it knæbel-
spiud.

sig icke for den skyld, dog hand sagde hannom dette tho eller thre gange. Strax kom herren aff CONTAY (huilken her offuen er omtaledt) oc lagde hannom lige samme ord, som den gamble ædel mand hannom sagd haffde. Oc lagde hand hannom det med saadan dritighed, at hand gaff giem paa hans ord, oc andfaa hans forstændighed, oc vende kort igien. Oc tror ieg for vilt, at haffde hand draged tu pillkud frem bæder, haffde hand bleffued fangen, som nogle andre bleffue, huilke iagede nogedt for wdt. Som hand nu drog tilbage igien igiennom lanßbyen, fant hand enn samling aff fodfolck som flyde. Dennom sette hand epther, oc haffde dog icke, alt beregnet, hundrede mand met sig. Ingenn aff detthe fod folck vende sig, wden en fodgangere, huilken gaff hannom it stød aff it knæbellspiud for sin mauge, huilcked om afftenen bor sit tegen med sig. Den største part aff de andre fielte sig iblant hauffuerne, men denne bleff slagen. || 30 v

Hert. Carl
bliffuer far-
ligenn ann-
rennt och
saar giortt.

Der hand drog hart frem for slotted, der motte wy see for slotz porten skötter, som vore kongens draffuantere, oc de stode stock stille. Ther paa forundrede hannom saare. Thi hand icke tenckte, at der skulle vere nogit meniske mere, som skulle fla fra sig. Hand vende aff til en lide, at hand kunde naa marcken. Der møtte oc rende hannom an femten eller sexten kyrißer. En part aff hans folck vore allerede skilde fra hannom, oc de andre som rende hannom an, ihjellloge hans droft, som førde en liden kiende fane med hans waaben wdi, hueß nauffnn vor PHILIPPUS AFF ORGUES.

Hertug Carl
undfettis.

Hertogen wor i saare stor fare, oc fick mange hug, oc iblant andre it i sin hals, †huor aff hand bar tegen alle sine dage. Det volte at baartid aff hans kyriß hannom vor undffaldet, oc haffde strax om morgenen verid ille anskruet, oc ieg saag at det falt fra hannom. Hannom bleffue hender paa lagde, ligendis, herre giffuer eder fangen, ieg kiender eder vell, lader eder icke flaa ihjel. Dog veriede hand sig, oc gjorde sit beste, oc der de saa droges, sette tuert ind paa thennom en lægis søn aff Parijs, med nauffnn IOHAN CADET, som hannom tient, en stor oc groff karl sidendiß paa en sterck hest, oc saaledis skilde hand dennom adt:|.

Alt kongens folck holt sig hen paa bredden aff grøfften, der som de haffde verid om morgenen, fordi de begynte at beffrøgte sig for megit folck, som de saage komme dragendiß oc komme flux an. Oc hertogen, som vor megit blodig, holt sig hen i mod dennom, saa got

got som mit paa marcken, oc den baftart aff Burgundien hans fane vor aff reffuen, laa at hund icke vor offuer en fod long. Oc hoß hertogens draffuanteris fennicke vore aldt til hobe regnet xl mand, oc wy, som icke vore trediuige, floge os til dennom, oc vor os laare ilde til mode.

Hertogens
folck erre
redde.

Strax skiffte hert. CARL heft, oc fick en som hans smaadreng reed, 31 r hues nauffn vor SIMON AFF QUINGY, som liden || bleff well nauffnnkundig. Hertogen gaff sig vd paa fletten at lancke sit folck: men det varede en halff time, at wi wore plat forladne, oc midler tid laag vort øige effter inthed andet, end at fly, som wy oc giort haffde, 10 derfom wi haffde bleffuit anrende aff hundrede mand. Wort folck kom plockendis til oß igien, med thi mand oc med xx mand, somme till fods, oc somme til heft. Fodfolckit vor laart oc træt, laa vel aff det offuermaade arbeide, som wy om morgenen komme dennom til 15 at giøre: som oc laa aff det arbeide som de haffde hafft for fienden. Det vor den tijdt at der icke vore hundrede mand hoß hertogen: men komme da nogle, oc da nogle. Kornid wor høyt, oc støffuen laa forferlig som hand kunde vere i verden. All marcken laag offuerstrødt med døde mend oc heste, oc kunde mand ingen død mand 20 kiende for støff.

Hert. Carls
folck samblis
igien.

I allen de laa vi greffuen aff S. PAUL dagis op aff skouffuen, som haffde vell xl. kyrißer hos sig, oc drog lige ad oß, oc bleff io sterckere oc sterckere. Men det siuntis oß at vare well lenge før en hand kom frem. Wy lende hannom try eller fire bud, at hand skulle 25 skynde sig: men hand achtete det inthed, oc kom aleniste fod for fod. Hand lod sit folck optage glauffuen som laae paa iorden. Oc kom i got ordenn, huilckedt gaff wort folck fortrøstning, oc de floge sig nu sammen i store hobe tall, oc komme did som wi wore, at wi bleffue omsiger well VIII^c kyrißer, fodfolck faa eller ingen, 30 huilcked volte os, at min herre icke fick fuldkommen seyeruinding. Thi der vor enn grøfft oc it stor gærde emellom begge flachtorden. Paa kongens lide flyde greffuen aff MAYNE oc mange andre, oc vel VIII^c kyrißer; somme lagde, at greffuen aff MAYNE haffde himelig forstand med de Burgundiske. Men sant at sige, tror ieg at der aldrig wor nogit om. Aldrig skede større flucht paa baade sider, oc 35 er dette nogit synderligt, at begge førsterne bleffue tillstæde paa marcken. Paa kongens lide flyde en merckelig mand, paa it foer, ind-

Greffuen aff
S. Paul vnder
igien aff
fluchten.

Flucht paa de
Frantzofers
oc Burgundi-
fkes lide.

indtil || Luzigne, oc paa hertogens lide en anden erlig mand, intill 31 v
 Quesnoy le Comte. Diße tuende vore lkudfri den ene for
 den anden.

KONG LODUIG EFFTER DET NEDERLAG TILL MONDtheri HOLDER SIG HEN TIL CORBEILL 5 CAP. VII

En herris
 neruærelle
 giffuer folc-
 kid mod.

DER BEGGE SLACHTORDEN SAALEDIS WORE SKICKEDE
 demod hin anden, lkede mange lkud aff grofft lkøt, som dræbte
 folck paa en oc anden lide. Ingen stod videre hw adt, att flaa, dog
 wor voris hob store end kongens. Men hans næruerelle vor god 10
 ting verd, oc den gode tale som hand haffde till reigletøigedt. Oc ieg
 tror foruist, at haffde icke hand verid allene, haffde de flydt huer
 mand.

Kongen hol-
 der sig hen
 adt Corbeil.

Nogle paa vor side begierede, at mand skulle angribe fienden
 paa ny, oc lynderligen lagde herren aff HAULBURDIN: ieg leer it tall 15
 folck i fluchten, der fore raader ieg til, at vi begynder slachtingen
 paa ny. Der med bleffue wi tillinde, at der som vi haffde kundet
 affsted kommet hundrede lkytter, som kunde haffue lkut igiennom
 gierdet, da haffde wi paa vor lide dragit frem met alle mand. Oc
 som vij vore i dette beraad oc diße tancker, begynde det at quældis. 20
 Kongen tog weyen at Corbeil. Men wi haffde tenckt, at hand haffde
 lægred sig paa stæden, der at holde det, den nat offuer. Wforua-
 rendis kom ild i itt fad krud, der som kongen haffde huldet, oc i
 nogle vougne, langs ud med det store gærde. Da mente de Frant-
 zoler som vore dragne der fra, at det haffde verid deris ilde. Greff- 25
 uen aff S. PAUL (som vel kunde giøre goedt for en feltherre, oc HAUL-
 BOURDIN end meer) beffole, at vognborgen skulde føris paa den sam-
 me sted som vi hulde, oc at flutte hende, huilket oc laa lkede.

Der wi saaledis vore sanckede igien, oc hulde i vort slachtorden,
 komme monge aff kongens folck tilbage igien, som haffde || iaged effter 32 r
 wort folck, som vor paa flucht, menendis at det vor alt vundit paa
 deris lide, oc de nøddis till at drage mit igiennom oß. Nogle aff
 dennom vndkomme, oc største parten bleffue slagne.

Nauffnkundige folck som bleffue døde paa kongens lide, wore
 her

her GEUFROY AFF S: BELIN, gubernatoren aff Normandie, oc denn høffuitzmand FLOQUET. Paa de Burgundiers lide bleff her PHILIPPUS AFF LALAIEN, oc aff fodffolcked aff den mene mand flere end aff kongens, men aff reigletøgedt bleffue flere aff kongens. Kongens folck
 5 finge fonger de beste aff dennom som vaare slagne paa flucht. Paa baade sider bleffue slagne tu tulind mand i det minste, † oc det gick vel hart til paa baade sider, oc fantis paa begge sider erlige folck fulduell trette:|. Men det wor (som mig siuntis) meged, laa at samblis igien paa marcken oc bliffue i saadan skickelse tre eller fire timer,
 10 den ene emod den anden.

Kongenß folck som slagne bleffue hos Mont-heri.

Slagne aff the Burgundische.

Begge disse første haffde burt at holle meged aff alle dennom, som i denne nød hulde dennom laa got selskaff: men de gjorde der wdi som mennisker, oc icke som engle. En møste sin befaling oc statt, fordi hand flyde, oc bleff samme ståt giffuen en anden, som
 15 flyde ti mille lenger. En paa vor lide møste sin beffaling, oc ombar sin herris tieniste, en maaned der epther kom hand høigre i spilled en hand vor før.

Førster bør at holde megid aff gode mend, som vd staa en slachting med dennom.

Der voris voungborg vor slagen, lægrede huer sig det beste hand kunde. Wi haffde monge laarede, oc den største part vor frycht-
 20 som oc mistrøstig, befrøctendis at de aff Parijs, med de ij^c kyriller, som de haffde hoß sig, oc marschalck JOACHIM kongens stathollere der samme steds, skulle giffue sig vd aff byenn, oc fienden saaledis skulle faa oß at tage vare paa baade sider. Der det vor natted bleffue udsende i kyriller, at forffare huor kongen haffde slaged leiger el-
 25 ler taged herberge. Aff dennom vdrede hen ved xx, oc kunde der vere ved try pillkud fraa vor leiger, did hen som wi tenckte att kongen skulle vere. Difemellom od oc drack hertog CARL nogit lidit, oc huer for sig lige laa, oc bleff hans saar forbundit som hand haffde i halffen. Paa den sted hand fick sig mad, maatte hand lade
 30 kaste aff veigen fire eller fem døde kroppe, at der kunde bliffue rom. Der henlagdis tu knippe halm, at hand kunde sette sig der paa. Wdi allen de som mand velte affsted ett || aff de arme nøgne
 32 v menisker, begynde hand at kreffue dricke, hannom bleff giffuit † no-
 ged lidet tilgiort byguand:| i munden, aff huilcked hertog CARL haffde
 35 drucked: da fick hand til sig, oc bleff kient, oc vor en aff hertogens draffuantere, vell nauffnkundig, kalled SAUARIC, hand bleff forbunden oc lægt.

H. Carl leiger sig.

Merck: it besynderligt første maaltid.

It dæt meniske fonger til lijffs.

Daa

De Burgundiske holle rod, huad de haffue at giøre.

Et gott raad herrens aff Contay.

H. Carls beslutning.

Daa bleff huldid raad, huad mand haffde at giøre. Denn første som sagde sin mening, vor greffuen aff S. PAULL, oc hand sagde at wi vore i stor nød oc fare, di gaff hand saa for raad at wi for dag skulle giffue os paa veigen adt Burgundien oc brende en part aff vougnborgen, oc allene foruare arckelied: oc at ingen skulle føre vougn med lig, vden hand haffde mere end x glauffuen. Di her att bliffue, sagde hand, wden fetalie, emellom Parijs oc kongen, er os wmogeligt. Ther epther sagde her HAULBURDIN sit gode tække, nesten i denne samme mening, oc disse meninger bleffue fremsagde, før end de vilte, huad for tidender de ville føre, som wde vore. Oc i lige maade sagde oc tre eller fire andre. Den sidste, som sagde sit gode tække her till, vor herren aff CONTAY, oc sagde hand saaledis, at saatilige som dette spurdis iblant hoben, skulle huer mand se sit siunilte, oc giffue sig paa flucht, oc der offuer bliffue fangne oc slagne alle mandt, inden de finge dragit xx mile veigs, oc sagde hand megen god belkeed der hos. Oc sagde ythermere at dette vor hanß gode tække, at denne nat vdoffuer skulle huer giøre sig till gode, thet bæste hand kunde, oc strax tilige om morgenen, før dagen vor lius, gribe kongen an, oc heller sammesteds enten leffue eller dø. Oc denne veig liuntis hannom tryggere at verre: en saaledis at giffue flucht.

Effter denne CONTAY hans mening beslutede H: CARLL oc sagde, at huer skulle gaa hen oc huile tho timer, oc vere rede naar trometeren blæste. Hand talde med mange i enlighedt, oc vdfende dennom at trøste folcked. Ved midnatz tide komme igien de som vore udfende, oc kand mand tencke, at de haffde icke langt veridt; de førde for tidender, at kongen vor leigredt hos den ild, som de haffde leet. Strax der effter vdfende mand andre, oc en time der epther skickede huer mand sig til att flaa. Dog den største part aff folcked haffde mere mod til at fly. ||

Ther det dagedis, møtte de, som vdfende vore, en vougnfuend, † oß tilhørendis, som om morgenen tilforn vor bleffuen fangen, oc nu kom bærendis med en krucke vijn aff landsbyen,; hand sagde dennom, at kongen vor alt vnduigt. De bortfende nogle til stæden oc funde som hand sagde, oc komme oc gjorde ord der aff, huor vid den hele her bleff ganske gladt. Der vore monge som haffde gierne villed, at wi haffde giffued os epther fiendenn, di mand kunde vell tenc-

tencke at deris glæde vor icke megen. Ieg haffde en time tilforn
 en heft, træt paa det yderfte, oc der til gammell. Det hendede sig
 faa, at hand drack enn hæll spand vijn vd. Oc der ieg laag at hand
 fick lin mund der wdj, lod ieg hannom dricke imen igien
 5 vor. Oc der aff bleff hand faa løstig, at ieg aldrig
 haffde befundit hannom faa god eller
 faa ferlk, lom hand vor liden.

Comminæi
 heft dricker
 sig modig i
 win.

EFFTER DET SLAG TILL MONTLHERI LOD

DET HWS BURGUNDIEN ALDRIG AFF, AT HELDE OC

10 UNDERGAA, INDTIL HERTOG CARLS DØDT

CAP. VIII

DER DET VOR HØY DAG, STOD HUER MAND TILL HEST.

Voris flacht orden vor laare tynd, dog kom der meged folck
 till, lom haffde skiult sig i skouffuene. Hertug CARLL bestillede med
 15 en graa munck: at hand skulle lige sig at verre kommen aff den
 britancke leiger, oc, at den britancke hob samme dag skulle komme
 til os med deris folck, huor vid den ganske hob bleff megit glad.
 Det vor dog icke den ting, der huer mand trode. Men strax ved x
 flet fore middag kom her offuen bemelte cantzeler aff Britanien,
 20 kallid ROUVILLE, oc MARDREY med hannom, oc førde met sig
 tuende aff hertogens aff BRITANIEN drauffuantere, lom haffde hans
 hoffkledning, huilcked megid gledes vor ganske her. Och bleff
 samme cantzeler tillpurt, hui hand faa rømbte bort. Dog bleff det
 hullid hannom til gode, for den skyld, at huer mand tilfforn naggede
 25 paa hannom: oc nu tog huer mand well emod hannom, at hand vor
 igienkommen.

Hert: Carl
 trefckhed, til
 at giøre sit
 folck driftige.

All den dag bleff ennda hertug CARL paa platzen, oc vor megit glad,
 33 v menendis at all æren aff alt det, lom sked vor, hørde hannom || till
 allene, huilcked liden haffuer kosted hannom laare dyre. Di epther
 30 den dag brugte hand aldrig folckes raad: men litt egit allene, i den
 sted at hand indtiill samme dag haffde verid megit nøttig i krig, oc
 haffde icke taged sig fore nogen ting, lom hannom icke burde. Men
 liden bleffue hans tancker omskifte oc forvende, oc bleff der vid
 ind till sin dødt, oc i faa maade bleff hans liiff at ende, oc hans huff

Aere oc prijs
 hert. Carl
 skadelig.

oc

Formaning
til førsterne.

oc flecht forderffuid eller oc meget elendight, om det icke er aldelis forderffuidt:|. Trende stormechtige oc viile førster, hans forfædre, haffde let det vell høyt. Oc ere faa konger (vndtagen den aff Franckerige) mechtigere til krig en hand vor. Ingen mand, oc lynderligen ingen stor første skall holle formegit aff sig selff: menn 5 skall kiendis at all naade oc god løcke kommer aff gudt.

Hert. Carls
gode gaffuer
oc vilckor.

Tuende ting vill ieg lige om hannom: den ene, at ieg tror, at aldrig nogen tog siig mere arbeide till, end hand, ehuor itt meniske skulle lade sig bruge. Thet andit, at mig liunis ieg kiende aldrig it driftigere meniske. Jeg hørde hannom aldrig lige, at hand vor trætt. 10 Oc aldrig faa hannom at hand lod sig mercke, at hand vor ræd. Oc end haffuer ieg været VII aar vd adt flæs i krig mett hannom, io om sommeren, oc i somme aff dennom baade vinther oc sommer.

Hans tancker oc oplett wore store. Men inthed meniske kunde dennom fuldriffue, wden gudt med sin 15 macht haffde giort der till.

HERTUG CARL DROG TILL ESTAMPES EFFTER DEN SLACTING TILL MONTLERI, SIG AT WEDERQUEGE CAP. IX

20

En whørt
mildhed her-
tug Carls
efter seier-
uinding.

OM ANDEN DAGEN, SOM WOR DEN TREDIE DAG EFFter slachtingen, toge wj vort natteleige i Montlheri. Byffolckid vor henfflyd en part i kircke tornid, en part paa slottidt. Hertog CARL lod dennom komme till deris hus igien, oc bestillede, at ingen aff dennom fick en pennings skade: † men wy betalde huer sit mol- 25 tid, liige som wj haffde verid i Flanderen;| slotted holt sig oc bleff icke stormit. Den tredie dag forgangen, drog hertog CARLL op, effter herrens aff || CONTAY raad, at hand kunde naa Estampes, oc 34 r vere der, før end de Britanske, som oc toge deris veig didt paa, oc paa det de kunde legge det trette oc laargiorde folck vnder tag, oc 30 lade det andit ligge till marcken. Fordi wdi samme stad ere gode raad oc monge til herberge, oc ligger wdi it got land oc fruchtlommelige. Oc det gode herberge oc huile som de der finge, vor orlage til at beredde liffluid paa megedt aff hans folck. † Did komme her
CARL

CARL aff Franckerige, paa den tid hertog aff BERRY, kongens eniste broder, hertogen aff BRITANIEN, herren aff DUNOIS, herren aff DAMPMARTIN, herren aff BUEIL, herren aff CHAULMONT oc hans søn her CARL AFF AMBOISE, huilcken liden haffuer verid en merckelig mand
 5 i dette rige. Diße alle haffde kongen afftacked, oc let aff deris stater, der hand kom til kronen, wanleet at de well haffde tiennt hans herre fader oc rigit, der hand vant Normandien igien, oc i mange andre feider:|.

Herrernis aff
 Franckerige
 tilkomst til
 hert. Carl.

Hertog CARL, oc de fornembste aff all hans herr, toge vd emod
 10 dennom, oc fagnede deris komme, oc førde dennom till herbergs i Estampes stadt, huor deris herberge vore bestillede: men deris krigsfolck bleff till marcken. † I deris herr vore VIII^c mand, retteligen gode oc dwelige. Oc der eblant well mange Britanier, som nyligen vore dragne aff kongens befolling oc stedtze vnderholding (som ieg
 15 haffuer her oc andersteds sagd), oc med dette folck bleff hoben vel forbedrit. Deris skytter oc andet kriffolck vore beuæbnede med gode pantzerliorter eller skinneharnisk wdi it stort antall:|. De kunde well vere sex tusinde mand tiil heft, laare well stafferede; oc kiende well paa hoben, at hertogen aff BRITANIA vor en laare stor herre,
 20 fordi denne gantze hob leffuede paa hans bekostning.

Hert. auff
 Britanien en
 stor herre.

Kongen som vor dragen til Corbeil (som offuen er sagt) glemde icke huad hand haffde at giøre. Hand drog i Normandien at samble sit folck, oc paa det at icke skulle ske nogen omskiftelse i landit i hans fraværelse, lagde hand enn part aff sit krigffolck i de stæder
 25 omkring Parijs, huor hand saa at behoff giordis. Den første afften, som diße herrer vore komne till Estampes, lagde de hin anden tiener, huer huad hannom vor viderfaridt. Da haffde de Britanier tagged
 34 v nogle fanger || aff kongens folck. Oc sagde, der som de noged før haffde kommid i vending med dennom, vilde de vel haffue fongede
 30 eller nederlagdt en tredie part aff hoben. De haffde oc hulled raad om de skulle vdfende folck eller ey, att angribe oc forløge kongens folck. Di de tenckte vell, at baade den frantzolke oc den burgundiske hob skulle icke vere langt borte: men der vore nogle, som det affuende. Dog gaffue her CARL AFF AMBOISE oc nogle andre sig
 35 noged wijt vd fra haaben, at forløge, om de kunde komme i møde met noget aff kongens folck, som de och gjorde. Di de greffue mange fonger, oc wunde noged skøtt fra dennom. Oc diße fonger lagde den-

Kongenß rei-
 se til at be-
 stille sine
 ærinde imod
 hertog Carl.

dennom for viſt at kongen vor død, fordi de icke andet vilte, di hand vor kommen paa flucht ſtrax ſom ſlachten for Montlheri begyndis. AMBOISE oc hans ſellkab førde denne tidende i de Britanier deris leiger, huilcke vore ſaare glade der vid, menindis, at ſaa vere ſkulle, oc forhobendis thet gode, ſom dennom kunde vederfaris, der ſom deris herre hertog CARL, kongens broder haffde bleffuid konge, di hand vor neſt til kronen, effter kong LODUIG, der ſom hand haffde verid affgangen. De vore oc allerede ſaa langt komne i denne glæde, at de hulde raad (ſom mig ſiden bleff ſagdt aff en erlig mand ſom vor offueruerendis) huorledis de kunde fordriffue de Burgundiſke, oc ſkille ſig aff med dennom. Oc vore neſten alle ſaa till finds, at om de kunde, vilde de aldelis nidlegge dennom. Denne glæde varede dennom icke lenge. Men her aff kunde mand vide, huordant wraad oc wltyr der findis i kongeriger, naar der ſkeer herre ſkiffte.

Att igienkomme till mit forſet, om denne hob til Estampes, der alle mand haffde giort naduere, oc der vor megit folck, ſom ſpadtzerede adt gaderne, ſtode hertog CARLL aff Franckerige oc hertog CARLL aff Burgundien i itt vindwe, oc talde ſammen ganſke heffteligen. Iblant de Britanſke vor en mand, ſom haffde tid fordriff med racketther att kaſte i veyredt, oc andre ſom løbe iblant folckid, effter de vore nidfalne, oc gaffue nogid lidet ild aff ſig, hand hed meſter IOHAN BOUTE FEU eller meſter || IOHAN DES SERPENS, ieg wed icke huilcked, hand kaſte to eller tre racketther i weyrid, ſom løbe iblant folckid, oc komme offuen aff it hwß, at ingen vilte hueden de komme. En aff diße racketter kom oc slog imod korßit aff windwit, huor diße tuende førſter haffde hoffuedne wdi, ſaa nær den ene den anden, at der icke vor en fod dennom emellum. Der ved ſprunge de baade op, oc bleffue vnderlige der vid, oc ſaa io den ene paa den anden, oc haffde miſtancke huer om anden, at dette ſkulde vere ſkeed med rodt raadt, den anden at giøre ſkade.

De Britaniers
raadflag
imod de
Burgundier.

Herreſkiffte
i it rige er
farligt.

En underlig
hendelſe.

Er ſaa meget
ſagt, brend
løß, eller
meſter Hans
aff ſlangerne.

Herren aff CONTAY kom oc talde till hertug CARL ſin herre, oc der hand haffde huilcked it ord till hannom, gick hand ind, oc lod alle kyriffer, ſom hertog CARL tient i gaarden, ruſte ſig, oc lige ſaa hans drauffuantere oc andre. Strax ſagde oc hertog CARL till hertogen aff BERRY, att hand i lige maade ſkulle lade beuebne ſine drauffuantere ſom vore beſkedne paa hans liiff. Oc med en haſt

vo-

vore der thu eller thry hundrit kyrißer beruſtede for porten tiill
fods, oc itt ſtort tall ſkytther. Mand lete alleuegne, hueden denne
milgierning monne vere kommen. Den arme karll, ſom det haffde
giort, kom oc gjorde knæffald for dennom, oc ſagde at det haffde
5 verid hand, ſom diße racketther kaſt haffde, oc til vitniſbyrd at der
vor inthet arrigt med ment, kaſte hand enda tre eller fire. Oc der
hand det gjorde, tog hand monge meniſker aff deris miſtancke, ſom
de haffde den ene til den anden. Oc begynthis der en latther, oc
huer mand lagde voben aff ſig, oc ginge at ſoffue. Om anden dags
10 morgenn bleff holdet it ſaare herligt raadt, huor tiill møtte alle her-
terne, oc de belynderligſte aff deris gode mendt oc tienere, oc bleff
raadzuile omtalid, huad der vor att giøre. Oc fordi de vore huer
for ſig, oc icke under en eniſte førſtis lydelle, ſom det ſig haffde
burt at vere i ſaadan en forſamling: haffde de oc atſkillige anſlag
15 oc forlet; oc iblant anden tale, ſom da bleff tald oc well tagen tiill
giem oc merckt, vor it hertogens aff BERRY ordt, ſom vor en vng
herre oc haffde icke før ſeet ſaadan handtering. Siuntis oc paa
hans ord, at hand allerede vor kied der adt. Di hand indførde tale
35 v om de monge ſaarede, ſom hand haffde ſeet iblant hertog || CARLS
20 folck, oc ſom hand med ſin tale gaff tilkiende, haffde hand med-
ynck met dennom, och lod ſig høre med ſaadan ord, at hand haff-
de heller villed, at det aldrig haffde verid begynt, end at hand ſkulle
ſee ſaa megit ont ſke, vid hannom oc for hans ſkyld. Dette beha-
gede hertog CARL oc hans folck ilde, ſom ieg her epther vill om-
25 tale. Paa dette raad bleff beſluttet, at mand ſkulle drage tiill Pariis,
at forløge, om mand kunde komme byen tiill, at hand vilde fremme
rigens mene beſte, for hues ſkyld de ſagde ſig alle at vere forlam-
lede, oc tenckte de well, at der ſom denne ſtad vilde lade ſig ſige,
ſkulle alle andre ſtæder i rigit giøre lige ſaa. De ord, ſom H: CARL
30 AFF BERRY (ſom ieg haffuer ſagt) ſagde paa raadet, volte, at hertog
CARL oc hans folck komme i ſaadan vantro til hannom, att hertog
CARL fick at lige: hørde du dette meniſke tale? Hand er vnderlig
vid, at hand ſeer VII eller VIII^c mand i byen gaa ſaargiorde, ſom
hannom inthet komme vid, oc hand icke kiender. Hand ſkulle vere
35 vell underlig vid, om ſagen rörde hannom noget an. Hand ſkulle
vell vere mand tiill at lade ſig forlige oc lade os bliffue ſidendis i
becken. Oc for de gamle krigs ſkyld, ſom i forgangen tiid haffuer

At haffue et
eniſte hoff-
ued er got i
kriig.

Hertogen aff
Berry raader
fraa krigen.

De Burgun-
diſke haffuer
hertogen aff
Berri miſ-
tenckt.

Hertog Carl
fender bud
till kongen
aff Engeland
om bistand.

verid emellom kong CARL hans fader oc min fader hertogen aff Burgundien, tore vel begge disse førster falle os fra, och til fienden. Therfor er det fornøden, at wy lee os om effter venner oc andre bunttsforuante. Oc for denne ene tanckis skyld bleff VILHELMUS AFF CLUNY en protonotarius (som siden døde biskop i Poitiers) af-⁵ ferdiged til kong EDUARD aff Engeland, som den tid regnerede, med huilcken H: CARL alltyd holt venſkaff, wanleet at den flecht LAN-CLASTRE vor kong EDUARD emod, aff huilcken hertog CARL vor kom-
men paa sin moders side. Formedelt den instructs som denne CLUNY bleff giffuen, fick hand befalning at indgaa oc begynde ectelskaffs¹⁰ handell met kongens løster aff Engeland paa H. CARLS veigne, men inted endeligen der wdi at beslutte. Oc dette vilde hand dog laaledis haffue bestilled, fordi hand vilte, at kongen aff Engeland haffde laare begierit, at laa skulle lke. Di fiuntis hannom oc laa vell, at ||^{36 r} laa adborid skulle kong EDUARD i det mindste inthed handle emod¹⁵ hannom, men vere paa hans side, om hand det behøffuede. Oc endog H. CARL icke haffde en eneste tancke i dette kiøb at beslutte, oc endog at det huß IORCK, som kong EDUARD vor født vdaff, vor den vertzens ting, som hand mest hadede i litt hierte: bleff dog denne echtelskaffs handell saaledis dreffuen, att hand monge aar²⁰ der effter bleff besluttid: oc tillbedring tog hand ved det engelske orden, oc bor den all sin liuffs tiid. Mongen saadan gierning, som den ieg nu haffuer omtalid, lkier i verden formedelt tancker, som mand gjør sig, oc synderligen iblant de store førster, som ere megit mere mistanckefulde end andit folck, fordi dennom allehonde fore²⁵ fører, oc det laare offte aff hyckleri oc smiger. Oc offte ere de fulde aff mistancke wden skellig orlage, oc naar det icke giøris behoff i nogen maade.

Førster ere
mistancke-
fulde.

HER-

HERTOG CARL OC HANS BUNDSFORUANTE
BLIFFUE BERODDE AT DRAGE TIL PARIJS
CAP. X

SOM BESLUTED VOR, TOGE ALLE DISSE HERRER OP
5 till Estampes, effter de der haffde fortøffuid nogle faa dage, oc
droge til S: Maturin oc til Moret i den landart Gatinois. Hertug
CARL aff Franckerige oc de Britanier, bleffue i tuende smaa byer.
Hertog CARL drog hen oc legrede sig paa en stor eng, paa bredden
aff den flod Sequana. Hand haffde ladet vdraabe, att huer mand
10 ikulle føre kraage med sig at binde heftene vid. Hand lod oc føre
effter VII eller VIII smaa baade paa vougne, oc mange vijnfad søn-
derflagne, der aff att giøre en ikiff bro, offuer den flod Sequana,
fordi at hobene, anderledis attboridt, icke kunde komme offuer
floden. Herren aff DUNOIS vor med hannom i sellkaff, dog lod
15 hand sig bere i en rosbor, fordi hand icke kunde ride, for rolen hand
haffde, oc bleff hans fane ført effter hannom.

Hertog Carl
oc de andre
herrer bry-
der op til
Estampes.

Saa tilige de komme till floden, lode de sette baadene, som de
haffde medført, der wdj, oc indtog en liden øe, som laa laa got
som mit i floden, nogle aff lkøtterne droge hen paa hin side aff øen
36 v oc scharmutzlede med nogle || reglener, som sette verie oc vilde
formene, at ingen ikulle komme offuer paa hin lide floden. Oc der
vore iblant marskalck IOACHIM oc SALEZARD. Stæden i sig selff
vor dennom føige til fordel paa deris side, fordi hand vor megit høy,
oc vor vijnbierge land. Oc paa de Burgundjkes side vor megit
25 lkøtt, som bleff regered ved enn megit naffnkundig arckelimester
wed nauffn mester GERT, huilcken haffde verit paa kongens lide, oc
bleff fangen i slactingen for Montlheri. Snart at sige, de Frantzoser
motte offuergiffue stæden som wi vilde vere offuer til dennom, oc
de hulde sig tilbage igien till Parijs. Then samme afften bleff giort
30 en bro paa øen, oc strax lod H. CARLL opflaa itt paulun, oc laa der
wdj natten offuer, hand oc L kyrißer, som hannom tient til hoffue.

Saa tilige det dagedis, bleffue en stor hob tynde bindere sette til
arbeid, at giøre fad aff klapholt, som hand haffde med ført, oc inden
det vor middag, vor broen opsett, intill den anden lide aff floden.
35 Oc strax drog hertog CARL offuer til menlandidt paa den anden lide

Hert. Carl
giør en
skiffbro.

oc

oc laad der opflaa fine paulun (huilcke hand haffde monge) oc lod
all sin herr oc alt sitt lkøtt gaa offuer samme bro; oc legrede hand
fig paa siden aff bemelte bierg, lom hengde nid mod floden,
saa att for dennom, lom endnu vore tilbage, vor
det løst at see till hans leiger.

5

DE SUITZER KOMME I FRANCKERIGE, I
HERTOG CARLS TIENISTE, OC ICKE VORE
VDEN SEX HUNDREDE
CAP. XI

ALL DEN DAG KUNDE ICKE KOMME OFFUER WDEN ¹⁰
hertog CARLS folck allene. Om anden dagen i dagningen dro-
ge hertogerne aff BERRY oc BRITANIEN offuer, oc all deris hob. Den-
nom siuntis broen saare skøn oc att verre gjort med stor snarhedt.
De droge nogit lidit frem, oc lagde fig i lige maade paa det høye. || ^{37 r}

Thett første natted vor, motte wy see en stor hob ilde langt borte, ¹⁵
som wy lengst kunde see fra oß. Somme mente at det vor kongen.
Dog bleffue wy inden midnat aduarede, at det vor hertog IOHAN AFF
CALABRIA, kong RENATI AFF SICILIA eniste søn, oc med hannom
vell 900 kyriffer aff det høige oc nedre Burgundien, oc der til itt got
fælkaff reiglenere, som vor hans egit folck: men hand haffde føige ²⁰
folck til fods. Saa lidit folck, lom hand haffde, saa ieg aldrig laa
lkønt it selkaff eller lom bedre motte lignis vid itt vell øffued folck
wdi krigshandell. De kunde vell vere hen ved sex sinde tiuge ky-
rißer, alle Italianer oc andet gott folck, oc vell øffuedt i den itali-
aniske krig, huor iblant vor JACOB GAILLARD, greffuen aff CAMPO- ²⁵
BACH oc andre, herren aff BAUDRICOURT, paa denne dag gubernator
i Burgundien. Oc vore hans kyriffer laare megit hurtige, oc sant at
sige, laa got lom blomsterid aff vor herr, eller io mod lige monge at
regne. Hand haffde oc ⁱⁱⁱⁱ reiglige, som kallis Cranequiniers, som
Paltz greffuen haffde lont hannom, laare vell beredit folck, lom vell ³⁰
motte vere kriffolck lige. Hand haffde oc ^v Suitzer till fodtz,
huilcke vore de første mand nogen tiid saa her i rigit, oc disse komme
de andre i ordet, lom effter ere komne, fordi de hulle sig saare dwe-
lige, ihuor de lode sig finde. Dette selkaff, som ieg omtall, kom an

om

Hertogen aff
Calabria
kommer tiill
de Burgun-
difke.

Suitzer kom-
mer først i
Franckerige.

om morgenen, oc om dagen drog dett offuer vor bro. Oc da motte mand vell sige, att mand haffde seet all Franckerigis macht at vere dragen offuer denne bro, den part vndertagit, som kongen haffde hos sig. Oc ieg siger foruist, at det vor itt saare stort oc skønt sel-

⁵ skaff oc vell vdsatterid. Oc haffde det verit gott, at rigens venner, oc som det vell ville, saa oc rigens fiender haffde seet det, saa vell som det vor flydt, oc saa herligen, som det vor vdrustet. Fordi da haffde fienderne io lengst oc mere frøchtet sig for kongen oc riget, oc rigens venner fonget sodan mening der om, som tilbørligdt er.

¹⁰ De belynderligste iblant de Burgundiske vore herren aff NYKASTELL, marschalck aff Burgundien, oc met hannom hans broder herren aff MONTAGU, margreffuen aff ROTELIN oc en stor hob riddere oc riddermendlmendt, aff huilcke en part haffde verid i det landskaff Borbon, som ieg sagt haffuer i begyndelsen om denne hand-

^{37 v} dell. De ieg her offuen haffuer benefnd, som vore i følge med denne hertog aff CALABRIA, ander end hans egit folck, haffde slagit sig till hannom, at de kunde komme distryggeligere frem til den burgundiske hob.

Høffuitz-
mend offuer
den burgun-
diske herr.

Denne hertog aff CALABRIA motte mand vell anse for en stor første oc en veldig feltherre, saa vell som nogen anden, ieg saa der iblant, oc der for lagdis der it gott venkskaff emellom hannom oc hert. CARL.

Der all denne hob vor offuerkommen, huilcken mand giffede paa hundrid tusind heste, onde oc gode: bleffue herrerne berodde at drage op oc legge sig for Parijs. Da flog de alle deris første hobe

²⁵ eller fortog tillammen. Paa de Burgunders lide, førde dennom greffuen aff S. PAULL, paa hertogerns side aff BERRI och BRITANIEN, ODDET DE RUE som siden bleff kallid ODDET AFF COMMINGES, oc marschalcken aff LOHEAC, det ieg icke rettere ved. Saaledis droge de affsted, oc alle førsteerne bleffue i den veldige hob. H. CARL oc

³⁰ hertogen aff CALABRIEN toge sig stor wmage till at skaffe orden oc skickelighet at holdis iblant folckid, oc de rede vell beuebne, oc siuntis paa dennom, at de haffde god lyst oc alffuore med sig, till at gjøre det dennom burde. Hertogerne aff BERRY oc BRITANIEN rede paa smaa gongere, alt i got mag, beuebne med smaa pant-

³⁵ zer harnisk, oc end vell lætte. End sagde somme, at det icke vor anderledis harnisk, end at der vore smaa forgylte nauffle slagne wden paa, at de skulle vere dennom dislettere, dog ved ieg det icke

for

De som førde
det burgun-
diske for-
trauff.

De frantzo-
iske herrers
hobe mod
kongen till
Charenton.

Kand vere en
god halffmil
danfke.

for uist. Oc saaledis droge alle disse selskaff frem, indtil Pont de Charenton, paa tho mile nær Parijs, huilcken snart bleff vunden, thi der icke vore inde wden nogle faa fry skytter. Oc drog den ganske hob offuer broen till Charenton, oc siden longs vd med floden, indtill Confflan, som laag der hart hoß. Hertog CARL med sin vougn-
borg oc skytt begreiff en stor plan, oc lagde all sin herr der inde, oc hertogen aff CALABRIEN slog sin leiger hoß hannom. Hertogerne aff BERRI oc BRITANIA lagde sig till Sanct Mort des Folses met it
antall aff deris folck. Oc det andet sende de till S: Denys,
der at ligge, huilcked oc er tho mile fra Parijs. Der
vor alt dette selskaff i elluffue vger, oc der skede
de ting, som ieg her effter will fortelie. ||

10

38 r

HERTOG CARL SLAR SIN LEIGER FOR PARIJS CAP. XII

De Parifer
staa effter
befaling oc
bruge dem
icke som de
burde.

Om befa-
linger i
Parijs.
Huem it em-
bede haffuer
i Parijs, maa
selge det
huem hand
vill.

OM ANDEN DAGEN BEGYNTIS SCHARMUTZLER IND TILL
Parise port; der inde vor herren aff NANTOLLET ypperst hoff-
mestere i Franckerige, som gjorde der got gaffn, som ieg andensteds
haffuer sagdt: oc med hannom marschalck IOACHIM. Almuen saa det,
oc fryctede. Nogle aff andre stater haffde vel villed, at de Burgun-
diske haffde allerede verit i Parijs. Di de mente i deris sind, at
dette krigs anslag vor got, oc rigit nøtteligt. Der vore oc nogle an-
dre, som oc hulde med de Burgundiske, oc haffde gierne handlit paa
deris vild, forhaabendis vid dennom at komme til nogen stat oc
befalning der i byen. Fordi i denne by figis mere effter befalinger
end i nogen anden i verden. Di de som dennom haffue, giøre sig
dennom saa gode, som de best kunde, oc icke som de skulde, oc
tage aff folck icke huad billigt er, men alt hues de kunde bekomme.
Oc findis der befalninger, som ingen befolding haffue aff herren,
huilcke kunde selgis for VIII^c kroner, oc siden forøgis paa pris, dag
fra dag; andre findis der oc saa, som haffue befolding vell ringe, oc
kunde selgis dyrere end befoldingen sig i femten aar kand beløbe.
Her aff kommer det, at ingen tacker aff, eller vill opfige sit embe-
de, men helder selger en anden det, oc der med ere befalingerne
fielden ledige. Oc dette er den ting, som holler parlamentid vid
li-

15

20

25

30

lige. Det er oc vell oc billigt at parlamentid bliffuer vidt: men det kommer oc laa got som alle mand till at betalle, oc gaar ud offuer den me-
 ne mand. Iblant raadsherrerne findis altiit mange gode oc merckelige
 mend, saa ere der oc nogle som ere onde aff vilkor. Oc i alle stater
 5 haffuer det sig lige saa. Att ieg her saa megitt taler om befalinger oc
 embeder, gjør ieg for den skyld, att nu paa denne tiid alting laa far-
 ligen tilstod hær i rigett, oc paa det ieg kand tilkiende giffue, huor-
 ledis mand fisker effter beffalinger, naar herreskiffte er at formode.
 Dette er skett icke i vor tiid allene, men oc laa den tid den gamble
 10 krig begyntis, strax i kong CARLS VI. tiid, huilcken varede indtill den
 fred bleff giort till Atricht, som om er talid. De Engelske haffde da
 38 v alt fonged fremgang oc ædt sig ind i dette rige, saa at mand vor ||
 glad, at mand kunde komme til nogen handel med dennom. Oc der for,
 den tiid der handledis om samme Atrichtske fred, vore offueruæren-
 15 dis paa kongens side fire eller fem hertoger oc greffuer, fem eller sex
 prelater, oc X eller XII raadsherrer aff parlamentid: paa hertog PHILIPPI
 side, store oc ypperlige herrer, effter sinn maade, oc mange flere i
 tall en paa kongens side. Paa pauffuens vegne, tuende cardinaler
 till meglere, oc paa de Engelskis vegne monge store herrer. Oc
 20 denne handell varede tho moneder til ende. Oc samme tid vor her-
 togen aff Burgundien meged paa de Engelskis side, oc haffde syn-
 derlig løst till, att vere epther deris vilge, effter de forbund oc løffte,
 som dennom vore gjorde imellom: oc for den skyld, at de Engelsker
 haffde laa stort medholdt, bleffue kongen aff Engeland oc hans her-
 25 rer bødne de hertugdømmer Normandien oc Guienne. Dog saa, at
 hand der aff skulle gjøre kongen huldfkaff oc mandfkaff, som hans
 forfædre haffde giort. Oc at hand skulle affhende och igiengiffue
 alt det hand haffde inde aff rigit, vndertaged disse tuende hertog-
 dømmer. Dette vilde de icke indgaa, fordi de icke vilde tage ved at
 30 fuerie huldfkaff oc mandfkaff, huilcked dennom siden ilde bekom.
 Fordi dette hwß Burgundien slog siden haanden aff dennom, der
 med ginge deris anslag till bage, oc de ombore hues himelige for-
 stand de haffde med folck her i rigit, oc begynte at gaa paa bag-
 ffoden oc forminskis. Tha vor regentere i Franckerige paa de En-
 35 gelskers vegne hertogen aff BETHFORT, kong HENDRICKS DEN V. bro-
 der, som haffde hertog PHILIPPI aff Burgundien søster till førstinde.
 Hand laa i Parijs, oc den mindste befolding hand nogen tiidt haffde i
 den

Vdi herre
 skiffte faris
 mest effter
 befalinger.

Handlere till
 den Atricht-
 ske fred at
 giøre.

Effter fred
 vor giort till
 Atricht, for-
 lade de Bur-
 gundiske de
 Engelsker.

En drabelig
befolling.

Skiffte i
Engeland
formiddelt
for megen
statz.

Kong Hen-
drick feng-
slis.

De Engelsker
halfhugger
alle døde som
bleffue i en
slachting.

den befalning, vor xx tusind kroner huer maanedt. Der effther mi-
ste de Parijs, oc siden fremdelis alt riged, da litt, oc da litt. Ther
de vore komne i Engeland igien, vilde ingen lade sin besolning for-
mindskis, anderledis end den haffde verid i Francke rige: i Enge-
land vor icke godtz || oc forleninger nock, till at fornøie dennom alle 39 r
med. Der aff yppedis krig iblant dennom indbyrdis, huilcken mach-
ten skulle haffue, oc den krig varede i mange aar.

Kong HENDRICK DEN VI. (som i Parijs vor bleffuen krønd koning
i Franckerige oc Engeland) bleff sett i fengselt paa slotted till Lon-
den, oc dømt en forrædere at vere, oc bleff beskyldt at haffue 10
handlidt emod maiestaten. Oc leffte hand i samme fengselt største
parten aff sin alder, oc bleff omsier ihel slagen. Hertogen aff IORCK,
fader adt kong EDUARDT, som nu sist døde, tog sig konge nauffn
till. Faa dage der effter bleff hand i en slachting nidlagt oc død.
Oc alle, som slagne vore, bleffue halfhugne, saa bleff oc hand oc greff- 15
uen aff BERUICK, som vor saa høigt anleet i Engeland. Denne sam-
me greffue haffde tilforn ført greffuen aff MARCKE (siden kallid kong
EDUARD) offuer søen til Cales, med nogit føige folck som flyde med
hannom aff en slachting.

Denne greffue aff BERUICK holt med det hws oc slecht IORCK, oc 20
hertogen aff SOMBRESET med det hws LINCHESTRE. Saa lenge
varede denne krig, at alle aff den slecht BERUICK oc
SOMBRESET ere enten bleffne halfhugne, eller
døde i slachtinger.

DEN STORE WLYCKE OC FORDERFFUELSE 25 SOM ENGELAND OFFUERGICK FORMEDELST FØRSTERNIS SPLITACHTIGHED CAP. XIII

Kong Richar-
di w mildhed.

KONG EDUARDT LOD AFFLIFFUE SIN BRODER HERTO-
gen aff CLARENTZ wdi it fad malualie, fordi det sagdis, at hand 30
stod effter kronen oc regimentid. Effter att kong EDUARD vor dødt, lod
den anden hans broder hertogen aff LINCHESTRE affliffue samme kong
EDUARDS tuende søner, oc hans datter lod hand forkynde wechte at
vere, oc lod sig krone til konge. Strax der effter drog greffuen
aff

39 v aff RICHEMONT, som nu er kong, offuer i Engeland, huilc-||ken i mange
 aar haffde verid fangen i Britanien) oc nidlagde denne grumme kong
 RICHARDT, huilcken stæcked siden haffde ladit affliffue sine tuende
 brødre børn. Oc saaledis ere i mine minde omkomne i den engelske
 5 splitachtighedt vell LXXX mand aff de kongelige flechter i Engeland,
 huilcke ieg en part kient haffuer. Om de andre, som ieg icke kient
 haffuer, haffuer det verid mig lagdt aff Engelske, som tiente her-
 togen aff Burgundien, den stund ieg vor der i gorden.

Huor mange
 første om-
 komne erre.

Her maa mand se, at thet icke er till Parijs eller i Franckerige
 10 allene, at mand slaas om dette verdtzens gods oc ære. Oc att før-
 ster skulle vel vochte oc vare sig, oc de, som regnere i store herre-
 dømmer, at de icke tilstede partie at affles oc voxer i deris land oc
 gaarde. Oc at naar første eller kongeriger haffuer verid i stor løck-
 salighed eller rigdom, oc de icke kiende hueden saadan naade oc
 15 gode kommer: opuecker gud dennom en fiend eller flere fiender,
 som mand aldrig haffde tengt paa. Som i kunde vide paa de konger
 som neffnis i bibelen, oc paa det, som i nu paa en kort
 tiid i Engeland, i dette hwß Burgundien oc
 andensteds seet haffue, oc endnu
 20 huer dag see.

Trete om
 dette verd-
 zens gods.

Parti ere far-
 lige.

Merck.

MESTER VILLOM CHARTIER BLEFF AFF DE
 PARISER TILSKICKED AT HOLLE SPROCK MED
 DENNOM, SOM AFF H. CARL VORE
 DER TILL FORORDINEREDE
 25 CAP. XIII

JEG HAFFUER LENGE VERID I DENNE HANDELL, OC ER
 paa tiden at ieg vender igien til mit forseet. Saa tilige disse her-
 rer vore komne for Parijs, begynte de alle at practicere oc vnder-
 gaa folck, oc at vdloffue befalninger oc godts, oc giøre hues som
 30 ellers til lagen kunde tiene. Der tre dage vore forløbne, hulle de y
 40 r byen en stor forsamling paa raad-||hwß i Parijs, oc effter megen
 oc lang tale, oc der de haffde hørt herrernis begiering, som eskede
 staden op: bleff offuerliust oc obenbare oc (som de sagde) for rigens
 8° sto-

Førsterne
 forsøge at
 locke folck
 til sig.

Forsamling
 oc raadslag
 i Paris.

store profitz skyld besluted at beskicke førsterne, oc at tage sig offuer at giøre fred.

Da komme till førsterne erlige mendt oc mange, till den sted S. Mor, oc mester VILLOM CHARTIER førde ordet, som den tijd vor bisp i Parijs, en vell nauffnkundig oc ypperlig mand. Paa førsternis lide talede greffuen aff DUNOIS.

Førsternis
stat som lade
sig kalle det
mene beste.

Hertogen aff BERRY vor førsternis formand, oc sod paa en stoll, de andre førster stode, paa en side stode hertogerne aff BRITANIEN oc CALABRIEN, oc paa den anden side hertog CARLL i fult harnisk, saa nær til hoffuid oc arme, oc haffde en kostelig mantell offuer sin kyris. Fordi hand vor kommen fra Conflan, omkring det slot Bois de Vincennes, som holt paa kongens haand oc vor fuldt aff krigsfolck, derfor vor hannom fornøden att drage sterck oc beuebnd den veig frem.

De ord som
de frantzo-
sche herrer
hafde med
dennem aff
Pariis.

Førsternis begiering vor, at de motte komme ind i Parijs, paa det at de kunde haffue omgiengelle oc venfkaff med dennom i byen, i denne handell om rigit at reformere oc sette til rette, huilcket de sagde at vere ilde regierid, giffuendis megen stor skyld paa kongen. Suarene, som paa den tid gaffuis aff de Pariser, vore saare sachtmodige, dog toge de sig nogen tijd oc beraadt, før end de vilde suare til fulde. Saa droge førsterne hiem igien huer sine veige, oc haffde alle honde store practicker i sinde. Di huer aff dennom talde med dennom aff Parijs i belynderlighed, oc tror ieg vell, at himmeligen vor aff nogle samtøckt: att førsterne med deris hoff finder allene skulle komme der ind, oc deris folck (om dennom saa siuntis) skulle drage igiennom byen i smaa hobe tall. Denne tilladelle, der som hund haffde gaait for sig, haffde det icke allene verid staden vunden: men oc saa alle førsternis anslag fuldreffne. Di menigheden haffde letteligen ladet sig vride oc vende paa deris side, for monge sagers skyld, oc saa fremdelis alle byer i riged, tagendis exempel aff denne. || Gud gaff kongen vile raad, oc hand vor allerede varedt alt dette.

KONG

KONG LODUIG KOMMER IND I PARISE
 STAD, DEN STUND FØRSTERNE STODE I HANDEL
 MED DENNOM I BYEN
 CAP. XV

⁵ FØR END HERRERNE SOM VORE VDDRAGNE AFF PARIJS
 finge giort deris relation for den menige mand, kom kongen ind
 i Parijs, i saadan skickelse, som mand skall komme, naar mand vill
 trøste oc vndfette en almuge. Thi hand kom med saare megedt
 folck, oc lagde vel tu tusind kyrißer i staden, all adelen aff Norman-
¹⁰ dien, stor macht aff skötter, folck som haffde pension oc tient
 hannom i gaarden, oc andet got folck, som i denne bestilling lode
 sig finde hos kongen, oc saaledis bleff denne practicke till inted for
 førsterne, oc all almuen vell omuent. Di effter den dag fantis ingen
 aff dennom som haffde verit til tals med os, som torde ythermere
¹⁵ tale it ord om denne handel, oc somme fore ille der offuer.

Kongen træ-
 ster de
 Pariser.

Dog brugte kongen ingen grumhed i denne sag, men nogle møste
 alene deris embeder, nogle foruijste hand andensteds hen at bo,
 huilcked ieg hannom regner til loff, at hand icke anderledis heffnde
 sig, som hand vell haffde orlage till. Di der som det der begynt
²⁰ vor, haffde bleffuid fuldkommid, haffde det verid hannom best at
 rømme aff riged. Hand haffuer oc offte sagd mig, at hues hand
 icke haffde kundet komme ind i Parijs, men haffde fundet att staden
 haffde verit gangen herrerne til honde: vilde hand vißeligen haffue
 giffued sig hen till de Suitzer, eller till hertog FRANCISCUS TILL MEY-
²⁵ LAN, huilcken hand holt for sin store ven. Huilcked samme hertog
 FRANCISCUS vell gaff tilkiende at hand oc laa vor, med den krigs-
 hielp som hand sende hannom, som vore v^c kyrißer oc trytusind
 mand til fods, huilcked hans elste søn førde, vedt nauffn GALLIACE,
 som liden bleff hertog. Oc kom dette folck indtill Forest, oc holt krig
³⁰ med herren aff BORBON, oc fordj hertog FRANCISCUS døde i midler
⁴¹ r tijd, motte || dette folk drage hiem igen. Och i lige maade gaff hand
 dett vell tillkiende, att han vaar kongens hulde wen, medt ett raad
 som hand gaff hannom, der den handell och forligeßmaall vor paa
 weigen, som kalles den Conflandike handell, huor hand bød han-
³⁵ nom till, att hand icke skulle forßige eller affflaa nogend ting, ehvad

Kongens
 mildhed i
 straff.

Hertog Fran-
 ciscus aff
 Meylan, kong
 Loduigs
 trygge wen.

Hertog Fran-
 cisci raad
 som hand
 giffuer kon-
 gen.

Bom

Bom bleff aff hannom begieret, paa dett hand io kunde spilde den forlamling Bom vor giort emod hannom aff de frandsfolke førster, † wden dett allene, att hand ike skulde lade Bett folk forløbe:|. Dett ieg wed icke retter, haffde wy icke veredt for Parijs mere end i tre dage, før end kongen kom der ind. Strax begyntes vell haard krig, 5 och Bynderlig for vor foringh skildt, di vy nøddis thill att drage langt effter hende, och behøffuede møgett folk, dennom att ledsaage och forvaare Bom vdroge paa foringh.

Den egen
omkring
Parijs.

Denne land-
art omkring
Parijs meged
fructfome-
ligt.

Comminæus
i fengsel.

Scharmütze-
ler for Parijs.

Lyder saa
møget som
kremere
laden.

Och maa mand well Bige att Parijs ligger vell och beleiligen i dette landskab som kalles Lisle de France, det er Frankeriges oe, eff- 10 therdi det kunde holle och fornøige tuende saa mecthige krigsheer. Fordi aldrig haffde vi brøst for nogen fethallie: och wdi Parijs bleffue de neppelligen var, att der bleff dørcke paa nogen ting † wden paa brødt, och dett ike vden en pening paa brødet. Och dett volte att vy haffde icke jndtagett och belagdt floderne der offuen fore, 15 som vore thre ved naffn Matrona, Yonne och Seqvana, oc mange smaa vand som løbe i dennom. Summa, ieg saa aldrig nogen stad liggendis i bedre och fructfomeligere land. Och er vtrolight dett gode som der tillføres.

Nogen tijdt her effther vor ieg ett gandske halff ordt hoff kong 20 LODWIG, och kom aldrig fraa hannom, och haffde met herberge i det kongelige hull Tournelles, och stedze fick meg mad och haffde min seng hoff hannom. Och effter hans død vor ieg holden fangen vdenn min tack y hans pallatz i XX maaneder. Der matte ieg see vd aff mine vinduer, hueff deell som opførdes ad den flod Sequana 25 imod strømen, fraa dett landskab neder emod Normandien. Och offuen aff landett neder medt floden kommer vlige mere, att ieg tillforn aldrig haffde troett dett ieg Biden Beett haffuer. :|

Huer dag vdfalt aff Parijs megett folk, saa att der skede store skarmutzler. † Vor vact var L glaffuen sterk, och holt hund || hend imod 41 v en stæd som kalles La grenge aux merciers och haffde Bine vdridere det nemste Parijs de kunde, huilke vell offte bleffue forfulde hen thill dennom igien. Och offthe trengdes all wacten att kome off- uer styre indtill vor vougnborg, vigendis fod for fod, och Bome Binde traffuendes. Naar dett skede, Bende mand dennom folk och bestyr- 35 ckede dennom, att de atter iagede finden fuld ner thill Parijs porte igien. Och dette vor voris daglige ydrett, fordi y byen vore mere end

- end ii tusindt oc fem hundrede kyriffer, vell vdstafferede, och haffde gode herberge. Der vor och inde stor mact aff aedelle aff Normandien och andre fry skytter, och omginges huer dag medt fruer och jomfruer oc qvinder, huor aff de oc finge modt thill att lade sig bruge:|.
- ⁵ Paa vor Bide vor it saare stort tall folk, men icke saa mange reibige, thi der icke vor kyriffer wden de Burgundiske, som vore hend ved tu tusind glaffuen, onde og gode, vore dog icke saa vell stafferede som de i Parijs, for den lange fredtz skildt som de haffde hafftht, som ieg oc anden sted sagdt haffuer. En vore aff denne
- ¹⁰ hob vell ii^c kyriffer till Laygni, och der vor och saa hertogen aff CALABRIEN. Aff fodfolk haffde vy en gandske hob, och end dett som gott vor:|. Den britanske hob vor till S: Dinis, som oc lode sig bruge, huor de kunde. De andre herrer vore och saa adspredde for fethallie skild. Paa bidkafted kome anridendes hertogen aff NE-
- ¹⁵ MOURS, greffuen aff ARMIGNAC och herren aff ALBRET. Men deres folk bleff laangt borte fraa leigern, de haffde ingen bebolding, och der som de haffde kommet till oss y leigern, och haffde taget fraa folk och icke betallet, haffde almogen bleffuen oss wvillig och intet ført oss thill, och der medt haffde den gandske leiger bleffued
- ²⁰ forhungredt. Hertog CARLL skencte dennom penninge indthill fem heller sex tusindt francker. Och bleff besluttet, att deris folk
- ^{42 r} icke skulle komme nermere. || De vore well sex tusind mand thill heft, huilke gjorde offuermaade møget ont och wrett imod landffolket.

Fruers och
jomfruers
omgengelse
giffuer krigs-
folk hierte
och modt.

H. Carl sko-
ner den me-
nige mand:
att handkand
faa till føring.

²⁵ HERTOG CARLS OC KONGENS ARKELEY
HOLDER SKYTFFERD EMODT HINN ANDEN
HOSS CHARENTON
CAP: XVI

- ³⁰ JGENN AT KOME THILL DENN PARISISKE HANDELL, ER dett vell vilt, at ingenn dag gik forby, att der jo tabtis och wandtis noget, saa well paa denn enne Bide, som paa denn andenn, dog inthet skede som merkelige kunde were. Fordi kongenn ike vilde thillstede, att hans folk skulde falde wdt med store hobe, wilde och inthet sette y flautings æuentyr. Menn stod hu adt fredt och

Kongen vill
intedt
æuentyre.

och wiffeligen att adtskille disse førster och denne forsamling. Dog kome om enn morgenstundt well thillig fire thußind fry skøtter, som ware de ædle aff Normandienn, och lægrede sig lige thuert emod raadhusset thill Conflans langs wd med och rett paa bredenn aff flodenn. Och nogle faa kyriffer, aff dennom som ere y kongens stædtze beßolding, bleffue enn fierdingweylß der fraa y enn bondeby. Och fra deris fodfolkis leyer inthill thid waar ike wdenn enn smuck flett plann, och denn flod Seqvana waar imellom off och dennom. Daa begynte kongens folk att kaste enn løbegriffth ieffne Charenton, hoß huilkenn de gjorde enn bolverk aff thømmer och aff jord, indthill endenn aff wor leger, och wdenn fore Conflans gik flodenn emellom begge, som sagt er; de laugede møgit skøtt thill, huilkett strax med dett første iagede alt hertogens aff CALABRIEN folk udaf Charenton, att de nøddis thill medt stor hast att komme och leyre sig hofß ofß, och daa bleff skutt baade folk och heste. Hertog JOHAN kom att ligge vdi en lidenn huffelenge, lige thuert offuer fraa H. CARLS løßamente vd emod floden.

Dette skøtt begynte daa først att skiude y vor leyr och forskreckede folket saare. Fordi di thog folk aff dage strax y begyndelßenn, och skød thu skud ygemell kammeret som H. CARL laa wdi, som hand sad offuer moltyd thill middag, och ihell skød enn thromettere som hand kom bærendis paa trappenn medt ett sad madt.

Der molthyd wor gjort gik H. CARL ned y vnderhusset, och bleff thill finds der stedße att bliffue. Om morgenenn kome hererne att holle raad, huilkett aldrig andenstedtz skede, en i H. CARLS løßamente, och naar raad waar hullidt, gjorde de maalthid thillfammen, och da bleffue hertogerne aff BERRJ och BRITANIEN sette paa benckene vnder windwene, och H. CARL och hertogen aff CALABRIEN faare vjd. Och gjorde hertog CARL huer aff dennom ære effter som de saade thill, som hand och burde att gøre vid en och huer, efftherdi dett waar hiemme thill hans.

De bleffue thill radtz, att alt vort arckeley skulle stilles emod kongens arckelj. † H. CARL haffde vell møgett skøtt, Baa och hertogen aff CALABRIEN, laa haffde och hertugen aff BRITANIEN. Wy hugge store huull paa muren thill Conflans, och der skickedis de beste støcker i laug, och di andre huor de kunde gøre gaffn. J Baa maade waar der møget mere skøtt paa førsternis en paa kongens side:|.

Thenn

Kongens folk
gør
skandtze.

Hertogens aff
Calabria lei-
ger driffues
op.

Skiudes ige-
mell H. Carls
løßamente.
En trommetter
ihill skiudes.

Thenn ikandtze eller løbegraff som kongens folk haffde giort, wor
 møgedt langt, och stracte sig hen ymod Paris, och althid forlengde
 de hende, och opkaſte jorden paa den ſide ſom waar ymod off, att
 de kunde haffue hende thill ett bryſtverge, der medt att beſkytte
 5 ſig for vort ſkytt; de vore och alle y grøffthen, och ingen thorde
 ſtycke hoffuedet op. † Denne grøfft wor paa en plan ſaa ſlett ſom
 en handt, och vdi en ſkøn eng:|. Jeg Baa aldrig ſkiude ſaa møgett
 i lige ſaa dage, †fordi paa vor ſide tenchte de att driffue kongens
 folk der op igen med ſkydtz krafft:|. Paa den anden ſide kom der
 10 huer dag folk aff Parijs, ſom tappert lode ſig bruge, och sparede
 krudett inthett. † Mange aff wor leiger groffue huler y jorden for
 deris loßamenter, att hæle ſig wdi. Der vaare och ellers ſamme
 ſtedtz mange huller, fordi dett waar ett ſted huor mand haffde brut
 ſteen; ſaaledis fride ſig huer y ſin ſtedt, ſom han beſt kunde, :|
 15 och dett vaarede y fire dage. Frøcten waar ſtøre en ſkaa-
 den paa baade ſider, fordi der bleff paa ingen Bide
 43 r nogen nauffnkundig mandt. ||

HERTOG CARL LOD SKYNDELIGEN FLY
 BAADE THILL WEIGE, DER MEDT AT SKIBE
 20 OFFUER DENN FLOD SEQVANA
 CAP: XVII

DER HERRERNE SZAAGE, ATT KONGENS FOLK ICKE
 welde rømme ſtædenn, ſiuntis dett hannom ſpattelig och faarligt
 att vere, oc att de y Parijs ſkulde fange mod och herte der aff.
 25 Wdi nogle dage vor der ſtilleſtand, oc daa kom Baa møget folk wd-
 aff Parijs, att mand maatte thencke, att der vaar intet bleffuet inde
 igenn. Hoff os vaar paa raadett beſluttet, att vy ſkulde lade gøre
 en Baare ſtor ſkyffbro, † och att mand ſkulde affhugge dett ſmale paa
 baadene, och lege brothømmerit paa dett brede allene, dett bleff
 30 oc beſtilled, att yderſt for enderne aff brogenn ſkulde vere ſtøre
 ackere at kaſte y jorden. :| Daa bleffue der mange ſtøre baade thill-
 førde, Baadane ſom pleige att bruges paa Seqvana, der medt. ſkul-
 de vort folk drage offuer floden, och falle kongens folk y deris
 ſkandtze. Meſter GERT archelimeſteren bleff giffuet befalning paa
 9 det-

Stilleſtand
 emellom
 Frantzoſer
 och Burgun-
 diere.

H. Carl lader
 gøre en ſkiff-
 bro.

dette arbeyde. Hans mening vaar att dett wor de Burgundiske en stor fordell, at de andre haffde opkaft jorden paa den side imod oss. Fordi att nar de Burgundiske kome offuer floden, skulle fienden icke tore dycke op aff skandtzen for archelied, daa skulle vort folk kunde haffue jordenn thill fordiell, att flaa der aff offuen neder paa ⁵ dennom. Denne mening och besked gaff wort folk ett mod oc herte thill att drage offuer. † Och derfaare der baadene nu vore komne, bleff broen fuldferdig giort, Baa nær thill dett sidste ogh, dett laa langs vd medt, allt rede thill att Bette thill lauge naar tid vore paa.:

Dett første broen wor ferdig, kom en aff kongens || profoller ^{43 v} offuer ryterne, robte och sagde, att dett vy gjorde vor emod ordt och loffue. Dette sagde hand, fordi der var giort stille stand paa tho dagis tidt, huilke nu nesten var forløbne. Dog vor dette ike hans rette ærende, men hand var mere kommen att beße huad vy haffde forhender. Oc wfforvarendis fant han der for sig herren aff BO- ¹⁵ NILLET och der till møget andet gaat folk mere, dennom haffde hand ordt medt. Offuer vor skiffbro kunde vell tre kyriller ride jeffnbides, medt glaffuerne paa laaredt. Der vore och Bex store baade thill rede, huilke huer vell kunde føre tußind maand offuer att gangen. Der thill och mange lmaa baade thill at offuerBette skøttedt ²⁰ oc arkelidt, huilke well kunde thiene thill denne offuerferdt. Høffuitßmendene kaste, huem offuer skulde drage, och bleff giort register paa dennom. Och befalningßmendene i denne Bag vore greffuen aff S. PAUL och denn herre HAULBOURDIN. Effther midnat vor forgangen, begynte de Bom vore thillskickede, at ruste sig, och vore alt ²⁵ beueffnede, før end dett dagedis. Somme hørde meße dißemellom at dag bleff, och gjorde som gode christne pleige i Baadan skeninge.

Det er, de
ginge till
skreffthe och
lode sig aff-
løse.

Denne natt haffde ieg vacten, di lod ieg mig finde i ett stort paulun, som waar oplaget mitt i leigeren, huor vy altid hulde vact, vy haffde ochBaa for sig att ingen waar fri for vachten. Daa vor wachte- ³⁰ mesteren heren aff CHASTELGVION som siden bleff slagen thill Granlon, han lengdis effther thiden att hand kunde see denne tidfordriff. Hasteligen hørde wy dennom som vore y disse skandtzer, raabendis medt høy røst, gode natt naboer, gode natt. Och strax Bette de ild paa deris hytter och henvørde deris archeli. Dagen begynte att ³⁵ komme, oc de som vore tilforordinerede at giffue sig offuer skiffbroen, || vore allerede hof floden, eller io en part aff dennom. Daa ^{44 r} maat-

- maatte de lee de andre, Bom vore allerede well langt borte, att ta-
ge veigen lige adt Parijs. Saa gik huer hen att legge Bine vaaben
aff, och vore vell glade wid dette optog. Och y Bandhede, att kon-
gen der haffde lagdt folk, vor ike giortt wden allene till at lade
5 skyttedt gaa y vor leiger, oc icke i den menning att hand vilde fla.
† Thi hand velde inthet effuentyre, Bom ieg andenstedtz haffuer
Bagdt, endog hans macht vor møgett stor, ihuor mange førster de
vore forlamlede imod hannom:|. Men hans forbet vor (som hand
well lod paa kiende) att handle om fredt och skilie denne forsamling
10 adt, † och icke sette sin stadt och kongelig høighedt (huilken er saa
stor och godt, som dett er att vere koning offuer dette store och ly-
dige rige Franckerige) i enn saa vuis tingh, som en flacting er.:| Huer
dag giordes hemmelige practicker, att vndlocke folk den ene fraa
den andenn. Der holtis och monge rette obenbarlige forsamlinger
15 aff folk paa en och anden lide, thillkickedede att handle om fredt, † oc
dette skede paa den stedt Bom kalles La grenge aux merciers, hart
hoff vor leiger:|. Paa kongens side møtte der greffuen aff MAYNE
och andre herrer flere, paa herrernis lide greffuen aff S. PAUL och
mange andre, hererne och Baa Belff iblant medt, och dog inthedt
20 de vdrettede. Saa lenge de vore tillBammen oc hulde sprok, saa
lenge varede och stillestanden. † Och møgett folk aff begge heer
beßøgdte hinn anden, hoff en stor grøfftht Bom vor emellom begge,
Baa gott som paa halffveigen, de ene paa den ene, de andre paa
den anden lide. Och vor det saa samtyckt i stillestandens wilkor,
25 att ingenn maatte gaa videre, end till Bame grøfftht, enthen paa
en eller anden Bide.:| Der gick ingen dagh forby, att der io kome
x eller xii mand Bom gaffue sig thill herrerne, och some tidt flere.
Ennd anden dag forløbe io Baa mange aff vore, † och derfor bleff
den stedt Bide kaldet torffuedt eller marckedett, fordi der skede
30 Baadan kiøbmandskaff:| och handle paa en och anden Bide. Och
wdi Bandhed ere Baadane forsamlinger vell forlige, Baa adtboridt
och Bynderligen paa hans Bide, Bom er den Buageste.
- Alle mennsker natturligen Bee effther, enthen att forbedre sig,
44 v eller att bliffue beholdne, Baa att de icke kome thill skade, oc ||
35 sig for arge, huor aff dette lettelige skeer, att de giffue sig thill den
sterckeste. † Andre tuert emod igien ere saa gode och trofaste, att
de aff inthet Baadant lade sig beuege: men de ere saa:|. Och Bynder-

Kong Lodwig
vell ike Bette
sig y fare.

Dagtingingh.

Dagtingings-
mend.

Huer ramer
fitt eget
beste.

En førstelig
gaffue att
vinde vend-
skab hoff
mange.

Huordane
folck duelige
ere att bruge
till fridtz
handell.

En geck thill
ingen ting
nøtigh.

Huorledes
legatter skul-
de gøre deris
relatjon.

En god le-
gatt gjør icke
huer mand
wiff paa sin
beskeedt.

derligen er dett farligen, naar de haffue en første till fiendt, Bom
kand Bin haand medt att henge Big folk an, †huilken er en stor naa-
de aff gud, ihuem dett kand gøre. Och er ett tegen, att hand er icke
beßmittedt medt den store wdygdt och last, som er offuerdaadig-
hedt, Bom volder att mand icke ellker och holder aff folk for deris 5
duelighedtz skyldt:|. Therfaare (som ieg haffuer sagdt) naar mandt
kommer thill Baadanne marcked, att handle om fredt, skall dett lkee
wed hulde tienere aff førsteerne thillskickede, †och vid folk aff mid-
delmaadig alder, paa dett deres alderdom och skrøbelighedt icke
skall lede dennom till att gøre nogen wlkickelig contractht. Skulle 10
ey heller naar de komme igien thillbaage, att berette huad lkeedt
er, forskrecke deres herre mere end behoff göres. Och heller skall
førsten bruge der thill dennom som haffuer annammedt naade och
velgirninger aff hannom, end andre. Menn offuer alt skulle de
vere wiße folk, fordi medt en daare gjorde Big aldrig nogen mand 15
gaffn. Och skulle Baadanne handell heller lkee fiern end nær hoff:|. Oc
naar legatterne kome igen, skall herren høre dennom allenne
eller faa offuerværendes, paa dett att der Bom deres beskedt er
Baadan, att allmogen kunde aff deres ordt forskreckes: herrerne daa
kunde Bige dennom, huordanne ord de skulle lade Big høre medt 20
for den mene maandt, naar de dennom vorde tillspørendes. Fordi
huer mand traar adt, att vide tidender aff dennom, naar de kome
tillbage fra Badanne handeler. Och mange tøre vell Bige och mene,
hand skall well Bige mig alt op och wdt, och inntet døle for mig.
†Menn wißt døller de dett, om de ellers ere Baadane 25
Bom ieg Biger; och om de vide, att de
haffue en forstandigh herre
att tiene:|. || 45 r

KONG

KONG LODWIG DEN XI WOR YDMIG I ORDT
OC KLÆDESID, OC LAGDE VIND PAA ATT VINDE EN
MAND, OCH GIØRE HANNOM SIG ANHENGIG SZOM
HANNOM KUNDE SKADE ELLER FROME

5

CAP: XVIII

JEG HAFFUER BEGYNT DENNE TALE, FORDI IEG HAFF- Enn mening
ver att
mercke.
uer Beedt møget aff denne verdzenz bedrog, aff mange tienere
emod deris herrer, och aller mest att thienere haffuer daaret offuer-
daadige førter och herrer, Bom ycke velde høre folk tale, Bnarere
10 end de ydmige, som gierne høre och lade sig lige.

Jblant andre Bom ieg nogen tidt haffuer kient vor kong LODVIG
DEN XI voris naadige herre den aller klaageste, att helpe sig aff
wløcke i modgangs tydt. Hand vaar den allerydmigste i talle och
klædebid, och som gjorde største flyd till, att gøre sig anhengnig en
15 mand, som hannom kunde fromme, eller Bom hannom kunde skade.
Och lod hand sig icke nøige met, att hand feck en gang ney aff en
mand, som hand haffde taget sig fore at vinde oc tage paa sin side:
mend bleff bestandigh och hart ved, loffuendis och strax giffuendis
hannom pendinge, ståt och befallning, Bom han forstod adt hannom
20 stod huu adt. Och de hand haffde foruult och affthacked, dennom
ygenkiøbte hand well dyre, och gjorde sig gaffun medt dennom,
naar hand det behøffuede. Och waar dennom ike hadsk for nogen
ting, Bom war forgangen. Aff natur wor hand folkis wen aff mid-
dell maade ståt, och de store deris wven, Bom haffde hannom inthet
25 behoff. Aldrig nogen mand lod sig saa gierne sig aff folk, Bom
hand, eller forspurde sig saa møgett, som hand, om allehonde, eller
45 v welde kiende saa møget folck ¶ Bom hand. Fordi i Bandhed kiende
hand alle anbeelig och duelig folk, Bom vore y Engelandt, i Spa-
nien, i Portugall, i Italien, och y hertogens aff Burgundien landt,
30 tjo saa well som hand kende sine vnderbatter. Och disse wilkor
och lidvoner, Bom ieg her offuen haffuer omtalet, haffue reddet
hannom sin krone, andliendiff de fiender som han gjorde sig Belff,
der hand først kom thill riget. For alle ting haffuer hans store
rundhed veret hannom nøttig. Och lige Bom hand wißeligen kun-
35 de ledBage sig i modgang: saa och tuert emod, saa tillige Bom
han-

Kongens
snildhed.Kongens fe-
der och findt.Kong Lod-
vigs rundhed.

hannom liuntis at han waar forvared och wdi tryghed, Bette hand
 Big till aff ringe orðage att fortørne folk aff ringe ståt, Bom hand
 Kong Lodvig haffde føyge gaffn aff. Och kunde hand Baare ilde taale fredso-
 vroligh i fredtsomelig-
 hedt. melighed. Hand waar rund att thale om folk, Baa Bnart i deris ner-
 værellse, Bom y deris fraværellse (undertaget dennom som hand 5
 fryctede faare), fordi han waar Baare reder aff Bin egen nature,
 och naar han haffde talet Big thill skade, eller befryctede Big, att
 Baa skulle were: welde han bøde och læge dett igen, och talde gier-
 ne Badan ord thill perBonen Belffuer, som hand haffde tåld for nær.
 Jeg wed vell att min tunge haffuer giort mig stort skaade, Baa haff- 10
 uer hun offthe giort mig thill wilge, dog er det billigt, att ieg bøder
 mit faldsmaall. Oc disse wenlige ord brugte hand ike nogen tidt,
 att hand io ocBaa gjorde perBonen Bom hand thaalde thill, møgett
 thill gode. Oc nor han velde gøre nogen mand thill gode, gjorde
 han det ike Bom føyge waar. 15

Kong Lodvig Gud gjør io stor naade med en første, naar hand giffuer hannom,
 hueden be- at hand forstaar Big paa ont och gott. Oc synderligen naar dett
 kommet sin gode gaar fore Bom nu sagdt er om vor naadigste herre och konge. 46 r
 vildom. Men ieg troffuer well, att den ginwordighed Bom han haffde i Binn
 vngdom, der han bleff fluctig for Bin fader, och henflyde thill her- 20
 tog PHILIPPUS aff Burgundien, huor han waar y sex aar: gjorde stort
 gaffn paa hannom. Fordi han da nøddis thill att føyge Big effther
 deris Binnd, Bom hannd paa den thid trengde thill, och dette gode
 Modgang (huilket icke er føyge) lerte modgang hannom. Men der han bleff
 lærer. mechtig och en kroned kong, thenckte hand i begyndelBønn icke paa 25
 Effther heffngirig- andett enn heffungerighed. Men vell Inart waar dett hannom ska-
 hed følger delige, Baa att hand dett storligen angrede, och rettede denne for-
 anger och vløcke. Bielse, och formotte thennom Bom hand haffde giort wrett, Bom y
 her effther skulle faa att høre.

Førsters Men derBom hand icke haffde hafftt anden opfødzell, enn Bom 30
 onde opfødt- ieg haffuer Beet herene haffue her y rigett, troer ieg icke, att hand
 zell paa den- nogen tidt haffde gaait Bin Bag Baa well igenom. Fordi di opfødes
 ne dag. intet thill andet en daarlighed i klædesid, ordt och taale. Wdi bo-
 gen haffue de intet lærdt. Jcke en eneste forstandige mand laade
 de vere y deriss omgengilse. De haffue hoffmesterer, huilke mand 35
 skall thaale medt, om huiss dennom macht paaligger, och ey med
 dennom silff, och disse raade for alle deris Baager. Och findes well
 denn

denn herre, Bom icke haffuer offuer xiii pund ind att komme, och tager Big dog Bodanne herre forer till, att huem Bom haffuer medt hannom att gøre, dennom forvißer hand, Bigendis, du mott thale med mitt folk, och will Baaledis gjøre de storer herrer alting effther.

- 5 Jeg haffuer ocBaa well offthe Beet deris tienere gøre deris egenn profit holf dennom, och lærdt dennom att di ere bæst och ingen forstand haffue. Oc derBom Baa lkeer, att hand lig betencker, och
46 v will vende igien, och selff Bee thill || medt, och vide huad hannom thilhører: er det menligen Baa Bilde tagid, att det føige kand from-
10 me hannom. Fordi dette lkall mand mercke: att huert menniske Bom haffuer verid nogit, och gjort noget Bynderligt i werden, den haffuer begynt y Bin wngdom. Och dett alt-
Bammen kommer paa opfødzælBøn
och aff gudtz naade.

Merck huor
till vngdom
duer.
Gud for al-
thing.

15 DE BURGUNDISKE, WERENDIS HART HOSS
PARIS, OC FORTØFFUENDIS EN SLACHTING
ANSE TIDSLER SOM DE SAE, FOR
OPRETTE GLAFFUEN
CAP: XIX

- 20 JEG HAFFUER NU LENGE WERIDT WED DENNE TALE,
men ieg kand icke komme derfra igien, Baa Bnart Bom ieg wilde. Och nu att komme igien thill wor krig, haffue i hørt, huorledis det folk Bom kongen haffde lagt y dend lkandtz longs ud med den flod Seqvana, brød op den tid mand wilde angribe dennom. Naar
25 dett vor tagged i dage, varede det selden lenger end en dag eller tho. Andre dage holtis laa lkarp kriig, Bom mest waar mogeligt. Och holtis lkarmutzell fra morgenen indthill affthenen. Aff Parijs droge icke store hobe wdt, dog dreffue de offthe vor vact aff, att vy atter maatte stercke hende.

- 30 Jeg Baag aldrig nogen dag at der io lkede lkarmutzell enten liden eller stor, oc troer vell at kongen haffde veret thillfrids, att de haffde veret noget store, derBom hand haffde ike hafftt stor mysttanke thill mange, huilke hand dog inthet haffde behoff. Hand haffuer thillforn Bagdt mig, att hand en natt fandt dett flott holf S: Anthonij
port

Kongen
mystenker
sinne gode
mendt.

port obed vd till marcken, huor aff hand fik stor mistanke † till H. CARLL AFF MELUN, fordi hans fader war høffuitzmand paa flotted. Jeg Biger ike mere om denne H. CARLL, end som nu lagdt er: men y dett aar haffde kongen icke bedre tienere:|

Besluttet i
Parijs att
andgribe de
Burgundiske
trende
stæder thil-
lige.

En dag bleff y Parijs raadsluise besluttet, at de velle komme och ⁵ flaes med off (ieg troer att kongen intet der om besluttet, men høffuitzmendene och krigsraadett allene) och angribe off paa trende sider thillige. † En hob skulde falde wdaff Parijs, och dett skulde were den weldige hob: et andett seldskab || emod Pont de Charen- ^{47 r} ton, och den kunde føie skade giøre. Oc paa den tredie Bide skulde ¹⁰ ij^c kyriffer komme wd med det slott Boys de Vincennes:|.

Om midnatz tyde bleffue wy i legeren her om atvarede vid en Bmaadrengh, som kom och robte thill off paa hin side floden (fordi nogle aff førsternis gode venner varede dennom adt dette andslag), och denne dreng naffngaff nogle aff førsterne och drog strax Bin ¹⁵ weeg. Ret y dagning kom her PONCET DE RIVIERE for broen thill Charenton, och paa den anden side, † emod Boys de Vincenne kom den herre aff LAU, indthill vor arckeley, och ihielsflog en bøbe- skotte:|. Ther aff bleff en stor alarm, fordi vy mente att det vor dett, som Bmadrengen om natten haffde varett off adt. Hertog CARLL ²⁰ kunde aldrig Baa Bnart lade sig vebne, at hertog JOHAN AFF CALA-BRIEN io var før rede end hand.

Alarm i den
burgundiske
leiger.

† Fordi i alle alarmer vor hand den første mand, oc lod Big finde i Bit fulde kyriff, och hans heft althid med glider. Hand baar almindelig ett klædebon, Baadant som hans tuctemester bore i Ita- ²⁵ lien, dog liuntis hand vell sadaan første; som motte allene vere hoffuedet for en kryg. Och althid naar der skede alarm drog hand lige adt flagbommene paa vor leiger, att forbiude folket att giffue Big wdt. Hand haffde och lydighed aff dennom, io Baa vell som hertug KARLL, och adtlydde hannom den gandtlike herr aff et bedre hierte. ³⁰ Och i sandhed hand var verdt at ære:|.

Hertogens aff
Calabrien
dygder.

Wdi en haandevending vor all herren i rusting thil fodts longs vd mett vognborgen, indentill, vndertagne ved ij^c heste som vore uden fore paa wact. Och denne dag vnderthagen vilte ieg aldrig, at vy haffde forhobning thill slacting: men att denne gong vor dett y alle ³⁵ mands act, att det schulde haffue kommid till en slacting. Sammestund komme hertugerne aff BERRY och BRITANIEN, huilke ieg aldrig Baa i rust-

rusting før ennd den dag. De haffde føige folk holf lig, gaffue Big noget lidet vd och rede offuer marcken, huor de kunde finde hertog CARLL och hannom aff CALABRIEN, och der taledede de nogen stund med hin anden. Vort arckeli haffde megid skutt, den tiid herrens
 47 v aff LAU folk kome off saa nær. || Kongen haffde gott skøtt paa muren thill Parijs, huilket skød mange skud vd thill vor leiger. † Dette bulder aff skøttedt kom off thill att thro paa baade sider, att der var nogett stort och Bynderligt for hender:|. Himelen vor Baare mørck och tœck, och vor forvart Bom vore dragne hen imod Parijs,
 10 † laae mange reigBige vell langt borte:|. Oc paa hin Bide dennom Baae de en stor mangfoldighed aff glaffuen offuer ende, Bom dennom Biuntis, och anBaa dett for kongens veldige hob, Bom skulle vere thil marckenn, och medt dennom almogen aff Parijs. † Oc att de kome i denne tancke, volte dennom att dagen vaar Baare mørck
 15 och taaget:|.

De vende tilbage, och hulle lig lige adt disse herrer som wde vore aff vor leiger, och gaffue dennom denne tidende tilkiende. Saa att de nu tencte att der vist ville bliffue slacting vdaff. Den foreuart aff Parijs kom off io lenger och nermer, fordi de Baa, att
 20 vore hulde Big thilbage: huoraff herrerne end mere trode att dett skulle komme till slacting.

Daa kom hertogen aff CALABRIEN † did hen, som hertog CARLS fane holt, och den største part aff de gode mendt som hannom tient i gorden vor y følge med hannom, och der fanen var rede att slas
 25 vd, Baa och hans kiende fane med hans vaaben vdi, huilken vaar skinnendis:|, daa lagde hertog JOHAN till off alle. Nu haffue vy fanged dett vy althid haffue attraad. † Nu drager kongen oc all almogen aff byen, och drage lige adt off, Bom voris forevart Bige. Derfor vere huer ved ett frit mod; Baa som de drage vdaff Parijs,
 30 laa ville ochBaa vy maale med stads alen Bom er den største:|. Saa ledis red hand och trøstede hoben.

Woris forevart tog nogedt lidet hirte thill Big, der de Baae att fiendens forevart var Buagh. Och da begynte atter de Bom vor i
 48 r voris forevart, att holde Big hen i mod byen igen, || och funde end
 35 nu dett slactorden paa den sted Bom de haffde Beet thillforn. Huor aff de finge andre tancker y Binde, rede det nærmeste de kunde, och dagen vor bleffuen nogett klarere. Da befunde de att dett vor
 sto-

Hertog
 Johans for-
 maning thill
 krigsfolkett.

o: Skynde off
 att kome
 dennom
 vnder øyne.

store och hiøge tidzell. Derfor ructe de nær hen thill portene, och
Tidzellerfor- funde ingen vden fore, huilket de strax gaffue herrerne bud aff.
føre de Bur- Daa ginge herrerne hen att høre melße, och de Bom først haffde
gundiske. Bagdt disse thidender, skammede sig. Men dett mørcke
veder gjorde deeris vndskilding, och der till medt 5
dett den smaadreng haffde Bagdt, om
natten thillforn.

AN-

ANDEN BOG
OM KONG LODUIGS I FRANCKERIGE OCH
HERTOG CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIE.
KONGEN OCH HERTOG CARL MØDES
THILL DAGTINGNING
CAP. I

DEN HANDELL OM FRED GIK ALT FOR SZIG EMEL-
lom kongen och hertog CARL beBynderligen, och for alle
de andre, fordi att macten vor holl dennom. De velkor
10 Bom førsterne gaff fore, vore store, di hertogen aff BERY begierede
Normandien till Bin arffue dell, huilke kongen ike velle samtycke.
Hertog CARL velde haffue de byer Bom ligge paa den flod Soma,
som ere Amyens, Abeville, S. Quentin, Perona och andre flere,
huilke kongen haffde igenkiøbt aff hertog PHILIPPUS for fire maal
15 hundred tußind kroner, ike end nu tre maaneder Biden, huilke
byer hert. PHILIPPUS haffde bekommet aff kong CARL VII, udi den
fredt Bom giort bleff till Atrichth. Hertog KARLL vilde Bige, att kon-
gen ike matte løffe dennom, all den stund hand leffde, och paa
mintte hand hannom der holl, huor møgett kongen vor hans hull
20 och flect forplectig, Biden den tidt han vaar fluctig for Bin fader.
48 v Och att hand da i Bex aar vor ind annammedt || y Bame hull aff
Burgundien, och haffde der Bin vnderholling och haffde peninge aff
hans fader, att holle Big medt, och att han Biden bleff aff hannom
ledBageitt indtill Parijs, paa hans bekostning. Huorfaare dett Baare
25 fortrødt H. CARLL, att Bamme stæder och landskab bleffue jndløste.
Denne handell om fredt bleff Baa lenge dreffuen, att de bleffue
Baa forenede, att kongen kom om en morgenstundt till vands, hart
jndthill vor leiger, och med hannom mange ridendis paa bredden aff
floden. Wdi hans baad vore ike vden fire eller fem perßoner, den-
30 nom foruden Bom rode. Och der iblant var herren aff LAU, herren
aff MONTAUBAN, Bom den tidt vor admiral y Franckerige, herren aff
NANTOVILLET, och en daa end anden. †Hertog CARL och greffuen
aff S: PAULL vore paa bredden aff floden paa vor side och der for
bide kongen:|. Kongen thillspurde hertog CARL med Baadane ord.
10^r Min

Førsterne
begiering
thill fridt att
samthycke.

H. Carls be-
giering.

Jnfra IX maa-
neder.

Grund thill
hertog Carls
begiering.

Kongen och
H. Carl kom-
me thill sam-
en paa dag-
tingingh.

Kongens ord
thill H. Carl.

Min broder, haffuer ieg leide holf ether? (fordi hertogen tillforn haffde haffht hans søster till echte.) Hertogen luarede, ia, † som en broder:|. Kongen gik i land med disse bemelte som vore medt hannom. Hertogerne gjorde hannom stor reuerentze, som vell och vor thilbørligt. Och hand som vell viste sine ordt, begynte talen och 5
 Bagde. Broder, ieg kiendes att y ere fød aff adell och aff den frandt-
 Kongen thal- zofke flecht. Hertogen Bagde, hui Baa min herre? Fordi (sagde hand)
 ler dett H. den tydt ieg, stackedt Biden, haffde Bent min legatter till Riffell, till
 Carl løfter min moderbroder ethers fader och ether, och den daare MORVILLIER
 att høre. taalde ether Baa hart thill, Bende i mig bud medt erckebylpen aff 10
 Narbona, som er en adels mand (och det siuntis well paa, fordi huer
 mand var vell thill fredtz med hannom), at ieg, enden ett aar ginge
 thill ende, skulde angre den talle som MORVILLIER lagde till eder.
 Och Bagde hand videre med venlige lader. I haffue hulled ordt,
 och end meget før end aarid vor att ende. Och dette lagde hannd 15
 leindes, di han kiende hans find, som hand thalde medt, Baadanntt
 att were, att denne talle skulle || hannom well behage. Och i sandhed 49 r
 behagede hun hannom well, och hand lagde fremdelis. Saadant
 folck will ieg gierne haffwe at gjøre met, som holde det de loffue.
 Kongen brø- Och lagde at hand icke wor MORWILLIERS himmel til de ord, ock 20
 ster Moruil- icke haffde giffwed hannom befalning paa nogle aff de ordt som
 lier himmell. hand haffde lagdt.

Kongen spacerede lenge, gaaindis emellum H. CARLL och greff-
 uen aff S: PAULL. Paa hertog CARLS Biide wor megid beuebnd
 folck, well ner holß, som gaffue well acht paa dennom. 25

Tha bleff begierid det hertogdømme Normandien paa kongens
 broders weigne, oc den flod Soma paa hertug CARLS veigne, oc
 Giffuis til- mange andre begieringer fremlette paa alle sider, oc repeterid no-
 kiende huad gett som førsterne nu nogen tiid siden haffde kiendt for gott, paa
 mand søgte med den krig, det mene rigens bestis wegne. Men der bleff mindst omtald, fordi 30
 som kalledis det mene beste. det mene beste vor omuent thill egid nytte. Om Normandien wilde
 kongen for ingen deell samtøcke, men hertog CARLL samtøckte hand
 sin begiering. Oc H. CARL till vilge tilbød hand greffuen aff S: PAUL
 Er saa meget conestabels befalning, oc der med hilsede de hin anden oc
 som rigens mars. lagde gode nat paa det allerwenligste. Och kongen 35
 kom till bage igien i sin baad och kom till Pa-
 riis, och de andre till Conflans.

H:

H: CARL AFF BURGUNDIEN FORACHTER
 ALLE RAAD, WDEN SIT EGID, HWILCKED HAN-
 NOM ILDE BEKOMMER
 CAP. II

5 **S**AALEDIS FORLØB TIDEN, STUNDUM MED ARBEID, STUN-
 dum med krig. Men all tale om forligelsemaall wor adt ende,
 ieg mener, at der inted mere handledis paa dend sted, som de, paa
 baade siider tiltagne wore, pleigede at forsamlis at handle om fred,
 som wor til La grenge aux merciers. Men dend forschreffne handell
 10 emellum kongen och hertog CARL oc de andre, dend holt fast, end
 dog der icke vor giort nogen endelig frid, och krigen ligeuall hafde
 sin fremgang med scharmutzler oc andit som der till hører. Der som
 49 v bemelte mode holltis, did pleigede altiit at komme en wid || naffn
 VILLOM BICHE, oc en anden kallid GUILLOT DIUSIE, som wore aff
 15 H: CARLS folck. Dog haffde kongen tilforn giort dennom baade till
 gode, fordi hertog PHILIPPUS haffde foruiist dennom landit, oc kon-
 gen for hert. CARLS bønns skyld haffde igien anammed dennom.
 Thette behagede mange saare ilde at mand saa skulle drage frem
 och tilbage, oc herrerne begynte allerede at faa mistancke til hin
 20 anden, oc at kedis wid denne handell. Oc der som icke haffde
 skeet det som paakom faa dage der effter: haffde de alle spotteligen
 dragit der fra. Jeg saag paa it kammer som de alle wore forsamlede,
 at der holtis trende atskillige raad. Oc en dag iblant andre wor ieg
 der hos neruerendis, att hert: CARL lod sig forlyde at lodant be-
 25 hagede hannom saare ilde, fordi det wor allerede tøffer skeed i
 hans neruerellse. Och lod hand sig tække, at det wor tilbørligt at
 hues de saaledis tale wilde med hin anden, de det gjorde hannom
 offueruerendis, oc at det icke burde at lkee wden hand wor der til
 kaldet. Oc talde hand der om med heren aff CONTAY, som wor en
 30 saare wiif mand, som ieg och anden steds sagd haffuer, huilcken
 sagde till hannom, at hand skulle see igiennom fingre oc lide det
 tolmodeligen, fordi der som hand gjorde sig wred paa dennom, skulle
 de (maa well lkee) letteligere oc bedre kunde komme till forligelse-
 maall med kongen end hand. Oc at liigeruiis som hand wor den meg-
 35 tigste: saa burde hannom oc at were dend wiifste. Di skulde hand
 hin-

Herrerne faa
 mistancke til
 hin anden
 indbiurdis.

Herrens aff
 Contay
 raad, vert at
 mercke.

Den ypperste
 bør at vere
 den visste.

hindre deris samtale som hand best kunde, oc dog holle dennom till
 vens det beste hannom mogeligt vor, oc lade om alt dette som in-
 thet vore. Hand sagde oc ythermere at der taldis meget om, oc laa
 hiemme thill hans, at laa ringe personer, som de her offuen bemelte,
 haffde at skaffe med laa vichtige sager. Oc att det vor en farlig ting, ⁵
 mest fordi mand haffde at giøre med en laa rund oc geffuemild
 konge som denne wor. Herren aff CONTAY haffde wuilge till be-
 melte WILLOM BICHE, dog sagde hand icke andit, end det som oc
 mange andre sagde. Oc tror ieg, at hand icke talde aff mistancke el-
 ler wuilge: men at sagens nødtørffthighed kom hannom laa till at tale. || ^{50 r}

Thette raad behagede H: CARL vell, di begynte hand oc at holle
 aff herrerne, oc giøre sig glad med dennom, mere end hand pleigede
 att giøre, oc med mildere anligt, oc haffde mere omgiengelße med
 dennom oc deris folck, end hand wor wan. Oc (som mig liuntis)
 giordis det vell behoff, oc vor til fare, at de ellers motte haffue bleff- ¹⁵
 uid adskilde. En wiiff mand er well nøttig i saadant it selskaff, om
 mand ellers will høre hannom, oc kand mand icke for dyre købe
 hannom. Men ieg kiende aldrig nogen første, som kunde giøre for-
 skell paa folck, før end hand kom i nød och fick at tage vare, oc det
 de end kunde, wille de det icke forstaa, men uddele deris embeder ²⁰
 oc befalninger iblant de, som dennom bedre behage, oc som ere
 deris medalderne, oc fordi de ere i samme meninger met dennom,
 oc iblant med lade de sig raade aff dennom som wide at følge den-
 nom i deris lmaa welløst och begieringer. Men de første som for-
 stand haffue, wende snart igien, naar de se at behoff giøris. Saadan ²⁵
 haffuer ieg befundet kongen, H: CARL paa denne tiid, oc kong ED-
 UARD aff Engeland, oc mange andre, oc den tiid haffuer werid, at
 ieg haffuer seet disse tre, at de dett well behøffuede, at de kunde
 skøn po folck, oc sagnede dennom, som de haffde tillforn forachted.
 Oc effter at hert. CARL wor bleffuen hertog i Burgundien, och løcken ³⁰
 haffde sett hannom høigre, end nogen tiid nogen mand aff hans
 slecht, och giort hannom laa mechtig, at hand icke frøchtede for
 nogen første, sin lige mand: lod gud hannom falde i saadan hoffmo-
 dighedt, och saaledis formindskede hans forstand, at hand forachtede
 alt andit raad i werden, wden litt egit allene, oc hafteligen endede ³⁵
 sit liiff i ynckelig maade, met it stort tall folck oc mange aff hans
 vnderlotte, oc ødelagde litt huß och slecht, som i maa see. || ^{50 v}

DE

DE AFF NORMANDIEN HAFFUE ALTID AT-
 TRAAD AT HAFFUE EN EGEN HERTOG
 I DERIS LANDT
 CAP. III

⁵ **F**ORDI AT IEG HER OFFUEN ALTID SAGD HAFFUER, AFF
 dend farlighed som er med dagtigning, oc at første der wdj
 skulle vere vell forlichtige, oc vell vide huad det er for folck, som
 de tillfette dennom at handle oc driffue, oc lynderlige den som
 icke haffuer best leeg, men er dend suagiste: will ieg nu giffue till-
¹⁰ kiende, huad mig haffuer rørt, at haffue saa mange ord om denne
 artikell.

Best leg at
haffue.

Dilemellum at denne handell och dagtigning vor for hender, for-
 middellst steuffner oc samquemme, oc at mand haffde raadt till at
 handle oc tale, den ene med dend anden: da, i dend sted att mand
¹⁵ skulle handle om en almindelig fred, bleff aff nogle hemmeligen
 handled, at det hertogdømme Normandie motte komme i hertogens
 aff BERRY, kongens eneste broders wold, oc at hand det skulle tage
 for sin arffuelod, oc lade kongen Berry op igien. Oc denne prack-
 ticke bleff saaledis dreffuen, at regenterens frue aff Normandie oc
²⁰ nogle aff hendis anhang, tienere och slechtinge sette hertog JOHAN
 AFF BURBON ind paa slotted till Ruan, oc met det samme i byen, huilc-
 ken by samtøckte i denne omkifftelße, som den der saare traade
 adt, at haffue en første boendis hoefß Normandie, i liige maade
 giorde oc alle byer oc befestninger i Normandie, eller føige fatte-
²⁵ dis. Oc haffuer altiit werid de Normandier deris mening, oc er
 endnu, at it saa stort hertogdømme som deris er, well behøffuer en
 egen hertog. Oc sant at liige, ihuor føie det er achtendis, gaar der
 aarligen en stor penning aff, och ieg haffuer seet, at det haffuer ren-
 tid paa it aars tid IX maal hundrit tusind francker, somme lige mere.
³⁰ Der staden nu haffde kast sig om, luore alle indbyggere denne her-
⁵¹ tog aff BURBON, paa bemelte hertogs aff BER-RI wegne, vndertagen
 schultus, som haffde werit opføed aff kongen oc vor hans kammer-
 tienere dend stund hand vor i Flandren oc formotte megit hoff
 hannom, oc en vid naffn mester VILLOM PIKARD, som liden fick stor
³⁵ befalning i Normandie. Hand oc saa som er paa denne dag ypper-
 ste

Hemmelig
practicke om
Normandien.

Hertog Jo-
han aff Bur-
bonindfettis
Normandien,
paa kongens
broders veig-
ne.
Normandien
traar adt, at
haffue en
egen hertug.

Normandien
huad det
skylde sin
herre aar-
ligen.
Ruan hylder
oc fuer kon-
gens broder.

Nogle som
icke vilde
fuerge.

ste regentere i Normandien vilde icke heller fuerie. Men drog till
bage till kongen, emod sin moders vilge, huilcken haffde
dreffuid all denne handell som nu er omtalidt.

KONGEN OC HERTOG CARL TALDIS ATTER VID HOSS CONFLANS, AT HANDLE OM FORLIGELSSE 5 CAP. IV

Kongen oc
hertog Carl
mødis at hol-
de sprock.

DER KONGEN DETTE FICK AT WIDE, BLEFF HAND BE-
rodd at giøre fred, oc der hand laa, at ther icke vor raad till
at vende det som allerede lkeed wor: strax lod han H: CARL, som
wor i sin leiger, forstaa, at hand wilde tale med hannom. Oc naffn- 10
gaff hand en time, paa huilcken hand vilde lade sig finde paa marc-
ken holf Conflans. Der dend tiid vor kommen, drog hand vd met
hen ved j^c helte, huor aff de fleste vore Skotter, aff de som haffde
besked paa hans liiff; aff andit folck laare lidit. H: CARL førde føige
folck med sig, oc kom did hen wden statz, dog fulde der meged 15
folck effter, oc end laaledis at der vore mange flere med hannom
end med kongen; dennom bød hand at de skulle bliffue it got stund
tilbage.

Kongen oc hertog CARL ene to spatzerede sammen en tid lang,
oc kongen lod hannom forstaa, at hand wor alt villig till fred at 20
giøre, oc fortalde hannom dend handell som lkeed vor till Ruan, oc
lagde der holf, at hand met litt samtøcke aldrig haffde vnt sin bro-
der denne arffuelod: men effterdi di Normandier haffde aff dennom
selff giort dette skiffte, vilde hand were till frids, at handelen och
forligellmaalid skulle bliffue giort oc beschreffuid lige i samme form 25
som det vor i mange nu forgangne dage omtalid.

Hertog Phi-
lippus sender
folck oc pen-
ning, dend
burgundiske
leiger at be-
styrcke.

Hertog CARL vor megit glad der wed, fordi hans leiger haffde || 51 v
stor brøst for fetallie, och end mere for pendinge. Dog kom till her-
togen i samme dage, eller vell faa dage der effter, folck at styrcke
hoben med, huilcked hans fader hertogen aff Burgundien sende 30
hannom, oc det førde herren aff SAUEUSES, som vore sex lindstiuge
kyriller oc femten hundrid skötter, oc med dennom sex lindstiuge
tusind kroner i rede pendinge, paa x kløffhelte, oc en stor mangfol-
dighedt aff arbøst oc pile. Oc dette kom dend burgundiske leiger
vell

vell till hielp, som bor fare for at de andre først skulde lade sig forliige oc lade dennom vere der uden fore.

Denne tale om forligellse behagede vell baade kongen oc H: CARL, som ieg siiden haffuer hørt kongen fortelie: oc om hueli de videre
 5 haffde att giøre, talde de med hin anden med saadan hefftighedt, at de icke achtete huort de ginge, oc toge saa veigen ret hen imod Pariis, oc ginge saa lunge, at de indkomme i det store bulluerck aff iord och tømmer, som kongen haffde ladit giøre, it got stund vd fra byen, saa adt langs adt skandtzen eller grøfften kunde mand gaa
 10 flet ind i byen. Hoff hertogen vore icke flere end fire eller sex personer, oc der de komme der ind, bleffue de saare vnderlige wid. Men dog holt hertogen sig det beste hand kunde, oc lod sig icke mercke. Det er oc troligt, at ingen aff disse tho herrer effter dend dag tuifflede paa hin andens loffue, effterdi huercken den ene eller
 15 den anden fick skade.

H: Carl acter icke huort hand gaar.

Der denne tidende kom i leigeren, at hertogen vor indgangen i bulluerckidt, vor vort folck saare ilde till frids der med. Oc da ginge tillammen greffuen aff S. PAUL, marschalcken aff Burgundien, herren aff CONTAY, herren aff HAULBOURDIN oc mange andre. Der
 20 begynte de att giffue H: CARL stor skyld for denne daarlighed, saa giorde oc alle som vore med dennom i forsamling; da kom paa tale den vløcke som vor skeed hans oldefader till Montereau i kong CARLS DEND VII tid. Strax bestillede de, at huem som vor wden for
 52 r leigeren oc spatzerede wde || paa marcken, skulde giffue sig ind igien.
 25 Oc begynte marschalcken aff Burgundien (kalled NYKASTELL med litt til navn) saadan tale. Er denne daarlige oc vnge første gaaen hen oc forkaft sig selff, da lader off icke forderffue hans hull oc slecht, ey heller hans faders sag eller vor egen. Oc derfore skal vere mitt raad, at huer holder sig hen i sin losamente, oc holder sig rede, oc
 30 icke were vnderlig, ved huad løcke som komme will. Fordi naar wij holde sammen, ere wij gode nock for, at holle off hen till de fleck i Hennegau eller i Picardien eller i Burgundien.

Frøcht i H: Carls leiger.

De burgundiske herrer holde raad.

Infra lib. 6. cap. 2.

Marschalckens aff Burgundien tale.

Effter disse ord sette greffuen aff S: PAUL sig till heft, oc spatzerede wden fore leigeren, oc saa sig om, om der kom nogen adt den
 35 weig fra Pariis. Der hand haffde der verid nogen stund, saag hand komme xl eller halffredsiindtiuge heste. Det vor hertogen oc nogle aff kongens folck, som hannom ledlagede, baade skiøtter oc andre.

Oc

Oc der hertogen kom noget nær leigeren, lod hand kongens folck riide tilbage igien, oc talde til marſkalcken ſom hand noget vndſaa lig fore, fordi hand vor ſkarp i tale oc vor en god och lougachtig ridder paa hans lide oc torde vel tale til hannom. Marſchalcken ſua rede, ieg tiener eder icke wden for it laan, ſaa lenge ethers herre fader leffuer. Hertogen ſagde, ſendis icke paa mig, thi ieg kiendis min ſtore daarlighedt, men ieg bleff det icke var, før end ieg vor hart hof bulluerckidt. Siden ſagde marſchalcken, i haffue dette giort i min frauærellſſe oc wden mit vidſkaff. Hertogen ſlog hoffuedit nid, oc ſuarede icke itt ord, oc kom ſaa igien i ſin leiger, huor huer mand vor glad, at de ſaa hannom igien. Oc huer mand loffuede kongens lougachtighed. Dog kom hertogen aldrig i hans vold igien.

Endelig bleffue kongen oc H: CARL fordragne om alle ſager. Oc om anden dagen holt hertog CARL en ſtor munſtring, at forfare huad folck hand haffde, oc hwad hand kunde ſagne aff litt folck, oc red hand wforuarin-||dis med xxx eller xl heſte oc offuerſaa alle regimenter, det ene effter det andit, vndertagen denne marſchalcks aff Burgundien folck, di hand haffde inted thuiff paa hannom, fordi hand vor kongen hadſk, for dend ſkyld at hand it got ſtund ſiden haffde giffuit hannom en by i Lothringen, oc ſiden taged dend fra hannom igien oc giffued dend hertog JOHAN AFF CALABRIEN, huilcked marſchalcken ſtorligen fortrød.

Kongen haffde nu forligt ſig, alt hemmeligen, da lit oc da lit, med de gode oc merckelige riddere oc riddermendſmænd, ſom haffde tient hans herre fader. Huilcke hand haffde afftackid, der hand kom till kronen, huorfor de nu ocſaa haffde ladet ſig finde i denne forſamling imod hannom, oc kongen kiende ſin forſeelſe.

Ded vor taled, ſamtøckt oc beſluted, at om andendagen ſkulle kongen komme till slottid til Vincennes, oc i lige maade alle herrer oc førſter, ſom haffde læn och tieniſte aff hannom, oc paa det alle mand ſkulle vere trygge oc foruarede, vilde hand ant-

uorde H: CARL Vincennes slot vnder hender,
dend ſtund ſamme dag oc handell
ſkulde ſtaa paa.

FREDTZ

**FREDTZ HANDELEN BLIFFUER BESLÜTEDT
PAA DET SLOT BOIS DE VINCENNES EMELLOM
KONGEN OCH HERTOG CARL OC HANS
BUNDSFORUANDTE
CAP. V**

OM ANDEN DAGEN LODE SIG DER FINDE KONGEN OC
alle førsterne, ingen vndertagen, oc vor aff H: CARL port oc
portehwiff vel foruarid med folck wdi deris rustning. Der bleff da
oplæst fridtzens handell och artickle. Hertog CARL aff Franckriige
tillfagde huldskaff oc mandskaff aff det hertugdømme Normandien,
hertog CARL aff Burgundien aff de stæder oc landskaff i Picardien,
huilcke om er talid, oc andre som hand haffde med at skaffe. Greff-
uen aff S: PAUL gjorde sin conestabels eedt. ||

Handel oc
fordrag imel-
lom kongen
oc førsterne
til Vincennes.

Aldrig skeede saa gott bryllup, at der io vore nogle pleigede ilde.
Her gick det oc saa till, at somme finge huad de vilde, de andre
finge inted. Kongen fick till sin part effne oc leylighed som hand
effter lögte, oc drog adt lig de beste oc hannom nøtteligste perso-
ner. Dog bleffue endnu den største part aff dennom holl hertogen
aff BRITANIEN oc den ny hertog aff NORMANDIEN. Oc disse tuende
herrer vilde nu drage till Rouan, adt indtage landit.

Kongen gjør
sin fordel.

Der herrerne droge af flotted, lagde de hin anden gode natt, oc
holt sig huer till sin losamente. Oc bleffue gjorde alle breffue som
behoff giordis, oc alle lager bleffue tilgiffne, oc all anden ting giort
som hører till fridtz handell. Hertogen aff NORMANDIEN oc hertogen
aff BRITANNIEN brøde paa en dag op, at drage i Normandien, oc
hertogen aff BRITANNIEN at drage fremdelis i Britannien. Oc hertog
CARL at drage i Flanderen. Oc der hand vor paa veige, kom kon-
gen till hannom oc ledsagede hannom indtil Viliers le bel, som er
fire mile fra Pariis, giffuendis med gierningen tilkiende, att hand
haffde stor begiering till hertogens wenschaff. Oc de bleffue baade
liggendis der dend natt.

Kongen led-
lager H:
Carl.

Kongen haffde føie folck med sig, men hand haffde bestillid ij
kyriller som skulle følge effter hannom. Det spurde hertog CARL,
der hand skulde gaa till leng, oc fick der aff en stor mistancke, oc
derfore bestillede hand, at megit aff hans folck skulle ocslaa vere i
rust-

Macht haff-
uer anden
letteligen
mistenckt.

Er icke nøt-
tigt at førster
talis vid.

rustning oc holle sig paa sine verge. Her kunde i see, at det er
umogeligt, at tuende store herrer lenge kunde forligis, for sagns oc
mistanckes skyldt, som dennum kommer emellum huer time rom.
Derfaare naar tho mechtige førster ville holde venckaff med hin an-
den, skulle de aldrig selff tale med hin andenn, men sende got for-
standigt folck, dend ene till dend anden, de || skulle holle dennom i 53 v
venckaff, oc rette huss brøst paa ferde kand vere. Anden dagen
tilige om morgenen toge kongen oc hert: CARL endelig affsked
aff hin anden, medt gode oc venlige ord och tale. Oc kongen drog
tillbage till Pariis med det folck som vor till hannom kommedt, han-
nom adt ledslage, oc dermed afflagde hand den mistancke, som mand
kunde haffue till hannom for samme folckis skyld.

Picardien oc
Soma igien
giffuis de
Burgundiske.
Supra tre
maaneder.

H: Carl dra-
ger i Lanto
Løicke.

Løickner
giøre frid
med H: Carl.

Hertog CARL tog veig ad Compiegne oc at Noyon, oc ihuor hand
bød sig til, bleff hand alle uegne indladen. Thj kongen haffde det
saa bestilled oc befaled. Oc der fra drog hand till Amiens, huor
hand lod hylde sig aff dennom som bo paa den flod Soma, oc aff
de stæder och landckaff i Picardien, huilcke hannom vid denne frid
vore igien giffne, for huilcke kongen haffde betalid fire maal hundred
tusind kroner, oc vor icke endnu ix maaneder siden, som ieg her
offuen haffuer sagd.

Siden drog hand frem bæder, oc tog veigen adt det land Løicke,
fordi det haffde allerede feidet hans fader i sex maaneder (dend
stund H: CARL vor aff landit) i de landckaff Namour oc Brabant. Oc
haffde de Løickiske allerede en gong strøffid ind paa disse land:
dog kunde de for vinterens skyld icke megitt vdrette, wthen det
at der bleffue monge bonde byer affbrende. Der hertog CARL nu
kom i deris land, gjorde hans folck nogle smaa ærend paa dennom
i landit, saa gjorde de frid, oc samme frid forplichtede
de sig at holde, vnder en stor sum pendiges
fortabelse. Saa drog hertog CARL
i Brabant.

DET

DET HERTOGLDØMME NORMANDIEN BLIFF-
 UER KONGEN IGIEN ANTUORDET, WANSEET
 AT HAND DET HAFFDE VNT SIN BRO-
 DER, FORMIDDELST DEN HER
 OFFUEN BESCHREFFNE
 FRIDZ HANDELL
 CAP. VI.

54 r **A**TT IGIENKOMME TILL DE HERTOGER AFF NORMAN-
 DIEN oc BRITANIEN || som hendroge at indtage Normandien,
 10 skal mand wiide, at saa snart de haffde giort deris indridende i Rou-
 an, da begynte de att bliffue skilachtige met huer andre om dette
 land Normandien, fordi de adelßmænd ieg tillforn haffuer omtalid,
 som pleiede at haffue store stater och befalninger aff kong CARL,
 vore endnu holf dennom. Oc saage nu well, at deris anlag med denne
 15 nu fordragne feide icke wilde gaa for sig, oc att de haffde sig inthit
 till kongen att forlade: di mente de huer i sin sted, at dennom bur-
 de at haffue det beste stöcke oc dend beste forlening wdi samme
 land till sin fordeell. Paa den anden side wilde hertogen aff BRI-
 TANNIEN oc saa raade nogit med, fordi det wor hand som haffde hafft
 20 dend største vdgiffit oc giort dend største bekostning i alle ting. Oc
 komme de saa langt med deris wlamdrechtighed, at hertogen aff
 BRITANNIEN motte (befröchtendis sig for sin person) forlee sig hen
 paa S: Karine bierg holf Rouan. De vore oc saa paa veige at kom-
 me oc angribe hertogen paa samme sted. Oc, det mere er, nøddis
 25 hand till omfier at tage ligiste veien adt Britannien.

Der kongen fornam denne tuedrechtighedt, drog hand hen imod
 landit. Oc viste vel huorledis hand skulle skaa sig i denne handell,
 fordi hand vor mestere i denne konst. En part aff dennom som haffde
 gode befestninger inde der i landit begynte at anthuorde dennom
 30 hannom i hender, oc at dagtinge med hannom. Jeg ved icke mere
 her aff, end det hand mig selff sagd och fortald haffuer; thj ieg icke
 vor der holf. Hand gaff sig i tale med hertogen aff BRITANNIEN,
 som haffde inde en part aff befestningerne i nedre Normandien, † for-
 haabendis at formaa hannom till, at forlade oc med alle offuergiffue
 35 H: CARL, kongens broder, som hand oc giorde. De vore nogle saa
 da-

Splid imel-
 lum herto-
 gerne aff Bri-
 tannien oc
 Normandien.

Herrernis aff
 Berry oc
 Britannien
 wlamdrecht-
 tighedt.

S: Karine
 kloster houff
 Ruan, paa
 it høight
 biergh.

Kongen
 kommer ind
 med dennom,
 vid deris
 wlamdrecht-
 tighedt.

Kongen
 handler med
 hertogen aff
 Britannia.

dage tillamen till Caen, oc giorde en handell, formiddelt huilcken dend stad Caen skulle anthuordis herren aff ESCUT i hender, oc der till med nogit krigffolck kongen skulde besolde. Men denne forhandling vor saa || mörck, at ieg tror, at huercken dend ene eller dend 54 v
anden forstod hannom nogen tiid rett vell i grunden:|. 5

Macht naar
den er ad-
skild, er hun
snart tuing-
der.

Hertogen aff BRITANNIEN drog hen i sit land, oc kongen vende tilbage, oc drog lige veigen emod sin broder. Der hertogen aff NORMANDIEN saag, at hand icke vor hannom sterck nock, oc at kongen haffde indtaget dend stad Pont de l'arche oc andre befestninger fraa hannom, bleff hand till finds at ville tage flucht oc drage i Flandren. 10

Hertog Carls
vilge vor, at
der skulle
vere en her-
tog i Nor-
mandien, oc
huor fore.

Hertog CARL vor enda till S: Oen som er en liden stad i Land to Løicke, oc haffde der nock at tage vare. Thi hans herr vor aldelis forløben oc adfkyld, oc saa føige folck som hand haffde hos sig igien, der med haffde hand at gjøre med de Løickiske, oc til med da vor det om vinterdagen. Denne wenighedt imellom de tuende hertoger giorde 15
hannom saare ont, fordi den ting i verden hand mest attrodde, det vor, at der skulle vere en hertog i Normandien, fordi hand meente, at kongens macht der med skulle bliffue en tredie part suagere, end hun vor ellers. Hand lod samle folck i Picardien at indlegge i Diepe. Men før end det folck vor rede, gick høffuidtzmanden der i staden 20
til dagtigning met kongen. Saaledis fick kongen all Normandien igien, vndertaged de stæder som herren aff ESCUT beholt, formiddelt dend handell som bleff giort till Caen.

DEN NY HERTOGE AFF NORMANDIEN GIFF- 25 UER SIG HEN I BRITANNIEN, VEL FATTIG OC ELENDIG, FORDI AT HANS ANSLAG ICKE GINGE FOR SIG CAP. VII

HERTOGEN AFF NORMANDIEN (SOM SAGD ER) VOR EN 30
gang berodd at fly hen i Flandren. Men i samme stund forligtis hertogen aff BRITANNIEN oc hand, oc de kiendes paa baade sider deris forseilße, och att formiddelt tuist oc spliid forderffuis alle de beste ting i verden. Det er oc saa got som vmogeligt, att store her-
rer

Merck.

rer aff lige stat kunde lenge holle venſkaff, vden ſaa er, at de haffue it hoffuid ſom er offuer dennom alle, † vilde oc well giøris behoff, at dend ſamme vor wiß oc vel achtet oc anſeet, at hand kunde haffue lydigheſt aff alle:|. Jeg haffuer Beet med øien mange exemplar om
 55 r dette || ſtøcke, oc taler icke her om effter ſagn.

Wii ere oc vell tilbøielige tiill ſaadan wenighet, oß ſelff till ſkade, oc icke anſee huad der effter wil komme, ſom ieg oc baade ſeet oc hørt haffuer huad der effter er kommed, alle ſteds i werden. Oc liunis mig, at it viiſt mennilke ſom er x tuſind mand mechtig, oc veed
 10 at holde wenſchab med dennom: ere mere at frøchte och achte, end x ſkulde vere, ſom ere alle beſuorne oc i forbund med hin anden, det de end ſkønt kunde huer dennom komme ſex tuſind mand aff ſted. Fordi der er ſaa megid at ſkielne oc forlige emellum dennom, ſaa att dend halffue tiid ſpildis oc forløber til forgeffuis, før end nogit kand
 15 beſlutis eller ſamtøckis. Hertogen aff NORMANDIEN drog i Britannien, arm oc elendig oc forlat aff ſine ædelmend, ſom haffde verit i kong CARL, hans faders tieniſte, oc vore nu forligte med kongen, och haffde nu bedre ſag hofſ hannom, end de haffde nogen tiidt hafft hofſ hans fader. Diſſe hertoger vore bleffne viile effter ſchaden (ſom mand
 20 liiger om de Britanier), † oc laage nu i Britanien, och herren aff ESCUT vor dend fornembſte iblant alle deris gode mend oc tienere:|. Der ginge nu mange bud frem oc tilbage, kongen oc dennom emellum, fra dennom tiill kongen, fra dennom tiill hertog CARL, oc fra hannom thil dennom, fra kongen til hertogen aff Burgundien, oc fra hannom
 25 tiill kongen. Somme at ſpørge tidender, ſomme at de kunde forlocke hin anden folck fra och giøre allehonde onde practicker vnder god tro och loffuis ſkin. Somme droge i god mening, forhobendis at ſkaffe fridſommelighed. Men det vor ſtor daarſkaff aff mange ſom reigſte diſſe herrer imellom, at de achtete ſig ſaa gode oc viile at
 30 vere, at deris neruærellße ſkulle formaa at ſtille til frids ſaadane ſtore førſter, oc ſaa trerſke ſom diſſe vore, oc ſom ſaa vel vilte oc forſtode huad dennom kunde tiene i deris ſager oc forſett. Oc ſyn- derligen effterdi de huercken paa en eller anden ſide bøde ſig tiill ſkellig eller billig handel. Mand finder folck aff ſaadant offuermod,
 55 v at de lade ſig tække, || de ville megit vdrette oc fuldriffue, ſom de dog ingen forſtand paa haffue. Fordi iblant met obenbarer icke de- ris herre alle ſine himmelige tancker for dennom. † Skeer oc ſaa eblant

Den itt hoff- uidt ſkall vere, behøff- uer ſtor viifdom.

Mindre macht med enighedt for- maar mere, end ſtørre med wſam- drechtig- hedt.

Mange herrer i en beſtilling ere icke gode.

Sendige bud imellom her- rer ere icke alle gode.

Mange kien- de ſig gode fore at forlige førſter.

Mangen tager ſig for det han lidet er goed forre.

eblant med, at laadane som ieg her omtaler, offte drage med, at stærcke hoben, stundum oc laa paa deris egen bekostning. Oc altiit er der nogen eblant som gjør sig ydmig oc enfoldig, oc haffuer dog altiit nogen fordelachtig handel for hender paa sine egne veigne. Oc io haffuer ieg seet, at laa er skeet oc tilgaaid, om disse tide oc i den-⁵ ne vending som ieg her omtaler, oc det i mange maade:|. Derfor (som ieg sagd haffuer) skulle førstene vere klaage, oc see vell till, huor dant folck de faa deris ærinder imellum henderne, skulle oc i liige maade de som der til brugis oc beuare sig med saadan materi. Huem som kand, vilde ieg raade at gjøre vndskylling, oc vere det ubeua-¹⁰ redt, ⁊ wden laa vore, at mand laae, at førstene selff haffde god forstand der paa, oc haffde løst till handelen, oc vore vell wiise oc forstandige:|. Di ieg haffuer kient megid got oc dueligt folck, som haffue hafft nock med lodant at tage vare oc verid der wdi vell tuiffelraadig.

Tuende slags
førster.

Jeg haffuer seet først aff thuende slag, the ene treecke oc mil-¹⁵ tancke fulde, at mand icke vilte huorledis mand skulle omgaas med dennom, fordi de mene altid at mand vill bedrage dennom. The andre forlade sig nock till deris tienere, men de ere laa groffue, oc forstaa sig laa ilde paa deris lager, at de icke kunde skøn paa, huem dennom gjør ont eller got. Disse ere snare til at bliffue aff venner²⁰ wuenner, oc aff wuenner venner. Oc endog at aff begge slags findis vell faa gode, oc som findis megen stadighed eller tryghed holf: dog vilde ieg fast heller leffue vnder de wiise || end vnder de daar-^{56 r} lige. Fordi der ere flere raad, till at vndlede sig fra de forstandige, end till at forhuerrfue de andris naade. Med de vanuittige kand²⁵ mand ingen veig komme, fordi holf dennom selff vdretter mand intedt: men med deris tienere skall mand haffue at gjøre, ⁊ huilcke offte tale megid som søige duer. Dog skall huer mandt tiene oc holle aff dennom, ehur de findis, som oc er tilbørligt. Men alting vell offuerueiged staar alt vor hob till gud, fordi i hannom staar ald³⁰ vor fasthed oc alt got, som icke kand findis i nogen anden ting i verden. Men wii alle kiende det silde, och naar wii haffue hafft der trang till. Dog er thet end bædre silde, end aldrig.

Gud er vort
hob oc for-
trøstning.

Saaledis ginge mange aar forbi, at hertogen aff Burgundien haffde mange feider met de Løickiske:|. Oc kongen naar hand saag at³⁵ H: CARL haffde at tage vare, tog hand sig altiit nogid nytt foremod de Britanier, oc himmeligen styrckede nogit lidet de Løickiske

Ikke imod hert: CARL. Strax vende hertogen aff Burgundien sig imod kongen, at vndflette sine bundsforuante. Eller de gjorde selff nogen fred eller nogen stillestandt.

DEND STAD DYNANT, LØICKE TILLHØREN-
 5 DIS, BLIFFUER VUNDEN OCH PLYNDRED OC OMSIER
 SLÆBED VID HERTOGEN AFF BURGUNDIEN
 CAP. VIII

J DET AAR 1466 BLEFF DYNANT VUNDEN, SOM ER EN
 stad liggendis i Lanto Løicke, megid fast effter sin storhedt, oc
 10 megid rig, †formiddelt it flags købmandskaff som der handledis met
 kaaber-arbeide, som kallis dinanderj, som er gryder oc pander oc
 andit saadant:|. Dynanderi.

PHILIPPUS, hertog aff Burgundien (huilcken liden døde 1467 i junij
 maaned) lod bære sig did i en rolbor, i hans yderste alderdom, saa
 56 v hadlk vor hand dennom, || for dend store grumheds skyldt, som de
 brugte emod hans vnderlotte i det greffuedømme Namours, oc lyn-
 derligen i en liden stad kallid Bouuines, liggendis en fierding veigs
 fra Dynant, saa at der icke vor vden floden emellum begge byer.

Det vor icke lenge liden, at de aff Dynant haffde liggid for samme
 20 Bouuines wdj viij maaneder, oc bedreffuid megen grumhed der om-
 kring. Oc alt dend stund skøde de stedtze med kartouer oc andit
 groff skøtt, tuert igennem husene, oc tuingde det fattige folck saa
 hart, at de motte hæle sig i deris kiellere vnder iorden. Det er saa
 got som wtroligt, huor stort had disse thuende stæder haffde till hin
 25 anden. Dog skæde icke mange gifftermaall med deris børn, wden
 aff dend ene by i dend anden, fordi de vore langt fra alle andre go-
 de byer.

Det aar tilforn, førend Dynant bleff ødelagd (huilcked vor paa
 det paß, som hertog CARL kom for Pariis, eller vor hof herrerne
 30 aff Franckriige, som i hørt haffue), haffde de tinged op oc giort en
 frid med hertog PHILIPPUS, oc giffued hannom en lum pendinge. De
 haffde oc slaged sig fra Løicke, oc handlid paa deris egen haand.
 Huilcked er dend rette begyndellße til it landtz forderffuelße: at de,
 som skulle holde sammen, bliffue skilachtige oc falde hin anden fra.

Hertog Phi-
lippus døde
1467.

De aff Dy-
nant belegge
Bouuines.

Had imellom
Dynant och
Bouuines.

Orsagen till
it lands for-
derffuelle, at
icke vere en-
drechlige.

Thette liger ieg laa vell om førster, som ere i forbund, som om byer oc menigheder. Men fordi ieg tencker, at huer mand kand haffue beet oc læst mange exempell der till: vill ieg der intet videre omtale.

Kong Lodwigs klag-skaft.

Kong LODWIG vor naadigste herre haffuer bædre kundet dend konst, at skilte folck at oc spilde forbund: end nogen anden første, som ieg haffuer kient. Oc till laadant at vdrette sparede hand huerc-ken penninge eller gotz, ei heller sin wmage, det at vouge, icke alene paa herrerne, men oc laa paa tienerne. ||

57 r

De aff Dynant kunde icke holde fridt.

De aff Dynant begynte inarligen at angre denne forligelste, som de haffde gjort med hert: PHILIPPUS, och grummeligen affliffuede fire aff deris fornemste borgere, som haffde gjort samme handell. Derfor begyntis nu krigen igien i dette greffuedømme Namurs, † somt for denne sags skyld, somt fordi, at de aff Bouvines det høyglichen vore begierendis:|. Hertug PHILIPPUS belagde staden, men hanß søn regierede kricksfolckit. Greffuen aff S: PAUL, constabel i Franck- rige kom dennom til hielp, icke aff kongens befalning eller medt kongens krigsfolck: men haffde medt sig, huad folck handt haffde samlet aff de smaa stæder i Picardien.

Dynant beleigrid.

Ottende dagen effter at byen vor vell beskut, gjorde de aff byen itt trozteligt udfald, dennom selff till lidett fromme. Thi dette vdfald volte at byen bleff stormet och vunden, før end deris venner kunde faa thid till at beraade och ruste sig och komme dennom till vndfetting.

Eet grueligt exempell.

Staden bleff stormit, vunden och flæbet, och aff fangerne indtill otte hundred bleffue senckte, i deris aasiun aff Bouvines, laa at de y laa maade bleffue vel heuffnde offuer dennom. Jeg vedt icke om gud lod det skee for deris store ondskafts skyld: men det kand ieg lige, at det vaar landeligen en grum heuffen offuer dennom.

De Løickeske komme, dennom aff Dynant at undfætte.

Om anden dagen effter at byen vaar vunden, komme de Løicke- ske andragindis medt it stort tall folck, i den mening at de ville und- sette byen. Der met gjorde de emod deris ord och louge. Fordi de haffde nogen tid siden slaget sig fra dennom aff Dynant och fordra- get sig med hertug KARLL, der med att giffue dennom løn som skyld, fordi at de aff Dynant haffde thilforne offuergiffuet dennom och forligt sig med hertugen. Hertog PHILIPPUS for sin alderdoms skyld drog aff marcken och hiem y sin land, hans søn hert. CARL och den ganke her drog de Løickeske under øygen.

H: Carll drager the Løicheske wnder øyenn.

Det

Det skede sig saa aff en slump, at vij komme offuer dennom in-
 rere end vy self thencktt haffde. Thi vort fortog som icke haffde
 gode kundige oc veigvifere kom vforvarendis paa dennom. † Snart
 der effter komme vij ochsaa dennom offuer, med den veldige hob,
 57 v i huil-||cken vore de ypperste hoffueder aff herren:|. Det vaar da
 silde paa dagen, dog laugede vij os till, dennom at angribe. Sam-
 me stund komme nogle, som aff dennom tiltagne vaare, till hertog
 KARL, och bade, at hand, jomfru Maria thill ære (thi det vaar vor
 froe afften), vilde miskunde sig offuer denne almoge, och undskyllde
 10 deris forseelße, det beste de kunde. Denn løickiske hob stillede sig
 som folck der haffde løst thill at sla, saa at deris facter icke komme
 offuer ens medt de ord som deris legater haffde. Dog effter at disse
 legater haffde tho eller thre gonge dragit aff och thill, bevilgede
 deris almue, att holde den fredt som giort vaar om aarit tilforn,
 15 och at giffue en forlagd pendinge sum for deris forseelße, och thil
 ydermere foruaring, at dette som besluttet vaar dis bedre holdis
 skulde, loffuede de try hundrid giller (benefnde och optegnede paa
 it register aff bispen aff Løicke och nogle hans tienere, som vore
 med y leigeren) och samme giller at fremføre inden otte flett om
 20 anden dagen.

Denne natt var den burgundiske hob i stor frøcht och fare, fordi
 hand icke haffde slagit sin vogenborg, laae och icke i nogen god for-
 deel, haffde ey heller nogen befestning at tilffly om behoff giordis.
 De vore spridde at, och paa saadan stæd som de Løickiske vor vel
 25 beleylig, huilcke alle vaare till fodz, och vilte veig och stig, och kien-
 de landet meget bedre end vy. Nogle aff dennom vore till lindz at
 gribe os an om natten, och min mening er, at de haffde faait off-
 uerhand: men de som haffde verit medt att handle om forligelßen,
 hindrede dette anslag. Dett første der dagis, forsamlede sig alld vor
 30 her, som kunde vere ved try thulind kyrißer, onde och gode, oc xii
 eller xiiii tulind skötter och meget andet fodfolck aff de omliggende
 land. Da effter vy haffde vell giort vor slactorden, droge vij lige
 adt dennom, de gibell at anamme, eller en slachtning dennom at
 leffuere, om deris skyld fantis. Der vy komme paa dennom, vore
 58 r de atskilde, och vore allerede adspredde i hobe || tall och foruthen
 orden, som itt folck der ilde regieris. Det led hen ymod middags
 stunden, och de haffde icke en da ladet bemelte gibell fremkomme.

12

H:

De Løickiske
 falde til fæge
 medt hertog
 Carll.

Hert: Carl
 lader sig for-
 lige medt
 dennom aff
 Løicke.
 Vilkor.

De Burgun-
 diske ilde
 foruarede.

De Løickener
 tencke paa
 wlouachtig-
 hedt.

Her Carl
raadfører sig.

Thennd bur-
gundische
marfchalckis
raad.
Contays
raad.

Conestablens
raad.

Her Carls
raadflag vid
sig selff.

Dett løicki-
ske folckis
wftadighedt.

Hertog Phi-
lippi død.

H: CARLL tilspurde marfkalcken aff Burgundien, om hand fckulle falde dennom an, eller ey. Marfchalcken fwarede ia, och at hand kunde legge dennom ned uden fare, huilcket hand icke fckulle giffue dennom effter, anfeindis at fkylden fantz paa deris fide. Derneft bleff tilspurt herren aff CONTAY, fom ieg offte haffuer neffnd. Hand 5 haffde den famme mening, och lagde, at hand aldrig fckulde faa bedre effne till dennom at nederlegge, och vilte hannom, huorledis de allerede vore atfkilde och droge deris veig y hobe thall. Thi lagde hand hart och faft, adt det vor gott, icke lenger att tøffue. Siden bleff tilspurt conestabelen greffuen aff S: PAUL, hues mening 10 vaar der thuert emod, och hand lagde, at det vilde vere emod hans ære och thillagen faaledis att handle, sagde och att faa megit allehonde folck icke kunde faa fnart bliffue thill ens i faadan en sag, om gifler att fette, och fonderligen faa monge, fom diße nu fette fckulde. Thi er det, lagde hand, gott och ret, at befckicke dem ygien, 15 och forfare huelß de ere thill sindz.

Diße thrende deris difputats medt hertogen om diße atfkillige meninger vor lang och ftor. Paa den ene fide faag hand fine ftore wuenner och gamle fiender flagne och nedlagde, och det uden all modftand: paa den anden fide att det kunde ftaa hannom thil ft raff, 20 att handt icke haffde holdet litt løffte. Enden der paa vor, att vy fende en trometere hen thill dennom, handt møtte paa veyen de gifler fom ferdis thill ofß. †Saaledis gick det forbi och kom icke thill slactning, och huer mandt vende igien did fom handt vor befckeden. Krigsfolcket behagede conestablens raad faare jlde:|, fordi de faae 25 det fckionne bytte for deriß øygen. Strax bleffue legater hendfende till Løicke, den fred at ftadfefte. Almogen (fom er en wftadig thing) lagde huer ftund thil dennom, att vij icke haffde hierte thill att flais medt dennom, och fckiode medt flanger emod dennom, || och be- 58 v uilte dennom megen haardhedt. 30

H: CARL drog y Flandren ygien, och paa dette paß døde hanß fader, † huilcken handt gjorde en faare ftor och ftattelig begraffuelße till Brygge, och der fra bødt hand kongen till om hans død:|. Altyd handledis nogit himmeligt och nytt emellom Franckerigis førfter, kongen vor megit erred emod hertogen aff BRITTANIEN, oc haffde 35 diße hertoger nu ontt vid at fpørge thill hin anden, fordi budene offte bleffue anhuldne och behechtete. Och fordi det vor y krigs tid

tid, motte de drage omkring till søß. Och vaar det deris gieniste vey at reyße aff Britanien y Engeland, och der fra offuer land thill Dovert, och liden lade sig sette offuer thill Cales, thi der som de droge den rette veig thill landjorden, komme de y stor fare.

5 Sodan wenighed varede vid fulde thiuge aar, stundum mett obenbare feide, och stundum mett stille stand och skrympterij. Och ehvad stille stand som giortt bleff, begreb io huer første line bundzforuante med der udj. Wdj all den midler thid gjorde gud saa vell emod Franckerigis rige, at den krig och splidactighedt i Engeland imel-
 10 lom herrerne jndbyrdis vaar endnu vid mact, thuilcken kunde vere begyntt vid femten aar thilforne. Huor udj ere skede store och gruelige slachtinger, och bleffuen dræbt mangel ærlig mandt. Fordj der vore slechter, som stode effter kronen y Engeland, som vore den slecht LYNCHESTRE och den som kallis JORCK, huilcke saa
 15 handlede, at der stod it almindeligt ord effter, at de Engellske handlede med idelt forræderij. Men derom saa haffde verit, at de Engellske haffde verid i den skick oc saa ledige, som de tilforne vered
 59 r haffde, skulle det rige Franckerige, uden all tuiffel, haffue hafft nock att thage vare.

Engelandtz
wenighedt
kommer
Franckerige
vel thill patz.

Thuende
slechter y
Engeland
saa effter
kronen.

20 Kongen gjorde litt beste, at hand kunde giøre det till ende med Britanien, fordj hannom syntes, at det vaar lettere att bekomme, och minde mact at haffue thill at foruare sig, end dett huß Burgundien, och till medt vilde hand helst haffue med de Britanier at giøre, fordj det vore de, som altid hulde medt dennom som rigit ille vilde,
 25 som hanß broder och andre, som haffde himmelig forstand och practicker y riget. Och derfore handlede hand aluorligen med hertugen aff Burgundien, med mange tilbud och hemmelige begaffuelßer, der med at kiøbe hannom thill, at hand skulde giffue sit stæde der thill, och slaa haand aff dennom. Och thilbød att hand der emod
 30 ville sla hand aff de Løickeske och andre hans wuenner. Men ehvad kongen der ved gjorde, kunde de dog der om icke forenis.

Kongen
thenckte at
offuerdrage
Britanien.

Hertugen aff Burgundien drog paa ny emod de Løickeske, som hannom atter vore bleffne fridbrødige, och haffde intagit en stad kaldet Liny, jaget folcket der ud, och pløndret byen, wandset de
 35 gißell som de lætt haffde om aaret tilforne under liffs straff, om saa skede at de forbrøde freden, och under en stor pendinge straff till medt. Hand forsamlede litt krigsfolck omkring Løffuen, som ligger

Hertog Carl
drager emodt
dennom aff
Løicke.
De Løickiske
fridbrødige.

y

Frantzofke legater till hertog Carll. y Brabant, och y de lmaa stæder i Lanto Løicke. Der komme thill hannom greffuen aff S: PAULL, den frantzofke conestabell (som da vor dragen til kongen, och vor nu stedtze hoß hannom) oc den cardinal BALUE oc andre, huilcke gaffue hertogen aff Burgundien fore, at de Løickeske vore kongens bundsforuante och begrebne i freden 5 met, och aduarede hannom, at hues hand dennom bleffue angribendis, matte hand vijde at kongen vilde undfette dennom. Dog vore de offuerbodige, at der som hand villde samtycke, att kongen matte feide paa Britanien, vilde hand lade hannom betemme met de Løyckeske. Deris audiens vor kortt och || skede offuer liuft y huer mandz 59 v ahøre, och bleffue de der icke uden en dag. Hertogen aff Burgundien sagde thill sin vndfkylling, att de Løickiske haffde først begyntt, och giort hannom wfred, och att freden vor bleffuen broden, det kom fra dennom, och icke fra hannom, derfor (sagde hand) ved ieg icke for saadan sags skyld, at forlade de Britanier mine bunds- 15 foruante.

Legaterne finge deris affsked: och der de ville gaa till heft (huilcket vor om anden dagen effter de vore komne), sagde hand thil dennom med høy røst, at hand lod kongen ydmygeligen bede, at hand intet vilde thage sig fore emod den britanske fred. Conestablen 20 trøckte hannom paa siden, ligendis, herre, i velie icke, men y thage baade dele, och ville feide vore vender som eder løster, och haffue aff osß, at vy skulle vere stille, och icke drage vore fiender offuer, som y giøre ved eders fiender. Det maa icke saa vere, kongen lader det icke ske. 25

Hertog Carls gienfuur vell throtzeligt. Hertogen sagde dennom gode natt, ligendis, de Løickeske ere forsamlede, och forfeer ieg mig till, ieg vill haffue en slachning medt dennom inden thre dage. Taber ieg den, da troer jeg vell, at y kunde giøre, effter som eder got liunis: men der som ieg och vinder den, skulle y lade de Britanier med ro. Och der effter sætte hand 30 sig thill heft, och legaterne ginge y deris herberge, att lauge sig thil veygs.

Der hand vaar dragen fra Løuen i rusting och med en saare stor herr, drog hand hen och bestolde en by kallid Sancton. † Hans herr vor megit stor, thi alt dett mand kunde udgiøre aff Burgundien, 35 vor kommet och haffde slagit sig thill hannom. Och saag ieg hannom aldrig haffue saa megit folck tillamen, der fattedis megit udj:|.

Føye

Føye thid førend hand drog aff, haffde hand tagit y berod, om hand skulle lade affliffue gillerne, eller huad hand skulle giøre vid
 60 r dennom. Somme, och synderligen herren aff CONTAY (huilcken || ieg Contays raad
 offte haffuer omtalet) lagde, at hand io skulle affliffue dennom alle om gillerne
 5 sammen; och hørde ieg hannom aldrig thale saa ilde eller saa wmlid- att affliffue.
 deligen, som denne gang. Och derfor er enn første vell førnøden, at En første be-
 haffue mange folck y lit raad. Fordj de alleruijbeste fare stundum høffuer man-
 vild, ia vell thit och offte. Enten fordj de haffue nogen vild i sagen ge y lit raadt.
 som omtalis, vere sig enten med venskaff eller med wuilge: eller De sager som
 10 fordi mand vil lige en anden emod, oc en iblant medt, fordi att men- stundum vol-
 nisken ere icke altyd ræt vid sig selff. Thi mand skall icke holde for de, at de vise
 raad det som lker effter maaltid. Nogen kunde lige, at de folck, fare vild y
 som begaa nogen laadan forleelße, dennom icke bør at være y no- raadt.
 gen førstis raad. Der thil skal saa lvaris, at vy ere alle menniscker, Epther mid-
 15 och der som mand vill haffue dennom lodanne, som aldrig skulde dags raad
 forlee sig och thale wuifeligen, eller aller mere røris aff affecter, den inngenn raad.
 ene thijd en den anden: tha maa mand lede y himmelen effter den- Ingen er saa
 nom, fordi iblant menniskerne finder mand dennom icke. Men der vijs at hand
 emod kand en herre haffue flere gode mend i lit raad, som kunde io kand for-
 20 atter suare vijßeligere thil sagen. Och saaledis kand den ene hielpe lee sig.
 den anden til rætte. Kand och offte lke, at den som en
 gang thaler ilde, kand en anden gang thale megit
 bedre och vijßeligere. Saaledis kand
 det ene bøde det andit.

25 HERREN AFF JMBERCORT GAFF ITT GOT
 OC LOUGLIGHT RAAD UD OM FANGERNE
 LØSS AT GIFFUE
 CAP. IX

30 WY VILLE GAA THIL VORE MENINGER OCH RAAD
 igien. To eller thre vore i denne samme mening, och det
 uolte herrens aff CONTAY hans ypperlighed och forstandighed. Fordj Paa raad fin-
 y laadanne raad findis mange folck, och ere nock til aff dennom, dis mange
 som icke achte sagen som omtalis, men alleniste følge effter, som jabrødre.
 andre haffue thalet fore, der medt at føyge sig effter dennom som
 ere

Jmberkortis
gode tycke.

Mand skall
megit giøre
och lade for
gudz skyld
och it got
yndeft.

Gifflerne
giffuis løß,
och med
huad
vilckor.

Spaadom om
Contayis
død.

ere anleende och høyt y spillit. Siden bleff der om tilspurt herren
aff JMBERKORT, fød vid Amiens, en aff de vijfeste och forstandigste
riddere, som ieg nogen thijd kient haffuer. Hand lagde, at dette
vor hanß me-llning, at, paa det H: CARL kunde med alle haffue gud 60 v
paa sin side, och lade all verden forstaa, at hand icke vor grum el- 5
ler heuffngierig: da skulde hand løßgiffue de try hundrede giller alle-
sammen, och anlee, at de vore komne der till y god mening, for-
haabendis at freden skulde bliffue hulden, dog skulde dennom (lag-
de hand) fore holdis, naar de skulde drage bort, huad naade som
hertogen dennom beuiste, oc formanis, at de skulde giøre deris beste 10
thill, at denne almoge vilde giffue sig thill en god och stadig fred.
Och der som saa skede, at almogen icke vilde lade sig lige, skulde
dog de selff y det minste for deris personer icke lade sig finde i krig
emod hertogen eller deris bißp, som vor medt y hoben hoß hertug
CARL, och dette skulde de giøre vederkiendendes det gode som 15
dennom nu skede.

Denne mening bleff mand vid, och disse ord bleffue gifflerne fore-
giffne, den thid de bleffue løßgiffne. Thennom bleff och sagd saa,
at hues nogen aff dennom lode sig finde i krig imod hert: CARL,
och bleffue fangen, da skulde det koste hoffuedet. Och medt den 20
beskeed droge de deris veig.

Mig løster vell at fortellie, at der herren aff CONTALJ haffde giff-
uet denne wmilde sentenz offuer de arme giller (som y hørt haffue),
aff huilcke en part haffde giffuet sig der till aff idell fromhed: huil-
kede til mig en, som vor med udj dette raadt, oc sagde, seer du den- 25
ne mand, endog hand er elde gammell, er hand dog karlk y thale,
men ieg thor for væde stor thing, at hand icke leffuer thill y dag it
aar, och det liger ieg (sagde hand) for den gruelige menings skyld,
som hand fremsagde. Thet skede och lige saa, thi hand leff-
uede icke lenge, dog gjorde hand, før hand døde, sin 30
herre god thieniste paa en dags thyd y en slach-
ting, huor ieg her effter vill omtalle.

DE

DE LØICKISKE WDIJ IT STORTT ANTALL
BLEFFUE NIDLAGDE AFF HERTOGEN AFF BUR-
GUNDIEN FOR SAINCTON
CAP: X

- ⁵ † **A**TT KOMME THIL VORT FORSET IGIEN, HAFFUE Y
hørt, at hertogen, der hand drog fra Løffuen, bestolde Sainc-
ton, och lod stille litt skøt at skyde det til storm:|. Vdj byen vore
vid try tulind Løykenere och en laare duelig riddere, som vor dette
⁶¹ r folckis || øffuerst: och vor dett hand som handlede om fred, den tijd
¹⁰ vij møtte dennom, i vort flachording det aar tilforn. Den tredie
dag effter att byen vor bleffuen bestollet, komme de Løickiske met
et stort tall folck, som vor vid xxx tulind mand och flere, onde och
gode, alle thill fodz, undertagit vid v^c heste, och med it stort tall
skøt, y den mening att de ville fla vor leiger op. De komme der
¹⁵ vid x flet fore middag, och lagde lig y en lanßby kallid Bretan, som
vor fest och indelucht med mofler oc wføre, en partt aff hannom, och
laa denne by paa en halff mil nær oß. Jblant de Løickiske vor FRAN-
CISCUS ROËT, schultus till Lyon, paa den tijd kongelig legatt till de
Løickiske. Strax bleff allarm y vor leiger. Och maa ieg vell lige med
²⁰ sandhed, at det vor ilde bestilled, att vy som haffde udsend vore alle
beste rytter paa kundskaff, och att forfare och see lig om: icke før fin-
ge varfæll om fiendens ankomst, førend wi motthe spørge thet aff vort
folck, som vaar uddragen paa foring och nøddes till att undride fienden.
- Jeg vor aldrig nogen stædz høß hertugen, att hand for sin person
²⁵ laa vell bestillede marcken som den dag. Hand lod strax føre ud
paa marcken alle som hørde thill den veldige hob. Hand bestillede
och nogle, som skulle foruare leigeren for Saincton, och eblant an-
der fem eller sex hundrett Engellker. Hand skickede paa thuende
sider aff byen vell xii^c kyrißer, och hand selff bleff lige ud fra byen,
³⁰ nogett lenger fra byen end de andre, medt viii^c mand. Der vor ock
en stor hob got folck til fodz med skøtterne: herren aff RAUENSTEIN
drog frem med dennom som haffde fortoget, huilcke vore alle thil
fodz, baade kyrißer och skjøtter, och haffde høß sig nogle stycker
skjøtt, dennom flebede de frem indtill bredden paa bygraffuerne
³⁵ som vaare store, dybe och fulde aff vand. Nu endog fienden bleff aff-
dreff-

Saincton be-
leggis.

De Løickiske
komme att
undfette
Saincton.

Bretann.

Enn stor for-
fælle.

Hertogen aff
Burgundien
bestiller mar-
cken mod de
Løickiske.

dreffuen aff line verger, formidelt pyls krafft och lkiøtt, och deris graffuer indtagne, och deris lkiøtt vundet dennom aff: dog finge de mod igien, der de bleffue vor att vor folck fattedis pyll och lkud, och forfulde voris lkøtter, och de dennom førde medt deris lange lpedz, lom ere itt fordelactigt verrye. Och y en hon-||deuending 61 v
 Hertog Carls flog de iiij eller v^c mand paa en hob. Och da begynte alle vore fennicker at rygge lig, ligeruiß lom et folck, der allerede vor aff-
 flagid. Strax udi samme stund lod hertogen lkøtterne aff sin veldige
 Creuekør haab drage frem, huilcke her PHILIPPUS AFF CREUEKØR førde (som kaldis her effter herren aff Cordes. 10
 De Løickilke mend, huilcke medt et fyrigt mod angrebe de Løickelke oc flog de dennom aff i en handstund.

flaes paa flucht.

Offte figis vñant om deris tall lom flagne ere.

De reiglenære, lom ieg lagde om, att de hulde paa baade liden aff byen, kunde ingen lkade giøre fienden, laa kunde ey heller hertogen paa den liden lom hand holt, fordj molen vor dennom y vey- 15
 genn: men hulle der allene paa en slump, at der lom laa lked haffde, at fienden haffde flagit lig ygiennom dette fortrauff och giffuet lig offuer graffuerne paa ieffn jord, da vilde de haffue thagid emod dennom. Fienden gaff lig paa flucht longs ud medt denne mole, och sette ingen effter dennom uden fodfolcked. Aff de reiglige lom vore 20
 hoeß hertogen, lende hand en part hen, at de lkulde sette effter fienden: men de motte uell ride mere end to mile omkring, †førend de funde vad, lom de kunde komme frem adt:|. Och natten falt dennom paa, huilcked frelste mangel aff de Løickelke litt lifft. Nogle andre lende hand hen for byen, fordj hand hørde der megit bulder, 25
 och tenckte at de lkulle giøre wdfald, som de och gjorde tre gonge: men huer gong bleffue de flagne tilbage igien. De lom bleffue igien y byen, hulle sig vell, och huer gang de bleffue lpile och at- lpridde, samlede de sig nogid føige igien, och gjorde dog føyge mod- stand. Der bleffue vell ved ix tusind mand, †huilcked liuffnis vell 30
 meged, huer den lom icke gierne vill liuge. Men ieg haffuer i mine dage mongesteds seet, at huor en mand vor flagen, lagdes der hundrede, der med at tale folck til vilge. Och med lodan løygn lade sig vell herrene selff daare iblant med:|. Men hueß natten icke haffde kommet paa, haffde der vell bleffuet mer end xv tusindt. || 62 r

Ther dette vor bestillet, och fordj det vor lilde paa afftenen, drog hertogen och hanß ganzke hærr i sin leiger igien, undertagne et thulind

lind eller xii^c heste, som vore omredne tho mile veigs der fra, at
 effterfølge den fluctige fiend. Thi ellers haffde de icke kundet kom-
 me om børe med dennom, fordi dennom vor en liden aa emellom.
 Natten volte at de icke meget udrettede, † dog flog de nogle och
 5 thoge nogle thill fange. Och den største part aff de Løickeske flyde
 ind y byen:|. Herren aff CONTAY halp den dag vell, adt raade och Herrens aff
Contay dødt.
 bestille marcken, faa dage der effter døde hand † y den stad Hüz,
 och haffde it vell skønt endeligt. Hand haffde verit duelig och
 forstandig: men hans thid vor icke long:|, effter hand haffde
 10 udgiffuet den wilde dom offuer de giller, som y
 her offuen haffuer hørt omtale.

DE AFF LØICKE GAFFUE SIG OP FOR HER-
 TOGEN AFF BURGUNDIEN, PAA HANS NAADE OC
 WNAADE, UNDERTAGED INTED WDEN
 15 BRAND OC ROFF
 CAP: XI

THET FØRSTE HERTOGEN FICK LAGT SIT HARNISK AFF, Hertog Carl
skriffuer thill
conestablen
om sin seyer.
 lod hand kalde en secreter, och skreff et breff thil conestablen oc
 de andre, som haffde været legatzujß hoeß hannom till Løffuen oc
 20 vore dragne fra hannom, icke uden fire dage liden, gaff dennom
 denne seiger tilkiende, och bad at mand vilde lade de Britanier vere
 med frid.

Tho dage effter denne slachting fick dette daarlige folckis offuer-
 62 v mod en stor omuending, dog der var ringe skade paa || ferde. Thi Lærdom.
 25 maa vel huer mand, ehuem hand er, rædis fore, att vouge sin stat i
 en slachtings slumpeløcke, om hand kand dett unduære. Fordi for For huad sag
mand skall
befrøcte
slumpeløcke
i en slacting.
 en føige skade som kand skee paa folckid, mistet folckid hierte och
 mod, paa hans lide som taber, at mand haffuer icke fienden laa
 megit att frøcte som for sit eget folck, som y saadanne fald pleie at
 30 foracte deris herre och hanß gode mend och raad. De begynde vel
 ochlaa knur och myterj och kreffue dristeligere, end de pleide, och
 giøre sig vrede naar det nechtis dennom. En krone vor dennom
 thilforne bæder end da ere tre. Men vore hand viß som tabt haffuer,
 skulde hand adt det sinde indtedt vjdere euentyre, ey heller den Huad den
skall giøre
som haffuer
euentyret
figh.
 som

lom haffuer vert flagen paa flucht. Men skulde allene sig vell foruare och prøffue nogid føyge det de kunde vinde och faa offuerhand udj, ther medt att giffue dennom hierte igien, och at fortage dennom deris frøchactighedt.

Merck.

Ehuor det gaar, haffuer altid en slachting, lom tabt er, en long⁵

och ond hale for den lom taber. † Det er vell fant, att huem lom noget land och folck achter att vinde, skal begiere att fla, oc søge aarlage der thill, at hand kand lnartt faa affgiort, lige laa skulde

Duelige folck
till foda.

och de lom haffue det gode fodfolck, lom y dag ere Engelske och Suitzer. Huor med ieg dog icke vill haffue forachtet andre nationer,¹⁰ men diße haffue hafft store seyeruindinger. Saa skulle oc de giøre, hueß folck icke er lenge at holde i marcken, uden de bliffue brugede. Men Frantzoser och Italianer ere skickeligere och bædre att regiere, derfor kand mand lenge holde felt leiger med dennom.

Hues gode
lom kommer
aff en slach-
ting vunden.

Thuertt emod kommer den lom vinder i høygre acht och anseelße¹⁵ hoeß sitt folck, end hand var thilforne, hanß lydighedt formerer sig ||^{63 r}

eblantt alle hans underfotte, mand er villig till att samtycke huad hand begierer, oc er hans folck diß modigere oc driftigere. Men dett gaar

Aff løcke
kommer
offuermodt.

och almindeligen laa thill, at førsterne effter seigeruinding falle y laa stor hoffmodighedt, at det liden gierne mißløckis for dennom.²⁰ Och huad ieg her om taler och skriffuer, haffuer ieg selff baade seet och forfarid. Men sig her udi vijfeligen att holde, er en naade lom kommer aff gud allene:|.

Ther de i byen nu laa, att de vore omringede paa alle sider, oc minte at niderlagid vor megit større, end det vor: gaffue de byen op,²⁵ lagde verge fra sig, och offuer antuordede thi mend i hertogens vilge, laadanne lom hand dennom vilde uduellie. Dennom lod hand halßhugge. Och der eblant vore sex aff de gisler, huilcke hand faa dage tilforn haffde giffuet løß, met laadanne vilckor lom y her offuen haffue hørtt.³⁰

Hertogen aff
Burgundien
bruger seier
haardeligen.

Hand brød op oc drog thill Tongren, lom och befrøctede sig at bliffue bestolledt. Dog vor denne by icke megit fast. Thi giorde hand lige sodan handell, oc icke lod sig beskiude, men offuer antuordede thi mend, huor eblant och laa fantis fem eller sex aff samme gisler, oc de bleffue alle thi affliffuede.³⁵

Wenighed till
Løicke.

Der fra drog hertogen for Løicke, lom vor megid wens medt sig selff. Somme vilde holde och foruare byen, sigendis at de vore al-
mue

muenock der thill, † oc synderlige vor y denne meening en riddere kallid her RASZ AFF LAITRE:|. Andre der thuert emod, som laae att alt landet bleff brent och skentt, begierede fred, ihuad skade de skulle lide der offuer. Ther hertogen laaledis kom hart emod byen, 5 begaff lig der nogen effne och aarlage till fred, formidellst almuis folck, som komme ud aff byen i fangers lige, huilcked laaledis bleff bestillid ved nogle aff de bemelte gifler, som gjorde thuert emod de andre, som nu er omtalid, oc vederkiende den naade som den- nom vaar vederfaridt. De førde thill hannom iij^c mand aff de for- 63 v nemste y byen, i fiorte ene, barfotte oc barhoffuede, huilcke || baare førsten stadzens nøgle, oc gaffue lig op for hannom paa naade oc wnaade, inted undertagendis uden brand och roff. Och den dag vor legatzuiße tillståde, udfende aff kongen, herren aff MAYNE oc en secretêr kallid JOHAN PREUOST, som vore komne 15 medt lige laadanne begieringer, som conestabelen haffde med adt fare, faa dage tilforn.

Frid kand icke for dyre kiøbis.

Løicke stadz nøgle antuordis hertog Carll.

DE AFF LØICKE GIØRE MONGE FORSAM-
LINGER PAA RAADHUSIT, FØR END DE VILDE
LEFFUERERE HERTOGEN AFF BUR-
20 GUNDIEN STADEN
CAP: XII

DENNE SAMME DAG, PAA HUILCKEN DETTE BLEFF handlid, och de Løickiske førde till lydighedt oc underdanighedt igen, sende hertogen (actendis at drage ind y byen) herren aff JM- 25 BERCORT fore y veigen, att hand først skulle drage der ind, fordi hand haffde kunskaff i byen, aff den aarlage at hand haffde der hafft befaling, der de vor fredfommelige i forgangen thijd. Dog bleff hannom den dag porten forment, och derfor lagde hand lig y et kloster, som vaar strax hoeß en aff portene, och haffde hoeß lig vid L kyrißer. 30 Och i altsamen kunde hand haffue hoeß lig vid ij^c veractige mend, or der vor ieg iblantt. Hertogen bød hannom thill, at der som hand vore der trygeligen, skulle hand icke drage deden, och der som hand fornam att stæden icke vore fast, skulle handt strax komme thill hannom igien, fordj veigen var formøgit ond at komme hannom till und-

Jmbercort fendis at indtage Løicke.

Porten bliffuer Jmbercort forment.

undfætning, der som noget paakomme, di samme steds ere idell
stenklipper. JMBERCORT bleff till finde at icke drage deden, fordi
stæden vor meged fast. Hand beholt hoeß sig fem eller sex fine
mend aff byen, aff dennom som vore komne adt andthuorde stadz-
ens nøgle fra sig, dennom att paaholle, som y her effter skulle faa
att høre. 5

De Løicke
gør
forfambling.

Jmbercort
gør anslag.

Ved IX flet om afftenen hørde vy ringe med klocker, och da for-
samlede di sig. Oc da mente JMBERCORT, at det skede fordi de ville
komme och falle os an. Fordi hand haffde vell forstaaid, att her RASZ
AFF LAITRE och monge andre icke vilde samtycke i denne || fred. 64 r
Och denne hans tancke vor ræt och sandru. Fordj de vore alt rede
at falde ud, i denn mening at de vilde angribe os. JMBERCORT gior-
de sin gißing och sagde: kunde vy sincke dennom indtill midnatt, da
ere vy dennom undgongne, fordi de bliffue da thrætte, oc løffn be-
tager dennom, och de som ere onde paa vore lide, vorde strax giff- 15
uendis flucht, naar de see at deris anslag haffue feiled dennom. Och
paa det hand kunde komme til vercke medt dette anslag, sende hand
fra sig thuende aff disse borgere, som hand haffde behuldet hoeß
sig, oc gaff dennom met nogle opskreffne artickle til menigheden y
byen, som vore laare milde och venlige. Det gjorde hand allene, at 20
hand kunde giffue dennom aarlage at gaa tillamen y beraad, oc at
hand kunde forlengte tiden.

De Løickefke
lade ringe en
klocke, naar
de ville gjøre
forfambling.

De haffde forlid, oc haffue endnu, at almogen forsamlis i bispens
pallatz, naar der kommer noget paa, oc did bliffue de kallide med
en klocke lyd, som er der sammestædz. Vore thuende borgere, som 25
vore aff gislerne, oc end aff de beste, komme snart till porten, fordi
veigen vor icke uden thu pildskudt. Der funde de megit folck i
harnisk. Somme vilde, mand skulde falle os an, somme icke. De
thuende borgere udlende aff JMBERCURT sagde thill den ypperste
øffrighedt och regientere y byen, met høy røst, at de haffde nogle 30
gode tidender beschreffne, medt at fare, som komme fra her JMBER-
CORT, hertogens aff Burgundien lutenant. Och at det vore got, at
mand ginge hen paa raadhuset, dennom at belee, huilcked oc skede.
Och strax hørde vy ringe med klokken paa bemelte raadhus eller
pallatz. Huor paa vy kunde forstaa, at de haffde fonget at tage vare. 35
Vore thuende borgere komme icke igien. Men en time der effter
hørde vy en større bulder hoeß porten end tilforn. Och da forsam-
le-

ledis der mere folck end tilforn, och robte ud aff muren, och gaffue oß ſkiends ord.

Da forſtod HYMBERCORT, at der vor ſtørre fare paa ferde paa vor lide, end tilforn. Och da afferdige hand atter andre fire aff gillerne, 64 v ſom hand haffde hoeß ſig, ved huilcke hand || ſchriffteligen paaminte de Løickelke och gaff dennom at betencke, huorledis hand venlige haffde handlid med dennom, den ſtund hand vor deris regientere paa hertogens veigne aff Burgundien. Jeg vill och endnu, ſagde hand, ingelunde vere met att raade thill eders verſte och forderffuelße. † Fordi det vaar icke end da lenge ſiden, hand vor i gilde och 10 laug med dennom, och ſynderligen med groffſmæderne och guldſmæderne, och haffde borit med dennom kiortell med farffue udi, huorfore de oc diß bædre kunde thro huad hand ſagde dennom fore:|. Och ſaa bød hand dennom thill, at der ſom de begierede, at 15 komme til det gode ſom fred haffuer medt ſig, oc fri deris land: vilde det vere fornøden, at de oplode hertug CARL byen, ſom de haffde loffuid: thilbød dennom och ſaa andet mer, ſom paa et register vor opſchreffuit. Och diße fire mend ſom ginge till porten, gjorde hand god underuißning om huiß behoff giordis, ſom hand oc haffde giort 20 de andre tilforn. De komme hen och funde alt obed for ſig. Somme toge emod dennom med harde ord oc med trußell: de andre hørde gierne deris ærinder, oc ginge atter paa raadhuſet igien. Och ſtrax hørde vy ringe med raadhuß klocken, huor ued vij bleffue ſaare glade. Oc da ſactede ſig det bulder ſom vy haffde hørt hoeß porten. 25 Och ſnarift ſagdt vore de lenge paa raadhuſet, vel indtil tu ſlætt effter midnatt. Och der bleff beſluttet, at det forligelle maall, ſom giort vor, det ſkulle de holde, oc om morgenen ſtrax giffue IMBERCORT en aff portene ind. Och ſaa tillige dette vor beſluttet, ſtrax paa ſtand flydde aff byen bemelte RASSZ AFF LATRE oc alt hans 30 følge.

Jeg haffde icke ſaa lenge taled om denne handell, fordi materien er icke megid ſtor eller vichtig: haffde icke det verit, att ieg haffde willed giffue tilkiende, at formidelt ſaadanne anſlag och treeſkhedt, ſom kommer aff ſtor forſtandighedt, offte undgaaeß ſtore farligheder, 35 ſkade och forderffuelßer. Anden dagen att morgen tilige i dagningen komme monge aff gillingerne och ſagde till herren aff HYMBERCORT, att menigheden lod hannom bede, at hand vilde komme till raad-

Hymbercort
ſkriffuer ind
y byen anden
gang.

Hymbercortz
anſlag gaa
hannom an.

Huad gaffn
der kommer
aff et gott
raad.

raadhuſit, || huor ald almogen vor forſamlid, oc ad hand der vilde ^{65 r}
 luerge, att de ſkulle bliffue ſkonede med de tuende ſtycker, ſom
 almogen lig for befrøctede, ſom vor brand oc roff. Oc att de ſiden
 vilde giffue hannem porten ind. Det bød hand hertugen aff Bur-
 gundien til, oc drog ſaa did hen, oc der hand haffde giørt ſin eed, ⁵
 kom hand tilbage igjen til porten. Dennom ſom vare paa porten,
 viiſte hand aff, oc ſette der xii mand paa oc der til nogle ſkytter,
 oc en aff hertugens aff Burgundien faner ſtack hand vd paa ſamme
 port. Siden drog hand hen til en anden port, ſom vaar murit, oc
 den antuorde hand baſtartten af Burgundien i hender, att hand ¹⁰
 ſkulle ligge i ſamme quarter, oc hafue der ſit herberge. Oc en an-
 den port anthvorde hand marſkalcken aff Burgundien oc en anden
 nogle andre herremend, ſom vaare hoß hannom. Saaledis
 vaare fire porte uel belette med hertogens folck
 aff Burgundien, oc hans faner der ¹⁵
 offuenpaa.

DEN STAD LØICKE BLIFFUER ANTHVORDET
 I HERTOGENS HENDER AFF BURGUNDIEN FORMID-
 DELST HERREN AFF HYMBERCORT
 CAP: XIII ²⁰

Løicke rig-
 dom oc velde.

HER SKULLE Y WIDE, ATT LØICKE VOR PAA DEN TID
 en aff de mectige oc folcke rigiſte ſtæder i den ganlke egen,
 vndertagne fire eller fem. Oc vaar megit folck der inddragit, aff
 landit der omkring. Therfore vaar intet actendis det, ſom de haffde
 miſt i ſlactningen. De haffue icke brøſt paa nogen ting, ihuor det ²⁵
 vor mit i vinteren, oc den ſørſte regen, ſom mogeligt er om att
 thale: oc landit i lig ſelff ſaa bløt, dybt oc dynnefuld att vnder vor.

Burgundier
 haffue nødt.

Men hertogens folck haffde ſtor trang for fetalie oc for pendinge,
 oc haaben vaar ſaa gott ſom attſprett. Thill met haffde hertugen
 ingen uilie till dennom att beſtolde, oc ey heller haffde hand raad ³⁰

Herrens aff
 Hymbercort
 loff.

der til. Oc derſom de haffde hulled ſig i to dage, oc icke giffuet byen
 op || ſaa ſom ſagt er, haffde hand brut op oc dragit ſin veig. Oc der- ^{65 v}
 for vil ieg beſlute, att dette er en ſtor priis oc ære, ſom HYMBER-
 CORT indlagde paa denne tog, † huilcken hannom timedis ſynderligen
 aff

aff guds naade emod all skeel oc fornufft, att hand icke haffde kunditt
ynske sig saa gott som dett hannom vederforis:|. Oc effter som itt
menniske kand dømme, skede hannom all denne ære oc gode for
den fromheds och mildheds skyld, som hand haffde brugt imod gif-
5 lerne, som i her offuen haffue hørt omtale. Dette siger ieg helst for
den skyld, att førstene stundum beklage sig saa gott som aff mil-
trøstighed, oc angre det, naar de haffue gjort vel imod nogen, som
icke vel skicker sig imod dennom igjen, oc lige, naar dennom gaar
nogit til mode: Dette haffuer ieg for min gode vilge, jeg vil aldrig
10 mere vere saa letferdig, att tilgiffue oc forlade, eller att beuise nogen
rundhed eller nogen anden naade. Huilckit altflammen dog er den
ting som deris stat oc embede tilhører.

Mangen ang-
rer at haffue
vel gjort.

Vel att gjøre
imod nogen,
er en første
dygd.

Som mig siunis er det ilde thalit, oc kommer aff itt woprechtigt
hjerter, i huem det er som saaledis handler. Fordi en første eller itt
15 andit menneske, som aldrig vaar bedragen oc gjort dare aff, kand
aldrig vere andit end itt beest, oc ingen forstand haffue paa ont oc
gott, ey heller kand gjøre forskel der paa. Oc ydermere er icke alle
mand ens til sinde, derfor skal mand for ens ondskaabs skyld icke lade
att gjøre vell imod monge, naar mand haffuer tijd oc leylighed der
20 till. Dette skulle vell vere mit raad, att mand vel skelner oc døm-
mer, huordane personerne ere, fordi alle ere icke verde att forskylle
lige megit gott aff. Mig er det vnderligt oc sieldsiunt, att itt forstan-
digt menneske skulle kunde vere wtacknemmelig for en stor velgier-
ning, naar den er hannom aff nogen vederfaren. Oc her i skulle
25 førstene vel lee sig fore, att de icke forsee sig. Fordi saadan itt
menneske aff att holle, vil aldrig gaffnis paa lengden, oc siønig mig
at en den største forstandighed, som en herre kand betee, er, att holle
66 r af dy-||delige oc erlige folck, oc haffue dennom megit i sin omgen-
gelle, fordi folck haffue da den mening om hannom, att hand er aff
30 samme art oc vilckor, som de hannem tiene næst.

Den ved intit
got som al-
drig blef be-
dragen.

Mand skal
gjøre forskel
paa folck.

Velgjerning
spilt paa den
wtacknem-
melige.

Mand regnis
lodan som de
hand megit
omgais.

Oc denne artikkel att beslutte, siønig mig, att mand aldrig bør att
trettis ved, vel att gjøre oc gott at forskylle, fordi en eniste, oc den
minste iblant alle, som nogen haffuer gjort til guode, kand (maa vel
skee) gjøre lodan tieniste igien, oc saaledis vederkiende huis han-
35 nom er skeet til guode: at hand kand oprette all den wredelighed
oc skalckhed, som mange andre med wtacknemmeligheiddt begaitt
haffue. Thet befinde i vdi disse giller: att der iblant vore nogle
go-

En kand
vederligge
mangis
wtacknem-
melighedt.

gode: oc som kunde skøn paa velgjerning, dog største parten vore onde oc wtacknemmelige. Di fem eller sex dreffue denne handell, hertugen aff Burgundien til villie.

Hertug Carls
indridende i
Løicke.

Anden dagen effter att portene vore opgifne, drog hand ind y byen med stor triumph, oc bleff nedbrut for hannom xx faugne aff muren, oc graffuen igienfyldt oc ieffnit, saa langt som samme skaar vor. Med hannom y følge inddroge vel tu tusind kyrißer tilfods i deris fulle harnisk oc tu tusind skytter, oc megit folck blef i leigeren. Hand vaar til hest, oc rede med hannom ind, de som hannom tiende vdi gaarden, oc de ypperste aff den ganske hob, som vaare staferede oc smøckede paa det yderste. Oc met saadant følge red han hen oc sted aff oc gick ind i domckircken. Oc snart lagt bleff hand liggendis i byen nogle dage, oc lod affliue 6 mend aff de som hannem haffde verit sette til giller, oc iblant andre itt stads sendebud, huilcken hand haffde stort haad thill. Hand gaff dennom nogle ny louger oc nogen ny skick. Sette dennom for en stor sum pendinge, huilcken hand lagde, att de vore hannom skyldige for fred oc fordrag, som de haffde opbrutt vdi forgangene aaringer. || 66 v

Affliffuis
nogle faa i
Løicke.

Løicke mure
och torn fle-
bis, och deris
skyt bort
føris.

De aff Gent
tage vel imod
hert. Carll.

Hand førde hen met sig al deris skytt oc verge, oc loed flebe alle torn oc mure omkring staden, oc drog saa hiem i sit landt igien, huor hand bleff vndfangen met megen ære oc megen underdanighed, oc lynderligen aff dennom til Gent. Huilcke førind hand drog i Lanto Løicke, vore saa gott som oprørke, oc nogle andre steder met denem. Men nu toge de imod hannom, som imod en seyervindere, oc lode bære alle dieris fennicker hannom under øigne ved de ypperste i byen, indtil Bryßell.

Oprør til
Gent.

S. Leuinus
vill icke gaa
omkring.

† De som dennom baare, ginge til fods:|, oc dette skede aff saadan aarsage. Effter hans fader vor død, gjorde hand sit indridende til Gent førind i nogen anden stad i landit, menendis at dette vor den stad i landit, som haffde hannem allerkierist, oc at de andre byer skulle giøre epther, som denne gjorde fore. Oc i dette sidste stycke vor hans mening rett, som i nu skulle faa att høre. Om anden dagen epther at hand haffde hullet sit indridende, komme de paa marckedit i deris rustning, † oc bore did en helgen som de kalle S. LEUNUS. Met denne helgens helligdomskiste støtte de paa itt lidit huß, som kalledis sanchnings hu- sit, i huilckit optogis nogen korn told, dermet at betale nogen giæld, som byen vor kommen vdi med hertug PHILIPPUS aff Burgundien, den

den tid de giorde fred met hannom, effterat de haffde i tu aar hafft feide met hannom. Oc der de saa støtte paa hufit, lagde de, att bemelte helgen vilde gaa ret frem att hufit, oc icke bøie aff til side, oc blef hufit strax nederbrut i en haandeuending:|. Hertogen gick paa
 5 veien hen til torffuit, oc gick op paa itt huß att thale met dennom. † En stor hob aff de fornemste bidde hannom effter i deris harnisk, och bøde lig til att følge hannem. Dennom befol hand att bliffue for raadhuft oc der forbide hannem. Men den menige almue treng-
 67 r de || hannom da lit oc da lit, at drage hen paa torffuit. Der hertugen
 10 vor der, befol hand dennom, att tage denne helligdoms kiste op oc bære den hen i kircken igien. En part som vilde atlyde hannem, begynte att løffte paa hende, en part sette hende neder igien. De giorde bøn til hannem emod nogle synderlige aff byen, angaendis nogle pendinge: dennom loffde hand att skaffe ret. Oc der hand sae,
 15 att hand icke kunde atskillie oc stille dem, vende hand tilbage igien til sit herberge:|, oc de bleffue paa torffuit i otte samfelde dage.

Om anden dagen baare de hannom nogle article, met huilcke de begierede aff hannom alt det, som hertug PHILIPPUS haffde tagit dennom fra, i den forgangene feide. Oc iblant andit, at huert hand-
 20 verck motte haffue sin fennicke, som de vaare van at haffue, † huilcke vore tillammen lxxij:|. For den faris skyld, som hand soe lig at vere i, nødis hand til att samtycke dennom alle deris begieringer, oc der til sodanne priuilegier som de vilde. Oc saa tilige som hand haffde
 25 sagt ordit, effter mand haffde lenge gongit dem imellom, frem oc tilbage: stuckede de alle fenickerne op paa marckedit, huilcke allerede vore alt ferdige. Huor met de nochlomt gaffue tilkiende, att de haffde i linde at oprette dennom imod hans minde, om hand det
 30 skjønt icke haffde villit samtycke. Hand befant den mening landru att vere, der hand lagde, att andre steder skulle tage exempell aff hans indridende, som hand giorde til Gent. Fordi monge sette lig op
 35 imod hannem, epther adt de af Gent haffde begynt oc ihielsloge deris befalningsmend oc giorde andit saadan wstyr meere. Haffde hand icke laaledis bleffuit bedragen, der som hand haffde troedtt sit folckis ordsprock, huilcket vor saadant, att de aff Gent elskte vel
 67 v deris førstis vnge herrer, men aldrig maa de lide første || selff. Oc lant at lige, er, nest den almuge til Løicke, ingen saa wstadig, som den till Gent. Ett vell erligt vilckor haffue de (effter deris ondskab
 at

Itt huß bleff
nederbrut,
att S. Levinus
kunde kom-
me der frem.

Lxxij hand-
verck til
Gent.

Hert: Carl
nødis til, at
samtycke de-
ris aff Gent
begieringer.

Huorledis an-
dre steder i
Flandren
giorde epther
som Gent
gior før.

Jt ordsprock
om dennom
aff Gent.

at regne), att de aldrig haffue lagt haand paa dieris første. Oc de beste borgere oc de belynderligste i byen ere saare gott folck, oc haffue stor wbehagelighed thill almuens daarlighed.

The aff
Gennitt yd-
mygis.

De Gentener
deris fennic-
ker riffuis aff.

Thett vor hertugen fornøden, att see igiennom fingre met ald saadan wlydighed, paa det hand icke skulle haffue krig met sine vnderfotter oc med de Løickilke baade paa en thid. Dog gjorde hand vell sit regenskaff, att der som det ginge hannem vell paa den reise hand haffde for hender: ville hand vel føre dem til staffne igien, huilcket oc skeede: fordi (som ieg sagt haffuer) bore de nu thill hannom, den tid hand kom fra Løicke met seyr, alle deris fennicker til fods indtil Bryßell, saa oc alle priuilegier oc bref, som de haffde kommit hannom til att undertegne, den thid hand drog fra Gentt. Oc i en stor forsamling som hand loed skee paa den store sall til Bryßell, huor oc vore mange fremmede legater, offuergaffue de hannom alle deris fennicker, oc i lige maade alle deris priuilegier, der met att handle effter sit guode tække. Strax refue drauanterne, effter hans befalning, fennickerne fra stagerne, som de vore tilhefftede. Oc bleffue alle henseende til Bolonia, som ligger ved haffuit, otte mile fra Cales, †huor oc vaare de andre, som dennom vore tilforne fra tagne i hans faders hertug PHILIPPI tidt, effter den feide som hand haffde haft met dennom, i huilcken hand dennom offueruant oc betuingede:|.

Øffrighed til
Gentt.

Hert: CARLS canzeler tog alle deris priuilegier, oc en aff dennom gjorde hand død oc mactløß, som lydde om deris øffrighed i byen. Fordi i alle andre steder i Flandern fornyer første huert aar raadit, oc lader høre deris regenskab: men formiddelt denne priuilegie motte hand icke sette mere end fire mend i raadit der i byen, de andre || tilkickedede de selff, huilcke ere xxii, fordi met itt oc andit ere de xxvi raadlherrer der vdi byen.

Naar øffrigheden i stæderne ere gode oc paa grefuens aff FLANDREN lide, det aar haffuer hand fred oc bekommer aff dem, hueß hand begierer: men tuert imod, naar de icke ere hannem gode, kommer hannom gierne nogen ny feide paa hender. †Yder mere gaffue de hertogen xxx tusind gylden, oc dennom, som hannom tiene nest, sex tusind, oc foruiste nogle aff deris stad epther H. CARLS befalning. Alle de andre deris priuilegier bleffue dennom igiengiffne:|.

Alle de andre byer forligte sig met første formiddelt pendinge, for-

forde de intit fynderligt haffde tagit lig fore emod hannem. Oc i
alt dette kand mand vell see, huad got der kommer aff, att mand
fanger seyr. Oc i lige maad, huad skade der kommer aff, att mand
er offuer uunden. Huorfor mand vel skal vocte lig, att euentyre en
5 flachning, naar mand kand det vndvere. Oc derlom det er fornøden,
att mand skal der thill, skal mand offuerveige, førind det kommer
saa langt, ald den frøct oc farlighed, lom mand der aff kand befinde,
fordi det skeer meenligen, att huem lom gjør en ting met frøctac-
tighed, gjør den oclaa met god forfictighed, oc vinder Inarere, end
10 den lom far frem med stor offuermød. Dog maa mand vell lige, att
naar det kommer thill hande gierning, hielper der huercken det
ene, heller det andit.

Dett guode
lom kommer
aff seyr.

Merck:
frøct er for-
fictig.

Diße aff Lanto Løycke vore fem aar liden bandlette aff paffuen,
for den tuedrachs skyld lom de haffde met deris biskop. Det actede
15 de intid, men bleffue fremturendis i deris daarlskab oc onde forlett,
oc vißde icke self, huad dennom der thill forarlagede, wden allene
att de haffde for gode dage, oc vore der aff offuermødige. Oc haffde
kong LODVIG for itt ord att lige, lom vor (det mig liuffnis) vi-
Belig sagt, att naar hoffmodighed rider fore, følger
68 v skam oc skade strax epther,|| oc vaar hand
self med denne fynd vbehindret.

Jt merckelig
K. Lodvigs
ordtt.

KONGEN OC HERTOGEN AFF BURGUNDIEN BLEFFUE BERODDE, AT DRAGE TIL PERONA OCH TALIS VID, OC HUORLEDIS KONGEN 25 BLEFF DER BEHECHTID CAPVT XIII

DER DETTE VOR SAA BESTILLIT MET LØICKE, DROG HER-
togen til Gent, huor hannem bleff giort en velckom met stor
bekostning. De aff byen ginge vd imod hannom, oc indtoge hannom
30 met megen ære. Oc drog hand did att denne gang, paa det hand
kunde lade ligge i byen, der att bliffue, huem hannom fiøntis. Ther
komme mange kongens legater til hannom, oc mange droge fra han-
nom til kongen, mange komme oclaa thill hannom aff Brittanien,
och mange hand lende did igien. Saaledis forløb vinteren, oc altid
ar-

arbeide kongen aff Franckrige paa, att hertogen vilde giffue sit stæde till, att hand motte handle met Britanien som hand vilde, † oc vor offuerbødig att giøre der imod nogit, som hertugen kunde were til vilge. | Der om kunde de icke bliffue thill enings. Oc det alt sammen vaar kongen vteckeligt, lønderligen anleendis huis de Løikiske vor vederfart, som vore y forbund met hannom.

Kongens
foretect
imod Brita-
nien.

Hert. Carl
belskicker
kongen.

Hertog Carl
drager til
marcken.
Kongens le-
gatt til hert.
Carl.

Endelig saa tilige som sommeren kom an, kunde kongen icke lenger holde sig, men drog ind y Britanien, eller hans folck ij hans stæd, oc indtog tuende smaa flotte, † thet ene hede Chantoße, thet andit Anceny. | Strax kom denne tidende til hertogen aff Burgundien, huilcken bleff oc hart beden om vndsetning aff de hertoger aff NORMANDIEN oc BRITANIEN. Therfor forskreff hand krigsfolck paa det allerinarieste, oc skreff thill kongen, bedendis hannem, att hand vilde affstaae denne foretegt oc anse, att de vaare metbegreffne i forligelsen oc hans bundtzforuante. Men der hertugen saae, att hand icke fick suar, som hannom || yntis, lagde hand sig til marcken hos den stad Perona, met it stort tal folck. † Kongen vaar i Compiegne, dog vaar hans folck i Britanien. | Der hertogen haffde der legit tre eller fire dage, kom did legatzuise cardinalen aff BALUE. Hand vor der en stackit stund, oc foregaff nogen orlaage och effne thil forligelse, oc lagde iblant andit til hertogen, paa det hand kunde giøre hannom affspendig fra de andre hertoger, att det vell kunde skee, att hertogen aff BRITANIEN kunde fordrage sig met kongen oc lade hannom vere der vden fore. Di dette vor alle kongens anslag, at hand kunde drage dennom fra hin anden oc spilte deris forbund. † Cardinalen skede stor ære, oc bleff vel tagen emod, hand fick oc snart sit affskeedt, | oc drog tilbage igien met saadanne suar, att hertogen icke vor dragen til marck, kongen att besuære eller att feide: men aleniste att undfette sine bundtzforuante, oc falt der icke uden venlige ord paa en oc anden side.

Hertogernne
aff Norman-
dien oc Brit-
tanien opfige
deris forbund
met hertogen
aff Burgun-
dien.

Saa snart som cardinalen vor bortdragen, kom thill hertogen en herold, kaldit BRITANIEN, oc førde hannom bref fra hertogerne aff NORMANDIEN oc BRITANIEN, som indehulde, at de haffde gjort fred met kongen, oc opslagt alle forbund, oc hans iblant andre. Oc att hertogen aff NORMANDIEN skulle haffue til sin stat oc vnderholling lx tusind francker til aarlige renthe, oc lade fare Normandien, huilcket hannom stackit liden vor antuorditt. H. CARLL aff Franckrige vor icke

icke her met laare vel til frids, men hand vaar nødt till, att icke
lade lig mercke. Hertog CARL aff Burgundien bleff vel underligt
ved denne tidende, anseendis att hand icke vor dragen til marck
for anden skyld, end hertogerne at undflette. Herolden vaar i stor
5 fare, fordi hertogen tenckte, at breffuene vore fallke, for den skyld
att herolden vor dragen den vei frem som kongen vor; dog haffde
hand oc laa andre lige lodanne breffue, som skulde anden steds hen
69 v thill andre herrer. ||

Da mente kongen, att hand haffde fonget det hand lethe effter,
10 oc at hand nu lettelligen vilde formaae hertogen til, att hand skulde
flaae lig fra de andre hertoger. Oc begynte att gaa himelig bud fra
den ene oc til den anden. Oc endeligen gaff kongen H. CARL j^c
tufind oc xx tufind krunker i guld, huor vdaff hand strax betalede
halffparten, forind hertogen brød op aff sin leiger, for den krigs be-
15 kostning, som hand haffde gjort.

Kongen giff-
uer H. Carl
pendinge.

Hertog CARL sende til kongen en sin kammertienere kallit JO-
HAN VOBRISZET, som kongen motte vel lide, oc megit formotte hoes
hannom. Kongen begynte att bliffue vel til mode, oc haffde vel vil-
dit talit med hertogen selff, forhaabendis met alle at formaa hannom
20 paa sin lide, anseendis de flemme stycker, som bemelte hertoger
hannom gjort, oc denne store pendinge sum, som kongen hannom
nu giffuit haffde. Di bød hand hannom nogett til der om, vid samme
VOBRISZET, oc sende atter paa ny met hannom den cardinal BALUE
oc her TANNEGUY AFF CHASTELL regenter aff Rufillon, huilcke met
25 deris thale gaffue tilkiende, att kongen haffde laare stor attraa, at
hand oc hertogen kunde findis oc tale met hin anden.

Hert: Carls
legatt til
kongen.

Kongens le-
gater komme
til hert: Carl.

De komme til hertogen til Perona, men hand haffde icke stor lyst
til denne handell, oc skød paa, att de Løickiske endnu lode lig mercke,
att de vilde atter paa det ny sette lig op imod hannom. Oc lodant
30 haffde de fattit i sinde, tilstørckede aff tuende legater, som kongen
for dis ene haffde sent til dennom, forind handlid bleff om denne
stillestand, som hereffter skal omtalis.

Der hertog CARL for denne sags skyld lig befuerede, suarede le-
gaterne, cardinalen oc hans stoldbrødre der so till, att de Løickiske
35 det icke skulde taare gjøre, anseeindis att hertogen i fiord haffde for-
derffuit dennom oc nidbrut deris mure, oc, att naar de finge dette
forligellsemal att spørge mellom kongen oc ham, skulde deris løste
vel

vel forgaa dennom, derlom de end skønt haffde nogit laadant i
finde. ||

70 r

Besluttis mo-
de imellom
kongen oc
hertog Carl.

Ther met bleff besluttit, att kongen skulle komme till Perona, thi
det vor hans begiering, oc hertogen skreff hannom til vel itt stort
breff, med egen haand, som indholt, att hand skulle tryggeligen maa
drage frem oc tilbage. †Met laadan beskeedtt gaffue legaterne lig
til veis, oc droge til kongen, som vor til Noyon:|. Hertogen vilde
styre det som vaar til Løicke forhender, oc lende didt bispen der
samme steds, for hueß skyld denne trette vor kommen, oc
drog met hannom JMBERCORT, †som vaar herto-
gens statthollere i samme land, oc megit
andit folck met dennom:|.

10

KONG

KONG LODUIGS I FRANCKRIGE OC HERTOOG
CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIES TREDIE BOG
KONGEN DRAGER IND I PERONA OC
HUEM MET HANNOM

5

CAP. I

I HAFFUE HØRT HUORLEDIS BESLUTTIT BLEFF, ATT kongen skulde komme til Perona, som hand oc gjorde. Oc haff-
de hand ingen draffuentere heller andit folck met lig, som skulde
tage vaare paa hans lif: men vilde met alle komme paa hertogens
10 befkermelle oc leide, ꝛ oc vilde hand att herren aff CORDES skulde
komme ud paa veyen imod hannom met hertogens draffuentere
(di hand vor enda i hans tieniste) oc ledlage hannom ind i byen,
huilckit oc skede. Kongen haffde føige folck met lig i følge, oc det
hand haffde, det vor store herrer:, som vare hertogen aff BORBON,
15 cardinalen hans broder, greffuen aff S: PAUL conestablen i Franc-
keriige, som ingen lyst haffde til dette mode, men behage det laare
ilde, fordi hand vor da bleffuen modig, oc vaar icke nu laa yd-
mige for hertogen, som hand pleigede att vere, oc derfor vor intit
venskaff imellum dennom. Did kom och cardinalen aff BALVE, re-
20 genteren aff Ruffilon, och mange andre. Ther kongen kom hen
70 v imod byenn, || drog hertogen vel sterck vd imod hannom oc fulde
hannom i byen oc lagde hannom i herberge hoß stads renthemen-
steren, som haffde itt skønt huß oc boede hart hoß flottit, fordi slottit
duede intit for itt herberge, di der vor laare lidit rom.

25 En krig imellom tuende store fyrster er snart begynt, men hun er
vel ond att stille, for atskillige tings skyld, som sig tildrage kunde
och følge met hende, fordi den stund hun staar paa, gioris paa baade
sider behoff megen flittighed til att besuere sin fiende, huilckit hastes-
lig skeer, oc siden icke er laa snart att vende. Saa haffde oc laa disse
30 tuende fyrster giort, oc haffde alleuegne deris bud ude, huor de
kunde bestille den ene den anden skade oc affbreck, oc haffde dog
laa hastelig tagit sig dette mode fore, forind deris legater komme
hiem, som vde vaare, oc paa alle sider fuldkommede io huer, hueß
de haffde vdi befalning aff deris herrer.

35 Hertogen haffde sent bud effter sin burgundiske krigsher, i huil-
ken

Kongen kom-
mer til Pero-
na.

Krig er icke
letteligen
stillit.

Monge her-
rer, kongens
store fiender,
komme til H.
Carl.

ken samme tid vor megen addell, † oc der iblant herren aff BRESZE, bilpen aff Genef oc herren aff ROSMONT, som alle vore brødre oc børn af det huß SAVOYE (fordi Sauoyer oc Burgunder altid haffue ellkt hin anden indbyrdis); i lige maade ocslaa nogle Tydske, som hertogen haffde kundskaff med, bode i Sauoye oc i Burgundien, vore ocslaa met i denne haab. Kongen hafde en tid hullit bemelte herren aff BRESZE i fenglell, for den skyld att hand haffde ladet affliffue i Sauoye tuende riddere, oc derfor vor icke stort venſkab kongen oc hannom imellom. J dette samme ſellkab vor ocslaa herren aff LAC, huilcken kongen i lige maade haffde haft i fenglell oc liden ſtatt hort effter hans liiff, dog hand liden undkom aff fenglelit oc drog hen i Burgundien. Der vor oc her PONCET AFF RIVIERE oc den herre DURFE (som liden bleff ypperſt køgmeltre i Franckriige):|. Oc alt dette ſellkaff kom hart indtil Perona, der kongen drog der ind, † oc inddroge herren aff BRESZE oc de andre tre, som ieg haffuer omta- lit, i Perona, och førde itt S. Andriſe korß, oc haffde act lig att komme i thide, att || følge hertogen, naar hand droge vdimod kongen. Men de komme lit forſilde.

Andriſe korß
er det bur-
gundiſke fel-
tegn.

Herrernis
tale oc begie-
ring til H.
Carl.

De ginge genifte i hertogens kammer, oc gryßede hannom met tilbørlig reuerentz. Herren aff BRESZE førde ordit, bedendis ydmygeligen, at diße tre her offuen bemelte motte haffue leide oc vere tryggeligen did hen komme (endog kongen vor ankommen), ſaa som den- nom haffuer verit ſamtyckt i Burgundien oc tillagt den dag, de førſt komme til hannom i Burgundien. Sagde ocslaa at de vore redeborne at tiene hannem emod huem de ſkulle. Huilcken begiering hertogen dennom myndeligen ſamtycte, oc tackede dennom:|.

Marſchal-
cken aff Bur-
gundien kon-
gens fiende
oc huor for.

Marſchalcken aff Burgundien leigrede ſig i marcken, effter som beſluttit vor. Denne marſkalck wilde kongen icke minde ilde, end de andre, som ieg haffuer omtalit, † for en ſtads ſkyld, liggendis i Lo- thringen oc heder Pinal, huilcken kongen nogen tid liden haffde giffuet marſchalcken, oc liden tog den fra hannom igien och gaff denn hertog JOHAN AFF CALABRIEN, huilcken mange gange haffuer verit omtalid i denne neruerendis lille bog.

Kongen for-
ſkreckis af
diße herrers
ankompt.

Snart bleff kongen varid ad, att dette folck her offuen beneffnt vor ankommit, oc i huad klæde ſedt de vore komme:|. Der ved bleff hand hart forſkreckit oc ſende bud til hertogen oc loed hannom bede, att hand motte bliffue lagt paa slottit. Thi alle diße som nu kom-

komne vaare, vilde hannom ilde. Hertogen vaar megit løstlig der ved, oc lod bestille hans herberg, oc fortrøste ham hartt, att hand lig intit skulle befrøcte.

Thet er en stort daarlkab aff en første, att giffue lig vdi en andens
 5 wold, synderlig den stund de haffue feide met hin anden.

Thet er en stor fordell paa første, att de haffuer lest historier i
 dieris vngdomb, wdi huilcke de kunde rundeligen see saadanne for-
 71 v samlinger ¶ oc store suig, bedragerij oc menedighed, som nogle aff
 de gamle haffue beuist oc gjort hin anden, oc fongit oc affliuit den-
 10 nom, som lig haffde forlat til lodan leide. Mand kand icke lige att
 de haffue alle saa handlet lig: men aff it exempel kunde mange bliff-
 ue viile oc tage lig vaare.

Mig liønis oc, effter som ieg offte haffuer seet oc forfarit i verden
 † nu y xviii aar heller flære, i huilcke ieg haffuer haftt kundskaff met
 15 mange folck, oc vidskaff om store oc himmelige handel, som haffue
 verit for hender i dette rige Franckrige oc andre omliggendis herre-
 dømme:|, at ligeruif som vaar alder er forkortet oc menniskens
 leffnit icke er saa langvarindis, som det pleigede, ey heller vore le-
 gome saa stercke: vy i lige mode ere suagede i tro oc all loffactig-
 20 hed, at beuile den ene den anden. Oc veed ieg icke, huor mand
 skal forlade lig, den ene til den anden, oc synderligen iblant de store,
 som ere megit tilbøilige att gjøre hueß dennom løster, oc icke see
 til andit skeel eller billighedt, oc (huilckit er det alleruerste) haffue
 de mestendelen lodant folck omkring lig, som icke see til nogen an-
 25 den ting, end att de kunde teckis deris herrer, oc derfor rose de
 alle deris gierninger, huad heller de ere onde heller gode,
 oc dersom nogen finds som vilde gjøre det nogit
 bedre, oc lige huad sant er der om, da er
 det vden dagen met hannom.

En stor daar-
 lighed att en
 første giffuer
 lig i en anden
 førstis vold.
 It stor fordel
 paa en første
 at hafue seet
 historier.

Tro oc loffue
 vdi verden
 formindskit.

De mectige
 ere deris løst
 megit under
 gifne.

Herrer hafue
 gierne øyen-
 tienere.

KLERCKERI OC JURISTER KLEDE VEL OM-
 KRING EN FØRSTE, NAAR DE ERE FROMME: OC ERE
 MEGIT FARLIGE, NAAR DE ERE ONDE
 CAP. II

JEG KAND ENDNU ICKE LADE, ATT LASTE VANUITTIGE
 førster. Hoß alle herrer findis gierne nogle klercker oc jurister
 (som oc billigt er) som bære laange klæder effter deris stætt oc kle-
 rickernis seduaanne. ¶ Det lader oc vel att saadanne fiendis i her- 72 r
 rers oc førsters gaarde, naar de ere fromme: men det er megit far-
 ligt, naar de ere wfromme. Alt huad paa tale kommer, der vide de 10
 strax en histori thill. Oc aldrig kommer den ting fore, huor god hun
 er, att de io vide det at vdligge i vrong mening. Men de forstændige
 herrer, oc de som haffuer læst nogit gott, lade sig aff dennom aldrig
 daare. Er oc ingen saa dristig, att hand vilde giffue dennom wland-
 hed fore. Det maa oc huer tencke, at gud haffuer icke ordinerit 15
 konge oc første stætt, att den skal fører aff bêt oc taabelige wforstæn-
 dige folck, heller aff sodanne, som hoffmodeligen lige: jeg er ingen
 klerck, ieg lader mit raad betæme, ieg forlader mig til dennom, oc vden
 all anden vndskyldning fore at bære, tage sig deris løst oc thid for-
 driff forhender. Haffde de vell verit opfødde i vngdommen, da haff- 20
 de de vel andit beskeet met sig, oc flyde det saa, at de vore affhuldne
 for deris egne personers oc dueligheds skyld. Jeg liger icke at alle
 førster lade sig tiene aff wkickelige oc wforstændige folck: men den
 største part af de ieg haffuer kient, haffue hafft god tyd paa den-
 nom, naar det haffuer gongit hordist til, oc de mest haffue haft got 25
 folck oc viße raad behoff. I den stætt, at somme andre førster, som
 bedre haffue vißt, vel haffue brugt sodanne, som haffue verit megit
 bedre oc vilere. De haffue och icke angrit, at de sodant folck op-
 leet haffde.

Iblant alle førster, som ieg haffuer kient, vilte kongen min naadige 30
 herre, att ære oc affholde erligt oc dueligt folck. Hand hafde vel
 lert sin bog, hand haffde for lid at atspørge oc lade sig vnderuise om
 alle haande. Hand haffde itt god naturligt forstændtt, huilcket gaar
 for megit andet vißdom, som mand kand lære i verden. Alle bøg-
 ger, som skreffne ere, oc allermost historier ere til inttit andit nyttige, 35
 vden

Det lader uel,
 at førster haf-
 ue klercke
 hoß sig, naar
 de ere from-
 me.

Gud haffuer
 skickit kon-
 geriger for
 vilte førster
 oc lerte.

Kong Lodvig
 vilte at holle
 af gott folck.

vden at paaminde os om det som fremfarit er. Mand kand oc i en
 72 v eniste bog lee oc lese mere i tre maa-||neder, end tiuge menniske
 kunde lee for øien leffuendis vd at læs den ene effter den anden.
 Thi liønig mig (denne artickel der medtt at beslutte), att gud icke
 5 kand sende større straff offuer it land, end en vforstandig første. For-
 di der aff kommer alt andit wraad.

Det onde som
 kommer af
 en wforstan-
 dige første.

Først kommer der aff tuedracht oc krig, fordi hand altid setter
 sin myndighed i andre deris hender, huilcken hand heller skulle
 ville holle oc forvare, end nogen anden ting. Oc aff lodan tuedracht
 10 kommer dyr tid oc folcke død, oc andit ont som kommer aff
 kriig. Seer nu thil, om en førstis vnderlotte icke mue
 lørge, naar de lee att hans børn bliffue jlde op-
 fødte oc vnder wkickelige menniske.

Er sørgeligt,
 naar første
 børn ilde op-
 føddis.

BISPEN AFF LØICKE FANGES AFF DE LØIC- 15 KENER OC HYMBERCORT MED HANNOM I DEN STAD TONGERENN CAP: III

JHAFFUE HØRT TALE OM DENNE BURGUNDISKE KRIGS-
 mact, huilcken kom til Perona, io saa snart som kongen. Fordi
 20 hertogen haffde forskreffuit hende, forind dette mode bleff beslut-
 tede, oc nu icke kunde i tide opskriffue hende, thi hun vaar allerede
 i Companien, den tidtt der handledis om, att kongen skulle komme
 til Perona. †Oc de mistancker, som siden komme aff samme krigs-
 macts ankomst, gjorde spilding i den gode frids oc fordrags handel,
 25 som vaar for hender. Dog bleffue disse tuende første saa forente, at
 deris til betrote folck skulle vere tillammen oc handle om deris sager,
 det aller venligste muligt kunde vere:|. Oc der de vore vel frem-
 merlige met sagen, oc hafde verit der offuer vel tre heller fire dage:
 komme fore haarde tidinder fra Løicke, huilcke ieg vil fortelie.
 30 Ther kongen drog til Perona, achtete hand icke eller drogs til
 minde, att hand haffde sent tuende legater til Løicke, dennom att op-
 vecke til oprør emod hertogen. Huilcke legater hafde beuist saa stor
 73 r flittighedt, at de Løickiske haffde forsamlet it stort haab krigs folck||
 oc vare nu paa veige, met trerikhet att indtage den stad Tongerenn,
 huor

Kongens
 forseille.

Bispen aff
Løicke oc
Hymbercort
tagis til
fonge.

huor vdi samme tid vor bispen aff Løicke oc den herre aff HYMBERCORT, oc haffde hos sig vell to tusind mand oc flere. Bispen oc HYMBERCORT toge de fangne, oc blef der føige folck slaget, uden nogle aff bispens belynderlige folck oc tienere. †De andre flyde oc forløbe alt det de haffde, ligeruiß som it affslagit oc nederlagt folck. 5 De Løickiske lagde sig til marcken hart hoß bemelte Tongeren:|. Paa veyen tingede HYMBERCORT ved en hermand vid navn H: VILLOM VILDE, hand flyede hannom i sit behold (befrøctendis at denne daarlige almuge motte ihieflaa hannom), †oc det paa hans guode tro oc louge. Huilcket hannom føige gick til gode, thi hand bleff ihieflagen strax der effter. Almogen vor megit glad vid deris herris fengsel. De haffde och haad til mange kanicker, som de ocslaa samme dag fangit haffde. Och dersom de gjorde deris første beedt, affliffuede de fem heller sex aff dennom:|, oc der iblant en vid navn 10 mester ROBERT, som vor megit i bispens omgiengelse. †Diße cannicker haffde ieg ofte seet i harnisk fra haand oc til foed, med deris herre, fordi det er saa domherrers sed i Tydskland:|. Denne mester ROBERT floger de ihiefl i bispens aaliun, oc hugge hannom i mange stycker, huilcke de flengde den ene den anden til hoffuedit, met stor belpottelse. †Førind de finge dragit de vij heller viii mile veigs som 20 de haffde at drage, affliffuede de xvi mand, cannicker oc andit erligt folck, som nesten alle vor bispens tienere:|. Oc der de dette giørt haffde, gaffue de nogle Burgundiske løß, som de oc faangit haffde, fordi de omsier fornumme, at der handledis om fred imellom kongen oc hertogen. Oc lode deris ord saa staa, att hueß de 25 giort hafde, vor icke giort hertogen til modstand, men alleniste imod deris biskop, huilcken de ocslaa førde fangen til deris stadt.

En stor
wmildhed.
Tydske præ-
laters fed-
uonne.

Dee Løicki-
ske deris
grumhed
imod
kirckens
personer.

De som vndflyde, som sagt er, førde frøct oc forlkreckelse thill || 73 v alle de steder som de droge frem, saa att diße tidender hasteligen komme til hertogen. Somme sagde, at bispen oc hans folck vore 30 alle slagne, somme anderledis. Oc kom der icke it bud som det andit om denne handell. Men der komme oc nogle, som haffde seet, att diße cannicker bleffue saaledis metfarne, oc mente fordi, att bispen oc HYMBERCORT haffde oc verit der iblant oc iligemaade verit affliffuede, oc att alt det andit folck ocslaa vor slagit. Oc sagdis for vist, 35 att de hafde seet kongens legater i hoben met de Løickiske, oc nede dem vid deris navn. Oc der saadant blef sagt for hertogen, tro-

trode hand det, oc blef haardelig vred, oc lagde, at kongen vor kommen hannom att skuffe oc bedaare. Oc befoel strax at løcke portene paa byen oc slottet, oc paa det mand kunde der giøre it skin, skød mand paa (dog det icke megit duede), at lodant skeede, fordii der
 5 vor en elke bleffuen borte, fuld aff kaaftelige klenod oc pendinge.

Kongen bliffuer indeluct til Perona af hertogen af Burgundien.

Kongen der hand laae lig at vere indeluct paa dette lille flott, oc mange draventere bestillede at holle vact hos porten: begynde hand att gruffue, oc lynderligen fordi hand haffde sit kammers hort hos it stort torn, huor vdi en greffue aff det landskaff Wermandois lod
 10 tage liffruit aff en konge i Franckriige hans forffader. † Jeg vor endda hoß hertogen oc tiente hannom for cammeriuncker oc laa y hans kammer, naar ieg vilde, fordi saadan er de burgundiske herrers sedvonne:|. Der portene vore lucte, befoll hertogen, att alle mand skulle vige af hans kammers, oc da lagde hand til nogle aff oß, som vore
 15 tilstæde, at kongen vor didt kommen, hannem att forraadde. Oc yddermere lagde hand, ieg haffuer megit foreborit, att kongen icke skulle komme hid, nu er hand dog kommen, enddog det icke haffuer verit mig megit med. Siden begynte hand at fortelie diße tidender aff Lanto Løicke. Oc huorledis kongen haffde saadant dreffuit ved
 20 sine legater. Oc huorledis alt hans folck vor slagit. Hand vor suarligen
 74 r rørtt || emod kongen och truede hannom vel hart. Jeg troer och foruist, at hafde icke wi som hand talde til, trøstit oc raad hannom guode raad: da haffde hand handlit ilde med kongen, † oc i det minste haffde hand ladit hannom sette i bemelte store taarn. Der vaare
 25 icke vden tuende kammertienere til mig, offuer diße tale. Den ene hede CARL AFF VISIN, fød til Dyon, it erligt menniske, oc som vor vell betrod hoß sin herre. Vy skøde hannom intit ont ind, men formildede hannom som wi best kunde:|. Strax der effter hafde hand diße samme ordt til monge andre, laa att det løb offuer den ganske
 30 by oc kom i kongens kammers, huilcken bleff hart forferdig, som oc nesten huer mand vor, der de laae, at her vor laa ilde tillagit. Oc da actede huer for sig, huad der er for møde medt, at forligge tuende laa veldige første, och skaffe friid, naar der først er wfrid begynt. Oc laa actede de begge diße første forleilße, at de icke hafde ladit deris tienere atuare, som de haffde vdfent, deris ærinder wd att
 35 retthe, oc huer mand betencke nu, huad wraad der effter kunde komme.

En greffue lader afliue en konge aff Franckriige.

Hertog Carl laare vred paa kongen.

Exempell for thenum som thienne herer neer.

Thet

Daarlighed
er att førster
besøge hin
anden.

Thet er en stor daarlighed aff tuende førster, naar de ere hin anden lige aff velde, att de besøge den ene den anden, vden det skeer y deris vngdom, i huilcken tyd de ingen andre tancke haffue, end om deris leeg oc lystighed. Men effter den tyd, oc belynderligen fiden dennom er kommen vvilge imellom, om der en lkønt ingen faare er paa ferde for deris perloner (huilcket er laa gott som vmo-
geligt), voxer der dog oc formeris affuind oc vnd vilge der vdaff. Ther for vor det bedre, att de stillede deris tuedrectighed ved deris forstandige oc gode tienere, som ieg anden stedz videre
haffuer omtalit i denne bog. Dog vil ieg videre
fortelie nogit der om, som ieg selffuer i
min tid haffuer leet oc forfarit.

10

KONGER OCH MECTIGE FØRSTER HAFFUE BESØGT HIN ANDEN, OCH DER AF ER KOMMIT MEGIT ONDTT CAP. III II

15

74 v

Kongen aff
Franckrige
oc aff Casti-
lien samlis,
hin anden att
besøge.

FAA AAR EFFTER ATT VOR KONNING BLEFF KRONET, oc før den krig begyntis som bleff kallit det mene beste, skede det lig laa, at kongen aff Franckrige oc kongen aff Castilien laaes oc besøgte hin anden, † som ere de førster, som staa i sterckiste for-
bund med hin anden, for alle dennom som ere i christenheden, oc haffue de haft forbund sammen kong effter kong, det ene kongerige med det andit, oc ere met store formaledidelßer forplictide, samme forbund att holde:|.

20

(Holt megit
aff) dette ord
lyder nogitt
ilde oc paa
Jtalianfke,
thi vilde ieg
det icke vd-
trække.

Til dette mode kom kong HENDRICH aff Castilien vel sterck i følge
indtil Fontarabie, † oc kongen laa til S. Hans af Luz, som er fire mile
der fra, oc laaledis vor de huer paa grentzen aff litt kongeriige.
Jeg vor icke paa den tid der: men kongen selff haffuer fortalt mig
det, laa haffuer oc herren aff LAU, laa haffuer mig oc liden verit
lagt der af i Castilien. Samme steds vaar oc den ypperste guber-
nator til S. Jacob, oc erckebispen aff Tolledo, som paa den tid vore
de fornembste af Castilien. Der vor oc greffuen aff LODESME (som
kongen aff Castilien holt megit aff) med stor prechtighed oc statt.
Alle de som toge vaare paa kongens liiff, som vore iij^c helte, bleffue
til-

30

tilbage til Granaten, huor hand haffde megit att bestille. Denne kong HENRICH stod Bin arff oc eie ilde fore. Di andre haffde got der aff, som vilte at see lig om oc duede til at tage imodtt.

Voris kong vor oc sterck i følge, som mand vel seet haffuer, oc
 5 hand altid pleigede att vere. Oc lynderligen vore hans dravantere oc de, som toge vare paa hans lif, en skøn haab oc vel stafferidt:|.

Paa det mode lod sig finde drotningen aff Arragonien for nogen trettes skyld, som hun haffde medt kongen aff Castilien † om Estelles och nogle andre befestninger, liggendis i Namur; vdi denne trette
 10 skulle kongen vere dommere. Jeg haffuer lagt, att det er icke gott, att stor herrer mødis, det kand mand see i dette forsamling. Thi diße tuende konger haffde aldrig hafft nogen trette eller verid skilactige tillammen:|. Oc att denne gaang lais de icke vden en gang eller tøßer, paa bredden aff den flod, som skill begge kongeriige
 75 r adt, lige vd imodt it slot kallis || Heürtebise. Oc da lod kongen aff Castilien sette sig offuer paa denne side, oc gjorde vor konning den ære. De vore føige tid tillammen, icke lenger end bemelte befalningsmand till S. Jacob liøntis got vere, laa oc erckebylpen aff Tolledo. † Der kongen dette fornam, at diße tuende haffde att gjøre oc lade,
 20 søgte hand lempe oc aarsage, til at gjøre sig kundskaff met dennom. De komme til hannom til S. Hans aff Luz, der fick hand megen himmelig forstaand oc venlskab met dennom:|. Største parten aff begge konger nis folck laa till Baione, oc strax i første ankompt gaffue de skønne hug paa hin anden, † wanleett huad forbund herrerne haffde tillammen.
 25 Greffuen aff LODESME loed sette sig offuer floden med en bad, som haffde segell aff gyllenstykke. Oc haffde it paar smaa knestøffe paa, megit belagde met edlestene, oc drog i saadan skickelse til kongen. Hand vor oc laare riig, oc liden haffuer ieg kient hannom hertog aff ALBURG, oc seet at hand haffde megit gods oc velde i Castilien. Da
 30 yppedis der spotske gloßer imellom diße tuende nationer, som her vore sammenkomne:|. Kongen aff Castilien vor ingen deilig mandt, oc hans klæde sid behagede de Frantzøser jlde, oc de spottede hannom.

Vor konning haffde megit stackede klæder, oc vor laa ilde klet, och baar iblant met laa ringe tøj i klæder, att hand aldrig kunde
 35 bere ringere klæde sid. Oc laa haffde hand en gammel hat paa, som icke vor laa dannit, som de andre deris hatte vore, oc paa hatten en medeie aff blye. De Spanier vore spodske der vid, oc lagde at hand

Trette emel-
lom drotning-
gen af Arra-
gonien oc
kongen aff
Castilien.

Tuende som
regierer kon-
gen aff
Castilien.

Segell aff
gyllenstucke.

Kong Lod-
uigs klæde
sid.

giorde det aff nidfkhed. Endeligen skildis dette mode saledis ad, att de spottede oc stucke, den ene paa den anden: laa at disse konger effter den dag aldrig bleffue venner. †Der reigstis oc laa stort klammer imellom kongens aff Castilien gode mend oc tienere, huilcket varede indtil hans døde dag oc lang tid der effter. Huoraff ieg⁵ haffuer seet hannom den armiste kong oc mest forladne aff sine tienere, der ieg nogen tid saag:|.

Drotningen aff Aragonien vor ilde til frids met den dom, som kongen afflagde, kongen af Castilien til vilde. Ther aff fick hun stort haad til hannom, oc liden oc laa kongen aff Aragonien, || dog^{75 v} de liden brugte nogit lidit kong LODVIGS hielp, imod dennom aff Barcelone, den tid dennom trengde. Men dette venkskab varede en føige stund, oc haffuer verid haar krig imellom kongen aff Franckrige oc kongen aff Aragonien, i fulle sexten aar oc der offuer, oc haffuer den trette icke end nu ende.¹⁵

Jt mode imellom keiser Fredrick oc hert: Carl.

Hertog CARL begierede en tid lang saare, att komme i thale met keiser FRIDRICH. Omsier vederfars det hannom, att hand kom til keiseren til Trier met stor pract oc bekaastning, paa det hand kunde lade see sin rigdom oc velde. Da handlede de om allehaande sager, oc iblant andit om ectelkaff imellom deris børn, huilcket liden gick²⁰ for sig. Effterat de i mange dage haffde verit tillammen, drog keiseren aff, oc icke sagde hertogen gode natt, huilcket hannom vor en stort spott oc forhaanelse. Effter den dag bleffue de aldrig venner, huercken de heller deris folck. De Tydske lastede hertogens pral oc thale, oc lagde hannom det vd till offuerdadighed. De Burgundiske lastede, att keiseren kom met saa føige folck, oc der til met vor de spodske paa hans ringe klæde sid. Thette bleff saa lenge dreffuit, att der aff kom dend krig til Nys, som her effter skal omtalis.

Keiser Fridrich achtete intit om hertogen af Burgundien.

Mode imellum kongen af Engelandt oc hert. Carl.

Hertog CARL haffde kong EDVARDS aff Engeland søster til førstinde, oc de vore brødre aff itt orden tillammen. De holde oc itt³⁰ mode til S. Paul i det landskab Artois, oc vore der i tre dage tillammen. De engelske herrer finge wenighed tillammen, oc vor saare opletske imod hin anden. Begge parterne beklagede sig for hertogen. Hand hengde mere til den ene part end den anden, der aff voxte det store haad, som dennom kom imellom. Nu haffde herto-³⁵ gen hulpt kongen at vinde sit rige igien met folck, penninge oc skiff, som hand hanom forstracte, fordi hand vor fordreffuen aff greuen aff

aff BERUICK, oc wanleet denne velgierning, vid huilcken hand kom
til rigit igien, vore de aldrig venner effter den dag, ey heller de talde
76 r got paa hin anden. ||

Jeg haffuer oc leet, at Paltzgreffuen paa Rinen kom at beløge
5 hert: CARL. Hand vaar til Bryßel i mange dage, oc bleff laare vel
affhulden, feignit oc ærit oc lagt i ett herberge rigligen dragit och
smøckit. Hertogens folck lagde, at diße Tydske vore wrenferdige
och kaaſte deris ſtøffler paa sengene, ſom koſteligen vore opridde,
oc at de icke vore laa tuctige, ſom vort folck. Oc holle nu minde
10 aff dennom end tilforn, den tid de icke kiende dennom. Tydſkene
bore affund ved den offuermaade ſtore ſtattelighed, ſom de Burgun-
diſke fulde. Oc ſnart lagt vore de effter den dag aldrig hin andens
venner, ey heller gjorde hin anden nogit til vilge heller tieniſte.

Mode imel-
lum hertog
CarloccPaltz-
greffuen.

Jeg haffuer oc leet, att hertog SIGISMUNDUS aff Øſterriige kom
15 til hertog CARL oc ſolde hannom det greffuedømme Pffirt, liggendis
hart hoß det greffuedømme Burgundien, for hundrit tulind gyllen i
guld, fordi hand icke kunde forluare det for de Suitzer. Aff dette
mode kom helder intit gott. Di diße tuende herrer behagede icke
hin anden laare vell. Oc ſiden forligte hertog SIGISMUNDUS ſig met
20 de Suitzer oc tog ſamme greffuedømme fra hertog CARL igien oc
beholt penningene, oc der vid kom hertogen aff Burgundien i wſi-
gelig wløcke. † Oc rett ſamme tyd kom til hannom greffuen aff BER-
VICK, huilcken i lige maade aldrig blef hertogens ven effter den dag,
oc hertogen ey heller hans:|.

Hert. Sigis-
mundus af
Øſterriige oc
hert. Carl.

Jeg vaar hoß paa den mode ſom ſkeede til Picqueny, hart hoß
Amiens, imellom vor kong och kong EDVARD af Engeland, oc vill
videre der om thale, naar thiden ſig bør. Aff det de tillagde hin
anden bleff føige tingift hullit. De hycklede vel medt hinanden, oc
haffde videre ingen feide tillammen, oc det volte att haffuit vor
30 dennom imellom; men aldrig vor dennom fuldkommen venſkaff
76 v imellum. || Oc till beſluttning ſionis mig, at mectige førſter aldrig ſkulle
komme hin anden till tals, ſom lagd er, om deris venſkaff ſkal vinde
oc vaare. Oc aarlagerne til alt wſtyr, ſom der aff yppis, ere de ſom
her effterffølge.

Hertog Carl
oc greffuen
af Bervick.

Kongen aff
Franckrige
oc den aff
Engeland.

Førſter ſkulle
icke ſamlis,
oc for huad
lager.

35 Thiennerne kunde icke lade at thale om de ting, ſom paa ſodanne
mode ſkede ere, enten de ene heller de andre tage ſodant till myſ-
tøcke, det kand oc icke vere, at den enis folck oc følge io ere bedre
ſtaf-

stufferede end den andens. Der aff fødis attal oc belpotteller, huilcke
 ere de ting som høigelige fortryde den som spottis eller talis paa.
 Oc tuende atskillige nationer haffue adskillige tungemaal oc klæde-
 lid, oc det den ene vell behager, det behager icke den anden. Det
 skeer offte, at aff tuende første er den ene mere personlig end den ⁵
 anden, oc mere yndelig for folck. Ther aff hoffmoder hand sig, oc
 behager hannom vel, at mand roler hannom, huilcket icke skeer
 vden den anden at laste. Det første forsamlingen er ad ende, hui-
 lkis ald saadan snack, oc talis himmeligen der om, siden thalis der
 om offuerliust oc obenbare, oc skøtter mand ey huem det hører, ¹⁰
 siden komme de till flags met hin anden der om, dett bliffuer oc
 omfier fortald oc foregiffuet herrerne selff paa baade sider. Fordi
 faa ting er som hollis himmelige nu i verden, synderligen huad
 i saadan mening liges. Oc dette er en part aff den be-
 skeedt som ieg veed oc haffuer seet oc forfarit, ¹⁵
 angaindis det ieg her offuen rørt haffuer.

Det er føige,
 som hollis
 himmeligen
 i verden.

KONGEN VOR TUIFFLRAADIG OC HAFFDE NOCK ATT TAGE VARE TIL PERONA IBLANT SINE WVENNER CAP. V 20

†JEG HAFFUER VERIT VEL LANGSOM, FØRIND IEG KOM-
 mer til mitt forlet igien, om det hechte som kongen mente sig
 at vere vdi thill || Perona, som sagd er. Oc gick ieg der fra, fordi ieg ^{77 r}
 vilde lige første min mening om saadane forsamlinger oc moder.
 At portene saaledis vore tilluchte oc beuarede aff dennom som ²⁵
 tillskickede vore: det varede i tho eller thre dage:|. Oc midler tyd
 talde icke hertogen met kongen. Ey heller gick aff kongens folck
 op paa slotted wden saare føige, † oc da motte de gaa egiennem den
 lilde laage paa porten. Dog bleff ingen aff kongens neste tienere
 forment at bliffue holl hannom. Men faa eller ingen aff hertogens ³⁰
 folck kom i tal met hannom eller i hans kammer, :| oc i det ringeste
 ingen aff dennom som stode vell oc vore vel tagne holl hannom. Den
 første dag vor der idel forschreckelse oc muncklen i byen.
 Om anden dagen siuntis hertogens find at verre nogid kølid, och
 holt

Hert: Carl
 taler icke met
 kongen.

holt hand raad den største part aff dagen, oc vd paa natten. Kongen lod tale til alle dennom som hand tenckte at kunde hielpe til gode, oc lod det icke staa tilbage for løffter oc store til sagnn, oc hand beffol at vddele iblant dennom xv tusind kroner. Men den som haffde
 5 der paa befalning, slog vnder sig en part der aff, oc skilde sig ilde der vid, som kongen liden fick at vide. Kongen frøchtede saare for her offuen bemelte herrer, som tilforn haffde verid i hans tieniste, oc vore nu komne met denne burgundiske krigsherr, som sagd er, huilke, som huermand kunde tencke, vilde bliffue hans broder her-
 10 togen aff NORMANDIEN nøttige imod hannom.

Kongen begaffuer hert: Carls folck.

Paa dette raad, som er omtalid, bleffue adskillige meninger fremlette. Den største part saag an for got, at den leide kongen vor giffuen, bleffue hannom holden, anleindis at hand nockfommeligen samtøckte vdi friden, saadan som hand vor vdi fine artikler beschre-
 77 v uen. Somme vilde flet oc ret wden omflag, at hand || skulde bliffue fangen. Nogle andre sagde, at mand skulle med dett skyndeligste sende bud effter hertogen aff NORMANDIEN kongens broder, at mand kunde giøre saadan en fred, som kunde vere till fordeel alle førstene i Franckerige. Det er oc troligt, at de som dette foregaffue, vell
 20 haffde saadane tancker, at naar mand dette begynte, skulde mand lade kongen saa vell foruare oc beuaage, oc handle saa haardeligen medt hannom, at mand liden skulde gruffue vid, at lade hannom komme paa sin fri fod igien, oc hand i saa maade bliffue fangen all sin tyd.

Meninge paa raadit foregiffne.

Strenge raad oc anslag imod kongen.

25 Jeg saae en karl steufflid oc veigferdig med denne besked, oc samme karl haffde annammit monge breff till hertogen aff NORMANDIEN, som da vor i Britanien, oc haffde nu inthet at bie effter, andet end hertogens breff: dog bleff dette affflaget. Kongen lod tilbiude middel oc veige til frid, oc vor offuerbodig at sette til giffel hertogen
 30 aff BURBON oc cardinalen hans broder, conestablen oc monge andre. Oc naar freden vor besluttet, hand da skulle mue drage till Compiegne igien, da vilde hand enthen fly det saa, at de Løickiske skulde oprette al den skade som skeed vor, eller hand vilde forklare sig at vere deris fiend oc forkynde dennom feide.

Kongens tilbud imod H: Carl.

35 De som kongen neffnde at sette til giffel, bøde sig høigligen till, oc dette gjorde de io obenbarligen oc offuerliust: jeg ved icke om de haffde de samme ord, naar de talde med nogen i enrom. Jeg troer

troer vell ney. Oc udi sandhed tror ieg, at haffde de, den stund dette vor paa tale, fonged loff at ride, haffde de icke kommid tilbage igien vkallede.

Hert. Carls
seduone naar
hand haffde
suare tanc-
ker.

Tuende frids
artickler.

Denne ven
vor vden
tuiffi Com-
mineus.

Farlighed for
kongens per-
son till
Perona.

Kongen sam-
tæcker de
tuende ar-
tickler.

Denne nat som vor den tredie, kom icke hertogen aff sine || klæ- 78 r
der, men alleniste lagde sig tho eller thre gonge paa sin seng, ellers 5
spazerede hand frem oc tilbage i kammerid. Thi saadan vor hans sed-
uone, naar hand vor fortørnid oc haffde nogid synderligt at tencke
paa. Denne nat vor ieg i hans kammer, oc gick med hannom spatz-
zerendis nogle gonge frem oc tilbage. J morgen stunden kom hand
i større fortørnelle, end nogen anden tiid tilforn, brugte trufel, oc 10
vor berood paa, at giøre noged synderligt. Dog betenckte hand sig
oc kom til sig selff igien, oc kom i saadan mening, at hues kongen
vilde suerge hannom frid oc drage med hannom till Løicke, hiel-
pendis hannom at heffne sig oc bilpen aff Løicke som vor kongens
egen flechting: da vilde hand vere til frids. Oc strax gick hand hen 15
paa veigen til kongens kammer, at foreholde hannom saadane ord.

Kongen haffde en ven, som varede hannom der adt oc lagde han-
nom foruist, at hand haffde ingen breck, der som hand vilde ingaa
diße tuende artickle. Men der som hand det icke gjorde, skulde hand
lette sig i saa stor fare, at hannom kunde aldrig nogen større vederfare. 20

Der hertogen kom til hannom, vor hand saa rørt, at hans maal
beffuede, oc haffde nesten ladit sig fortørne atter paa ny igien. Med
legomed neiede hand oc skickede sig ydmygeligen: men hans fach-
ter vore vredladinde, oc hans tale vor skarp. Oc hand tilspurde
kongen, om hand vilde holde den frids handell som vor schreffuen 25
oc samtøckt, oc om hand vilde suerge der paa. Hand suarede ia, der
vor i sandhed inthet foruent || vdi, anderledis end som hand bleff 78 v
giort for Parys, hertog CARL angaaendis, enten lidet eller dert. Oc
hues hertogen aff NORMANDIEN vor anrørindis, der wdi vor hand
megid forbædrid. Thi det vor besluted, at hand skulle affstaa det 30
hertogdømme Normandie oc haffue for sin arffue part Champanien
oc Brye oc andre der omliggindis land. Ther nest tilspurde hertogen
hannom, om hand icke vilde drage med hannom til Løicke oc hielpe
hannom at heffne det forræderi, som de Løickiske hannom giort
haffde, huor till hand med sin tilkomst haffde verid en stor orlage. 35
Hand fortalde ham oc, huor ner bilpen aff Løicke hørde kongen till.
Fordi hand vor aff den flegt BURBON.

Till

Till denne tale suarede kongen, at naar friden vore suoren (huilckid hand attrodde), vilde hand vere til frids, at drage med hannom til Løicke oc føre med sig lidit eller megid folck, effter hans gode tække. Vid disse ord bleff hertogen megid glad, oc strax bleffue frids artick-
 5 lene fremborne, ꝛ oc bleff fremtagid aff kongens kister it crucifix (huilckid er det lande tegen at faa seyer vdi), oc der paa suore de hin anden frid. Ther bleff strax ringdt met klokker offuer all byen:, oc huer mand bleff der vid saare glad. Kongen haffuer stundum la-
 10 dit sig beleffue, at giøre mig den ære oc lige: at ieg haffde vell hul- pid till denne frids handell. Strax schreff hertogen till Britanien oc sende did en vdschrifft aff articklene, huilcke vore saadane, at hand der med icke slog sig fra førsterne, ey heller lod sig mercke at hand vantrode dennom. Oc til med fick hertog CARL, kongens broder, formiddelt samme artickler god arffue lod, at lignis vid den handell
 15 som bleff giort i Britanien, formiddelt huilken hand icke beholt
 79 r vden en aarlig pensjon, som sagd er. ||

Frid sueries
paa itt
crucifix.

Articklene
forfendis til
Britanien.

Strax som denne frid saaledis vor giort oc besluttet, opdroge om anden dagen kongen oc hertogen, oc komme till Camerick, oc der fra wdi Lanto Løicke, oc vor det først paa vinteren, oc veder-
 20 ligen vor saare haard. Kongen haffde met sig sine skotske draffuantere oc vell faa kyriffer. Men hand bestillede
 iij^c kyriffer som skulde komme effter.

HERTOGEN AFF BURGUNDIEN TILLAUGER SIN KRIGSHER AT ANGRIBE DE LØIKISKE, OCH 25 OM DEN SKIUDEN DER SKEDE CAP. VI

HERTOGENS KRIGSMACHT VOR I TUENDE HOBE, DEN ene førde marschalchen aff Burgundien, oc der iblant vore monge aff Hennegau, aff Lutzenborg, aff Namur oc Limburg. Den
 30 anden part vor holl hertogen selff.

Der de komme noget paa veyen hen mod byen, bleff hulden raad, hertogen offueruerendis. Da rodde nogle, at mand skulle forfende en part aff folckid, fordi portene oc murene for denne stad vore ned-
 brodne siden i fiord, oc icke vor fortrøstning paa fierde om vnset-
 ning

Ett farliggt
raad.

ning nogen steds fra, som de aff Løicke kunde bekomme. Oc til med, fordi at kongen vor der tilstæde i egen person oc vor deris fiend: huilcken de pleiegede at haffue saa got lkiul vdaff, som de det best ynke kunde.

Thet er off-
uermødt att
hafue for stor
mening om
sinn magtt.

En vil første
tager aff
raad saa me-
get hannom
got siunis.

Kongen er
langsom i be-
raad oc snar
til vdrrett-
ning.

Denne mening behagede hertogen icke, huilckid hannom oc gick ⁵
till gode. Thi aldrig vor nogen mand nermer sin endelig forderff-
uelse, end hand nu vor, om hand haffde taget vid dette raad. Men
den mistancke som hand haffde til kongen, volte at hand nu tog eff-
ter det vylste raad. Thet vor oc fuld ilde betenckt aff dennom, som
haffde den mening, at de vore for stercke. Det er itt slags stor off- ¹⁰
uerdodighed oc dørlighed, oc haffuer ieg ofte hørt saa-||dane me- ^{79 v}
ninger, oc allermest er det høffuitzmendene som saadane raad vd-
giffue, paa det mand skal achte dennom dristige oc mandemodige
at vere. Men det volder mere, at de icke haffue forstand nock paa,
huell de haffue for hender. Men naar førstene ere vise, da tage de ¹⁵
icke effter saadane raad.

Dette støcke vor kongen vor naadige herre vell forstandig vdi
(huell siel gud haffue), di hand vor seensferdig at tage effter raad:
men naar hand tog nogid fat, saae hand sig saa vel om, at det skulde
staa hart, om hand icke bleffue den sterckiste oc fick offuerhaand. ²⁰
Bleff fordi saa besluted, at marschalcken aff Burgundien oc alle de
ieg haffuer taled om, som vore i hans selkaff, skulde drage frem oc
legge sig i staden, oc dersom det løndis dennom: skulde de drage
der ind med macht, om de kunde. Fordi der drog allerede folck
aff byen frem oc tilbage, som handlede om forligelbemaal. Den dag ²⁵
kom marschalcken med sit folck til Namur, anden dagen komme
kongen oc hertogen effter.

Thette tobelige folck aff staden falt vd emod dennom oc bleff lette-
ligen nederlagd, eller io en stor part aff dennom. De andre droge ind
igien. Oc wdi den samme vending vndkom bispen, oc kom till off. ³⁰

En pauffuelig
legat til
Løicke.

Legaten
handler
wlougachte-
ligen.

Ther vor en pauffuens legat didt sendt at giøre fred, oc at forfare
om den wenighed, som vor emellum bispen oc almuen, fordi almuen
vor allerede i bande for bemelte sagers oc forseellers skyld. Denne
legat gjorde offuer det hannom vor befalid, oc, forhobindis at bliffue
bispe, holt hand met almuen oc bad dennom gribe til verge oc fla ³⁵
fra sig, oc bedreff derforuthen megen anden daarlighed. Men der
hand saae, huad fare byen stod vdi, gaff hand sig vd oc paa flucht.

Hand

Hand bleff fangen med alt lit folck som vore vel xxv, alle vell be-
redne. Saa tilige hertogen fick det at vide, lod hand lige dennom,
80 r som hannom haffde fonget, at de skulde || lade lige som hand inthet
der aff vilte, oc føre hannom hen offuer en lide, oc ramme deris gaffn
5 med hannom, ligeruyß som hand vor en kiøbmandt. Fordi derlom
lagen komme for hannom, kunde hand icke tilstede, at der giordis
hold paa hannom, men lade hannom fare for den hellige faders
pauffuens skyld. Dette bud kunde de icke adlyde, men finge trette
oc wenighed med hin anden. Oc der de icke kunde forligis om byt-
10 ted, komme de obenbarlige, som hertogen lad offuer middags maal-
tyd, oc offuerliust gaffue hannom lagen faare. Strax lende hand
bud oc lod tage hannom i sin vold, oc befoll at igiengiffue alt hues
hannom tilhørde, oc gjorde hannom foræring.

Hertog Carl
feer igien-
nom fingre.

Den hellige
fader paff-
uen.

Dette store tal folck, som vor i fortoged, huilcked marſchalcken
15 aff Burgundien oc her HYMBERCORT førde, droge lige adt byen, for-
hobindis at komme der ind. De lode sig røre aff stor gerighed, saa
at de haffde mere lyst til at plyndre byen, end at tage ved dagting-
ning, som dennom bleff tilbøden. De lode sig oc tække, at det icke
giordis behoff, at de skulle bie kongen oc H: CARL effter, som vore
20 vii eller viii mile tilbage; men skyndede sig saa saare, at de komme
til en forstæd for byen ret i natningen. De droge hart indtil en port,
som de i byen haffde nogid igien oprettid oc forbædrid. De haffde
vell hafft nogid beraad oc tale tillammen, huorledis de skulde gribe
sagen an: men de kunde icke komme offuer ens der om, oc natten
25 betog dennom oc vor vel mørck. De haffde icke ladit qvartere el-
ler forere, oc til med haffde de icke rom nock udi forstæden. Thi
lod det ilde, oc vor megen wlkichelighed paa ferde. Somme spa-
zerede hid oc didt, somme kallede aff herſkaff, somme adt deris
80 v stolbrødre oc paa deris høffuitzmends naffn. ||

Gierighed er
farlig i krig.

Wordentlig-
hed er farlig
oc ſkadelig i
krig.

30 Her JOHAN AFF VILLETTE oc andre høffuidtmend for de Løic-
kilke, der de saae saadan daarlighed, toge de hierte til sig, deris fiend
at forløge, oc kom dennom deris skade (det er deris mure som vore
ned brodne) vel til pas, fordi de kunde nu falde vd huor de vilde,
der som muren vor niddreffuen. De komme igiennom vyngaarde oc
35 offuer lmaa bierg paa de fremmerste aff vor hob, oc flog ind paa
drengefanen, som vor ved enden aff forstæden som de vore indragne,
oc rede der frem oc tilbage met it stort antal heste. De ihielfloge

De Løickiske
giøre vdfald.

laa-

Natten er
vilkamfuld.

Hert. Carl
mister viij^c
mand.

laare monge aff dennom, oc en stor hob aff vort folck gaffue sig paa
flucht (fordi natten er vblu). Oc brugte de sig saa tappert, at de floger
oß mere end otte hundrid mand fra, oc der iblant hundrede kyrißer.
Huad redelige oc duelige mend vore aff dette fortog, ruchte sam-
men oc bleffue hoß hin anden. Oc vore de nesten alle kyrißer oc 5
friborne mend, oc droge med deris faner lige adt porten, paa det
ingen skulde giffue sig der ud. Wdi de dage haffde der verid en
languarindis regn, di vor der megid dyn oc skarn, saa at kyrißerne
som alle vore til fods, stode i skarn op offuer deris anckelkoder.
Engong vor all almugen till finds at falde udaff porten med bluß 10
oc løchter, men vort folck, som da vore der hart hoß, haffde iij
støcker got skøt, huilke de tho eller thre gonge lode gaa aff, longs
op at den store gade, oc ihieskøde megid folck, der met motte de
vige fra denne forstad oc løcke deris porte till, dog vor der alarm
i forstaden den ganke nat. †De som tilforn vore vdfaldne, toge nogle 15
vogne ind, at de kunde haffue skøtning aff dennom, gjorde siden it
britt slachtorden, fordi de vore hart op under byen. Oc endog de
vore vden byen fra mitnat intil sex flet om morgenen, skede der
midler tid laare ringe modstand. Dog bleffue de omlier slagne til-
bage:|, der dagen bleff liuß, oc de kunde se hin anden. Oc da bleff 20
laar giort her offuen || bemelte her JOHAN AFF VILLETTE, 81 r
oc døde i staden tho dage der effter, oc
der til en eller tho andre aff
deris fornembste.

Johan aff
Villette sla-
gen.

HERTOGEN AFF BURGUNDIEN KOMMER I 25 EGEN PERSON FOR LØICKE (SOM ER EN MEGID FAST BY, LIGGINDIS VDI EN GRØDEFULD EGENN) OC KONGEN MED HANNOM CAP: VII

Vdfald ere
farlige.

END OG SAADANE VDFALD ERE VEL VNDERTIDEN FOR- 30
nøden: ere de dog laare farlige for dennom som ere wdi en be-
festning. Fordi de haffue større skade aff x mand at møste: end de
wden fore aff hundrede. Fordi de i byen ere saa emod de andre
at regne, oc kunde icke offuerkomme folck, naar de ville.

Den-

Denne store forfreckellse som denne nat skede, røhtedis oc kom for H: CARL, som haffde sin leigr vel fire eller fem mile fra byen. Oc først bleff hannom foresagd, at den hob som vor dragen fore hen, vor gantke nidlagdt, dog sette hand sig til hest oc den gantke
 5 herr med hannom, oc befoll at mand inthed skulde lige kongen der aff.

Huor skade
 skeer, gaar
 altid mere
 ord aff, en
 lant er.

Ther hand kom nu hart hof byen paa den ene side, som for toged vor paa den anden: fick hand tidender, at alting vor i gode maade, oc at der icke vor saa megid folck slaged, som mand haffde tenckt. Oc
 10 at der icke vor bleffuen nogen naffnkundig mand, wden en riddere aff Flandren ved naffn herren aff SERGINE. Men at det gode folck haffde stor nød aff arbeide oc trethed, fordi de haffde staait den gantke nat i skarn, ret for deris fienders port. Hand fick oc at spørge, at nogle aff dennom som haffde verid paa flucht, vore komne til-
 81 v bage igien, men vore saa forlagde (om fodfolckedt taler ieg), || at de liuntes ilde skickede til at giøre stort vern.

Hert: Carl
 fonger bedre
 tidender.

Oc bleff hertogen beden for guds skyld, at hand vilde skynde sig oc røcke frem, paa det de i byen kunde nødis til at skillies adt oc holde sig andensteds hen, end paa den side som vort fortog vor, oc
 20 sette verye huer sine vegne. Oc saa bleff hand ombeden, at hand vilde sende dennom nogen fetalie, fordi de icke haffde en eniste mundfuld. Hertogen sende dennom med en haft iij^c mand, alt det hestene kunde gaa aff bougene, dennom at bestyrcke och giøre fri-
 modige. Oc lod tilføre dennom saa megen fetalie, som hand mest
 25 kunde affsted komme. De haffde saa got som inthedt ædt eller druckid i tho dage oc en nat (vden huem som haffde ført nogle flasker med sig) oc haffde tilmed haft saa haard vederlig, som det vor mest i verden mogeligt. Oc i huad vmage de haffde, dog vor det den-
 nom wmogeligt paa den side at komme i byen, vden saa skede, at
 30 hertogen fick dennom i byen andersteds at tage vare.

Hert: Carl
 bestyrcker
 sitt fortrauff.

J blant vort folck vor monge saarede, oc iblant andre princen aff ORANIEN (den ieg inthil nu haffuer glemt at neffne), huilcken sig be-
 uiste den nat som en duelig mand, oc aldrig vichte aff den sted hand stod paa. †Herren aff LAU oc den aff URFE hulle sig baade tho saare
 35 vell:|. Denne forgangne nat vore paa flucht aff vore mere end tu tusind mand. Oc vor det vell nær anden dags nat, der hertogen fick denne tidende. Oc effter at hand haffde bestilled som forschreffuid

Princen aff
 Oranien saar-
 giort.

Itaar

Itaar, drog hand hen der som hans fane vor, kongen dette at fortælie. Hand vor der vid megid glad, at ingen større skade vor skeet. Thi haffde det verid anderledis, kunde det haffue veret hannom til verste.

Strax droge de till forstaden, oc mongen god mand aff kyriberne ⁵ stod aff sin hest oc floger sig till skøtterne, at indtage forstaden. Oc disse effterschreffne toge herbergene ind, som vore den || baftart aff ^{82 r} Burgundien, som haffde stor befaling vnder H: CARL, herren aff RAUENSTEIN, greffuen aff RUSSI, conestablens søn, oc monge andre herrer oc gode mend. † Snart bleff forerid i denne forstad, ¹⁰ plat indtil porten, huilcken vor indbrot, saa vell som den anden. Hertogen lagde sig mit i forstaden:, men kongen bleff denne nat offuer i en stor auffslgaard, som vor fast oc vell bemured, en fierdingueigs fra byen, oc wor megid folck som haffde deris lofementer omkring hannom, baade aff hans egid oc aff vort folck. ¹⁵

Huorledis
Løicke by
ligger.
Løicke er
folckerijg.

Byen ligger saa, at der er idel bierg oc dale omkring, oc jordmonnen er saare fruchtsommelig, oc den flod Mosa løber der tuert igiennom, oc kand hand vere maaske saa stor som Ruan. Oc vor paa den tiid en by saa fuld aff folck, at vnders vor. Fra den port som ²⁰ vy laae wden fore, vor en ringe veig til den anden port som vort fortog saa, naar mand drog igiennom byen. Men omkring vore der vell tre mile veigs, saa megid vor der aff moler oc wære, saa vor det oc mit i vinteren. Muren vor aldelis flæbt, at de kunde falde wdt huor de vilde, oc vor nu ingen vern for byen, wden nogle lmaa stenhoffue. Der vor oc ingen graffuer, fordi grunden er saare haard ²⁵ oc ond at graffue.

Denne første afften, der hertogen legrede sig i deris forstادت, bleffue de, som vore i vort fortog, saare fortrøstede, fordi de i byen deris macht bleff deelt oc skifft i thu.

En alarm om
natte tide.

Hertogen
haffde dri-
ghednock,
men hannom
fattedis skick
oc ordning.

Ved midnat finge vy en vel stor alarm. Strax gaff hertogen sig ³⁰ ud paa gaden, oc kort der effter kom kongen oc conestablen med stor haft, effter den veig at regne som de haffde at drage. Somme robte, de falde vd at den port, somme haffde andre ord som folck kunde forskreckis vdaff. Vederligen oc saa vor mørck || oc ond, at ^{82 v} hand hialp vel till at giøre forfærid folck. Hertogen beuiste stor mand- ³⁵ delighed, men iblant med feilede det hannom paa god ordning oc bestilling. Oc sant at lige, haffde hand at dette finde icke saa gode fac-

facter paa lig, som monge haffde gierne villed for kongens neruæ-
rellis skyldt. Kongen tog i at tale, oc tog lig myndighed till att biude
oc bestille, oc lagde till conestablen: drager hen med det folck i haff-
ue til den oc den sted, di der skulde de frem, det er deris rette veig.
5 Oc paa hans tale kunde mand mercke hans store forstand, oc at
hand tilforn haffde verid med i saadan skening. Dog haffde alarmen
inthet paa lig, oc kongen drog til sin lofemente igien, oc hertogen
till sin.

Om anden dags morgen kom kongen oc lagde lig wdi forstaden,
10 wdi itt saare lidit huß, nest op til det som hertogen laa wdi. Oc haffde
line skotske draffuantere med lig: men hans reigletøg laa i en landf-
by icke langt der fra. Hertogen haffde stor mistancke til kongen, at
hand enthen skulde giffue lig ind y byen eller rømme derfra, førend
byen bleffue vunden, eller at hand skulde fatte lig nogid fore emod
15 hans person, fordi hand vor laa ner i omgengelse med hannom. Der
vor emellum begge hußene en stor lade, der wdi lagde hand iij^c
kyrißer, huor iblant vor alt blomsterid aff hans hoff. Oc de brødde
hull paa veggene aff laden, adt de kunde des trygeliger falde vd,
om behoff giordis. Oc dette folck gaffue god acht paa kongens huß,
20 som vor der strax op til.

Hert. Carl
vantror
kongen.

Thet stod saa i otte dage, at ingen lagde sit harnisk aff, huercken
hertogen eller nogen anden, oc paa den ottende dag bleff byen wun-
83 r den. Om afftenen før en hand bleff vunden, || bleff besluttet, at
mand skulde storme om anden dag morgen tillige, huilckid vor en
25 løndag oc den xxx dag Octobris, anno 1468. Oc haffde wi giffued
den anden vor hob it tegen, at naar de hørde it skud aff it grofft
støcke oc der til aff tuende store skerpeterer, skulde de strax man-
deligen falde an, wden andre tegen at vente. Wi haffde oc ladit
dennom lige, at hertogen paa sin side vilde storme vid viij flet. Ther
30 dette vor besluttet, lagde hertogen sit harnisk aff, huilcked hand
her til icke giort haffde, oc befoll alt sit folck, at gjøre lige saa, at
de kunde huile oc forleske lig, oc synderligen de som vore i for-
schreffne lade.

Hert. Carl er
i harnisk dag
oc natt.

H: Carl giff-
uer sine it
tegen till
storm.

De aff byen spurde dette, oc strax bleffue de berodde att gjøre it
35 vdfald paa denne side, saa vel som de tilforn haffde giort paa den
anden. Nu mercker, huorledis en stor oc mechtig første kand saare
bradeligen falde i wløcke, oc end formiddelt vell faa fiender. Der-
for

De Løickiske
beraade sig
att gjøre vd-
fald.

En stor herre for skulle alle anslag vell offuerueigis oc disputeris, før end mand
 kand snart griber till gierning.
 falde i I denne stad vor icke en eniste krigsmand, vden aff deris egen
 wløcke. landart. De haffde hoß sig huercken riddere eller riddermendsmend,
 Anslag skulde landart. De haffde hoß sig huercken riddere eller riddermendsmend,
 vell fordi, saa saa som de haffde, bleffue tho eller thre dage liden enthen ⁵
 offuerueigis. flagne eller saarede. De haffde ey port, ey mure, oc ey graffuer, ey
 De aff Løicke heller it eniste støcke skøt, der nogid vert vor. Der vor ey heller
 ere icke krigsfolck inde, vden almugen aff byen, oc der til sex hundred mand
 stufferede. tilfods, aff it lidit landskaff oc bierg eggn paa hin side Løicke, som
 vic Franche- kallis Franchemont. † Oc i landhed, dett folck aff samme eggn haff- ¹⁰
 montaner uer altiit haffd it gott ord paa sig for duelighed:|. Diße der de saae,
 i Løicke. at de haffde ingen vndfetting || at foruente, anseindis at kongen vor ^{83 v}
 i egen persone tilltæde oc vor deris fiend, toge de sig faare at
 gjøre it veldigt vdfald, oc at sette alting wdi itt euentyr,
 fordi de vilte vell, at det dog vor forlorid met den- ¹⁵
 nom, oc at det vilde koste dennom liffluid.

DE AFF LØICKE GIØRE ITT GRUELIGT VD-
 FALD PAA HERTOGENS FOLCK AFF BURGUNDIEN
 HUOR WDI HAND OCH KONGEN
 VORE I STOR FARE
 CAP. VIII ²⁰

DE HAFFDE SAA BESLUTTED, AT IGIENNOM NOGLE
 skaar som vore paa deris mur, bag vdtill hertogens losamente,
 skulde vdfalde alt det beste folck som der inde vor, som vore syn-
 derligen de vic mand aff den landart Franchemont, oc de skulle ²⁵
 haffue til ledsmand hosbonden aff dett huß som hertogen laa wdi.
 De kunde oc komme igiennom end dæl paa en klippe, vel nær til
 diße tuende førsters herberge, før end mand bleff dennom var, met
 Anslag til vd- saa skel, at de fore lagt oc gjorde intet bulder. Oc det der end vor
 fald at gjøre. nogle paa veyen som hulde skaruacht, mente de, at de lætteligen ³⁰
 vilde dræbe dennom eller oc komme saa snart frem til husid som
 de. De gjorde oc deris regenskaff, att diße tuende husuerte skulde
 ledsage dennom ligiste veyen till deris huß, huor diße tuende først
 haffde deris losamenter. De haffde oc oplagt, at de icke andensteds
 vil-

vilde sincke sig, men dennom saa kort offuerfalde, at de vilde dræbe eller fange dennom, før end deris folck skulde kunde foramlis. De trøstede sig oc der vid, at de vore nær, at komme i deris behold igien, om behoff giordis. Eller och, om saa skee skulde, at de skulle
 5 dø, offuer it saadant anslag at forfølge: da vilde de gladeligen dø, fordi de laae sig dog at vere forderffuede (som sagd er), ehvor de vende sig. Offuer alt dette bestillede de, at all almogen skulde met it suart anskrig falde vd adt porten, huilcken er ret ud emod den store gade aff vor forstad, forhobindis at nidlegge alt det som laa i
 84 r samme forstad. †Oc hobtis de till, enthen || at faa saadan en stor seyer: eller i det mindste, oc om det skulde gaa hart till, at faa it herligt oc erligt endeligt:|.

Fortuiffing
fororlager
mandelig-
hedt.

Deris anslag haffde verid vell stort oc suart, det de end haffde hafft tulind mand hoß sig, duelige oc vel vdrustede. Oc i huor faa
 15 de vore, fattedis der dog føige ting vdi, at de io vdrettede hueß de sig haffde foretagid. Saa som de nu haffde besluttet, fulle disse sex hundrede Franchemontaner vd egiennom skaarene paa den brudne mur. Oc tror ieg, at klokken vor icke enda mere end ved x flet om afftenen, oc finge de fat paa meste parten aff skaruachten oc ihiel-
 20 floger dennom. †Oc iblant andre bleffue der tre adelmend, som tient hertogen i gorden:|. Oc dersom de icke haffde andensteds ladett sig høre, men dragid genesten did hen som de haffde set sig fore: haffde de vden ald besuæring dræbt disse tuende første paa deris senge som de laae.

Vdfall aff
Løicke oc
kongens oc
hertogens
fare.

25 Bag op til hertogens herberge vor it paulun, huor wdi laa hertogen aff ALENCON, som end i dag leffuer, oc herren aff CRAN hoß hannom. Der bleffue de lit stund staaendis, oc stunge med spedtze der igiennom, oc stunge en dreng ihiel. Der vid bleff it anskrig i leigren, aff huilcken orlage nogid føige folck greb til verye, eller i
 30 det mindste reigste sig oc laade op. Saa ginge de fra dette paulun, oc komme lige til kongens oc hertogens huß.

At giøre an-
slag oc icke
forfølge den-
nom, er for-
derffuelfe.

Den lade ieg haffuer sagdt aff, huor wdi hertogen haffde lagdt de iij^c kyrißer, vor tæt op til samme tuende huß. Der sinckede de sig oc laa, oc stunge med speds suare sting ind at de hull paa veggene,
 35 som gjorde vore til vdfald. Alle disse edelmend, som haffde lagd deris harnisk aff, haffde icke hafft vden to timer, til at huile oc betyrcke sig, til den storm som om anden dagen ske skulde. Ther for
 fun-

En hoffued
alarm.

funde de dennom alle, eller føige fattedis, vden harnisk, dog haffde en part for det bulder skyld, som de haffde hørt hoß hertogens aff ALENCON paulun, kaft deris kyriß offuer sig, oc sette verie, oc floger fra sig || ved bemelte hull oc vid porten. Huilckid aldelis vor diße 84 v
tuende store førstes løcke oc frelße, fordi thenne forhalelße gaff 5
vort folck raaderom, sig at beuæbne oc at traade vd paa gaden.

Jeg laa i hertogens kammer, huilckid vor laare lidit, oc tuende ædelmænd med mig som hannom tiende i kammerid, paa it andet kammer der offuen offuer vore xii draffuantere oc icke flere, som hulde vacht oc legte met terninger oc vore icke wden i deris klæ- 10
der. Den store vacht vor langt fra hertogen hen emod stads porten, hofbonden aff hulid førde en hob aff diße Løickiske med sig, oc kom at storme hulid, huor hertogen vor inde. Hand vant op, oc vor laa bradt oc akaued, at vy met stor nød finge tiid til at legge hannom sin kyriß an oc sette it høffid harnisk paa hans hoffuid. Oc strax 15
ginge vii nid at trappen oc vilde verid vde paa gaden. Da funde vii at vore draffuantere haffde at tage vare med dør oc vindue at forluare emod de Løickiske. Paa gaden vor it suart skrig. Somme robte Franckerige, somme Burgundien, somme kongen, somme slaa ihiel. †Oc vore vii lenger end tuende pater noster tiid, før end draffuan- 20
terne kunde komme vd aff hulid, oc vii met dennom:|.

Vi vilte icke, huad kongen haffde for hender, eller paa hueß haand hand holt: oc der aff vore vi udi stor frøcht. Oc der wi vore komne vd aff hulid med tho eller tre dortitzer: funde vii oc nogle andre bluß, oc saage folck som flogis met hin anden alleuegne omkring 25
oß, men det varede en føige stund, fordi der kom folck vd paa alle sider oc holt sig hen til hertogens herberge.

Then første som bleff slagen aff deris, vor hertog CARLS || vert, 85 r
†huilcken icke strax døde men nogen tid der effter, laa at ieg end hørde hannom thale:|. De bleffue alle slagne, eller føige fattedis. Kongens losamente bleff i lige maade ocslaa stormit. Verten thren ocslaa der ind, oc bleff slagen aff Skotterne. Fordi de hulde sig som erlige mendt oc icke vigte en fod fra deris herre oc skøde tappert fra sig. Dog laarede de flere aff de Burgundiske, end aff fienderne.

Kongens
Skotter hol-
de sig vell.

De som haffde bestilling at udfalde aff porten, gjorde ocslaa ud- 35
faldt, men vort folck haffde allerede forsamlet sig hos vacthen, oc floger dennem strax thilbage igien, laa at de icke beuiste sig laa vell
som

som de andre. Ther dette folck saaledis vor affflaged, strax talde kongen oc H: CARLL med hin anden. Oc fordi de saag monge døde, frøchtede de at det skulde vere aff deris folck. Men det bleff befundet, at der vore faa slagne aff deris, men mange saarede. Der er
 5 slet ingen thuill paa, at hueß bemelte Franchemontaner icke haffde sinckid sig paa de tuende steder, som ieg haffuer omtald, oc synderligen hoß den lade, huor de funde modstand, men haffde effterfuld disse tuende verte, som vore deris ledsmend: haffde de drebt baade kongen oc hertogen aff Burgundien. Oc jeg tror, at de haffde oc-
 10 saa nidlagd all krigsherren till bedring.

Disse tuende herrer droge huer i sit herberge oc vaare saare underlige vid dette dristelige anslag. Strax bleff der huldet raad, huad de skulde giøre om anden dagen, angaaendis den storm, som de tilforn vore berodde paa at giøre. Oc bleff kongen saare tilraadig. Orla-
 15 gen der till vor denne, at hand sig befrøctede, at huiß hertog CARL icke vunde byen med storm, motte al skaden oc vlycken falde hannom paa, † oc hans person komme i den fare, at bliffue hecthed eller fongen, enten paa den ene eller anden side:|. Oc hertogen paa sin
 85 v side befrøcthede || sig, at der som kongen nu droge hen fra hannom, skulde hand anden steds feide paa hannom. Her maa i se, huad først haffue ynckelige vilkor, i det at de ingenlunde kunde vere
 20 vilse den ene paa den anden. Disse tuende haffde giort endelig frid med hin anden, icke endnu fiorten dage siden, oc saa hordeligen sig besuorid, samme frid troffastelige
 25 at holde: dog kunde de icke sette deris lid der till, det vor vmueligt.

Kongen er
tuiffraadig.

Førsters
elendige vil-
kor.

LØICKE BLIFFUER STORMID, VUNDET OCH PLYNDREDT, OC KIRCKERNE MED CAP. IX

30 **K**ONGEN, PAA DET HAND KUNDE HIELPE SIG AFF SAA-
 dan frøct oc tuiffraadighed, sende hand (effter dette udfald vor skeet, oc hand hiem kommen igien i sit hwß) bud effter nogle aff hertogens neste tienere, som haffde verid offueruerendis der raad bleff huldit, oc tillpurde dennom huad der vor besluted. De
 18 lag-

H: Carl er
beraad at
storme.
Kongen raa-
der fra at
storme.
Hertog Carls
folck behage
det oc ilde.

lagde hannom, at der vor taled, at de skulde storme strax om da-
gen, oc huorledis besluted vor, at stormen skulde thilgaa. Kongen
berette dennom huor stor fare der vilde følge met, oc talde viseligen
her om, saa at dett vor hertogens folck saare teckeligt, fordi alle
mand gruede saare for denne storm, for den store almugis schyld, ⁵
som vor i staden, oc for den store dristighed som de haffde beuijst,
huilckid icke endnu vor uden to timer siden. De haffde oc veridt
saare vel til frids, at bie endnu nogle dage met stormen, eller at
thet haffde kundit komme til nogen forhandling.

De komme til hertog CARL oc fortalde hannom dette (och ieg vor ¹⁰
neruærendis) oc lagde hannom alt huiß kongen støtte sig paa oc
frøctede fore. Oc lige maade, huad deris egid folck sig be-||frøch- ^{86 r}
tede: men lode sig dog icke andet mercke, end at det kom alt-
sammen fra kongen. Ti de befrøctede sig, at hand motte thage den-
nom det ilde aff. ¹⁵

Sager huor
for hert: Carl
vilde, at stor-
men skulde
gaa for sig.
Hertug Carl
fetter det til
kongen, om
hand will
drage offuer
en lide.

Hertogen thog det i en ond mening oc suarede, at kongen giorde
det de Løikiske thil beste. Oc lagde, at det icke saa skulde gaa
till, anseindis at mand icke behøffuede at belkiude byen, oc at der
vor ingen mur, oc huiß som flydt vor paa portene, vor allerede nid-
skut igien. Derfor vilde hand icke lenger bie, ey heller lade stormen ²⁰
bestaa, lenger end strax om morgenen, som ded vor besluted. Men
der som kongen vilde drage til Namur, til saa lenge byen bleffue
vunden, vore hand vel til frids der met. Dog saa at hand icke skul-
de drage der fra, før end mand saae enden paa denne handell, oc
huad der vilde vorde udaff. Thette suar behagede jngen vel aff ²⁵
dennem som vore tilstæde, fordi de vore alle bleffne forskreckede
aff bemelte udfald. Kongen der dette bleff hannom lagd, suarede
hand venligen oc viseligen, at hand icke vilde drage till Namur, men
strax om anden dagen lade sig finde holß dennom som storme skulde.

Min mening er, at haffde hand villed, da haffde hand vel kundit ³⁰
drage bort denne samme nat, fordi hand haffde hundrede drauan-
tere som varede paa hans liiff, oc nogle ædelmænd hannom tient til
hoffue, oc try hundred kyrilßer, som laage icke langt der fra. Men
uden tuiffel tenckte hand paa ære, oc vilde icke lade lige sig effter,
at hand skulde vere feeg oc frøctactig. Alle mand huilde sig noget ³⁵
lidit, udi deris rusting, ind til det bleff dag. Oc somme belkichede
deris samuittigheder met schrifftemaall, fordi anslagid vor saare farligt.

Der

86 v Der dagen nu vor liuß, oc timen nu tilstundede, huilcken || vor
 otte flet om morgenenn, som sagd er, at mand skulde løbe til storm:
 lod hertugen skiude it grofft stycke oc tuende skerpetiner aff, at
 giffue der met fortoget løben, som vor vid den anden port, vel langt
 5 fra os ⁊ wden omkring (som sagd er), men igiennom byen vor det en
 føye vey:|. De forstode sig paa løbenidt, oc strax rustede de sig til
 storm. Hertogens tromettere begynte at blæbe, oc fennickerne at
 fliuge til muren, oc fulde met, de som paa dennom vore belkedne.
 Kongen vor mit i gaden, met got følge, ⁊ thi alle de try hundrid ky-
 10 rifber vore nu holß hannom, saa oc hans drauantere oc nogle her-
 rer oc ædelmænd som hannom tiente i gaarden:|. Der det nu kom saa
 nær, at mand tenckte det schulde komme til haandegierning, fantis
 der flet ingen som lette verye, oc vore der icke uden to eller tre
 paa deris vagt, fordi de vore alle hengongne at faa sig mad, thi de
 15 tenckte, at vi icke skulde haffue stormet, fordi at det vor søndag, oc
 funde vi i alle huß dug brid.

Løicke
stormis.

Løicke
vindis.

Thet er føige vert met en almuge, uden hand regieris aff nogit
 hoffuid, som de anle oc ere redde fore. Det lkeer oc enda offte,
 at mand vel maa reddis for dennom, naar de ere i deris gælnes, oc
 20 det onde lind tager dennom.

Huordan al-
muge er
wden regi-
mente.

De Løickilke vore allerede saare suage, før end stormen skede,
 baade fordi de haffde mist deris folck i disse tuende udfaldt, i huilcke
 de oc saa miste alle deris høffuidsmænd: saa oc formedelst det suare
 arbeide, som de haffde hafft nu i otte samfelde dage. Fordi de nød-
 25 dis til at vere paa vact alle mand, for den skyld, at byen vor alle
 vegne oben, som sagd er. Min mening er, at de vilde haffue den
 dag til huile dag, fordi det vor den hellige søndag: men de finge an-
 det at finde. Oc som ieg sagd haffuer, lod sig ingen finde, at forsuare
 byen paa vor lide som den veldige hob løb an, oc enda minde paa
 87 r den anden lide som vort fortog vor. De komme i byen før end ||
 vij, oc floger dog føige folck ihjel, fordi alle mandt flyde offuer broen
 som ligger offuer Mosa, oc stundede hen adt Ardenes: oc paa den
 lide som vij vore, laae ieg icke vden tre døde mænd oc en quinde.
 Oc thror jeg vel, at der icke bleffue offuer alt tu hundrit mennisker.
 35 Alt hueß vor til offuers, vor enten paa flucht eller haffde skiult sig
 i kirckerne eller i andre huß.

De Løickilke
haffue en
føgn huile
dag.

Bleffue faa
flagne i
Løicke.

Kongen drog frem alt i mag, fordi hand vel laae, at der vor ingen
 som

Domkircken
til Løicke
stormis.

Hert: Carl
ridder dom-
kircken.

lom gjorde modstand. Ald hoben drog ind, paa tuende liden, oc thror jeg at de vell vore 40 tulind mand. Hertogen lom vor lenger indkommen i byen, vende sig kort, oc drog emod kongen, oc fulde hannom indtil palatzidt. Och strax drog hand tilbage igien til domkircken, lom er S: Lambretz kircke, huor hans folck vilde vere inde 5 met mact, at taeye fonger oc bytte. Oc enddog hand allerede haffde giffuit nogle aff sine hofftienere befaling at beuare samme kircke: kunde de dog icke raade den mene mand, lom stormede till tuende dørre paa kircken. Jeg ved oc laae det, at der hand didt kom, dræffte hand en aff sine tienere met egen haand, huorfor mand oc 10 vigede aff, och bleff samme kircke icke plyndret, dog bleffue paa lidkaftid fongne alle lom vore der inde, oc alt deris godz tagid.

Der sagdis
laa mange
mefter til
Løicke lom i
Rom.

Paffuens
band.

Hertog Carl
hoffuerer
paffuen.

Ther vore oc laa en stor hob andre kircker, † fordi ieg haffuer hørt HYMBERCORT lige, lom vel vilte byens leilighed, at der i byen sagdis 15 io laa mange mefter om dagen lom i Rom. Meste parten aff kirckene bleffue plyndrede, under det skiul, at mand vilde tage fonger. Jeg gick icke i nogen anden end i den store kircke: men mig bleff laa fore sagdt, oc ieg laa tegn der till:|. Paffuen oc laa long thid der effter lod gaa sterckt band offuer dennom, lom haffde i sine være nogen ting kirckerne der i byen tilhørendis, om de icke gaffue det 20 tilbage igien. Oc hertogen || tilkickedede commissarier, at drage offuer alle sine land oc udrette denne paffuens befaling. 87 v

Kongen rofer
hertog Carl.

Ther byen saaledis vor indtagen oc plyndret, drog hertogen uid middags tide tilbage til palatzid igien. Kongen haffde allerede giort maaltid, oc offuer samme sit moltid haffde hand stilled sig, lom den 25 der vor laare glad vid at byen vor vunden, oc roset laare hertogens store frimodighet oc driftighed, oc vilte vel at saadan skulle bliffue sagt for hannom igien. Dog haffde hand i sit hierte ingen anden attraa end at komme hiem i sit rige igien. Effter middag taldis hand oc hertogen vid, met megen glædskohed. Oc kongen lom haffde til- 30 forn rolid hans gierninger i hans frauereise, rofede hannom end mere neruærendis, † huilckid hertogen vel behagede:|.

Jeg vil atter tale nogit lidet om denne almue lom vor paa flucht aff byen, der met at stadfeste nogle ord, lom ieg haffuer sagd først i denne histori, huor jeg haffuer talid om, huis wlycke lom pleiger 35 at effterfølge, naar enn kong eller hertog eller andre megid ringere mennsker haffuer tabt en flactning. Thette elendige folck flyde
igien-

igiennem det landskaff Ardene, met quinder oc børn. En riddere boindis der i landit, som haffde hulled paa deris haand indtil den dag: jhielslog en stor hob aff dennom, oc paa det hand kunde skaffe sig gunst hoß leyrunderen, skreff hand til hertogen aff Burgundien, oc gjorde deris tall, som hand haffde ihielslagit, megit store end det vor, dog de vore vel monge. Oc i saa maade bleff hand til vens met hannom. En anden hob flyde till Mezieres paa Mosa liggendis, som hører til Franckerige, der bleffue tho eller tre aff de ypperste fangne oc sende til hertogen, oc dennom lod hand affliffue. Oc en aff 88 r dennom hed MADOULET. || Nogle aff dette folck døde aff hunger, kuld oc vegt.

De arme
løckiske
folckis elen-
dighed.

Wlycke kom-
mer icke ene.

Fire eller fem dage effter byen vor vunden, begynte kongen at bruge dennom, som hand holt for sine venner, til hertogen, at hand motte drage sin veig. Hand talde oc sellff met hertogen der om, oc 15 end vileligen, och sagde, at derlom hand ydermere haffde hannom behoff, skulde hand icke spare hannom. Men derlom icke vore mer at giøre, da begierede hand at drage till Pariß oc lade udrobe den- ne forligelße oc disse fridz artickle udj parlamentid. Fordi det er sidt i Franc- 20 kerige, der at forkynde alle forligelßemaall, ellers ere de intet actendis. Dog formaar kongen altid megit der udj, at giøre oc lade effter sit gode tycke. Ydermere bad hand hertogen, at de motte paa sommeren mødis i Burgundien oc vere en maanid tillammen, at giøre sig glade met hin anden.

Kongen bedis
orloff aff
hertog Carl.

Sidt i Franc-
kerige, om
førsters for-
ligeller at
udrobe.

25 KONGEN AFF FRANCKERIGE DRAGER AFF LØICKE FRA HERTOGEN AFF BURGUNDIEN, OC HUES ORD SOM BLEFFUE SAGDE I HANS HENFÆRDT CAP. X

30 **E**NDELIG SAMTØCKTE HERTOGEN, AT KONGEN MOTTE forreyse, dog knurrendis lidt der vid, oc vilde at articklene skul- le igien oplælis, før end kongen drog bort, at forffare om der icke vore nogid wdi, som kongen angrede, oc vaar offuerbodig at sette det til hannom sellff at giøre oc lade effter sin villie. Hand lod sig oc mercke, at hand fortøckte, at hand haffde ført hannom did met sig

Trotzighed
aff medgang.

lig, som den ting hand føige haffde hafft i behoff. Ydermere begierede hand aff kongen, at udj frids handelen motte indflettis en artickel, herren aff LAU oc herren aff DURFE oc PONCET DE RIVIERE til beste, saa || lydendis at deris jorde godz oc befalninger eller sta- 88 v
ter skulde dennom igiengiffuis, saaledis som de det haffde, før end 5
krigen begyntis.

Støcke om
Røcke.

† Denne begiering mishagede kongen, oc fordi de vore hans fiender, mente hand at de icke burde at vere medbegræbne i denne frids handell. Oc til met fordi de tiente hans broder hertug CARL oc icke hannom:|. Dog suarede kongen till denne begiering, at hand 10
vor till frids, met saa skell, at hertogen samtøckte hannom lige det samme, paa de herrers vegne aff NEUERS oc CROY. Da tagde hert: CARL stille. Dette vor vel vijst suar, fordi hert: CARL haffde io saa stort had til disse herrer som kongen thil de andre, oc laae de hannom saa hart i hiertid, at hand det aldrig vilde samtøcke. 15

Kongen oc
hertog Carl
skillies fra hin
anden.

Til alle de andre artickle suarede kongen, at hand inted vilde der aff formindlike: men stadfeste alt det som bleff suorid til Perona. Szaaledis bleff samtøck, at de skulle skillis adt, oc kongen tog sin affsked aff hertog CARL, huilcken ledlagede hannom en halff miil paa veygen. Der de skulde nu skillies adt, gjorde kongen saadan 20
it spørmaal til hannom: Der som min broder, som er i Britanien, icke er til frids met den arffuedeel, som ieg haffuer samtøgt hannom for eders skyld, huad vilde i da at ieg skulde giøre? Hertog CARL suarede hannom strax vbetenckt: vil hand icke tage det an, da setter ieg det til eder baade, met saa skiel, adt i skaffe det saa, at hand 25
bliffuer fornøgid. Aff dette spørmaal oc gienfuar yppedis liden store thing, som j her effter skulle saa at høre.

Gud straffer
Løicke Stadz
wlouactig-
hed.

Saaledis drog kongen huort hand vilde, oc ledlagede hannom herren aff CORDES oc herren aff MURS, ypperste regentere i Hennegau, indtil hertog CARLS land flap. || 89 r

Hertog CARL bleff i byen, oc byen (for uist) bleff grueligen medfaren paa alle sider. Samme by haffde oc laa grueligen oc met alt offuermod handlid imod hertog CARLS underfotte, oc det fra hans oldefaders tid, oc icke hulled fast nogid løffte som de haffde giort, ey heller nogen forligelße som giordis dennom imellum. Oc vor det 35
allerede det femte aar, det ene efter det andet, at hertog CARL vor did kommen i egen persone, oc io huert aar giort fred paa ny, huilcken

ken de igien opbrøde strax om aarit der effter. Oc haffde de allerede i monge aar verid bandfette, for deris mishandlings skyld imod deris biscop. Oc aldrig de beuiste nogen saadan kirckens befalning, angaaendis samme wenighed, nogen reuerentz eller lydighed.

- ⁵ Strax effter at kongen vor bort dragen, bleff hertog CARL til lindz, met føige folck at drage i den landart Franchemont, som ligger nogit lidet paa hin side Løike, † oc er it landskaff aff vel skarpe bierg oc field, fulde aff skou:|. Di aff dette landskab vore komne de Løickilke deris beste stridzmend, som de haffde i denne bestalling, oc
- ¹⁰ vore de, som gjorde det udfald ieg her offuen haffuer omtalid. Før end hand drog aff byen, bleffue sencte i store hobe tal det fattige folck oc fanger, som haffde forstungid sig i husene, den tid byen bleff indtaget. Ydermere bleff besluted at brende byen, huor udj endnu vor vel meget folck. Och bleff befalid at hand skulde brendis adt try ryck. Oc bleffue tilskickede try eller fire tusinde mand aff
- ¹⁵ fod folckit, som vore aff det land Lyxenborg † oc vore deris naboer oc haffde nesten den samme klædesid oc tungemaal som de Løickilke, at udrette denne ødeleggelse:|. De samme finge oc laa befalning
- ^{89 v} at foruare domkircken. || Først bleff affbrut en stor bro, som gick
- ²⁰ tuert offuer den flod Mosa. Oc ydermere bleff megid folck tilset, at foruare kannickernis huus omkring domkircken, paa det ad der kunde bliffue huserom thil præster oc klercke som gudz tieniste schulle giøre. J lige maade bleffue oc tilsette nogle som skulde foruare de andre kircker.

Hertog Carl vil drage i Franchemont.

Beslutning at brende Løicke.

Hertog Carl lader foruare domkircken.

- ²⁵ Der dette vor giort, brød hertog CARL op, at drage i bemelte Franchemont. Oc laa tilige hand vor uden byen, laa hand ild i mange huus, paa den side ud til floden. Hand leirede sig fire mile der fra, dog hørde vi bullerid, ligeruis som vi haffde været paa stæden. † Jeg ved icke, huad heller veyred volte det: eller det skede fordi vi laae udmet floden. Om anden dagen drog hertog CARL fremdelis, oc de, som vore bleffne i byen, fore frem met deris ødeleggelse, effter som dennom vor befallid:|. Men alle kirckerne bleffue behuldne, eller føige fattedis, oc mere end iij^c huus til at herberge kirckens personer udj. Oc det vor aarlage til, at byen snart bleff
- ³⁰ besett igien, fordi der igien kom megen almuge met presterne.
- ³⁵

Buller høris langt paa vandit.

Thet vor it hart frost oc kuld, derfor maatte meste parten aff hertog KARLS folck gaa til fodz til det land Franchemont, huilckid icke

Franchemont ødeleggis.

Et suar froft.

icke er andet end landzbyer, oc haffue ingen lucthe eller faste byer. Der hand vor kommen i landet, laa hand fem eller sex dage udj en dall, i en bondeby kallid Pollenee:|. Oc hans krigsmact vor i tuende hobe, at de dis snarere kunde forherge landit. Oc hand opbrende alle hußene, oc nidbrød alle iern møller som vore i landit, huor aff⁵ landlotterne haffuer deris melste næring. De søgte effter almugen udj de store skuffue, huor de haffde fiælt sig met deris godz, oc aff dennom bleffue mange slagne oc fangne. †Oc reigletøgit haffde der god || fortieniste:|. Jeg saag wtrolige ting aff kuld. Di der vor en⁹⁰ ædelmand som miste en fod, laa at hand aldrig siden haffde gaffn¹⁰ aff hannom. Der vor en smaadreng som miste fingre af henderne. †Jeg saag en quinde død, oc hendis barn med hinde, huilcked vor ny fød:|. Al vinenn som mand fant vor bondfroßen i fadene, oc vor bleffuen til idel if kamper. Di motte mand dele hannom ud met buløxer, laa at folck kunde tage den i hatte oc kurffue, huer som¹⁵ hand vilde, oc saaledis bleff vin udfkifft i tre dage. †Jeg vilde lige underlig støcker her om, som lange skulle vere at skriffue:|. Men hunger nødde os till at skynde os dæden, oc end med det snariste, effter ad vi haffde hulled det otte dage der inde. Oc da drog hertog CARL adt Namur, oc der fra i²⁰ Brabant, huor hand bleff vel tagen emod.

KONG

KONG LODUIGS IFRANCKERIGE OCHERTOG
CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIES FIERDE BOG
KONGEN MEDT SUBTILIGE FUND HANDLER MET SIN
BRODER, AT HAND TOG FOR SIN ARFFUEPART DET
HERTOGDØMME AQUITANIA OC OFFUERGAF
BRYE OC CHAMPANIEN, HUILCKED HER-
TOG CARLL ILDE BEHAGEDE

Guyenne
er det land-
skaff som
ellers kaldis
Aqvitania.

CAP: I

DER KONGEN VOR DRAGEN FRA HERTOG CARL, MED
stor glæde, drog hand i lit rige igien, oc rørde sig med ingen
thing emod hertogen, for huelß hannom vor skeed till Pe-
rona oc til Løicke. Oc siuntis at hand bor det tolmodeligen. Den-
nom yppedis vel liden stor krig emellum, dog det icke skede laa
snart, oc vor der til orlage, icke det som her til dags sked vor, oc
ieg her offuen haffuer omtalid, endog det vel kunde hielpe till (fordi
freden vor nesten laadan, som kongen den giort haffde til Pariß):
men hertogen, formiddelt raad som hannom bleff giffuit, fick i sinde
at ville formere sin mact oc udstrecke sine grendzer, men der imod
bleff bedreffuit nogen trædskhed, der met at yppe trætten igien,
huor om ieg vil tale, naar tid er paa.

Hertog CARL aff Franckerige, kongens broder, som nyligen vor
bleffuen hertog i Normandien, oc haffde nu fonget vidtskab om den
handel skeed till Perona, oc om den arffuedeel som hannom vid
samme frids artickle skulle tilfalde: sende strax bud til kongen oc
lod hannom bede, at hand dennom vilde fuldkomme oc antuorde
hannom det hand haffde loffuit. †Kongen sende hannom bud igien
om samme ærinde, oc ginge der monge bud frem oc tilbage, den-
nom imellum:|. Oc laa sende hertogen aff Burgundien legater till
hertog CARL, bedendis hannom at hand io icke skulle lade sig off-
uertale oc tage noget andet end Champanien oc Brye, huilckid
hannom vor samtøckt. Oc iblant andet meget som hand bød han-
nom till, gaff hand hannom at betencke, huor vel oc venligen hand
haffde beuult sig imod hannom, i den sted at hand tilforn haffde for-
lat hannom oc vor falden hannom fra, huilcked ieg dog (sagde hand)
nu icke vil ihukomme eller heffne. Derfor haffuer jeg oc ladit eder

Hert: aff Nor-
mandien be-
gierer det
hannom vor
samtøgt i
fridz artick-
lene.

Huem icke
vil ilde høre,
schal icke
ilde giøre.

For huad fags
skyld herto-
gen aff Bur-
gundien vilde
haffue en
første i Cam-
panien.

medbegribe i friden, som mine bundsforuante. Ydermere lod hand hannom oc laa underuiße, huorledis Champanien oc Brye ligger dennom baade vel beyleyigen, saa at der som kongen (maa vel lkee) vilde trengte hannom, kunde hand haffue undsetting aff Burgundien ¶ paa en dags tid, fordi de tuende land stode ind paa hin anden. 5 Sagde oc at hand haffde got lkel der udj, for sin arffuedeel. Fordi hand oppebar al aarlig lkat oc der til hielpen lkat, oc kongen haffde der intet uden sin herlighed oc den øffuerste rett:|. || 91 r

Tredsk imod
tredsk.

Kongen for-
staar hert:
Carls anslag.

Denne hertog CARL aff Franckerige vor det mennilke som selff føige eller ingen ting bestillede, men udj alle sager lod sig hantere 10 oc lede aff andre, endog hand vor xx aar gammel oc mere. Om denne arffuepart vor altid folck i veige frem oc tilbage. Fordi kongen haffde set sig fore, at hand for ingen deel vilde giffue sin broder det hand haffde loffuid. Oc icke vilde at hans broder oc hertog CARL skulle vere hans naboer saa nær. Thi handlede hand met sin 15 broder, at hand skulle tage Guyenne oc Rochelle (huilckid vor næsten al Aquitania) helder end Champanien oc Brye.

Kongen un-
dergaar sin
broders raad.

Hertog CARL aff Franckerige frøctede faare, at giøre hertogen aff Burgundien emod. Frøctede oc, at der som hand dette beuilegede, oc siden saa skede at kongen icke holt hannom ord, skulle 20 hand komme ilde at staa. Kongen som vilere vor, at driffue saadanne handel, end nogen anden første ieg i min tid kient haffuer, der hand saae, at der vor forlorit arbeide, oc denne handel ingen fremgang kunde faa, vden hand formotte dennom, som vor betrote hos hans broder: gaff hand sig til OUDET DE RUE, som schreff sig 25 herre til ESCUT oc siden bleff greffue aff COMMINGES, huilcken vor fød oc gifft i det land Aquitania:|, bedendis hannom, at hand vilde holde en haand der hos, at hans herre dette vilkor vilde uidtage (som det der megit store vor, end det hand ellers begierede), paa det de kunde vere gode venner oc leffue met hin anden som brødre, oc sagde at hand (det er hertogen) oc hans tienere, oc denne OUDET lynderlige, kunde haffue gaffn oc fordeel der aff. Oc loffuede kongen dennom, at der skulle ingen feil vere paa ferde, at hand io vist vilde leffuerere hannom dette landskab. Oc i saa maa- 35 de bleff hertog CARL tagen met orde, oc vidtog bemelte Aquitania til arffue part. Huor vid at hertogen aff Burgundien bleff storigen fortørnidt, saa oc hans legater, som der til stede vor. || 91 v

KON-

KONGEN TAGER SIG RINGE ORSAGE TIL
AT FEIDE HERTOGEN AFF BURGUNDIEN, PÅA DET
AT HAND KUNDE IGIEN BEKOMME DE
STÆDER I PICARDIEN

5

CAP. II

AFF DENNE HANDEL GAFFUIS ORSAGE, AT DEN CAR-
dinal BALUE, bisp till Angiers, † oc bispen aff Verdun bleffue
fangne oc indfette:|, thi cardinalen skreff hertogen aff AQUITANIA til,
raadendis hannom, at hand icke skulde vdtage anden arff oc deell,
10 end den som hertogen aff Burgundien hannom haffde forskaffid, for-
medelt den frid som bleff giort til Perona, † huilcken oc haffde ve-
rid loffuit oc fuorid hannom i hender. Oc gaffue hannom med an-
dre fler ord saadan underuifning, som hannom liuntis her til at vere
fornøden, huilcket vor kongen oc hans forset emod.

Orfagen til
huorfore at
den cardinal
aff Balffue
bleff fengflid.

15 Saaledis bleff her: CARL hertog aff Aquitania, aar 1469, oc fick lan-
dit at belidde oc bleff regentere til Rochelle, oc hans broder oc
hand venligen beløgte hin anden effter den dag, oc vore lenge til-
sammen:|.

J det aar 1470 fick kongen i linde at ville heffne sig offuer her-
20 togen aff Burgundien, oc liuntis hannom, at det vor da tid paa, di
hand handlede himmeligen oc tilstede at der handledis, at de byer
liggendis paa Soma, som ere Amiens, S: Quintin oc Abeuille, skulde
falde hertog CARL fra, oc at de skulle kalde hans, det er kongens,
krigsfolck, oc tage dennom ind i byerne. Store herrer, oc io de som
25 viße ere, see sig om, at deris gierning kand haffue noget skin oc
skiull. Oc paa det mand kand forstaa, huad trædkhed som brugis i
Franckerige, i sodanne støcker: vil jeg fortælie, huorledis denne
handel bleff dreffuen. Fordi kongen oc hertogen bleffue baade her
udj bedragne, oc begyntis der aff en krig som varede vel tretten
92 r eller fiorten aar, oc bleff paa || sidkaltid vel en haard oc skarp krig.
Det er lant oc vißt, at kongen saare trodde att, at disse byer skulde
begynde nogid nyt. Di gjorde hand sig en sag met hertog CARL,
ligendis at hand greb for viit omkring sig oc stracte sine grendzer
oc landemercker videre, end fridzens artickle uduilste. Aff denne
35 orlage befende de hin anden met mange legater, som droge frem oc
thil-

Kongen faar i
linde at heff-
ne sig offuer
hert. Carl.

Herrer giøre
deris giernin-
ger med it
skin.

Kongen
practicerer
paa ny krig
met hert:
Carl.

thilbage aff oc thill. Kongens legater, huad heller de droge hid eller did, toge de deris vey igiennom samme byer, huor de oc altid giorde paa denne handel (dog himmeligen), at de kunde bliffue hertog CARL affspendige. Det kunde de vel oc giøre, fordi at samme tid ingen beletning vor i samme byer, men idel fred offuer alt det gandske rige, laa vel paa hertog CARLS lom paa hertogens aff BRITANIENS lide. Oc hertogen aff AQVITANIA stod i got venfkap med kongen, det ingen andett vilte.

Kongen tenc-
ker endeligen
at forderffue
hert: Carl.

Øignetienere
raade til krig.

Egen nøttige
folch løge
heller feiden
end frid.

Constablens
stادت i Franc-
kerige.

Men ihuor om alting er, haffde kongen for disse byers skyld allene aldrig begynt feiden igien: men hand haffde store handel i vey-
ge, oc giorde mulig flid til at hand kunde indføre stort oprør i alle hertogens aff Burgundien land oc stæder, † oc forhobedis i laa maade at faa offuerhaand offuer hannom med alle:|. Monge oc laa, paa det de kunde tiene hannom for øyen, toge lig denne handel offuer, † oc lagde for hannom megid videre, end de vilte skel till. End rol-
lede lig aff en byg i hert: CARLS land, huilchen hand vilde skaffe hannom thil honde, en anden, at hand vilde wndlocke hannom en anden. Oc aff al dette vor en stor part lom intet haffde paa lig:|. Men endog kongen haffde orlage till, at vere ilde til fridz, for den medferds skyld lom hannom skede til Perona: haffde hand dog aldrig brudt
freden eller begynt feiden igien, derlom hand haffde tenckt det lom effter kom. Hand haffde oc ladit forkynde och udrobe freden, tre maaneder effter ad hand vor kommen i riget igien. Nu begynte denne trætte igien noget lidit at voxte: Oc den attra lom hand haffde til at heffne sig, volte at hand foer frem met lagen. ||

Greffuen aff S: PAULL, conestablen i Franckerige, en laare viis oc forstandig mand, oc nogle aff hertogens aff AQVITANIA gode mend, der de fornumme disse practiker lom vore paa ferde, laae de heller at der vore feide end frid emellum disse tuende første, oc det for tuende orlagers skyld. Den første, at de frøctede at deris høige stater oc store befoldninger skulde bliffue dennom forminskede, der lom freden bleffue longuarindis. † Fordi conestablen haffde befolning paa iiij^c kyriffer eller iiij^c lpedzer udj munstrigen, oc haffde ingen commilsari lom laae effter hannom, oc hand haffde mere end xxx tusind francker offuer sin befolding for sin conestabels befalning, oc til met sin profit aff monge skøne byer oc slodt lom hand haffde i forlæning:|. Den anden vor, at de lagde kongen thil, at hand vor laa til

til linde, at der som hand icke haffde uduortis trette med de store, da skulde hand ville haffue det med sine daglige tienere oc befalningsmænd. Oc at hand icke haffde lind til rolighed.

Kongen kand
icke leffue
med ro.

For disse nu indførde sagers skyld gjorde de deris bedste, at føre kongen i denne kri igien. Oc tilbød conestablen sig at indtage S. Quintin, huilcken dag mand vilde, fordi hans land oc herligheder vore der i egnen. Oc sagde ydermere sig at haffue store hemmelige praticker i Flandren oc Brabant, oc at hand vilde formaa, at mange byer skulde sette sig op emod hertogen. Hertogen aff AQVITANIA, som samme tid tilstæde vor, oc alle hans tienere tilbøde sig høigeligen, at tiene kongen i denne feide, oc tilføre hannom iiij eller v hundred mand, som bemelte hertog aff AQVITANIA haffde i sin stedze befolding. Men deris forset vor icke saadant som kongen mente: men alt tuert emod som i skulde faa at høre. ||

Constablen
loffuer at
indtage
S. Quintin.

Kongens
broder oc
hans gode
mænd tilbiu-
de kongen
deris thieni-
ste.

93 r

KONGEN SENDER EN STADZTIENERE AFF PARLAMENTID TIL GENT, AT STEFFNE HERTOGEN AFF BURGUNDIEN CAP: III

KONGEN VILDE ALTID SAA FARE FREM, AT HANS GIER-
ning kunde haffue it stort skin oc anseelse, at hand icke be-
gynte en ny feide uden orlage. Der fore lod hand forsamle de tren-
de stater, oc holdt en herre dag till Tours i tormaand oc i affrild,
i det aar 1468, huilcked hand før aldrig haffde giort, gjorde ey hel-
ler liden. Men hand lod icke kalde der till, uden nogle huilcke hand
selff benefnde oc viste, at de icke skulde sige hans vilge emod. Oc
da lod hand forgiffue monge ting oc monge anslag, som hertogen aff
Burgundien skulde haffue giort emod kronen, oc lod fremkomme
met klagemaal greffuen aff EU, huilcken sagde at hertog CARL gior-
de hannom forhindring paa S. Valeri oc andre herligheder, som hand
haffde under hannom, formidelt Abeuille som hertogen nu inde
haffde, oc der till met paa det greffuedømme Ponthieu, oc vilde
ingen belkeed gjøre greffuen der aff. † Oc berette ydermere, at her-
togen dette gjorde, fordi at it lidit orlogskib aff den by Eu haffde
ta-

Kongen vil
giffue sine
anslag en
farffue.
Herredag
til Tours.

Greffuens aff
Eu klagemaal
paa hert.
Carl.

tagit it andit skib aff Flandren: huilckid greffuen sig tilbød at ville vederlegge oc betale:|. Ydermere klagede hand oc laa, at hertogen vilde nøde hannom thill, at hand skulde tillige hannom huldskaff oc mandskab oc lade sig bruge for hannom, i huor hand hannom bleffue tilligendis, huilckid hand for ingen deel giøre vilde, fordi det vor 5 kongens høyhed emod.

Beslutning
paa herre
dagen.

Till denne forsamling vor kommid meget aff det flags folck som haffuer med raad oc ret at skaffe, baade aff parlamen-||tid oc anden 93 v steds fra. Oc paa denne herredag bleff besluttid effter kongens forsett, at hert: CARL skulde steffnis oc møde for parlamentid thill 10 Pariis.

Hertog Carl
steffnis i ri-
gens nauffn.

Kongen vilte vel, at hand skulle suare trodzeligen eller giøre nogid andit parlamentid thil foractellße, huor aff hand altid kunde haffue større orlage till at feide hannom. Hertogen bleff steffnit till Gent vid it stadzbud aff parlamentid, ret som hand haffde hørt melße. 15 Der uid bleff hand saare vnderlig oc ilde til fridz. Strax lod hand gribe samme stadsbud, oc hand bleff i monge dage holden i foruar- ring, oc paa sidkaft lod mand hannom løbe sin vey igien.

Hert: Carl
fornemmer
kongens an-
slag, oc
skiecker sig
der imodt.

† Her maa j see, huad handel der vor for hender, at mand kunde faa orlage til hertogen aff Burgundien, oc thil att drage hannom 20 offuer. Men hand fick en nyft der aff:|, oc soldede it stort antal almues folck thillammen, huilcke hand oc thog an i befolding, oc gaff den- nom dog en føige ting, allene paa det de skulde holde sig i deris huusß oc vere til rede, naar behoff giordis. Dennom lod hand mynstre huer monedt, paa de stæder som de bode, oc gaff dennom befolling. Dette 25 varede thre eller fire moneder, at det omsier fortrød hannom, at det varede saa lenge. Thi tackede hand dette folck aff, oc fordi kongen offte beskickedede hannom, huilckid er it venlighedz tegn: mente hand at der vor ingen fare paa ferde. Di gaff hand alting offuer oc drog hen i Holland, til huelß hand der haffde att bestille. 30 Hand haffde intett folck i stedze befolding, som altid kunde vere tilrede at belette grændzestæderne medt, oc det galt hannom ilde igien, fordi der handledis himmeligen met Amyens, Abeuille oc S: Quintin, dennom at skaffe kongen thilhaande igien.

H: Carl lader
sit folch for-
løbe.

Prackticker i
Franckerige.

H: Carl varis
adt huelß for
hender vor.

Der hand vor i Holland, bleff hand aduarit, formedelst hertog JO- 35 HAN AFF BURBON, nu salig med gud, at inden en kort tiid || skulde hand 94 r bliffue besøgt met krig, baade i Burgundien oc j Picardien, oc at kon-

kongen haffde der samme stedz megen forstand oc himmelige practicker. Nu vor hert: CARL saare ilde stafferid met folck hiemme thil hans egid, fordi hand haffde adskildt denne krigsforsamling, som ieg stackid liden haffuer omtalid, oc ladit huer løbe sine
5 veige.

Hand bleff vel underlig vid denne tidende, oc derfor drog hand strax offuer søen thil det landskaff Artois, oc lige til Hieldin. Der kom hand i nogen mistancke, baade om førsterne i Franckerige saa oc om denne himmelige handel som dreffuis i disse byer, som ieg
10 haffuer omtalid. Hand vor dog noget longsom at giøre sig rede, di hand icke throde hues hannom bleffue forelagd. Hand sende bud til Amyens effter tuende aff de ypperste i byen, huilcke hand haffde største mistancke till, for disse himmelige practicker som hand hørde thale om. De gjorde deris undskyldning paa det allerbeste, oc der
15 met lod hand dennom fare. Strax der effter unduigte hannom nogle aff hans hofftienere oc lode sig finde i kongens tieniste, som vor den bastart BOLLEUN oc andre. Oc der aff begynte hand sig at frøcte, at det skulde haffue en lengre hale. Thi lod hand udrobe
offuer alt litt land, att huer mand skulde vere ferdig mett sin
20 rusting; men de vore saa som sig rustede, fordi dett vor først om vinteren, oc vor endnu saa dage, liden hand vor kommen aff Holland.

DEN STAD AMYENS BLIFFUER FRANZOSK IGIEN CAP. III

25
THO DAGE EFFTER AT DISSZE TIENERE VORE RØMDE
94 v fra hannom,† huilckid skede i december monid, anno 1470:|, drog
conestablen ind i S: Qvintin oc kom byen thil at suerge kon-||gen. S. Quintin
bliffuer kongens.
Da kunde hertogen kiende oc forstaa, at hans sag stod ilde. Fordi
30 hand haffde icke itt moders menniske holß sig, som hand kunde haffue noged synderligen at lide paa, men haffde send alle sine guode mend fra sig, at reiße folck udj sine land. Dog drog hand derfra thill Dorlans, mett huesß søige folck hand kunde skraabe thillammen (som vor alleniste fire eller fem hundrid heste), i den mening at hand
vil-

vilde foreuære, att Amyens icke ocslaa skulde falde hannom fra. Oc vor hand der fem eller sex dage.

De aff Amyens stode ocslaa i handel mett kongen, om byen hannom at andtuorde. Kongens krigsher vor der hart hosß, huilcken lig frembød til byen oc vilde haffue veritt der jnde. Men den gong ⁵ formente de dennom porten, fordj der vore nogle inde, som hulle mett hertogen. Hertog CARLL sende bud ind i byen oc lod bestille lig herberge. Hand haffde oc icke mist byen, derlom hand haffde hafft saa megett folck, att hand haffde torid legge lig der jnd i egen person. Der vor oc monge i byen, som vore gode paa hans side oc ¹⁰ bade hannom, att hand skulde legge lig der jnd; men fordi hand icke vor sterck nock thil byen att holde, thorde hand icke drage der jnd. Derfor fore de frem mett dett de haffde i linde, oc thoge kongens krigsfolck ind. De aff Abeuille haffde i linde att giøre lige saa: men ¹⁵ herren aff CORDES drog der ind paa hertogens vegne oc affuende dett.

Amyens lader portene op for kongens folck.

Hert: Carl vantror sin vecte broder.

Fra Amyens thil Dorlans ere icke uden fem smaa mile, di motte hertogen holde lig nogett beder aff veigen, der hand fornam att kongens folck vore komne ind i Amyens. Drog fordi thil Atrick, mett stor haß, befrøctendis lig, att der i byen ocslaa skulde skee ²⁰ no gid laadant. Fordi hand laae att conestablen haffde monge venner oc flectinge trint || omkring hannom. Oc paa den anden side, fordi ²⁵ den bastart BOLLEUIN vor hannom unduigt, haffde hand oc mistancke thil den store bastart aff Burgundien sin broder. Midlertid fick hand samlitt folck oc bleff bemanditt.

Nu siuntis vel kongen, att hand haffde vunditt spill, oc forlod lig paa, hues conestablen oc andre hannom fore lagde, oc de himmelige practicker som hand haffde. Oc huesß icke denne ³⁰ fortrøstning haffde verid, haffde hand villett, att dett haffde veritt wbegyntt.

CONE-

CONESTABLEN GIØR SIN FLID TIL ADT
SKAFFE KRIG EMELLUM KONGEN OC HERTOGEN
OC HUORFOR HAND DETT GJORDE
CAP: V

- ⁵ **N**U ER DETT PAA THIDEN, ATT IEG FREMDELIS TILFUL-
de forklarer, huad conestablen oc hertogen aff AQVITANIA oc
hans belynderlige gode mend rørde, oc huordan attraa de haffde
thil at yppe krig emellum disse thuende store førster, som ellers
vor i god ro, huer i sine land oc herligheder. Nogid haffuer jeg sagd
¹⁰ her om, at saadant skede, paa det de disstrygeligere kunde beholde
deris stater, tienister oc befoldinge: oc paa det kongen icke skulle
begynde att romore i blant dennom. Men den vaar icke enda den
belynderligste orsag, men dett vor lagen, att hertog CARLL aff
Franckerige oc de andre herrer laare hart begierede, at der skulle
¹⁵ lkee itt ecteskaff emellum hannom oc hertog CARLS aff Burgundien
eniste daather oc arffuing, fordi hand haffde ingen vnge herrer.
- Hertogen aff Burgundien haffde ofte verid der ombeden, oc
^{95 v} haffde der udj beuylghed: men aldrig hand vilde be-||slutte eller giøre
dett thil en ende, †men thalde end ochlaa andre oc vnderlig ord der
²⁰ om. Acter nu huorledis dette folck flog omkring, thil att fremme
deris foretegt oc tuinge hertogen thil at giffue sin daather bortt, paa
dett at hand kunde komme thill frid oc forligelßemaall:.
- Saa thilige disse byer vore indtagne, oc hertogen vor dragen thill
Atricht, folck att forsamble som hand best kunde: sende hertogen
²⁵ aff AQVITANIA thil hannom enn himmelig oc betrod mand, mett tre
bønner aff sin egen handskriff udj itt stoecke papir, vel smaatt sam-
menlagd, indeholdendis disse ord: Giører eders beste, att stille
eders underfotte thil fridz, oc skøtter inthett, i skulle finde venner.
- Hertog CARL som i begyndelßen vaar i laare stor frøctht, sende
³⁰ itt bud thil conestablen, oc lod hannom bede, att hand vilde vere
hannom guod, oc icke trenge laa hartt paa denne krich, som vor
begyntt vbilligen uden feide breff oc al undsigelße. Conestablen
vor vel glad vid disse ord, oc siuntis hannom, att hand haffde her-
togen fatt, som hand best vilde. Thi gaff hand hannom ingen anden
³⁵ belked, end att hand vell laae, att hand vor i laare stor fare, oc att
hand

For huad sag
conestablen
oc andre
giørte vilde,
at der skulle
vere krig i
mellum kon-
gen oc hert:
Carl.

En anden och
mere vigtig
sag der thill.

Kongens bro-
ders schriff-
uelse thil
hert. Carl.

Hertogens aff
Burgundien
begiering til
conestablen.

Conestablens
fuorpaa hert:
Carls begie-
ring.

hand ingen raad vilte hannom, att hand kunde komme der aff, vden
itt, dett vor, att hand gaffue hertogen aff AQVITANIA sin daatter til
ecthe. Oc derfom hand dett giorde, kunde hand bliffue undfett mett
itt stor thall folck, loffuede oc att derfom hand her udj ville beuilge,
lkulde hertogen aff AQVITANIA oc mange andre herrer holde paa hans 5
haandt. Oc att hand fellff da strax vilde leffuere hannom S: Qvintin,
oc liden aldelis vere paa hans lide. Men huilß dette ectelkaff icke
lkede, oc hand icke laae, att hertogen aff AQVITANIA fulde hannom
thill, oc dett offuerliuſt lode huer mand || forſtaa: thore hand icke 96 r
begynde att vere paa hans lide, fordi att kongen vor formecttig, oc 10
haffde ſin ſag vell fatt oc megen hemmelig forſtand mett hertogens
lande. Mett mange andre ſaadanne ord ſom thiente thil hannom
ſtorligen at forfære.

Enn mercke-
lig ſententz.

Jeg haffuer aldrig fornummitt, at dett haffuer thagett en god ende
mett it mennilke, ſom haffuer villed underkuffue ſin herre oc holde 15
hannom i miſtancke thil ſig, eller en anden mectig førſte, ſom hand
haffuer hafft att handle mett, ſom i oc lkulle faa att høre om denne
conestabel. Thi endog kongen da vaar hans herre, ſaa haffde hand
dog meſten parten al ſin velferdt oc ſine børn under hertogen aff
Burgundien. Hand lod ſine ord ſtaa, att hand vilde holde dennom 20
i frøct baade to, huilckid hannom icke gick thil gode. Di endog att
huert mennilke giør litt beſte thill, att icke vere nogen undergiffuen
eller icke att befrøcte ſig for nogen: er der dog ingen, ſom i dette
ſtøcke maa lignis vid førſter. Fordi ieg kiende aldrig nogen aff den-
nom, ſom io haffuer hafft dødelig had till dennom, ſom dennom vil- 25
de holde under affue oc thuinge dennom.

Hertogens
had thill
conestablen.

Effter ad hertogen aff Burgundien fick hørt conestablens ſuar,
forſtod hand vel, att hand icke haffde ſig noget venſkab til hannom
att forſee, oc att hand vel lkulde vere ypperſte ophoff thil denne
krig, oc derfor fich hand itt grueligt ſtor had thil hannom, huilckid 30
effter den dag aldrig kom aff hans hierte. Oc ſynderlig att hand
mett ſaadane ræë ord oc forfærlige vilde thuinge hannom thil att
giffte ſin daatter. Hand haffde allerede fongid nogid mod igien, oc
haffde forſamlid megett folck. Hand kunde nu vel ocſaa forſtaa, || 96 v
at dett hertogen aff AQVITANIA oc liden conestablen bøde hannom 35
til, baade i en mening, lkede mett itt giørt raadt oc vor en beſluttet
ting emellom dennom. Fordj lige ſaadanne ord eller end mere for-
fer-

ferlige bød siden hertogen aff BRITANIA hertog CARL thil, oc lod thil bædring herren aff ESCUT føre hundrede kyrilBer, som vore Britanier, i kongens thieniste.

Summen oc befluttningen herpaa er denne, att denne krig gick
 5 for sig, paa dett de vilde tuinge hert: CARL til att samtøcke dette
 ectelskab: der til mett bleff oc laa kongen bedrogen, der mand rodde
 hannom att thage denne krig for hender. Di dett monge gjorde han-
 nom viilß, att de haffde stor himmelig forstand i hertogens lande,
 vor icke lant men idel dicht oc løgn, eller føige fattedis. Dog thiente
 10 conestablen kongen laare vel paa alt dette tog, oc beuiste sig att
 haffue stor had thil hertog CARL, der hand fornam, att hertogen vor
 bleffuen hannom laa findt oc hadsk som sagd er. J lige maade thiente
 hannom oc hertogen aff AQVITANIA vel sterck, laa att lagen stod vel
 farligen for hertogen aff Burgundien. Men haffde hand vildett, der
 15 denne thrætte først begyntis (som om er talid), fuldt oc fast thillige her-
 togen aff AQVITANIA oc conestablen oc andre flære dette ectelskaff:
 haffde de oc alt deris anhang fulditt hannom thill emod kongen oc
 præffuett deris beste, att giøre kongen vel luag, om dett haffde
 verritt dennom mueligt. Men j huad mennilken kunde
 20 bestille i saadanne sager: bellutter gud altid
 effter som hannom er behageligt.

Kongen bliff-
 uer bedra-
 gen.

Gud raader i
 huad menni-
 lken beflut-
 ter.

HERTOG CARL LEGGER SIG FOR PEQUENI VINDER DET OC DRAGER SIDEN THIL AMYENS

97 r

CAP. VI ||

25 † I KUNDE NU HAFFUE FORSTAAID, HUEDEN DENNE KRIG
 bleff oprørt, som begyntis emellum disse tuende første, oc huor-
 ledis de bode haffue verid forblindede. Oc motte mand vel lige thil
 dennom dette gamble ordsprock, at somme mennilke icke vede,
 huad somme haffue forhender:|. Nu er alt dette som ieg haffuer om-
 30 talid i alle disse foregaaendis artickler, gaait for sig i en laare kort
 tiid. Fordi hertogen udj minde end fiorten dage, effter adt Amyens
 vor indtagid, gaff sig thil marcken hosß Atricht (fordj hand vor icke
 lenger vigt thilbage end did), oc siden drog hand hen mod den flod
 Soma, oc lige thil Peqvenny.

Somme vide
 icke huad
 somme haff-
 ue forhender.

20*

Paa

Hertogens aff
Britania bud
thil hert. Carl.

Paa veigen kom thil hannom itt bud til fods fra hertogen aff BRITANIEN. Dette bud lagde thill hertog CARL, paa sin herris vegne, at kongen haffde ladit hannom alle haande forstaa, oc i blant anditt huad forstod oc hemmelige practicker hand haffde mett monge aff hans stæder, oc neffnde i blant andre Antuerpen, Brygge oc Bryßel. Oc saa aduarede hand hannom, at kongen vor berod att komme oc beleyre hannom, i huor hand funde hannom, oc vore det end til Gent. Oc thror ieg vel, at det hertogen aff BRITANIA bød hertog CARLL alt dette thill: gjorde hand hertogen aff AQVITANIA thil vilde, paa dett at hand skulle bliffue dis villigere thil att samtøcke dette ecteskaff. 10

Hert: Carl
fuarer hertogen
aff Britanien.

Men hert: CARLL tog dette aduarbel saare ilde thiltacke, oc strax wfortøffuidt suarede hand budit: Eders herre er wrett underuist, oc er icke uden nogle onde tienere som hand haffuer, der vilde saalædis forfærde hannom, paa dett hand icke skulle giøre mig bistand, som hannom bør att giøre, oc som hand er plictig formidelt vor forbund. || Hand vid lidet, huordane byer Gentt oc de andre ere, huor hand ligger att kongen skulle ville bestolle mig. Di de ere forstore att bestolle. I kunde lige eders herre, huor sterck i finde mig. Der aff kand hand vide, att dett haffuer sig langt anderledis, end som hand thencker. Fordi jeg haffuer fuldkommeligen i finde att drage offuer den flod Soma oc flas mett kongen, ihuor jeg finder hannom i min veig, oc der mett forbiude hanum mig att bestolle. Befoel oc att hand skulde bede sin herre, att hand hannom thill vilge vilde lige kongen feide thill, oc (sagde hand) beder hannom, att hand nu vil vere saadan emod mig, som jeg vor emod hannom, den thid den frid bleff giortt thill Perona. 15 97 v 20 25

Hert. Carl
drager till
Piquenny.

Om anden dagen drog hertog CARL til en stad liggendis paa den flod Soma kallitt Piquegny, som vor saare fast aff nature. Oc vor hand berod hos denne stad att drage offuer floden, att en bro som hand der thill vilde lade giøre. Wdi denne stad vore samme tid iiij eller v^c skötter, oc nogle faa aff adel. Disse der de saae att hertogen drog der forbii, fulde de ud paa scharmutzel, longs ad en long dam eller dige, oc gaffue sig saa langt ud aff deris befestning, att de gaffue hert: CARLS folck orlage, til at vende dennom hoffuedett igien, huilcke fulde dennom saa tæt effter, att de ihiellfloger en partt aff dennom, før end de kunde naae byen igien. Siden indtog de forsta- 30 35

staden ud emod bemelte dam, der effter bleffue thilførde fire eller fem støcker skøtt, byen att belkiude. Oc enddog att byen paa den lide vor wuindelig, fordi att floden vor emellom dennom oc fienden: dog bleffue skøtterne redde (fordi der giordis paa en bro),
 5 att de skulle bliffue bestolde oclaa paa den anden lide. Derfor
 98 r forlode de stæden oc flyde hen, huor de kunde komme i behold. || Slotid holt lig j to eller thre dage, laa droge de aff fra alt det de hafde.

Pequegni
vindis baade
by oc flott.

Aff denne føige bedriff fick hertog CARL mod, oc lagde sig vid
 10 Amyens oc der omkring. †Siden brød hand op, oc atter flo leiger igien to eller tre gonge:|, oc lod litt ord laa staa, att hand laag thil marcken, om kongen vilde komme oc slaas mett hannom. Endeligen drog hand hartt ind till byen, laa nær, att hans groffue skøtt mett forlorne skud skød stundum offuer oc stundum i byen, oc der holt
 15 hand sig vell i sex vger. I staden vore vell xiiij hundrid aff kongens kyrilßer oc fire tusind skøtter. Vore oc der inde conestablen oc alle de store hoffueder i dette rige, som vore hoffmesteren, admiralen, marskalcken oc megit andit godt folch.

Hertog Carl
drager hen
imod
Amyens.

Huad folck
kongen haff-
uer i Amyens.

Kongen vor disBimellum thill Beauuæs, oc der forsamlede hand
 20 en stor hob krigsfolck. Oc vore hos hannom hertogen aff AQVITANIA, hans broder, oc hertog NICOLAUS AFF CALABRIEN, hertogens aff Calabrien oc Lothringen eldste søn oc eniste arffuing til dett huus ANIU. †Hos kongen vor oc rigens adell forsamlede, mett deris risting, lige som dett skulde vere den veldige hob aff den frantzolke
 25 krigsmactht. Oc er der ingen tuilff paa, att de som vore hos kongen, io haffde stor vilge oc adtraa, att vide oc forstaa den arighed, som vor i disse anslag. De laae oc vel, att de icke endnu haffde affgiortt: men att de haffde krig i baade hender, om de nogen tid haffde hafft hende:|.

Huad folck
kongen haff-
de hos sig.

30 De som vore i Amyens, gjorde itt anslag, att anfalde hertog CARL oc hans herr, mett laa skel att kongen vilde sende || dennom til hielp dett krigsfolck, som hand haffde hos sig thill Beauuais. Der kongen dett spurde, sende hand dennom bud oc forbød dennom dett, oc bød adt de dett mett alle skulle affla. Ti endog dett kunde siunis
 35 att vere kongen till fordel: dog vor der synderligen fare paa ferde, paa deris side som skulle udfalde aff byen. Fordi alle skulde de udfalde adt tuende porte, aff huilcke den ene vor hart hos hertog

Deris i Amy-
ens anslag.

Kongen for-
biuder sit
folck udfald
att giøre.

Vdfal aff en
befestning
ere farlige.

CARLS

CARLS leiger. Oc derfom de haffde bleffuid flagne tilbage, anfeindis att deris udfald skulde ske til fods, motte de haffue kommidt i farlighed at forkaſte baade lig ſelff oc byen.

Hertog Carl
ſkriffuer til
kongen.

Midler tid att dette ſkede, ſende hertog CARL en ſmaadrenge til kongen, mett nauffn SIMON AFF QUINGY (huilcken liden bleff ſchults thill Troye), oc ſkreff kongen ſex linier til met egen haand, ydmygendis lig for hannom, oc beklagede hand lig att hand ſaaledis haffde dragitt hannom offuer, effter andre deris begiering.

Oc adt hand trode vel, at hues hand haffde veritt rett underuiſt om alting, haffde hand dett icke giortt.

10

KONGEN OC HERTOOG CARL GIØRE ITT AARS STILLESTAND MET HIN ANDEN, HUILCKID CONESTABLEN ILDE BEHAGER CAP. VII

Kongen vin-
der feyr i
Burgundien.

Mange liuff-
uer i ſin egen
pung.

Sags ſkyld
o: Forhoben-
dis att faa H:
Carls vilge
thil att feide
Britanien.

Stille ſtand
paa itt aar.

DEN KRIGSMACT SOM KONGEN HAFFDE SENDT I BUR- 15
gundien †nidlagde der den burgundiske hob, ſom vor dragen thil marcken, oc kongens folck haffde tagitt thil fonge monge aff dennom. Jcke mange bleffue der flagne, men hoben bleff spilt oc ſaa got ſom nederlagd:|, kongens folck haffde allerede belagd oc indtagitt nogle befeſtninger, huor vid hertogen vor megitt underlig: 20
dog lod hand ſom inthett vor, oc lod ordett gaa i ſin leiger, att hans folck haffde offuerhaandt.

Der kongen haffde ſeett dett breff, ſom hert: CARL haffde ſkreff-
uitt hannom thill, vor hand ſaare glad der vid, for den ſags ſkyld,
ſom || i her offuen hørtt haffue, oc fordi hand kiedis vid, att krigen 99 r
varede ſaa lenge. Ti gaff hand hannom forſuar, att hand vilde giøre
itt aars ſtilleſtand mett hannom, hand ſende oc bud thil ſit folck ſom
laa i Amyens, giffuendis dennom befalning oc fuldmact, ad de ſkulde
lige ſaa giørre. Ellers haffde de giortt tho eller thre ſmaa ſtilleſtand,
huer paa fire eller fem dags tiid: men endeligen bleff der giortt en 30
paa itt aar, dett ieg icke andett ved, huilcket conestablen greffuen
aff S: PAUL lod lig mercke att hannom fortøckte. Fordj uden all
thuil, i huad folck tenckte eller tencke kunde der i mod: da vor
conestablen hertog CARLS død fiend. Oc effter nogle ord ſom de
haff-

haffde hafft mett hin anden: vor aldrig liden nogid venſkab dennom emellum, ſom enden der aff haffuer giffuitt thilkiende. Vel haffuer dennom gongid bud emellom, huor mett de ſøgte huer ſin fordeel, att den ene kunde haffue gaffn aff den anden: men huad hertogen
 5 giorde der udj, dett giorde hand altſammen i den mening, att hand kunde bekomme S. Qvintin igien: conestablen ocſaa naar hand befrøctede ſig nogett for kongen, loffuede hand att andtuorde H: CARL byen. Lod hannom oc vel komme paa to eller tre mileueigs nær, i den mening att hand vilde føre hannom der jnd: men naar dett
 10 kom ſaa nær, fick conestablen itt anditt ſind, oc ſkreff hannom op igien, huilckid hannom ilde løckedis paa ſidkaſtid. Fordi hand haffde i ſinde, formidelt den ſted ſom hand vor paa, oc mett dett folck ſom kongen hannom belollede, att underkuffue dennom baade oc holde dennom i thuang, formiddelt den wenighed, ſom de vore udj,
 15 oc hand holt dennem udj, men hans anlag vor ſaare farligt, fordi diſſe herrer vore hannom forſtore, formectige og foruiſe.

Conestablen
 H: Carls
 fiend.

Conestablens
 farlige
 thrædfhedt.

Effter att diſſe hobe vore adſkilde oc afftackede, drog kongen hen i dett land Turaine: hertogen aff AQVITANIA i litt land: oc hertog CARL i litt. Oc handelen bleff ſaa ſtaaindis en tiid long.

99 v Da holt hert: CARL ſtore herre dage, mett alle ſtatter i ſit land, || oc lod dennom forſtaa, huor ſtor ſkade hand haffde hafft der aff, att hand icke altid haffde reyle tøy thilrede, ſaavel ſom kongen. Oc gaff fore, att der ſom hand haffde hafft fem hundrid mand tilrede, att forluare ſine grentzer mett: haffde kongen aldrig tagid ſig
 25 denne nu ſidſte forgangne krig fore, oc da haffde landene bleffuid i fredſommelighed. Holt dennom oc fore, huad ſkade dem der aff ſtod fore i fremtiden, oc threngde hart paa, att de vilde giffue hannom befolding til viij^c ſpedzer. Omſier ſamtøckte de hannom hundrede oc xx tuſind kroner, offuer alt dett ſom de pleigede att giffue
 30 hannom. Oc vor Burgundien icke begrebet her udj mett.

Hertog Carl
 holder herre
 dage i ſine
 landt.

Hert: Carls
 begiering til
 ſine land-
 ſotter.

Hans underſlotte beſuærede ſig hartt oc for monge orlagers ſkyld, att giffue ſig thill denne tyngde, ſom de ſaae att Franckerige vor udj, formiddelt ſaadant reiſetøig. Oc lodan deris fryct vor icke uden orlage. Ti dett de ſig befrøctede, dett vederforis dennom. Oc der
 35 hand førſt fick fem eller ſex hundrid kyrilBer, ſtod hannom hu adt, att haffue flere. Oc diſſ drifterligere tog hand ſig nogett fore imod ſine naboer, oc kom underſlottene til att forøge de ſexindtztiuge tuſind

Vnderſlotter-
 ne beſuære
 ſig i denne
 begiering.

find kroner ind til fem hundrid tusind, oc forbedrede hand lig paa kyriffer, indtil itt stor antall, att hans underflotte siden den tid haffue hafft nock at tage vare med dennom.

Cominej me-
ning om rei-
setøig som
stedze under-
holdis.

Jeg tror vel, att kyriffer oc reigsetøig, som stedze underholdis, er en nyttig ting under en forstandig kongis eller førstis regimente: 5
men naar hand icke er saadan, eller han lader vnge herrer effter lig naar hand døer, da holle de huulß, att dett (saa som de tage aff sted) icke er gaffnligt, enten førstn eller underflottene.

Kongens
broderwerff-
uer atter om
hert: Carls
daatter.

Hert: Carls
foretegt
medt sin
daatter.

Hert: Carls
vmettelige
begierlighed
thil stort re-
gimente.
Forstand
gaar for al-
ting, huem
stor thing vil
driffue.
Gud for al-
ting.

Kongen oc
hert: Carls
dyder oc vil-
kor skulde
vel giøre en
drabelig
første.
Enden loff-
uer giernin-
gen.

Det had som vor emellum kongen oc hertog CARL formindskede sig inthett. Hertogen aff AQVITANIA, der hand vor kommen i litt || 100 r
land igien, sende hand offte bud thil hert: CARL om hans daater, oc giorde der paa stedze vden affladellße. Hertog CARL holt hannom oppe med ord, som hand oc giorde vid alle som bade om hende. Oc thror ieg, ¶ att hand icke vilde se børn aff hende:|, oc att hand aldrig haffde gifft hinde, saa lenge som hand haffde leffdt: men al- 15
tid behullitt hende holß sig, der med at holde folck paa haliße, att hand kunde bruge dennom oc haffue gaffn aff dennom. Fordj hand stod effter saa megid oc saa store ting: att hans tiid icke naade thill dett att fuldriffue oc føre thil ende, di dett hand thog sig fore, vaare 20
saa gott som wmogelige thing. Fordi, saa som hans sind stod, haffde hand icke ladett sig nøye mett halff parten aff Europa. Hand vor dierff oc driftigh nock thil att understaa sig alle honde. Hanß lif kunde vel fordrage all thrældom som hannom vor fornøden. Hand vor oc mechtig nock aff folck oc pendinge. Men hand vor icke for- 25
standig oc arrig nock thil att forfølge sine anslag. Fordi der som icke er høy forstand, i blant andre thing som tiener thill att vinde land oc folck: da duer alt dett andett flett inthett. Men jeg thror oc saa, att dett altflammen kommer aff gudz naade.

Derfor nogen haffde kundett taged en partt aff kongens vor naadigste herris vilkor, oc en partt aff hertog CARLS, oc sanckid 30
dennom i en herre: der aff haffde bleffuid en fuldkommen første.

Fordi uden all thuill gick kongen hannom viitt offuer
mett klaaglkaff oc forstandighed. Oc dett
uduißer enden paa hanns
gierninger. ||

100v

EN

EN HERTOOG AFF ENGELAND SOM VAAR
RØMT TIL FLANDREN VOR SAA FATTIG AT HAND
BAD SITT BRØD FRA EN HERRIS HOFF
TILL ITT ANDETT
CAP: VIII

JEG HAFFUER NU, FORMIDDELST ANDITT ATT FORTELIE,
en tid lang forgætt att thale om kong EDUARD aff Engeland. Di
maa jeg nu røre nogid om hannom, † fordi disse thrende herrer haff-
ue lenge lefft, oc veritt mechtige alle paa en thiid, som ere vor kong,
10 kongen aff Engeland oc herthogen aff Burgundien.

Jeg holder icke den orden oc skick att skriffue, som historielkriff-
uer pleige att holde. Ey heller setter ieg aarstallid, eller knapt an-
tegner paa huad tiid en ting skeed er, oc ey heller indfør nogid ex-
empeluis aff forgangne historier. Fordi i vide sellff nock aff den-
15 nom. Oc derfom ieg dett begynte, skulde dett vel vere saa gott,
som att thale latine for graamuncke. Men ieg fortelier groffueligen,
huad ieg haffuer seett, forfarid oc hørt lige, om de første som ieg i
denne bog beneffner. J ere oc selff aff den thiid, udj huilcken alt
dette er skeed, derfor giøris icke behoff (som mig liunis) saa saare
20 propert at lige thime oc tid paa allting :|.

Jeg haffuer andersteds thalid om, huad orfager hertog CARL be-
uegede, att thage kong EUARDZ søster thil ecte, aff huilcke vor den
fornemste, att hand kunde bestyrcke sig emod kongen, † ellers haffde
101 r hand dett aldrig giortt, fordi hand haffde den flect LENCHÆSTRE || der
25 thill kier, huilcken hand vor nær flect thil, paa sin moders veigne.
Di hun vor en daatter aff Portugall, men hendis moder vor hertogens
aff LENCHÆSTRE daatter. Oc io saa saare som hand elste denne flect,
saa hadede hand oc den flect DORCK som kong EDUARD vor udaff. Nu
vor dett huilf LENCHÆSTRE, den tid dette gifftermaall skede, aldelis for-
30 derffuitt, thore oc ingen thale imod dette aff DORCK, fordi kong ED-
UARD vor kong oc hertog aff DORCK oc nød nu regimentid i all fred-
sommelighed. Men den stund krigen varede imellum disse thuende
flecther, haffue de hafft vij eller viij store hoffuidflactninger, oc ere der
udj grummeligen bleffne jhielllagne lx eller lxxx første eller herrer
35 aff kongelige flect. Oc huad icke bleff ihielllagid, dett bleff landflyctig.

21

Jeg

I vide.
Commin:
thaler thil
erchebispen
aff Vienne.
At thale la-
tine for graa-
muncke, er
att lære den
som bedre
ved.

Hertog Carl
thager icke
aff kierlighed
kongens
søster aff
Engelandt.

Hert. Carls
moder er en
dotter aff
Portugall.

Krig imellum
thuende flect-
ter i Enngle-
land.

Jeg haffuer leett i hertog CARLS gaard nogle unge herrer aff disse
 første (fordi deris foreldre vore slagne i Engelandt), oc hertog CARL
 haffde thagid dennom thill sig i gaarden som sine flectninge aff LEN-
 CHÆSTRE, før end gifftermaalid skeede. Oc haffuer ieg leett dennom
 i saa stor armod, førend hand fick kundskaff paa dennom: att de som
 gaa om by oc bedis almose, ere icke saa fattige. Fordi ieg haffuer
 leett en hertog gaa til fods, hofeløß, oc effterfuld hertog CARLS gaar,
 søgindis sin føde, huß fra huß. Denne vor den nærmste til den flect
 LENCHESTRE, oc haffde kong EUARDS søster thil ecte. Siden fick her-
 tog CARL att vide huem hand vor, oc gaff hannom en liden pensjon,
 at || holde sig udaff. Der vore oc de aff SOMBRESETT, oc andre flere.
 Oc alle ere de siden den thid omkomne oc bleffne udj Engeland udj
 flacttinger. Deris fædre oc forfædre haffde plyndrett oc forderffuett
 Franckerige, oc inde hafft største parten der aff i mange aar: nu
 dræbte de hin anden indbyrdis. Deris børn ere oc saa omkomne i
 Engeland, som j see oc vide. Oc end liger mand, gud kiender icke
 folck, som hand pleigede. Hand kand thill en thid fordrage onde
 første oc ont folck, som hand gjorde i Jsraels børns tiid. Oc endog
 att hand icke nu thaler thil menniskan, som hand pleigede i fordomtid
 (fordi hand haffuer effterladt saa mange exempell i verden, att mand
 vel maa thro hannom), kunde i dog vide, naar i læse dette, oc aff
 hues i ellers vide for historier, huorledis det haffuer sig mett saa-
 danne onde første, oc andre som haffue vold oc velde i denne
 verden. Som er att naar de bruge deris mact oc velde som grumme
 thyraner, bliffuer ingen eller saa aff dennom wstraffede. Dog saa
 de icke deris straff paa nogen forlagd dag, ey heller naar de som
 aff dennom wkell skeer, det ynke oc begiere, men gud ramer sin
 tid oc maade til att straffe dennom.

Kong EDUARD aff Engeland vor den mand som synderligen oppe-
 holtt flecthen, der til oc greffuen aff BERUICK oc hertogen aff SOM-
 BRESSET: j mod den flect aff LENCHESTRE. Denne aff BERUICK motte
 kaldis saa gott som kong EDUARS fader, for thieniste som hand gjorde
 hannom, oc fordi hand hannom saa gott som opfødde. Hand bleff
 oc megid stor oc mechtig der udoffuer. Fordi foruden det att hand
 sellff vor en stor herre, fick hand store herligheder thil skenck aff
 kongen, baade aff kronens saa oc saa aff godz som bleff forbrutt thil
 kongen. Hand || vor oc høffuidzmand thil Cales, oc haffde andre

En første aff
 Engeland
 saare fattig i
 hert: Carls
 gaardt.

Huorfor gud
 nu icke tha-
 ler medt
 folck, som
 hand gjorde
 i fordomtid.

Tyranner
 bliffue siel-
 den wstra-
 fede.

Greffuen aff
 Beruick.

sto-

- store befallninger. Oc haffuer ieg hørt, att hand aff alt dette haffde
80 thufind kroner aarligen, foruden hues hand haffde aff litt arffue-
godz:|. Denne greffue aff BERUICK fick vuilge oc trette medt sin
herre, maa vel lkee itt aar før hertog CARL kom at ligge for Amyens.
- 5 Der uid vor hertog CARL vel till maade, fordi dett fortrød hannom,
att denne greffue haffde laa stor myndighed i Engeland. De kunde
oc icke forligis, fordi att greffuen haffde altid himmelig forftand oc
practicker mett kongen aff Franckerige. Snart lagd, haffuer jeg
leett om diffe thide eller kort thilforn, att greffuen aff BERUICK
- 10 vor laa velde, att hand fick sin herre oc konning i litt vold, † oc lod
afflifue herren aff CALES lom vor drotningens fader, oc thu aff
hans børn, oc dett tredie gick nøige unden: huilcke perfoner kong
EDUARD haffde laare kiære. Hand lod oc ydermere afflifue nogle
riddere aff Engeland, oc holt sin herre oc kong fangen (dog heder-
- 15 ligen) oc thillickede hannom ny tienere, att hand fculle glemme de
gamble. Oc lod lig tække i sitt lindt, at hans herre vaar megid en-
foldig oc vforftandig:|. Greffuens
aff Beruick
forleninger.
- Hertog CARL kom i stor frøct vid denne hendelße, oc giorde
himmelige practicker, att kong EDUARD kunde undkomme oc bliffue
- 20 litt fengfel ledig, oc att hand kunde faa raad till att thale med han-
nom. Saa lenge giorde hand der paa, at kong EDUARD undkom,
forlamlede krigsfolck, flog oc nidlagde greffuens aff BERUICK folck.
† Hand haffuer hafft laare god løcke til line flactninger, fordi hand
haffuer vunditt i det mindfte ix hoffuidslag verendis thil fodz i egen
- 25 perloen udj dennom alle. Greffuens aff
Beruick store
velde.
- Greffuen aff BERUICK fornam lig att vere den luagifte, thi varede
hand line himmelige venner adt, huad de fculle giøre, gaff lig laa
til søß i litt gode mag, oc hertogen aff CLARENCE medt hannom,
- 102 v lom haffde hans daatter thil ecte oc holt paa || hans haand, vanleett
30 att hand vor kong EDUARDS broder. De haffde oc mett lig deris
hultruer oc børn oc megid folck, løbe laa deris veig oc lendede for
Cales. Der inde vor hans lutenant, kallid herren aff VAUCLER, oc
monge aff hans hofftienere. Huilcke, i den fted ad de fculle haffue
thaged vel imod hannom, fkøde de ud thil hannom, met dett groffue
- 35 fkøtt. Oc lom hand der lo for ackere, gick hertoginden aff CLA-
RENTZE, greffuens aff BERUICK dotter, i barfel leng, oc fødde en
vng føn. Oc ftod dett hart, oc VAUCLER vor ond att bede, att hand
vil- Kong Ed-
uardt greff-
uens aff Ber-
uick fange.
- Kong Ed-
uardt und-
kommer.
Kong Ed-
uards flact-
ninger.
- Greffuen aff
Beruick røm-
mer.
Hertogen aff
Clarentze
holler mett
fin broders
fiende.
It merckelig
hycklerj.
Hert. aff
Clarentze
førftinde
kommer i
barfelfeng
thil søß.

vilde thillstæde, att mand motte bære thennom to flaker vin ud. Huilckid vor en stor haardhed aff en tienere imod sin herre.

Dett høff-
uidzmandf-
dømme thill
Cales.

Mand kand vel tencke, att greffuen haffuer sett sin store liid thil denne stad oc thenchtt, at hand skulde vere vell foruarid paa denne sted oc i denne befestning, som er Engelandz største liggende fæ oc 5 dræfæll, oc som mig siunis dett skønste høffuidzmandsdømme som er i verden, eller io i christenheden. Fordj jeg vor der offte, den stund att denne tuißt stod paa, oc da bleff mig sagd foruist aff den som raadde for stabelen till Calæs, kallid DITILLES, att den skulle findis, som skulle giffue xv tulind kroner for samme befalning. Fordi hand 10 opbær oc haffuer sin prophitt aff all den fordeel som de haffue paa denne side haffuid, sellff bekoste de krigsfolckid som byen er belet medt.

Mange glæ-
dis, oc ved ey
huor vid.

Kongen aff Engeland thog dett laare thill thacke aff herren aff VAUCLER, att hand haffde forment sin høffuidzmand porten. Di 15 lende hand hannom breff, mett huilcke hand gjorde hannom thill øffuerst høffuidzmand der sammesteds, fordi hand vor en viis oc gammel riddere, aff det riddere orden i Engelandt.

Commineus
forfkickis
thill Cales.

Hertog CARL vor hannom oc god derforre. Oc som hand samme tiid vor thill S: Homer, lende hand mig til VAUCLER, oc || gaff han- 103 r nom en pension paa tulind kroner, bedendis hannom att hand vilde bliffue varactig i den gode vilge, som hand haffde beuist kongen aff Engeland. Jeg kunde ey anditt forstaa, end att hand vor aldelis beraad laa att giøre. Oc hendede ieg eed aff hannom, mett huilcken hand suor kongen aff Engeland, i dett huß aff Lescalle thill 25 Calais, att hand skulde thiene hannom imod alle, ehuem de oc vere kunde. J lige maade suor oc alle de som laae i besetting i byenn. Oc i tho moneder drog ieg laaledis thil hannom oc fra, hannom att beholde i samme mening.

Burgundiske
skibsflode i
mod greffuen
aff Beruick.

Orsage thil
en ny krig.

Hertog Carl
anholler
frantzolke
kiøbmend.

Herthog CARL bleff stille til Bolonien, oc udrustede en stor skibs- 30 flaade imod greffuen aff BERUICK. Ti hand thog monge aff hertog CARLS underlottis skib, den tid hand løb ud fra Calais. Huilckid anslag vel thill hialp, att vii finge en ferlk krig igien, fordi greffuens folck solde bytted aff samme skib i Normandie, oc aff denne orsage greb hert: CARL alle de frantzolke kjøbmend, som vore komne thill 35 Antuerpe marckidt.

Tett giøris behoff att mand wed att lige aff verdzens bedrageri
oc

oc arighed (icke dennom att bruge: men att mand kand vocthe lig for dennom) laa vel som aff dett gode. Derfor vill jeg forklare itt luig eller snedighed, huorledis mand dett vil kalle, som laare thred-
 5 bedrog laa vel som vore, oc vide att mand offuer alt finder baade ontt oc gott.

Alle vegne
 findis baade
 ontt oc gott.

Der denne greffue aff BERUICK kom for Cales, forhobendis att komme der ind som i sin synderlig thilfluct, bød VAUCLER hannom
 103v himmeligen thill (som vor en laare tredlk oc for-||lagen mand), att
 10 der som hand gaffue lig der ind, da vore hand forderffuid. Fordi hand da haffde alt Engeland paa hals, oc hertogen aff Burgundien thill mett, oc laa den menige mand som laa i byen i beletting, som vore herren aff DURAS, huilcken vor kongens marschalck, oc mange andre, som haffde deris folck i byen. Derfor vore dett hans beste,
 15 att hand hulde lig hen i Franckerige, bad oc, att hand ingen omhu skulde haffue for Calais, ti hand vilde giøre hannom god beskeed der paa, naar tiid vore. Oc i dett hand gaff sin capiteyne dette raad, giorde hand hannom en god thieniste: men hand thiente sin kong laare ilde der med, oc handlede hand mett stor wlouge, oc
 20 fortiente ilde den store ære som kongen giorde hannom, i dett hand giorde hannom thil øffuerst capiteine thil Cales, foruden oc laa dett som hertog CARL lkenckte hannom, for kong EDUARDS skyldt.

Vauclers
 raad himme-
 ligen giffuid
 greffuen aff
 Beruick.

Vaucler tien
 sin konning
 ilde.

HERTOG CARL SAMBLER EN STOR KRIGS- 25 MACHT SAA VEL TILL LANDZ SOM THIL VANDZ EMOD KONGEN CAP. IX

GREFFUEN AFF BERUICK HOLT SIG EFFTER DETTE
 raad, oc legde hen i Normandien, huor hand bleff vel und-
 30 fangen aff kongen, huilcken oc laa lkaffede hannom pendinge laare rundeligen, thil litt folckis tæring. Oc befold den bastart aff BUR-
 BON, Franckerigis admirall, att hand skulde giøre lig vel sterck oc foruare de Engelske oc deris lkib emod hertog CARLS flaade, huilcken vor laare stor, oc laadan att ingen thorde lade lig finde der i
 sø-

Greffuen aff
 Beruick er
 vel kommen i
 Franckerige.

søen, før end dette skib lig dertil fordrifted. Oc feidede hand laa
 lenge paa kongens vnderlotte, at de om-||lier undslagde hin anden 104 r
 thil land oc wand. Alt dette skede paa dett samme paff, eller no-
 Hertog Carl sterck thil søis. gid før, end kongen indtog S: Quintin oc Amyens (som ieg sagd
 haffuer), huilckid skede i dett aar 1470. 5

Hertog CARLS krigsmact thil søes vor større end kongens oc greff-
 uens thilbædring. Fordi hand haffde ladit tage i Enckylser hauffn
 monge store skib aff Spanien oc Portugal, laa oc aff Genua, oc man-
 ge holcke aff Thyfland. Kong EDUARD vor icke aff megen bestil-
 Kong Edwards skøde- løfshed. ling, men laare deilig, mere end nogen første som ieg haffuer kiendt 10
 Kong Eduard deilig. i hans tiid, oc thil mett laare mandelig. Hand kunde icke laa vel
 thage lig dett thill hierte, att greffuen aff BERUICK vor dragen i
 Franckerige, som hertogen aff Burgundien, hand fornam att i Enge-
 land vendis oc rødis alle honde, greffuen aff BERUICK thill vilde.
 Hertog Carl varer kongen aff Engeland ad sin skade. Di varede hand offte kong EDUARD der ad, men hand thog lig dett 15
 dog inthett thill hierte, huilckid mig siuntis darligt att vere, att en
 icke frøcter for sin fiend, oc vill ingen ting ræddis, anleendis syn-
 derligen laa som der vor thillaugid. Fordi kongen lod udruste laa
 Dett er dor- ligt, at icke frøcte sin fiend. mange skib, som hand mest kunde affsted komme, oc lette der me-
 gid folck paa, oc lod udstaffere med all nødtørfft de Engelske som 20
 vore med greffuen aff BERUICK.

Kongen haffde giort gifftermaal imellum hertogen aff GALLES oc
 den anden greffuens aff BERUICK daatter. Denne første vor kong
 HENDRICKS aff Engeland, som vor aff den flect LENCHASTRE, eniste
 løn, huilcken kong HENDRICK endnu vor leffuendis oc lad fangen 25
 paa itt thorn til Lunden. Denne første aff GALLES oc hans gandske
 følge hull || oc hulinde vor nu rede att drage offuer i Engeland. Dett 104 v
 vor itt vnderlig gifftermaal, att den som haffde ød oc forderffuid
 faderen, som denne greffue aff BERUICK haffde giortt vid bemelte
 kong HENDRICK, gaff hans løn sin daatter thill hustru: saa vor dett 30
 oc siellumt, att hand vilde holde hertogen aff CLARENTZE, kong
 EDUARDS broder til vens, den stund kongen vor hans fiend. Hand
 motte oc vel haffue befrøcted lig, att den flect LENCHASTRE motte,
 formiddelt denne hertog aff GALLES, komme paa fode. igien, huilc-
 ken hand haffde forskylt laa megid ont aff. Det vor oc icke anditt 35
 mogeligt, end att der io motte vere megid hyckleri i blant, som der
 oc vor.

Sam-

Samme tid vor ieg thill Calais, att handle mett her VAUCLER i samme mening som tilforn, den stund saaledis tillaugedis som nu sagd er. Oc før end den tiid fick ieg aldrig hans hyckleri att forståa, huilcken hand allerede haffde brugt i tre maaneder. Jeg begierede
 5 aff hannom, att hand, anseindis de tidender som hand hørde, vilde foruiße **xx** eller **xxx** greffuens aff BERUICK hofftienere, som vore i byen. Oc sagde ieg til min mening att stadfeste, adt ieg vor vel viif paa, att kongens oc greffuens krigsmact vor rede att løbe udaff Normandien. Derfor (sagde ieg) dersom saa lkeer, att greffuen ha-
 10 steligen kommer thil lands i Engeland, kand det vel lkee, att greffuens aff BERUICK tienere taare begynde nogid nytt i byen imod eder, oc da (maa lke) skulle i icke kunde vere mand for, att stille oc bestaa dennom. Oc bad jeg hannom hartt, att hand vilde foruiße dennom
 105 r strax || samme stund. Fordi hand haffde altiit loffuidt mig det, ind-
 15 till nu denne tiid som ieg her omtal.

Comméneus
underuißer
Vaucler.

Da tog hand mig offuer en side, oc sagde til mig, at hand vel vilde faa raad met byen: men at hand vilde lige mig andit, som ieg skulle vare hertog CARL adt. Som vor, adt der som hand vilde vere Englands ven, da skulde hand giøre sit beste, at der motte bliffue
 20 fred oc icke feide. Oc det sagde hand for denne flaadis skyld, som hert: CARL lod vdrede imodt greffuen aff BERUICK. Sagde oc ydermere, at det skulde vere got at forliige. Fordi samme dag (sagde hand) vor en ædell frwe dragen igennem Calaes, som drog i Frankerige til hertoginden aff CLARENTZ, huilcken haffde saadan belked
 25 med adt fare fra kong EDUARDT, at mand vel kunde formercke, at der skulle vere gode raad oc effne till fred.

Vaucler
obenbarer
sit skrymp-
teri.

Hand sagde sandt: men lige som hand daarede andre, saa bleff hand oc selff daarid aff denne frwe. Fordi hendis ærinde vor, att driffue en stor handell (som hun oc gjorde), greffuen aff BERUICK till
 30 lkade oc alt hans anhang. Saadane støcker aff snildhed eller be- drageri lkede i vor egn paa denne side. Dend himmelige handell som denne quinde haffde met at fare, vor, at vnderuiße hertogen aff CLARENTZE, at hand icke velde wolle, at hans slecht bleffue ødelagt, oc dend aff LENCHASTRE igien fremholden. Oc at hand skulde achte
 35 det fremfarne had oc vrede, som disse flechter lenge haffde verid imellom. Thj hand kunde vel tencke, att effterdi greffuen haffde giffued første aff GALLES sin daather, vilde hand viif giøre sit bæste
 til

En frwe bru-
gis til en stor
bestilling.

Snilder løber
altid for
uacker.

Hvad denne
frues ærinde
vor.

til at giøre hannem til konning i Engeland. Oc lagde, at greffuen allerede haffde hylled hannom oc tillagd hannom huldfkaff och mandfkaff.

Denne quinde gjorde sin ting saa vel, at hun offuertalde hertogen aff CLARENTZE, saa at hand loffuede, at hand vilde || holde med ^{105 v} kongen sin broder, det første hand kom i Engeland. Thenne quinde vor icke taabelig, ey heller letferdig i tale, hun kunde oc vel komme til adt saa loff, at tale med sin naadige frue, oc fremdelis med hertogen hendis hofbonde: derfaare tiente hun beder til at drage dette ærinde, end en mands perfon, som icke saa lettelligen haffde kom- ¹⁰ mit hende till ords. Och huor trerik mand her VAUCLER vor, dog bedrog denne quinde hannom, oc dreff denne handel, vid huilcken greffuen aff BERUICK dødeligen omkom, oc alt hans anhang med hannom. Der faare er det icke skam at haffue nogen mistancke oc haffue it øige paa dennom som drage frem oc tilbage i landene. ¹⁵

Maadelig
mistancke er
iblant medt
godt.
Stor skam er,
att lide skade
for sin wach-
tomhedt.

Men det er stor skam, at lade sig bedrage, oc tage skade
for sin wachtomhedt. Dog skall mistancke were
maadelig, fordi at were formegitt mis-
tanckefuld, er icke gott.

KONG EDUARDT KOMMER I STOR GIEN- ²⁰ UORDIGHED, SAA ADT HAND NØDDIS TIL AT BLIFFUE FLUCHTIG AFF SIT RIGE CAP. X

Frantzofche
oc burgun-
diske flaade.

Hertug Carls
flaade ad-
spredis.
Beruick lø-
ber offuer i
Engeland.

JEG HAFFUER TILFORN SAGDT, HUORLEDIS GREFFUENS
flaade aff BERUICK, oc alle de skib kongen haffde ladit vdfly, ²⁵
hannom adt ledlage, vor alt rede, til adt løbe vd: oc hertog CARLS
flaade alt rede till adt fla, oc vor i derið fareuand, ad tage emod den-
nom. Da skickede gud det saa, at samme nat reigstis en suar storm,
saa at hert: CARLS flaade bleff affdreffuen oc nød till at rømme. Oc
løbe en part aff skibene i Skotland, en part i Holland, oc kort der ³⁰
effter fick greffuen god bør, oc løb offuer til Engeland, wden ald
fare.

Hertog CARL haffde wel aduurd kong EDUARD, huad hauffn greff-
uen vilde lende wdi. Oc holt folck oc legater hoß hannom fordi
ene

ene, at de skulde tilegge hannom det at foreuære, som hannom selff
macht paa laa. Men hand påbede der inthet paa, och gjorde in-
106 r thedt andit, end tog sin iacht ware, oc || haffde ingen saa meget i sit
raad, som erckebispen aff Jorck oc margreffuen aff MONTAGU, greff-
5 uens aff BERUICK brødre. Huilcke hannom haffde suorid en suar dyr
eed, ath thiene hannom emod deris broder oc alle andre. Paa den-
ne eed forlod hand sig, oc haffde dennom betrote.

Eed imod
venner oc
flecht er icke
at liide paa.

Ther greffuen nu vor ankommen, slog sig megid folck till hannom,
oc kongen bleff der vid saare vnderlig oc forfkreckid. Oc da be-
10 gynte hand først at tencke paa, huad hand haffde at giøre, huilcked
vor vel silde taged. Hand bød hertog CARL til, bedendis hannom,
at hand vilde holde sine skib i søen, paa det at greffuen icke kunde
komme i Franckerige igien: Engeland vilde hand vel selff fonge
raad met.

Kong Eduard
kand nu
skønn paa,
huad hand
haffuer for-
fømmit.

15 Denne tale behagede hertog CARL icke vel, fordi hannom siuntis
at det haffde verit bædre giort, at icke haffue ladit hannom komme
till landtz i Engeland: end at bliffue nød til at holde en slachtning med
hannom.

Bedre at
stille becken
end aæn.

Fem eller sex dage effter at greffuen vor kommen till lands, lod
20 hand sig finde til marcken saare sterck, oc leigrede sig paa tre mile
nær kong EDUARDT. Huilcken haffde enda mere folck end greff-
uen (haffde det ellers verid alt got), och ventede at holle en slachting
med greffuen. Kongen haffde en god leiger wdj en fast landlby, oc
vor io det hwß fast som hand laag wdj, huor mand icke kunde kom-
25 me ind, vden offuer en bro (som hand mig selff fortald haffuer), huil-
kid hannom gick til gode. Thet andit hans folck laa i andre omlig-
gendis landlbyer.

Som hand en dag lad offuer borde, bleff hannom hasteligen sagd,
at margreffuen aff MONTAGU oc nogle andre vore till hest, oc haffde
106 v ladit allt deris folck robe || offuer all leigeren, vel vorde kong HEN-
DRICK, vel vorde kong HENDRICK. J begyndellisen trode hand det
icke: men strax vdsende hand mange bud, det at forfare, oc diß-
emellum vebnede hand sig, oc til sette folck hoß slagbommene aff
sin losemente, som hannom skulde forsuare. Hand haffde hoß sig en
35 forstandig riddere, kallid herren aff HASTINGUES, ypperste kammer-
iuncker i Engeland, som vor i allerstørste anseilße oc myndighed hof
hannom. Hand haffde greffuens søster till hustru, dog vor hand god

Offuenbe-
melte frues
anlag gaa nu
for sig.
It dræbeligt
oprør.

paa sin herris lide. Oc haffde hand i denne krig try tusind mand til heft i sin befaling, som hand mig selff haffuer sagd. Der vor oc en anden, hed herren aff SCALLES, kong EDUARDS drotnings broder, oc mange gode riddere oc riddermendsmænd, huilcke alle fornumme at det lod icke vell, fordi budene, som hand haffde vdsendt paa kundskaff, viste inthet andit at lige, end at det vor sant som haffde verid sagd for kongen. Oc at fienden sig forsamlede, oc vore paa veige at komme oc offuerfalde hannom.

Kong Ed-
uard flyr aff
Engeland til
liæs.

Gud vilde kong EDUARD saa vel, at hand haffde sit herberge hart vid stranden, oc der vor vid honden it aff hans skib oc tuende holcke aff Holland, som vore koffart skiff. Hand haffde ey lenger till stunder, end att hand neppeligst kunde giffue sig ind paa samme skiff. Hans kammeriuncker tøffuede lit stund i lande effter hannom, at bestille paa herrens veigne hues behoff giordis. Hand lagde til øffuersten for folckid oc nogle synderlige aff hoben, at de kunde icke bedre giøre, end til it skin giffue sig til de andre, oc holde med dennom: dog bad hand dennom, at de vilde lade deris vilge vere god och lougachtig emod deris herre oc konge och emod hannom. Ther effter gick hand till skibs til de andre, oc da vore de alt rede || at gaa til seigls. 107 r

Engelske fed-
uone i krig.

De haffue for lid i Engeland, at naar en slachting er vunden, slaa de ingen ihuel, oc synderligen aff dend mene mand. Fordi de vide vell, at huer mand vil vere dend til vilge oc falde til hannom som er dend sterkieste. Saa sette de oc ingen paa rantzon. Derfaare skede dette folck, som kong EDUARD lod effter sig, inted forfang. Ydermere haffuer oc kong EDUARDT sagd for mig, at i alle de slag som hand haffde vundit, saa tilige som hand haffde offuerhaand, stod hand til heft oc robte, at mand skulle skone den mene mand, oc ihuelle herrerne. Thi naar it slag er vundit, vndkomme ingen eller vel faa aff herrerne, som ere paa dend lide som taber slagit.

Kong Ed-
uards flucht
aar 1470.

Saaledis flyde kong EDUARDT i det aar 1470 met disse tuende holcke oc it lidit skiff, som vor hans egid, oc hen vid vij eller viij hundrid mand met hannom, som ingen anden klæder haffde med sig end deris krigskleder, oc til met haffde de icke en penning eller skerff, oc til bedring viste de met stor nød, huad kaas de belaage, eller huort de skulle tage veigen:|. Thette vor denne fattige konge vel vnderligt: di hand vel saa maa kallis, i det hand saaledis rømde oc bleff forfult aff sine egne thienere. Hand vor vont till velløst oc

Kong Ed-
wardtz store
fattigdom.

go-

gode dage, nu i tolff eller tretten aar, †mere end nogen første, som
 leffde i hans tiid. Fordi hand haffde ingen ting i tancker wden quind-
 folck, oc det megid mere end tilbørligt vor, oc der til jacht oc at
 fare vel met sig selff. Naar saa vor paa tiden, at hand skulle drage
 5 i jacht, da førde hand mange paulun met sig til quindfolck. Oc Inart
 sagd, haffde hand verid saare glad oc løstig i all sin tiid. Hand vor
 oc paa sin perlon dertill saa vel skickid oc bequem, som ieg haffuer
 nogen tiid seet. Fordi hand vor vng oc deilig, som nogen mand i
 107 v hans tid leffue kunde. Jeg meen den tiid denne gienuordighed ||
 10 hannom vederforis. Fordi liden bleff hand tyk oc megid fed. Her
 see i, huorledis hand kom i denne verdens gienuordighed:|. Och
 flyde hand geniste veigen adt Holland.

Kong Eduard
 giffuen till
 velløst med
 quindfolck.

†Paa det samme paß vor fiendskaff emellum de Østerlinger oc de
 Engellke. Oc i lige maade emellum de Østerlinger och Frantzoser.
 15 Oc haffde de Østerlinger orlogs skib til søes, saa adt de Engellke
 saare frøchtede for dennom, oc det icke wden orlage. Fordi det er
 folck till standende strid, oc haffde i samme aar tilføiget de Engellke
 stor skade oc taged mange skib fra dennom.

Feide imel-
 lum de tyd-
 ske søsteder
 oc begge
 konger aff
 Franckerige
 og Engeland.

Nu der kongen vor paa flucht, gjorde siu eller otte deris skib se-
 20 gel effter hannom:|. Men hand haffde forlongt forspring for dennom,
 och hand naade hen vnder Hollands lide, oc end sidere ind, oc kom
 till en liden by i Frisland kallid Almar. †Oc der lod hand sitt ackere
 falde, fordi det vor ebbe, oc vandit saare vdfaldet, kunde ther faar
 icke komme ind i hauffnen. Dog lagde hand sig det næste byen
 25 hand kunde. De Østerlinger komme oc, oc sætte vel nær hannom,
 i den mening at de vilde bore med hannom, met dend første flod.

Kong Eduard
 felder for
 AlcmariFris-
 land.

En skade eller fare kommer aldrig ene. Denne kongis løcke vor
 vel omuent, saa uore och hans thancker. Fiorten dage tilforn haffde
 hand bleffuid vel vnderlig vid, om nogen haffde sagd hannom: greff-
 30 uen aff BERUICK skall fordriffue eder aff Engeland, oc i xi dage skal
 hand faa fult herredømme der wdj (fordi hand vor icke lenger om,
 at vndertuinge landit) och faa det vnder sit vellde. Hand dreff nu
 sit spot med hertogen aff Burgundien, som spilte pendinge paa att
 forluare løen, lod sig oc høre at hand vilde, at hand haffde hannom
 35 i Engeland. Oc huad vndskylling kand kong EDUARDT haffue till
 denne sin store skade, huilcken hand fick for sin egen forlømmelse,
 108 r wden adt hand kunde lige: Jeg haffde icke tenckt at saa skulde tilgaa||.

Wløcke
 kommer icke
 ene.

Beruick
 haffuer her-
 tog Carl for
 spot.

EN FØRSTE BØR ATT HAFFUE I SIN GAARD
 EN FORSTANDIG MANDT I DET MINDSTE, SOM HAFF-
 UER MACHT OC MYNDIGHED TIL AT SIGE
 HANNOM SZIN MENINGH
 CAP. XI

5

EN FØRSTE, OM HAND ELLERS VOR KOMMEN TIL SINE
 aar, motte skamme sig wed, at gjøre saadan vndskyldning, fordi
 hun gielder intet oc forbedrer lagen intid, oc hand haffuer skaden
 liige stor. Jt herligt exempell er dette, for de første som aldrig rædis
 eller frøcte for deris fiender, oc haffue dennom for spot. Melte par- 10
 ten oc laa aff deris tienere størcke dennom i saadan deris mening,
 der met at tiene dennom for øigen. De lade sig end oc laa tække, at
 mand der faare bør at robe och prise dennom, at de taare tale so man-
 delige oc forachte fienden. Men jhuad saadane kunde liige i deris
 førstis øigen: da holle viist folck saadan tale for stor daarlighedt. 15
 Oc er stor ære, at frøcte for det mand skall, oc vel at se sig fore.

Kong Eduard
 it exempel
 for andre
 første.

Forfichtig-
 hed er god.

Merck.

Herren aff
 Grutture re-
 genter i Hol-
 land.

Liufis frid
 offuer kong
 Eduard oc
 hans følge.

Thet er en første enn stor rigdom oc dræbel, at haffue en wiis mand
 i følge med sig, som er hannom trofast, oc hand maa forlade sig til,
 oc at dend samme haffuer macht til at lige sin landen:.

Det skede sig laa, at herren aff GRUTTURE (sammetid regentere 20
 i Holland, paa hertog CARLS veigne) vor der tilstæde som kong ED-
 UARD vilde lende. † Saa tilige hand dette spurde, oc fornam huad
 fare de wore wdj formiddelt de Østerlinger: sende hand strax bud
 til dennom, oc lod dennom forbiude, at røre dennom. Oc lod hand
 sette sig til skibed som kongen vor paa, och vndffangede hannom, 25
 bedendis hannom at hand ville komme i land, oc der hand da gaff
 sig i land, faignede hand hans komme oc vndffongede hannom met
 xv^c mand. Hertogen aff CLOCESTRE, hans broder, vor med hannom,
 huilcken siden lod kalle sig kong RICHARDUS.

Kongen vor laa fattig, at hand icke haffde en lmaa || penning. Thi 108v
 gaff hand skipperen en skøn kiortell fored med gode maar, oc loff-
 uede at gjøre enda bædre emod hannom i fremtiden.

Aldrig laag mand laa arm it selskaff:|. Men herren aff GRUTTURE
 handlede hederligen med dennom oc forskenckte † mange klæder
 iblant dennom, och holt dennom frii indtil Hag i Holland. Did fulde 35
 hand

hand dennom:, och fiden gaff hand hertog CARL at viide, huorledis her med vor til gaaid.

Hand bleff vid disse tidender megid vnderlig † oc haffde fast heller leet, at kong EDUARD haffde verit dødt. Fordi hand vor i stor frøcht for greffuen aff BERUICK, som vor hans fiende, oc nu haffde offuerhaand i Engeland. Fordi saa strax hand kom til lands, fant hand en wtallig hob folck, som gick hannom til hende. Oc der til dend hob som kong EDUARD forlod, flog sig allemand til hannom, somme for vilge oc venfkaff, somme aff frøcht oc redtzell, oc dag fra dag lankedis hannom mere folck til, saa drog hand till Lunden.

Hertog Carl frøchter for Beruicks store velde som vor hans fiend. Greffuens aff Beruick store fremgang.

En stor hob riddere oc riddermænd som siiden stode bii med kong EDUARD, droge ind oc lagde sig i de fri stæder i Lunden. Saa gjorde oc drotningen, huilcken och lagdis i barfellseng met en vng herre, i stor armodt.

De adelfmænd som holde kong Eduard louge.

15 GREFFUEN AFF BERUICK TAGER KONG HENDRICH AFF ENGELANDT UDAFF FENGSELL CAP. XII

DER GREFFUEN AFF BERUICK VOR KOMMEN TIL LUNden, gick hand i tornid (huilckid er po slottid) oc vdtog kong HENRICH, huilcken hand tilforn lang tiid fiden haffde i hans neruerelße belkregid at vere en forrædere oc at haffue handlid emod dend kongelige mait: nu kallede hand hannom konning, oc førde hannom i sit palatz til Vuelmontier, oc indfette hannom i sin kongelige ståt, wdi hertogens aff CLARENTZE næruerelße, huilcken denne handel icke vel behagede. Oc strax sende hand try eller fire hundrid mand till Calæs, som offuerdroge at brende oc skende det gantske land, Bolonia tilhørendis. Huilcke bleffue vel tagne emod aff herren aff VAUCLER som ieg saa megid haffuer omtalid. Oc da motte mand Bee, huad god vilge hand altiit haffde hafft til sin herre greffuen aff BERUICK, oc huad hand mente hannom i grunden.

Greffuen aff Beruick tager kong Hendrich aff fengsell.

Hertogen aff Clarentze maa see sin harm.

Paa dend dag som hertog CARL fick tidender, at kong EDUARD vor kommen i Holland, da vor ieg til Bolonia. Oc vor ieg kommen fra hannom til Calæs, och fiden til Bolonia, oc viste inthet her aff, ey heller aff kong EDUARDS flucht. Hertog CARL fick først tidender, at

at hand vor død: huilcked hand icke høigt achtede, fordi hand haffde faßt kierere den flecht LENCHASTRE, end dend aff YORTH. Saa haffde hand oc i sin gaard de hertoger aff CLOCESTRE och SOMBRESSET, som vore aff den flecht LENCHASTRE, oc der til mange andre aff kong HENRICHS anhang. Der for haabedis hand, att disse vell 5 skulle fordagtinge hannom hosß denne flecht, om hun komme til macht, i det stöcke, at hand haffde hullid venßkaff med kong EDUARD, som vor deris fiende. Men der hand fick lant at vide, fröchtede hand saare for greffuen aff BERUICK: oc vilte nu icke huorledis hand skulde handle med kong EDUARD, som nu vor kommen til hannom, hueß löster hand oc haffde till echte, som de och vore bleffne 10 ordenßbrödre med hin anden, fordi kong EDUARD bor det gyldene flyg, och hertog CARL det orden aff Engeland.

Hertog Carl
befröchter sig
for greffuen
aff Beruick.

Comineus
forfendis til
Cales.

Hertog CARL lende mig strax tilbage igien til Calæs, oc en eller to aff adel met mig, som vore aff dette ny kongh HENRICKS parti, 15 oc befol mig, huad hand vilde, at ieg skulle giøre oc handle i denne verdtzens euentyrlighed. Oc end bad hand mig vell gierne, at ieg vilde tage mig denne reigle vtoffuer, sigendis at hannom laa macht paa, at ieg tientte hannom || i denne handel. Jeg drog indtill Turneham, 109v som vor it slot hart vid Aquitania, oc torde icke drage frem bedre, 20 fordi ieg møtte aff landsatterne som flyde for de Engelske, som vore forhender oc plyndrede landit.

Commineus
begierer leide
imod sin
fiduone.
Engelsche it
ærægtig
folck.

Strax lende ieg bud til Cales oc begerde leide aff her VAUCLER, i den sted at ieg tilforn pleigede at drage frem oc icke spørge mig for, oc pleigede dog at bliffue hederligen hulden oc vel metfaren. 25 Fordi de Engelske ere it saare ærægtigt och hederligt folck. Dette altfammen vor mig megid fiendskæft, fordi ieg aldrig før haffde leet saadane verdtzens omskiftelßer som nu vor paa veige. Denne samme nat lod ieg hertog CARL forståa, med huad fröcht ieg drog denne veig frem. Dog lod ieg hannom icke vide, at ieg haffde sent bud om 30 leide oc tryghed. Fordi ieg tienckte vel, at ieg skulle faa det samme suar som ieg fick. Thi hand lende mig en ring, som hand bor paa sin finger, til it tegen, oc bød mig till, at ieg skulle drage frem, det de end skulde tage mig till fange. Thi hand vilde kiøbe mig løß igien.

Hand achtede icke stort om at lette en sin tienere i fare, naar 35 hand til leilig tid kunde hielpe sig der med oc haffue gaffn der aff. Men ieg haffde vel foruarid mig med denne leide, huilcken ieg fick med

med gunstige breff fra her VAUCLER. Thi hand bød mig til, at ieg
 motte reigle som ieg vor von at giøre. Jeg drog omkring Aquitania
 oc fant høffuidsmænden wden for slotted, som hand vor von at lade
 sig finde. Hand gjorde mig stor ære, oc tog vell emod mig, och i lige
 5 maade emod de herremænd som vore met mig. Der ieg kom til Ca-
 les, drog ingen ud emod mig at feigne min komme som de pleigede.
 Huer mand bor greffuens aff BERUICK farffue. Paa porten i mit her-
 berge oc paa mit kammer Ichreffue de mig hundrede huide kors
 110 r (huilckid er kongens aff Franckerige feldtegen) || oc der till riim, som
 10 lydde at kongen aff Franckerige oc greffuen aff BERUICK vore alt
 it. Oc alt dette vor mig vel selffiunt.

Hertog Carl
 nender at
 fette sine go-
 de mænd i
 fare.

Huorledis
 Commineus
 tagis emod
 til Cales.

Jeg haffde kort tilfforn wffortenckt i alt dette sendt bud til Graff-
 uelingen, som ligger fem mile fra Cales, oc befalid at arrestere alle
 kiøbmænd oc all kiøbmandskaff, som haffde hiemme i Engeland, for
 15 dend lkyld at de Engelsche saaledis haffde strøffid oc plyndred i
 hertog CARLS land, som føre er lagd.

Cominæus la-
 der arrestere
 engelske
 kiøbmænd
 oc gods til
 Grauelingen.

Herren aff VAUCLER sende mig bud, at ieg skulle komme oc faa
 mad met hannom. Hand vor sterck i følge, och haffde paa sit bon-
 nedt det gyldene reuestre (huilcked vor en suort stock). Oc alle de
 20 andre liige saa. Oc huem icke kunde haffue det aff guld, hand haffde
 det aff klede, oc bleff mig lagd offuer dette maaltid, at saa tilige
 det bud vor kommet aff Engelandt, som haffde disse tidender met
 ad fare om kong EDUARD, inden et quorter time bor huermand dette
 felttegen. Saa hastig oc brad vor denne omkifftelße.

Den ny kon-
 gis aff Enge-
 land felte
 tegen.

25 Da fick ieg først at forståa, at denne verdens handell haffuer føige
 stadighed med sig. VAUCLER talde mig intet andet end høffueskeli-
 gen till, oc gjorde nogen føige vndkyllingh paa greffuens sin høffuidtz-
 mands veigne, oc mente at lige, att der som hand haffde giort hannom
 nogen god tieniste, da haffde hand det vel forskyldit. Men de andre
 30 som holß hannom vore, haffde aldrig verid saa balstyrige imod mig,
 som de da vore. Fordi de ieg achtede att vere de beste paa kong
 EDUARDTZ side: vore de, hannom mest truede. Dog tror ieg vel, at
 somme gjorde det aff redtzell, oc somme aff fult aluore. De som ieg
 tilfforn vilde haffue vdvist aff byen, som vore greffuens hoffthie-
 35 nere: haffde allerede god platz, dog haffde de icke fongid at vide,
 at ieg haffde saadant talt oc handlit om dennom, till bemelte VAU-

Verdtzens
 ting haffue
 føige varach-
 tighed.

Wenner ven-
 dis medt
 løcken.

Vauclers
 lougachtig-
 hedt imod
 Comineus.

110 v CLER. ||

Al-

Commineus
vid at følge
sig effter ti-
den.

Altiid oc tiill alle ord luarede ieg, at kong EDUARD vor død, oc at ieg det vilte til fulde viße (endog ieg vel vilte anderledis), oc der som hand det end icke vor: da vore ligeuel (sagde ieg) saadant forbundt emellum hertog CARL oc kongen, som nu er, oc det rige Engeland: at det icke kunde vdslettis, for nogen den ting som lkeed vor 5 endtil denne dag. Oc laa sagde ieg, at ehuem de toge til konning, dend ville vi oc holle der for. Och att laaledis vor taled oc opschreffuid kongen oc rigid oc ob emellum, oc det for de omskiftelßers skyld, som i forgangen tid sig begiffuit haffde. Jeg sagde och ythermere, at wdj saadan forbundtz handel vore bleffne forloffuere 10 fiire de ypperste stæder i Engeland, at saa skulle holdis wbrødeligen.

Handel emel-
lum de En-
gelsche och
Burgundier.

Comminei
affscheed fra
Cales.

Kiøbmendene vilde i for ens, at ieg skulle bliffue anholden, fordi at mand haffde paatagid megid aff deris godtz til Graffuelingen effter min befaling, som de sagde. Det bleff da saa fordraged emellum dennom oc mig, at de skulle betale alt det fæ oc queg som de haffde 15 tagid, eller giffue det tilbage igien. Fordi de Engelske ere saa for-ente medt det hwß aff Burgundien, at naar de haffde trong der til, motte de offuerdrage nogle beneffnde oredriff, som ere der omkring, oc tage queg for it forlagd verd, huilcked de skulle betale. Fanger haffde de ingen taged. Endeligen bleff saa samptøckt, at det 20 skulle bliffue vid det gamle forbund, som wii giort haffde med kongerne aff Engeland, det vndertaged, at wij nu skulle neffne HENRICH, i stæden for EDUARD.

Denne forening vor hertog CARL saare behagelig, fordi greffuen aff BERUICK haffde verid paa veige at lende fire tusinde Engelske til 25 Cales, hannom met || aluorlig krig at beløge, der vor ingen anden 111 r raad paa ferde.

Lundische
kiøbmend
hielp till
forligelße.

Stor handel
med vld til
Cales tho
gonge om
aarid.

Men at denne forligelße gick for sig, oc greffuens aff BERUICK folck bleff tilbage: der til hulpe saare de store kiøbmend aff Lunden, aff huilcke paa denne tiid vore mange til Cales. Fordi deris vldstabel 30 stod der sammesteds. Oc er det wtroligt, for huor monge pendinge vld did kommer to gonge om aarid, oc ligge de Engelsche der oc foruente at kiøbmendene komme. Oc haffue de deris synderligste flid paa vlden i Flandren och i Holland.

Dette kom hertog CARL vell til paß, fordi det vor ret paa samme 35 tiid som kongen haffde indtagett Amyens och S: Qvintin, oc der som hand haffde da fonged krig met begge riger til lige: haffde hand

hand verid forderffuid. Thi giorde hand litt bæste, at hand kunde stille greffuen aff BERUICK till frids, Bigendis lig intet at wille giøre emod kong HENRICK, och lig at vere aff dend flecht LENCHASTRE, met monge andre ord som kunde tiene til denne handell.

5 Kong EDUARD kom til hannom til S: PAUL, och trengde hart paa, at hand skulle giøre hannom bistand, at hand kunde komme hiem i lit rige igien. Oc sagde hannom foruist, at hand haffde megen himmelig forstand oc venckaff i Engeland, oc bad for gudtz skyld at hand hannom icke vilde forlade, anbeindis at hand haffde hans

Kong Eduard kommer til hertog Carl om hielp.

10 løster i lenge oc at de vore ordenßbrødre met hin anden.

Hertogen aff SOMBRESSET och hertogen aff CLOCESTRE bade der tuert emod. Thi vilte icke hertog CARL for kong HENRICHs anhangs skyld, huilcken hand skulle vere til vilge, oc frøchtede paa begge sider, at hand motte lig forgribe. Thi hand saag at hand haffde en

Hertog Carl er som den der ligger emellom thuende ilde.

15 ny krig vel hordeligen begynt for line øigen med kongen aff Franc-kerige. Endelig fick hand til raade, oc vdstafferede paa det beste

111 v hertogen aff SOMBRESSZET oc de andre engelsche herrer som holß hannom vore, oc lod dennom drage hiem i Engeland. Dog tog hand tilfforn tillagn aff dennom, at de icke skulde falde til greffuen aff

20 BERUICK, endog de oc saa tilfforn haffde gammilt fiendschaff med hannom.

Der kong EDUARD som tilstæde vor, dette saag, vor hannom icke vel til mode. Dog gaff hertog CARL hannom de bæste ord i verde, der hand kunde, ligindis at saadant vor giort paa skrømppe, paa det

25 hand icke skulde haffue feide med thuende kongeriger til lige. Oc sagde til Bin vndskylding: der som ieg bliffuer forderffuid, kand ieg siden icke komme til met, at giøre eder nogen hielp eller vndsetting.

Der hertog CARL saa, at hand icke lenger kunde tøffue eller holle kong EDUARD som vilde drage hiem i Engelandt igien, oc tore dog

30 icke for mange orfagers skyld hannom aldelis fortørne:|, holt hand lig obenbarligen oc for huer mand, ligelom hand ingen bistand vilde giøre hannom, oc lod vdrobe, at ingen skulle hannom vndsette. Men himmeligen lod hand antuorde hannom 50 tusind gulgylden, aff det

Hielp som hertog Carl gjør kong Eduard.

35 flag met S: Andriße kors † oc forskaffede hannom fire store skib, huilcke hand lod hannom vdfly til Fær i Seland, huilcked er en almindelig haffn, for alle mand:|, oc bestillede hannom himmeligen fior-ten østerlingers skiff, † huilcke loffuede at thiene hannom, end till

hand

hand komme i Engeland, oc fiorten dage fremdelis. Thette vor en
laare stor hielp effther tidlens leyelighedt:|.

Kong Eduard
kommer igien
i Engeland.

Kong EDUARD gick til Ikiffs aar 1471, paa samme tiid som hertog
CARL drog emod kongen till Amyens. Oc lod hertog CARL sig tække,
at den engillske handel saa adboridt icke kunde gaa ilde paa hans ⁵
lide, oc at hand haffde venner paa baade liider. Saa tilige kong
EDUARD kom || offuer, bleff hand vndset med tu tulindt mand, huilcke ^{112 r}

Fri stæder ere
lodane flot oc
hus, paa
huilcke huem
som did hen-
flyr, haffuer
leide oc er
tryg, at ingen
maa røre
hannom.

lig haffde indgiffuit paa de fri stæder, som lagt er. Der iblant vor
try eller fire hundrid riddere oc riddermendsmænd, huilcke
nu gaffue sig til hannom, † huilcket hannom vor ¹⁰
en stor hielp, fordi hand kom til landtz
med føige folck:|.

**KONG EDUARDT IGIENKOMMEN I ENGE-
LANDT BLIFFUER ANAMMED MET STOR FRYGD VDEN
ALL GREFFUENS AFF BERUICK TACK. OCH ¹⁵
OM EN SLACHTNING SOM SKEEDE
DENNOM IMELLOM
CAP. XIII**

SAA TILIGE GREFFUEN AFF BERUICK FICK DISSE TIDEN-
der, † som da vor till North met stor macht:|, skyndede hand sig ²⁰
paa veigen til Lunden, forhobindis did at komme førend kongen,
† haffde oc vel dend mening, at staden skulle holde paa hans haand:
men det skeede anderledis:|. Fordi kong EDUARD bleff indtagen mon-
dagen i dimeluge, met stor glæde offuer dend gantzlike by.

Kong Eduard
indtagis i
Lunden.

Dette skede emod nesten all almogens mening oc forhobning, for- ²⁵
di huer mand holt fore, at hand vor forderffuid i grunden. Oc hueß
de haffde lucht portene til for hannom, haffde der ingen raadt veridt
til hans lag. Thi greffuen aff BERUICK vor icke vden en dag reigße fra
hannom, som mig er foresagd. Att byen faltt hannom thill igien, dertil
vore trende orfager. Først volte der wdi det folck, som vor i de fri ³⁰
stæder, huor oc drotningen vor inde oc haffde giort barfel oc fød en
vng herre. Dend anden vor dend store giæld, som hand vor skyldig i
byen, huorfore kiøbmænd som hand vor skyldig, hulle paa hans
haand. Dend tredie monge ypperlige quinder och ||rige borgerfcher ^{112 v}

Hvad volte
at kong Ed-
uardt bleff
indtagen til
Lunden.

i

i byen, met huilcke hand tilforn haffde hafft megen omgiengellße och stort tilhold, de offuertalde deris mend och flechtinge, at de skulle vere paa hans side.

Hand steddis i byen icke wden to dage, drog aff paalke afften, 5 met det folck som hand kunde affsted komme, oc drog greffuen aff BERUICK under øien, och møtte hannom om anden dags morgen, som vor paalke dag. Der de nu vore rede at giffue oc tage, gaff hertogen aff CLARENTZE, kong EDWARDS broder, lig til hannom med xii tusind mand, huor vid greffuen aff BERUICK bleff høigeligen for- 10 skreckid, oc kongen fick en stor fortrøstning, som haffde ellers vell føige folck. †J haffue vel forstaaid her offuen, huorledis at denne practicke bleff dreffuen vid en quinde, met hertogen aff CLARENTZE:|.

Kong Eduard drager emod greffuen aff Beruick.

Hertog aff Clarentze falder till kong Eduard med xij tusind mandt. Dend frwes drifft som drog i Franc-kerige.

Dette wanleindis gick slachtingen for lig, oc end saare haardeligen oc skarpeligen. Alle mand vor til fodtz, baade paa en och anden 15 side. Kongens fremmerste oc veldige hob fick stor skade, oc dræbte paa greffuens aff BERUICK veldige hob, at det kom saa langt, at kongen i egen person slog io saa vel eller mere end nogen mand enten paa en eller anden side.

Greffuen aff BERUICK pleigede aldrig at vere til fodtz, men naar 20 hand haffde bestillid marcken oc lett folckit til giernings, vor hand von at staa til sin hest, oc dersom det gick hannom vell, lod hand sig finde mit iblant: men gick dett hannom ilde, saag hand god tiid 113 r sit siunste. Denne gang nødde hans broder hannom til, som vor || margreffuen aff MONTAGU oc vor en saare duelig krigsmand, att 25 hand skulle sette fod til jord oc forsende sine heste fra sig. Denne slactning gick saaledis aff, att greffuen bleff slagen saa oc hans broder aff MONTAGU, oc dertil itt stort hob gott folck, saa att nederlagit vor fore stort. Fordi kong EDVARD, der hand drog aff Flandren, sette sig fore icke mere att ville bruge sin beuonte sedighed oc koldindighed oc 30 raabe att mand skulle skone almugen oc sla de beste, som hand anden tyd haffde giort i sine fremfarne slactninger. † Fordi hand haffde fattid it saare stort haad til almogen aff Engeland, der hand saae huad vilge de haffde til greffuen aff BERVICK, oc for andre sager flære:|. Derfor bleffue de paa denne thid intit sparede. Paa kong 35 EDWARDS side bleffue vid xv hundrit mand, oc stod det vel hart paa baade sider.

Greffuens aff Beruick seduane i slachtinger.

Greffuen aff Beruick slagen.

Blifue mange af den mene mandtt.

Huad kong Edvard miste i slactingen.

Den dag dette slag stod, vor hertog CARL for Amyens. Der fick hand

Kong Ed-
vardtt ved
hertog Carl
ingen tack for
sin hielp.

hand bref fra sin førstinde, att konning EDVARD vor icke vel tilfrids met hannom, for den skyld at den hielp hand gjorde hanum skulle ver giort i onde maade oc met fortrodenhed, oc at det vor føige bedre, end hand plat haffde slaget handen aff hannom. Oc sand at lige, vor deris venlskab icke stort effter den dag. Dog haffde hertog CARL ⁵ gaffn der aff, at laa vor tilgait i denne slachning, och loed denne tidende viit oc bret vdrobe.

Exempel aff
it stort grum-
hed.

† Jeg maa icke forgette at lige, huorledis det gick kong HENDRICK i haande effter denne slachning. Kong EDVARD fant hannom til Lunden, hand vaar itt laare wforstandigt mennilke oc laa gott som ¹⁰ vanvittig. Oc derlom mig er ret fore sagt, ihielslog hertogen aff CLARENTZ (som vaar kong EDVARDS broder, oc siden bleff kallit konge RICHARDUS) denne || fattige mand kong HENRICK ^{113v} met egen haand, eller lod hannom affliffue i sin neruerelle paa ett himmeligt huß:|. ¹⁵

KONG EDVARDT SLAR FØRSTEN AFF GAIL- LES, ENDDOG HAND HAFFDE STØRRE KRIGS MACT ENDT KONGEN CAP. XIII

Det er gott
at forskylle
gott.

FØRSTEN AFF GAILLES † SOM IEG HAFFUER TALIT OM, ²⁰ vor allerede der denne slactning stod, kommen til landtz i Engelandtt, oc haffde slagit sig thill hanum hertogen aff CLOCESTRE och den aff SOMBRESSET och andre aff hans flect, som oc i gamle dage haffde verit aff hans partii:|. Saa att de vore vel stercke til xl tusind mand, som mig er sagt aff de som der hoß vore. Oc derlom greffuen aff BER- ²⁵ VICK haffde villed tøffuit hannom effter, oc icke slagit förind deris krigsmact haffde bleffuit sammenføigit, siøntis det klarligen for øigen, att de viit haffde fongit offuerhaandt. Men fordi hand sig befrøctede for bemelte SOMBRESSET, hueß fader oc broder hand haffde ladit affliffue, † oc i lige maade for drotning MARGRETE, samme ³⁰ førstis moder:|, derfor slog hand paa sin egen haandt oc icke bidde dennom effter.

Parti ere att
frøcte fore.

† Acter nu, huor lenge gamble parti oc anhang vare, oc huor farlige de ere, oc huor stor skade der kommer aff:|. Saa snart som kong ED-

EDVARD haffde vundet dette slag, drog hand førsten aff GAILLES vnder øigen. Oc der lkede en saare stor slachthning, fordi att hertogen aff GAILLES haffde meere folck end kongen. Dog beholt kong EDUARD offuerhaand, oc førsten aff GAILLES bleff slagen i marcken oc
 5 monge andre herrer, oc it saare stort tall folck aff den menige mandtt
 114r met dennom. Hertogen aff SOMBRESSET bleff fangen oc om anden
 dagen halshuggen. Vdi eluffue dage vant greffuen aff BERVICK det kongeriige Engeland, heller io lagde det vnder sin lydighed. Kong EDUARD vant det igien i xx dage. † Men hand motte vinde det met
 10 tuende store och stercke slachninger. Her seer i huordanne omkiff-
 teller i Engeland lkede ere:|. Kong EDVARD lod affliffue megit al-
 mogffolck i attskillige stæder, oc synderlige dennom som haffde giort
 forsamling oc opløff emod hannom. † Aff alle folck paa jorden er
 ingen saa tilbøilig til slachthning som de Engellske:|. Effter dette slag
 15 bleff kong EDVARD fredelig i Engeland indtil sin død, men icke uden
 stor omhyggelighed oc suare tancker. Jeg vil nu holde op att thale
 om den engellske haandel, til saa lenge den kommer mig til paß igien
 paa en anden sted.

En ny slact
ning imellom
kong Edvard
oc førsten aff
Gailles.

Stor omkiff-
telle vdi
saa dage.

Engellske sla-
gierne.

† Ther ieg sidst loed aff, att thale om vore handel her paa denne
 20 lide, vor det om hertog CARLS afftog for Amyens, oc lige saa kon-
 gens, huilcken paa sin lide drog hen i det landskaff Turaine:|, oc her-
 togen aff AQUITANIA, hans broder, til Aquitania, huilcken icke aff-
 lod att forfølge den ectelkaffs handell, som hand forehaffde met
 hertog CARLS dotter, som ieg her offuen sagt haffuer. Hertog CARL
 25 loed altid som hand vilde stæde sit minde der til: oc haffde dog
 aldrig enten find eller vilge der till, † men vilde saaledis opholle
 baade en oc en anden, som sagt er:|. Til met stod hannom i findit,
 huorledis mand haffde handlit med hannom, oc at de vilde tuinge
 hannom til at giøre dette gifftermaal. Oc greffuen aff S. PAUL co-
 30 nestablen i Franckrige vilde altid vere den, som skulle vere middell
 oc handler i samme gifftermael. Paa den anden lide vilde hertogen
 114v aff BRITANIEN, att det skulle skee vid hannom. Der tuert imodtt ||
 vor kongen saare flittig, att hand det kunde affuende. Men det gior-
 dis hannom icke behoff, for tuende lagers skyld, som ieg andensteds
 35 sagt haffuer. Saa vilde ey heller hertog CARL haffue nogen saa mec-
 tig suogger. Fordi, som ieg sagt haffuer, hand vilde allevegne kiøb-
 sla oc giøre sin profitt, med dette gifftermaal, † saa att kongen icke
 haffde

haffde behoff att tage sig denne wmage til: men hand kunde icke wide, huad en anden tenckte :|. Dog vor det icke att forundre att kongen frøctede derfor, † fordi hans broder haffde faa adborid bleff-
 uit faare mechtig, der som gifftermaalit haffde goitt for sig:|. Oc naar hertogen aff BRITANIEN oc hand da haffde hullit lammen: 5
 haffde kongens stätt oc hans børn verit i store fare. Och i denne handel sendis monge bud oc legater frem och tilbage himmeligen och obenbare.

Huorfor kongen icke vilde att hans broder skulle faa hertog Carls datter.

HUORLEDIS MAND SKALL TRACTERE

FREMMEDE LEGATER, OC HUORLEDIS MAND SKALL 10

SEE TILL MET DENNOM

CAP. XV

For monge legater ere icke guode.

DET ER EN TING, SOM ICKE ER FULD TRYG, ATT SAA monge ambelater drage frem oc tilbage i landene, fordi diß-
 imellom handlis megit ont. Dog er det fornøden at vdsende legater, 15
 oc legater igien att vndfange. Nu motte nogen, som denne artickel hender att læse, oc bæder der aff ved end ieg, tilspørge mig huorledis da er her vdi at handle. Da er dette det, ieg vilde giøre.

Huorledis mand skal holle sig ambelater angæendis. Trygge venners legater.

De legater som kommer fra fuldtrygge venner, huor ingen mißtancke er paa ferde: er ieg i den mening, att mand skulle giøre dem 20
 gøttligt oc offte lade dennom thale met først en effter personens vilckor. Jeg mener om først en er viß och fornufftig oc anseelig. Thi naar dett icke er, er det beste raad, mindst att lade hannom tilsiøne, och naar hand skal lade sig see och thalle med, att hand da er førsteligen kledtt oc vel vnderuist, huad hand skal giøre, oc att hand snart holler sig aff igien. 115 r
 Fordi venßkaff som er imellom først en, vaare icke alle dage.

Førsters venßkaff er icke langvarendis.

Legater fra først en som icke ere fullguode venner.

Men der som legater, enten himmeligen eller obenbare, komme paa først eners vegne, huort sodant haad er paa ferde, som ieg haffuer seet att stedze haffuer verit imellom diße først en, som ieg her offuen haffuer omtalid, huilcke ieg haffuer i min tid kient oc haft om- 30
 gengelle medt: er dervdi icke stor trygghed, som mig kand siønis. Mand skal tractere dennom vel, och hederligen vndfange dem, sende folck vd emod dennom, legge dennom i gode herberge, och forßkaffe til dennom trygt och viß folck, som kand holle dennom selßkab

lkab, fordi i saa maade kand mand vide, huem til dennom gaar, oc formene letferdige folck, som kunde vere ilde tilfrids met deris egen herre, att føre tidender til dennom. Fordj i ingen herris gaardtt er alle mand lige vell til frids.

Merck.

5 Ydermere vilde ieg snart høre dennom oc giffue dennom belkeed, fordi mig liøn is, att det er en saare ont ting, att haffue sine wuener i sit huß. At lade giøre dennom heder oc høitid, quitte dennom aff herberge, oc vide dennom lkenck, det er høiisk oc lkickeligt.

Fiende legater skal mandtt icke lenge huße.

Mig liøn is end ydermere, att derlom en krig lkønt vor begynt, 10 skal mand dog icke bryde tuert aff och forlmaa, hueß practicker oc aarlager til frid som foregiffuis (thi mand icke ved den tid mand kand trenge), men dennom alle tage for gott, oc høre alle ambalater, giørendis som forelkreuit staar. Oc giffue gott act paa, huad for folck som kommer oc taler medtt dennom, formiddelst dett folck 15 som mandtt letter til att tage vaare paa dennom saa vell om natten som om dagen, dog skal lodan vaaretect lkee det aller himmeligste mand kand.

115v For huer legation som de sende thill mig, vilde ieg sende to til dennom igien. † Oc det de end keddis der vid oc sagde, att mand icke 20 skulde sende dennom ambalater flere: ville ieg dog sende mine folck til dennom, naar ieg finge leilighed oc effne der til:|. Thi aldrig kand du vdfende nogen lpeidere, som er saa viß oc saa tryg, heller som er saa vaarøiget som de, til att lee lig om och alle honde att forfare.

Legater er mere varøiede end lpeidere.

25 Oc derlom dine folck, som følge din legat, ere to eller tre, er det wmogeligt, att vaare lig saa vell for dennom, att enthen en heller anden io haffuer nogle ord met nogen, som du kant haffue gaffn aff, eller io fonger nogen nyft aff nogen att wide. † Dog er vdi alt dette min mening, att mand skal beuiße legater erlig och hederlig metferd, 30 som lid er i alle landtt:|. Mand kand och vell tencke, att en forstandige første giør sit bæste, att hand kand haffue nogen ven eller venner hoß sin veder part, † oc at vare lig for sin fiend, som hand kand bæst, fordi i saadanne lager kand mand icke forvare lig, som behoff giøris, oc mand gierne vilde:|.

35 Naagen maa lige, din fiend bliffuer dißmodigere att hand saa offte beskickis. Der ligger icke mact paa, da kand ieg och saa disflere tidinger om hannom, fordi omlier vil ieg haffue fordeel oc gaffn der aff.

aff. Oc endog de andre kunde gjøre mig det samme igien, vilde ieg dog icke derfor lade att lende dennom bud. Oc for denne endelige sags skyld vilde ieg forfare alle practicker oc effne til frid, och ingen bryde eller offuertræde, som foregiffne ere: paa det ieg dißimellom kunde faa ydermere aarlage til dennom at belkicke, at ieg der met kunde faa allehonde andit att wide. 5

Och thill met er icke den ene altid saa trerik som den anden, || 116 r ey heller saa forstændig, haffuer icke heller aff forfarenhed seet saa megit som den anden. Och i alle diße fald oc vilckor vinder altid den som vilst er. Jeg vil vile eder itt kaart exempell her paa. 10

Frantzoser
ere andre na-
tioner off-
uerligne met
fridshandel.

It ordsprock
i Engelandtt.

Aldrig drefuis nogen fridshandel imellom de Franzoser oc de Engellske, att de Franzosers forstænd och snildhedtt ey offuergick de Engellskis. Der aff haffuer de Engellske itt almindelig ord, som de mig tilforn selff sagt haffue, naar ieg vor paa handel medt dennom. At vdi flacthninger som de haffue giort met de Franzoser, haffue de altid heller mesten hafft offuerhaandt: men y alle fridshanler som de haffue haft med dennom, haffue de altid tabt eller fongit skade. Oc foruist, som mig altid siønts haffuer, da haffuer ieg kient saa duelige folck her i riigit, til att driffue it stort forligelle maal, som ieg ingensteds haffuer fundet i verden, och sønderligen de som lenge haffde veritt vdi konge LODVIGS tieniste. 20

Jeg haffuer veritt nogit lenge, att thale om ambafater, oc huorledis mand skal haffue itt øie huøß dennom. Men det haffuer ieg icke giort vden sag. Jeg haffuer seet och forfarit, att der ere skede saa monge bedrog och lore megit ont vnder dette skin (huilcket ieg dog intit vil omthale), att ieg icke kunde gaa det forbii, att ieg jo skulle tale der nogit om. 25

Hertog Carl
loffuer mon-
ge sin dat-
ther.

Saa lenge bleff handlit om det gifftermaal, som ieg her offuen haffuer omtalidt, emellom hertogen aff AQUITANIA oc hertog CARLS datter, att der skede nogen myndelige tillagn, och til met fulde der nogle ord skriffteligen. Men mig er vitterligt, att hand haffuer lige saa giort medtt hertog NICOLAUS AFF CALABRIEN. Huilcken ieg her || 116 v offuen haffuer omtald. Lige saa er oc skeet medtt hertog PHILIBERT AFF SAVOYE, som nu for ßnimen døde, och siden met herthog MAXIMILIAN AFF ØSTERIGE, som i dag er romske konning, keiser FRID- 35 RICHES eniste søn.

Men MAXIMILIAN haffde itt breff til fordell mere end nogen aff de

de andre, som frøickenid haffde skreffuit med egen haand effter sin faders befalning, oc der til en demant, som hun hannom send haffde. Alle disse løffter skede mindre end paa try aars tidt. Oc er ieg vel viß paa, at ingen haffde fongit det til ende met hannom, saa lenge
 5 hand haffde leffuit, eller io icke met hans samtøcke. Men hertog MAXIMILIAN, som siden bleff romske konning, haffde hielp aff dette løffte, som ieg hereffter videre vil omttale.

Thette fortelier ieg, icke dermet at beluere eller fortale nogen eller nogle, som ieg haffuer omtalit, men alleniste paa det ieg kand
 10 thale der om, saa som ieg haffuer seet, at det er skeet och tilgoit. Jeg gjør oc mit regenskab, at grofft oc simpelt folck icke skulle sincke sig, met denne min bog och tegnetaffle att læse. Men først oc andit ypperligt folck schulle (haabis ieg) finde god vndervißning hervdi.

Denne bog
er icke for
denn menin-
ge mandt.

Vnder des att saa taldis om dette gifftermaal, taldis och om ny an-
 15 slag imod kongen. Oc vor komne til hertog CARL herren aff VRFE, PONCET DE RIUIERE, oc der til mange andre, huoriblant oc saa vore nogle ringe personer, som droge hannom thill oc fra, paa hertogens aff AQUITANIA veigne. Oc saa vor kommen til hannom abeden aff BEGARDTT (som siden bleff biscop til Lyon) paa hertogens veigne aff
 117^r BRITANIEN, och vnderuißde || hertog CARL, att kongen met list oc prachticker gick hertogens aff AQUITANIA guode mend oc tienere effter oc vilde gjøre hannom dennom affspendige, somme met gode, somme met mact. Oc at hand haffde ladit flæbe en befeltning, tilhørendis herren aff ESTISAC, herrens aff AQUITANIA mand oc tienere,
 25 oc at andit lodant mere vor alt begynt och kommit i gierningen. Haffde oc kongen allerede vndtrugt samme hertog nogle aff line tienere: Huor aff de kunde forstae, att hand haffde i sinde att indtage Aquitania, som hand tilforn haffde giort vid Normandien, effter hand haffde antvordit hannom det i sølkene skifte, som i her offuen
 30 hørt haffue.

Kongen befi-
gis for hertog
Carl.

Hertog CARL sende offte bud til kongen om dette handell. Kon-
 gen suarede, att det vor hans broder hertogen aff AQUITANIA som vilde griibe videre om sig, end hand haffde ret til, oc at det vor hand, som gjorde alt denne wstyr. Oc sagde ydermere, at hand icke vilde
 35 vere den, som vilde røre ved det hand sin broder vnt haffde. Se mig nu, huor store ere dette riigis handel oc perlementer, huilcket sig da giffuer tilkiende, naar det er en tid lang i wenighed. Och her
 kand

Hertog Carl
befender
kongen.

Kongen vnd-
skylder sig.

Frænckrige
tungt at re-
giere.

I begyndel-
sen betenck
enden.

De Engellske
hielp Franck-
rige farlig.

Hert: Carl
er spotich
offuer her-
rens aff Vrfe
tale.

Hertog Carls
hiertelag
imod Franck-
rige.

Kong Edvard
befræcter at
dette gifter-
maal skal gaa
for sig.
Kong Ed-
vardtz be-
tencken.

kand mand see, huorledis Franckriige er lo got som wmogeligtt, hel-
ler jo fore tungt oc suart att regiere, oc huor langt det er til enden,
naar en wlyft er der vdi begynt. Thi lad det saa vere, at i begyn-
delßen icke ere vden tho heller tre første, heller ringere personer,
vdi samme trette oc wløst: saa bliffue dog alle naboer budne til ⁵
gestebudit, inden dett fonger ende. Derfor er det raadeligt, att
naar en ting begyndis, huer da tencker paa enden, † oc ere lodanne
begyndeller vel att reddis fore, som y skulle faa att see naar ieg
fremfølger denne handel att fortælie:|. || 117v

Samme thid haffde hertogen aff AQUITANIA eller hans folck, saa ¹⁰
oc hertogen aff BRITANIA deris bud hoß hert. CARL oc loede hannom
bede, att hand ingeniunde vilde bruge de Engellske deris hielp, som
vore rigens fiender, fordi (sagde de) alt det wi gjøre met hin anden
indbyrdis, det gjører vi rigen til beste oc forlekkelle. Di loede han-
nom oc saa lige, at naar y ere rede, da ere wi veldige noch til det ¹⁵
som vi haffue forhender, vi haffue oc saare megen himmeligen for-
staand met mange bode høffuitzmend oc andre i riigit.

Enn thid vor ieg nerverendis, der herren aff VRFE talde met her-
tog CARL oc baad hannom, at hand vilde skynde sig oc reigle sin
krigsmact. Hertogen kallede mig til sig vdi it vindue oc sagde til ²⁰
mig: her er herren aff VRFE oc trenger paa, at ieg skal forsamle
krigsfolck oc gjøre mit haab det sterckiste ieg kand, oc liger, at
vi skulle kunde gjøre rigit it stor gaffn. Siøn is eder, sagde hand,
att nar ieg drager der ind met det sellkaff ieg haffuer att føre, ieg da
skulle gjøre der stort gaffn der inde? Jeg sagde, og lo ved, at mig ²⁵
siøntis ney. Da sagde hand disse ord. Jeg haffuer mere løst til
Franckriigis beste, end herren aff VRFE kand tencke, fordi i den sted
at der er en konning vdi, vilde ieg at der vore sex.

Paa denne samme tid, som ieg omtall, tog kong EDVARD aff Enge-
land sig stor wmage til met hertog CARL, att affstyre dette ecteskaff, ³⁰
som ieg haffuer omtalit. Fordi hand trode forvilt, at det skulle gaa
for sig. Men hand for vild, saa vel som kongen aff Franckriige. Oc
gaff kong EDVARD hert. CARL dette faare, at hand skulle betencke,
at kongen aff Franckriige hafde ingen søn, oc derfor hand affalt,
wor hertogen aff AQUITANIA sig forventendis til kronen, og i saa ³⁵
mode || skulle ganske Engeland vere i stor fare, att bliffue i grunden ^{118r}
forderffuit, anseindis at kronen aff Franckriige da finge methold aff

saa

laa monge herrer oc førstedømmer. Oc tog hand sig denne sag høi- Kong Edvard
ligen til hierte, dog hand haffde det intit behoff, saa gjorde oc alt reddis for
rigens raad i Engeland. Oc i huad hertog CARL sig vndfkyllede, at dette hand
hand intit find haffde til dette gifftermaal, vilde de dog icke tro icke tor vid.

5 hannom.

† Jhuad hertogens aff AQUITANIA och BRITANIEN folck bade hertog
CARL, at hand icke skulle kalde nogen vdtlendisk krigshielp: vor
dog hans begiering, att kongen aff Engeland skulle paa en lide feide
Franckriige paa sin egen haand, dißimellom vilde hand lade som
10 hand intit deraff viiste och haffde der intit met att giøre. Men
de Engellke vor icke her til at offuertale, men hafde paa den thid
heller fullit til kongen. Saa redde vore de, at det huß Burgundien
skulle fla sig til krunen i Franckriige, formiddelt dette gifftermaal.

Her maa i se, huorledis alle diße herrer haffde noch at tage vaare
15 paa alle sider, och at laa megit viist folck tenckte laa langt hen, att
deris liiff icke kunde vinde, att se halffparten aff det de haffde i
deris tancker. Som oc vel paa kiende, forde de døde alle paa en
kort tid i denne møde oc elendighed, den ene effter den anden.
Den ene vor fore glad ved den andens dødt, ligerviis som vid den
20 ting de høiligen stundede effter: och ginge siden alle samme veig,
oc effterlode deris effterkommere nock at tage vaare, vndertagen
vor konning, som i dag regnerer, huilcken tog sit riige i frid met alle
naaboer och vnderlotte. Oc haffde hans herrefader i laa maade
118 v giort bedre e-||mod hannom: end hand nogen tiid kunde heller vilde
25 giøre i mod sig selff. Fordi i min tid lae ieg hannom aldrig vden fare
oc feide, vndertagen en fare føige tid for hans dødt.

Mongen
tencker langt
och kommer
stackidt.

Mongen
glædis vid
andens dødt,
och ved icke
huor lunge
tiden kand
vere hannom
selff.

Om diße tide vore hertogen aff AQUITANIA nogitt siug. † Somme
sagde at hand vor i stor liffs fare, men somme sagde at det icke stod
laa hort til. Hans folck trengde hart paa hertog CARL, † at hand
30 skulle ligge sig til marcken, fordi det vor laa paa aarlens tid. Oc kon-
gen (sagde de) haffuer krigsmact til marcken, oc hans folck er for den
stad S. Hans aff Angely eller for Xaintes, eller der omkring i eighen.

Hertogen aff
Aquitania
er siug.
Hertog Carl
skyndis til
kriig.

Saa lunge gjorde de der paa, att hertog CARL drog til Atrikt, oc der
forfamlade sin heer, oc siden drog frem til Perona, Roye oc Mon-
35 didier. Oc vor hans her fore veldig oc lkønere, end hand nogen
tid verit haffde. Fordi hand haffde paa det paß elluffue hundrit
glaffuen i sin stedze befolding, † som haffde for huer kyriffer tren-
de

Hertog Carl
samler folck
oc drager til
marcken.

de skøtter, alle vel stafferede och vel beredne. Oc vaar der i huer
 suaader x kyriller til offuers, eller flære end der pleigede att vere,
 enda lutenanten vberegnet. De edle aff diße lande vore saare
 vel stafferede, fordi de bleffue vel betalede oc vel regie-
 rede aff merckelige riddere oc duelige krigsmend. Och
 vore i denne tid diße landtt saare riige:|.

5

HERTOGEN AFF AQUITANIA DØER OCH
 HANDLIS OM FRID OCH FORLIGGELSEMAAL EMEL-
 LOM KONGEN OC HERTOG CARL
 CAP. XVI

10

DER HERTOG CARL VOR REDE ATT DRAGE FRA
 Atricht, fick hand tuende || tidinder. Den ene vor, at hertog ^{119 r}
 NICOLAUS aff Calabria och Lothringen, arffuing til det huß ANIOU,
 hertogens aff Calabria søn, vor paa veige at komme did til hannom,
 att handle om hans datther, hende at faa til ecte. Hand kom oc thil ¹⁵
 hannom i samme dage, oc hertogen tog lore vel imod hannom, oc gaff
 hannom god fortrøstning ¶ om en endelige belflutning i sagen:|. Om an-
 den dag, som vaar den xv maij 1472, samme tid dags (som mig liøniss)
 som hertogen aff Calabria kom til hertog CARL om dagen tilforn, kom-
 me breff fra SIMON AFF QUINGI (huilcken vor legatzvile hoß kongen ²⁰
 paa hertog CARLS vegne), som lydde att hertogen aff AQUITANIA vor
 dødt, oc at kongen allerede haffde indtagit en stor part aff befestnin-
 gerne i hans land. Strax komme bud aff adlkyllige steder, oc talde
 adlkylligen om denne dødt, huad hand skulle haffue hafft for arlage.
 Hertog CARL bleff ved denne dødt saare tuilffraadig. Der vore ²⁵
 oc nogle andre, som oc vore forgefulde vid denne død, oc derfor
 tillkyndede de hertog CARL, att hand skreff nogle byer til, giffuen-
 dis adskillig klage paa kongen, huormet hand dog føige forbedrede
 sin sag. Fordi ingen aff dennom som hand tillkreff, lod sig der met
 beuege: dog troer ieg vel, att hues hertogen aff AQUITANIA icke ³⁰
 haffde død: haffde kongen fongen megit at tage vare. Fordi de
 Britanier vore alt rede, oc haffde megen himmelig forstand met
 Franckrigis vnderfotte, huilcken altsammen flog feil, formiddelt
 denne dødt.

Hertogen aff
 Aquitania
 dødt.

J

J denne gremmelle gaff hertog CARL sig til marcken oc tog sin veig emod Næle i det landkaff Vermandois och begynte denne krigs vdrettning flemmeligen oc jlde som hand aldrig vor van att giøre. Fordi handt loed allevegne sette ild paa, huor handt drog frem. ||

Hertog Carl
begynder at
brende.

⁵ Hans første haab heller fortog drog hen oc slog leiger for bemelte Næle, som icke vor megit verd, oc der inde vor icke uden en hob frii skætter. Hertog CARL bleff paa træ mile der fra. De i byen ihiellflog en herold, som hand kom oc eskede dennom op. Deris høffuitzmand drog vd paa leide, menendis att komme til handell, kunde dog icke komme til enings. Der hand skulle drage vd til dagtingning, bleff giort stillestand, oc dißimellom stode de i byen blote for oß paa murene, oc icke bleff giort it eniste skud til dennom: men der hand drog ind igien, sloge de oß tuende mand aff, dermed bleff stillestanden opslagd oc aldelis afflagen.

Plump wbe-
skedenhed
fører skade
met sig.

¹⁵ Hertog CARL bød frwen aff Næle til, som vor der inde, att hun skulle drage der vd, oc hindis daglige thienere, met hendis gods. Huilckit hun oc giorde, oc strax bleff staden stormit oc vunden, oc meste parten folckit ihielllagen. De som leffuendis bleffue fangne, bleffue hengde, vndertagne nogle, som krigsfolckit lod løbe aff met-
²⁰ ynck. En vel stor haab bleffue huggen huer en haandt aff. † Det gjør mig ont att ieg thaler om denne grumhed. Men ieg vor der hos, thi mo ieg lige der nogit aff.

Næle vindis.
Harm gjør
helffuede.

Hertog Carls
grumhed
mod dennom
aff Næle.

Mandt maa vel lige att hertog CARL vor fra sine linde, att hand begick denne grumme gierning:|. Eller hand mo haffue hafft stor
²⁵ aarlage, som hannom der thill haffuer beveget.

Tuende støcker haffde hand paa att skiude, den ene vor hertogens aff AQUITANIA dødt, om huilcken hand haffde vnderlige ord, effter som hannom vor fore lagdtt aff andre. For det andet fortrødt
^{120 r} hannom laare haartt, || att hand haffde mist Amyens oc S. Quintin
³⁰ oc andit mere, som i haffue hørt omtale.

Att kongen
skulle vere
skyllig i sam-
me dødt.

Nogen tid tilforn, oc midler tid att hand samlede denne krigsmact, komme to heller thre gonge til hannom legatzuile paa kongens veig-
ne herren aff CRAN oc cantzeleren aff Franckrige, som hede her
PEDER DORIOLLE. De haffde oc verit hoß hannom, førend dette
³⁵ begyntis, oc førind hertogen aff AQUITANIA døde. De handlede him-
meligen met hin anden indbørdis om en endelige oc euige frid, huor
til de tilforne aldrig kunde komme, fordi hertogen vilde haffue igien
de

Handlis om
en euig frid
imellom
Franckrige
oc Burgun-
dien.

de tuende bemelte steder, oc kongen vilde icke giffue dennom tilbage. Dog samtøckte hand det omfier, der hand laae, huorledis hertog CARL vor beruſtedt, oc fordi hand forhobedis i en anden maade at fremme ſin vilge, ſom i ſkulle her effter faa att høre.

Friddens vil-
ckor oc ar-
thickel.

Denne frids vilckaar vore diſe, att kongen ſkulle igiengiffue hertog ⁵ CARL Amiens och S. Quintin met all deris tilbehøring. Oc offuergaff hand hannom greffuen aff NEVERS oc greffuen aff S. PAUL, conſtablen i Franckriige, oc alle deris byer oc herlighed, dermet att giøre effter ſin vilge, oc dennom at bruge for ſine egne, om hand kunde. Oc hertog CARL i lige maade offuergaff hannom igien hertogen aff ¹⁰ AQUITANIA oc aff BRITANIEN oc dieris landt, der met at giøre hueß hand kunde.

Fridden fue-
riis.

Denne frid fuor hertog CARL, og ieg vor der offuerverendis. Oc laa fuore herren aff CRAN oc den frantzolke cantzeler paa kongens vegne. Men der de drog fra hertog CARL, rodde de hannom, att ¹⁵ hand icke ſkulle tacke ſit folck aff, men drage frem beder met det. Paa det deris herre oc kong ſkulle vere dißvilligere wfortøffuit at antvorde fra lig de tuende bemelte ſtæ-||der. De toge oc met lig ^{120 v} aff hertog CARLS thienere SIMON AFF QUINGI, att kongen i hans ahøre ſkulle ſuerge oc ſtadfeſte diſe frids articler, ſom de hannom ſkulle ²⁰ foregiffue.

Kongen ſam-
tøcker icke
forſchreffne
handell.

Kongen forhalede det i nogle dage: dißimellom paakom hertogens aff AQUITANIA dødt. Derfor loed hand denne SIMON fare fra lig, met laare maugre ordt oc beſked, oc vilde intit ſuerge. Huor met hertog CARL loed lig tække, att hand vor høligen spottet oc forac- ²⁵ tet, och det fortrød hannom laare. For denne ſags ſkyld, oc for andit ſom i nochſommeligen kunde haffue forſtaitt, haffde hertog CARL oc hans folck ſkendig oc wtrolig tale om kongen. Oc kongens folck gaffue dennom intidt der vdi, men haffde lige ſodanne ord om dennom igien. ³⁰

Commineus
giør undt-
ſchylling.

J fremtiden maa de ſom dette ſee eller læſe, tencke att der haffuer verit føige louge i diſe tuende førſter, eller beſchylle mig att ieg taler jlde oc wtilbørligen om dennom. Jeg haffuer ingen løſt til att tale ilde enten om den ene eller den anden. Oc voris kong er ieg ſynder- ³⁵ ligen forplichtig, ſom huer mand veed. Men dette ſkriffuer ieg, ſom er en part aff det ieg ſeet haffuer, paa det ieg kand forfølge det, ſom i, min herre biſcop aff Vienne, mig haffue ombedit. Men naar
mand

mand vil tencke paa andre førster, ſkal mand befinde, att diſe ere
mectige, ædle och merckelige førster. † Oc ſønderlig vor konning,
huilcken ſaaledis haffuer effterlatt litt kongeriige, att hand det ſaa
vel haffuer forbedrit, att hand det haffuer ſkickede i frid met alle
5 line wuenner.

Her maa mand nu ſee, huilcken aff diſe tuende herrer haffuer
hafft i act hin anden att bedrage. Det er oc den rette aarlage, huor-
fore ieg dette haffuer opſkreuit, att en vng førſte ſom ſodant i frem-
tiden kand forefalle, naar hand dette læſte, ſig diſbeder kunde for-
121 r vare, att hand icke bleffue bedragenn. || Thi endog der kand vere
ſtort forſkeel baade paa ſagerne oc paa herrerne, ſom kunde haffue
met hin anden att giøre, ſaa er det dog til gaffns, att mand haffuer
vidſkab om det ſom er forfaritt:|.

At wide hi-
ſtorier ehr
gaat for unge
førſter.

Sant att lige liønſ mig (til mit beſte) oc det er viſt, att begge diſe
15 førſter ginge effter att bedrage hin anden, ſom i her ſkulle ſaa att
høre. Baade haffde de deris krigsher til marcken, alt ferdige. Kon-
gen midler tid, att denne handel om frid ſtod paa, tuingde hand ſin
broder hart, oc haffde allerede indtagit monge hans befeltninger.

Herren aff CONTAY oc PATUZ FUKARD vor allerede fuldne her-
20 togen aff AQUITANIA fra oc komne til kongen. Hans krigsmact vor
i egnen hoß Rooßelle oc haffde megen himmelige forſtandt met den-
nom i byen, aff tuende arlager, førſt fordi der vor frids handell paa
veige, ſaa oc fordi att der gick ord om landene, om hertogens liug-
dom. Min mening er, att dette vor kongens forſett, att der ſom
25 hand finge fremmede ſin vilge met denne ſtadt, oc hertogen kom-
me til at dø, vilde hand ingenlunde ſuerge denne fridt. Men derſom
hand fornumme, att hans vederpart vor hannom formaſtig, vilde
hand komme ſin tillagn epther och ſuerge, paa det hand icke ſkulle
lette ſig i nogen fare. Gaff fordi god acht paa, huad tiden vilde
30 giffue, oc vor i alle parter wforlømmelig.

Kongens for-
ſet imod
hertog Carl.

J haffue och vel forſtaitt, huorledis handtt ſlog ſuincker for SIMON
AFF QUINGI, oc det vaarede i fulde otte dage, diſimellom døde her-
121 v togen aff AQUITANIA. Nu || vilte hand vell, att hertog CARL ſaa hart
begierede her offuen bemelte byer, att hand derfor icke ſkulle
35 tore fortørne hannom. Lod derfor fiorten eller xx dage alt
ſacteligen gaa forbii, diſimellom vilde hand ſee til,
huad hand vilde haffue forhender.

HUOR-

HUORLEDIS OC I HUAD MAADE HERTOOG
CARLL HAFFDE I SINDE ATT BEDRAGE KONGEN WAN-
SEET HUAD HANDELL DENNOM VOR
GONGEN EMELLOM
CAP. XVII

5

EFFTERDI IEG HAFFUER BEGYNT DENNE TALE OC NU
lagt huad kongen vor til linde: maa ieg fremdelis oc fortelie,
huordan hertog CARLS tancke vor emodtt hannom igien. SIMON AFF
QUINGI haffde (som lagt er) befalning aff hertog CARL effter kon- 10
gens egen begiering, att naar hand laa att friden vor luoren, oc fick
anammit stadfestelle breff paa huis kongens legater her offuen haff-
de handlit oc giort met hertog CARL: skulle hand drage i Britanien
oc giffue hertogen tilkiende fridsarticklenis indhold. Saa haffde
oc kongen giffuit de britanske legater som samme tid vor hoß han- 15
nom, befalning, att de oc laa skulle giffue deris herre lodant fore,
som samme tid vor til Bordeaux. Thette vilde kongen laa haffue,
paa det hand kunde giøre de Britanier diß større forskreckelse, naar
de laae att de vore forladne aff den, som vor deris sønderligste for-
trøstning. 20

Hertog Carls
træfkhed
verd att
mercke.

SIMON AFF QUINGI haffde i sit følge en aff hertogens stoldmestere,
met naffn HENRICK, fød til Pariis, en snild mand oc vel forstendig,
huilcken haffde itt credentze breff til SIMON screffuit met hertog
CARLS egen hand. Men hannom vor befallit, att icke anthuorde det
bemelte SIMON, førind hand vor dragen || fra kongen oc kommen til 122 r
Nantes. Da skulle hand antuorde bemelte SIMON samme breff,
oc lige hannom, hueß hans instructs vduiste, som vor dette, at
SIMON skulle lige til hertogen aff BRITANIEN, att hand skulle vere
wred, att hertog CARL skulle forlade hertogen aff AQUITANIA eller
hannom: men vere viß paa att hand vilde staa hannom bi med lif 30
oc gods. Oc att hueß hand met kongen giort haffde, vor skeet paa
det hand kunde vden feide igien bekomme diße tuende stæder
Amyens oc S. Quintin, huilcke kongen hannom haffde fra tagit i
frids tidt oc imod sin tillagn. Skulde oc laa lige hannom, att hertog
CARL (hans herre), laa tilige som hand finge hendit det hand begie- 35
rede (huilcket letteligen kunde ske), vilde hand beskicke kongen
met

met drabelige legater, att bedis oc begiere aff hannom, att hand vilde affstaa den krig oc de anslag som hand haffde for hender emod diße tuende hertoger. Vilde oc ydermere lade kongen lige, att hand icke vilde holde sig effter det eed som hand haffde suorit. Fordi handtt
 5 haffde sig betenckt den icke att holle, ey mere end hand, det er kongen, haffde hullit den fridshandell som skede hoß Pariis, som kallis den conflantzke handell, ey heller det hand suor til Perona, huilckid hand long tid der effter haffde stadfestit. Vilde oc biude hannom til, att hand skulle dragis til minde, att hand haffde wkilligen
 10 tagit hannom diße tuende byer fra, och det vdi frids tyd. Therfor skulle hand oc tage til tacke, att hand dennom vdi ligemaade haffde igien bekommit. Oc hueß vor angoindis greffuen aff S. PAUL, conestablen vdi Franckriige, oc greffuen aff NEVERS, huilcke kongen hannom haffde offuergiffuitt, vilde hand giffue kongen att forstaa,
 15 att enddog hand vor dennom vnaadig, oc haffde der stor aarlage till: vilde handtt dog offuergiffue, hueß wrett de hannom giort haffde, oc lade dennom vere de de worre: bedendis kongen att handt vilde giøre iligemaade met diße tuende hertoger, som hand hannom || haffde offuergiffuit, oc att hand vilde vel giøre oc lade huer
 20 mand leffue i frid oc tryghed, laa som loffuit oc suorit vor till Conflans, huor de alle vor forsamlede, ladendis hannom forstaa att huiß hand icke det giøre vilde, vilde hand vndfette sin bundsforvante. Oc laa lod hand hannom lige, att naar hand bøde kongen lodanne ord til, vilde hand allerede vere met sin krigsmact til marcken. Men
 25 det gick aldelis tuert imodtt.

Fordi hannom icke holdis louge: mener H: Carl att hannom icke heller bør att holde louge.

†Saaledis heder det, mand mæler, oc gud dømmer:|, fordi døden
 †som alting atskyl, och omskifter alle besluttninger, kom andit arbeide aff stæd:| oc andet to paa rocke, som i haffuer forstaitt, oc her effter skulle faa at forstaa. Fordi kongen icke oploedtt hert:

Mand mæler oc gud dømmer.

30 CARL diße tuende stæder, oc til met fick hand selff det hertogdømme Aquitania, effter sin broders dødt, som och rett vor.

HERTOG CARLL DRAGER AFF PIKARDIEN OC SLAR SIN LEIGER FOR BEAUUÆS CAP. XVIII

JGIEN ATT KOMME TIL DEN KRIIG, SOM IEG HER OFF-
uen haffuer omtalt, oc huorledis en hob arme friskytter bleffue ⁵
metfarne, som bleffue fongne til Næle: følger nu næst epther, att
der hert: CARL drog der fra, lagde hand sig for Roye, huor inde vor
Røye beleg-
gis.
Arrierban
er som den
veldige hob
i huilcken er
kongen selff
oc meften ri-
gens addell
met sit følge.
Hertog Carl
indtage
Røye.
Mondidier
indtagis.
XV hundrit friiskytter oc en hob kyrißer aff det flag som kallis Arri-
erban. Hertog CARL haffde aldrig saa skøn en hob, som nu denne
gong. Om anden dagen effter hand vor ankommen, begynte disse ¹⁰
friskøtter att frøcte, oc sprunge en part muren. Om dagen der eff-
ter handlede de som igien bleffue oc ginge fra hest || oc harnisk, † vn- ^{123 r}
dertagit att huer aff kyrißerne tog en klipper vd met sig.

Hertog CARL lod folck til besetning i byen, oc haffde i finde att
lade flæbe Mondidier. Men der hand saae huor venligen folckit ¹⁵
handlede medt hannom, lod hand det forbedre oc befeste oc lod folck
der vdi besetning:|.

Der hand drog op derfra, vor hans forsett att drage hen i Nor-
mandien. Men hand tog sin veig adt Beauuæs, † och herren aff COR-
DES berende det, som førde hertog CARLS fortog:|. Strax indtog ²⁰
de den forstad † som er vden for domkircken, oc den indtog en
Burgundier, som vor en fore gerig mand, kallidt her JACOB AFF
MONTMARTIN, oc vor høffuizmand offuer hundrede spedtzer oc tre
hundrit skøtter aff hertog CARLS stetze befoldede folck:|. Herren
aff CORDES falt an paa en anden side, men hans stormeledder vore ²⁵
stackede, oc til met haffde hand icke monge aff dennom.

Hand haffde tu støcker skytt, der met skød hand igennem porten,
oc derlom hand haffde hafft flære stucker at skiude fremdelis met:
haffde hand vden tuilff vundit byen dermet. Men hand haffde icke
ridd sig paa, att komme der, til lodant att vdrette. Derfor haffde ³⁰
hand och icke forraad, som der til hørde. Der inde vore ingen vden
byfolckit allene, † vndertagen LOYSET AFF BALLYGNII, som vor høff-
uizmand i byen, met saare føige folck, aff de som kallis arrierban,
huilcket dog icke wornock til att forsuare stadden: men gud lod paa-
Gud bevare-
de Beauuæs.
kiende att hand icke vilde, att stadden saaledis skulle bliffue forderff- ³⁵
uit

uit:|, fordi herrens aff CORDES folck flogis hand for hand igiennom
 det hull som vor skutt paa porten, och thill met lende hand hertog
 CARL bud, met monge lendebud, att hand skulle komme, oc att hand
 123^v motte vere vell viiþ paa, || att byen vor hans. Midler tid att hertogen
 5 icke kom, fick en til raade aff de i byen, oc kaste brendendis knippe
 ryß i anlictene paa dennom, som brugte deris beste att bryde porten.
 Det varede saa lenge, att der gick ild i porthuþit, saa att fienden nød-
 dis til att vige aff til saa lenge att jlden bleff fluct igien, som vor vel
 stor, thi alt porthuþit stod i luffue. Derfom hertog CARL haffde villet,
 10 som hannom bleff rood, ligge en part aff sin hær paa den side aff byen
 vd emod Pariiþ, haffde stadden icke kundet vndstaa hannom. For-
 di ingen haffde da kundet komme der ind, byen til vndfletning. Men
 gud vilde att hand skulle frøcte, derfom intit vor att befrøcte, fordi
 hand her vdi befuerede sig for en liden becks skyld, som mand skulle
 15 offuer. Nogen tidt der effter vilde hand vel haffue lagt sit folck der
 hen omkring: men da vore der komne monge kyrißer ind, oc der-
 fom hand da haffde gjort det, haffde hand sett all sin hær i stor fare.
 Oc stod dog hart att mand kunde tage hannom aff denne mening,
 att hand io endnu skulle legge der hen aff sit folck. † Oc skede dette
 20 aar 1472 den ottende junij:|.

Hertog Carl
 frøcter som
 ingen frøct
 vor.

Den jld som er omtald, varede den ganske dag, oc emod afftenen
 droge der x spedzer ind, oc icke flære, som mig bleff fore sagt. For-
 di ieg vor endda hoß hertog CARL. Jngen aff oß bleff det var, att
 de droge der ind, fordi huer haffde att tage vare met sine leiger att
 25 fla. Oc saa vor der intitt aff vort folck paa den side som de inddroge.

Om morgenen begynte hertogens arckeli att fløttis hart ind til
 124^r byenn. Oc strax der effter saae vi || megit folck drage der ind, i
 det mindste vel iij hundrid kyrißer. Oc troer ieg, att hueß de icke
 haffde kommit, haffde byen icke lenge tøffuit att giffue sig til dag-
 30 tingning. Men hertog CARL, i den haftmodighed som hand vor vdi
 (som i her offuen haffue forstaidt), stundede effter att vinde byen
 met stormer haand. Oc derfom saa haffde skeet, haffde hand vden
 tuilff brent byen aff, huilcket haffde verit stor skade. † Och siunis
 mig, att hand bleff beuarit, rett mirackelsuiße oc icke anderledis:|.

Beauues
 bliffuer vnd-
 sett.

35 Effter at dette folck vor indkommit, gick hertog CARLS skøtt
 stedtze holt i fiorten dage eller saa vid laug, oc bleff byen saa vell
 beskytt, som hand best vere kunde, oc saa brit att skorit paa muren

vor vell stormefført. Men graffuerne vore fulde aff vand, derfor
 motte vi giøre tuende broer, att bruge paa den ene lide hoß den
 brende port. Paa den anden lide aff samme port kunde mand
 vden fare komme indtil muren, vndertagindis itt eniste
 lkøtte gaff, huilckit mand icke kunde lkiude igiennom 5
 oc formene dennom, fordi det vor fore nederligt.

HERTOG CARL BRYDER OP FOR BEAUUÆS OC DRAGER HEN IMOD RUAN CAP. XIX

DET ER VEL EN STOR FARE OC STOR DAARLIGHED, ATT 10
 angribe laa megit folck. Thi conestablen vor nu oclaa der inde
 (holler ieg for) eller laa hart ved byen, jeg veed icke huilckit. Der
 vaar oc inde marskalchen JOACHIM, den marskalck LOHEAC, her-
 ren || aff CRUSSOL, VILLOM AFF VELLØ, MERI AFF CROY, SALEZARD, 124v
 TEUENOT AFF VIGNOLLES, alle gamble herrer, oc vel hundrede glaff- 15
 uen i det minste aff kongens stedtze befoldede reiglenere, oc der til
 megit fodfolck oc andit gott folck, som fulde diße høffuitzmendtt.
 Dog bleff hertog CARL beraad att storme, men det vor hans egit
 anslag, oc ingen vor i denne mening vden handtt allene.
 Om afftenen lagde hand sig paa sin feltfeng i alle, eller næsten 20
 alle sine klæder, som hand pleigede att giøre: oc da tilspurde hand
 nogle, om dennom siøntis raadeligt, att de forhulle stormen. De sua-
 rede ia, anleendis att der vor laa megit folck inde, som vor gott
 nock, byen at forluare, ligesom itt gerde trint omkring. Det holte
 hand for spott oc sagde: i morgen skalt du icke finde der itt mand. 25
 J dagningen bleff hand stormid fuld hart, oc end da beder forlua-
 ridtt. Megit folck løb an offuer broitt, oc der bleff quald herren aff
 ESPIRIS, en gammel burgundiske riddere. Paa den anden lide stege
 nogle indtil offuen paa muren. Men de komme icke alle tilbage
 igien. De slogis met hin anden for honden, oc stormen varede vel 30
 lenge. Ther vore och andre bestillede som skulle trode i stæden
 effter de første oc storme. Men der de fornumme, att det vor for-
 geffuis, loed hertogen dennom drage aff igien.

Hues mact
 som vor i
 Beauuæs.

Hertog Carl
 er ene i raadt.

Hertog Carl
 flas aff.

De aff byen gjorde iche enda vdfald, fordi de laae megit folck som
 vil-

vilde tage emodtt dennom, om de haffde kommitt. I denne storm
 125 r bleffue vell itt hundritt och tiffue mand, den fornem-||ste aff den-
 nom vor herren aff ESPIRIS. Somme mente at de vore monge flere,
 oc bleffue der vel tusinde mand saar gjorde. Om natten der effther
 5 gjorde de it vdfald aff byen. Men de vore faa folck der til, oc me-
 sten alle vore de til heft, oc snærede lig i linerne aff vore telt, saa
 de intid kunde vdrette dennom til gaffuns. † De misse tho eller tre
 herremend, oc saar gjorde de en find mand, vid naffun JACOB AFF
 ORSON som vor hertogens arckelimestere. Huilcken faa dage der
 10 effter døde aff samme skade:|.

Wdfald aff
Beauuæs.

Siu eller otte dage effter denne storm sich hertog CARL i finde
 at legge lig for den port vdt emod Pariis, oc skillie sin hob adt i
 tuende parter. Men der fantis ingen, som vilde samtøcke med han-
 nom, anseendis det megle folck som der vor inde. Hand skulle det
 15 haffue gjort fra den første ende, thi nu vor det icke paa tiden.

Ther hand laae, at der icke vore andre raad paa ferde, brød hand
 op och drog sin veig, oc holt hand sit folck i samme sit opthog i god
 orden, menendis at fienden skulle falde vdt oc fla bag i hannom, oc
 saaledis tenckte hand at gjøre dennom nogid affbreck. Men de ful-
 20 de icke vdt. Der fra tog hand sin veig adt Normandie, fordi hand
 haffde loffuid hertogen aff BRITANIEN at drage indtil Ruan: huor
 hand aff BRITANIEN oc haffde loffuid at lade sig finde. Men hand
 fick it andit find, der hand laae at hertogen aff AQUITANIA vor død,
 oc bleff hiemme i sit land. H: CARL kom indtil for Eu, huilcken
 25 bleff hannom opgiffuen, oc S: Valeri lige saa, oc brende hand ind-
 til Diepe porte, hand vandt Nykastel, oc sette ild der paa, oc alt det
 125 v ganske land Kaux, || meste parten intil Ruane porte. Oc drog i egen
 person indtill Ruan: hand misse offte aff sit folck paa foring, oc
 hans heer led stor nødt aff hunger. Siden drog hand aff igien for
 30 vinterens skyld, som nu vor i henderne.

Hertog Carl
bryder op for
Beauuais.

Hertog Carl
drager i Nor-
mandien.

Hertog Carl
brender Nor-
mandien.

Saa tilige hand vende dennom ryggen, intog kongens folck
 igien Eu oc S: Valerj, och finge til fange, formiddelt
 dagtingning, siu eller otte nauffnkundige mend
 som der inde vore.

KONG

KONG LODUIGS I FRANCKERIGE OCHERTOG
CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIES FEMPTE BOG
HUORLEDIS DET BLEFF FORDRAGID EMELLOM KON-
GEN OC HERTOGEN AFF BRITANIEN, OC OM DEN
TRERSKHEDT OC UNDERFUNDIGHEDT SOM
KONGEN OC HERTOGEN AFF BURGUNDI-
EN TOGE SIG FORE EMOD GREFFUEN
AFF S: PAUL CONESTABLEN I
FRANCKERIGE
CAP. I

5

10

J huad aar
Comineus
kom i kon-
gens thie-
niste.

OM DISZE TIDE KOM IEG I KONGENS THIENISTE:
huilckid skede aar 1472. Da haffde kongen taget an meste
parten aff sin broders hertogens aff AQVITANIA gode mend
oc thienere, oc vor hand samme tiid i en stad som kaldis Pont de Sée,
huor hand vor hendragen imod hertogen aff BRITANIEN, oc feidede
hannom. Did komme til hannom nogle legater fra hertogen aff BRITANIEN, oc hand sende andre til hannom igien. Jblant andre kom
PHILIPPUS AFF ESARS, herrens aff ESCUT thienere, oc VILLOM AFF
SUPPLEINUILLE, som vor hertogens aff AQVITANIA tienere. † Denne
SUPPLEINUILLE vor en tid lang henrømppt i Britanien. Di der hand
fornam, at hans herre vor nær død, || vddrog hand aff Bordeaux oc
gaff sig til søes, befrøchtendis sig at komme i kongens hender. Der-
for forlaa hand sig i tide, oc haffde med sig i følge hertogens aff
AQVITANIA schriffteffader oc en hans stolmestere. Disse bleff til-
lagd, at de skulde haffue voldit i hertogens død, oc haffue liden ve-
rid fangne i Britanien i monge aar.

De skyld giff-
uis for kon-
gens broders
dødt.

Handel emel-
lom kongen
oc herren aff
Escut.

Det varede en søige tid at legater saa droge frem oc tilbage, wdi
oc aff Britanien:|. Oc endelig bleff kongen til lindtz, at hand vilde
stille denne hertog til fridtz. Hand tog sig oc fore, saa vel at be-
gaffue her offuen bemelte herre aff ESCUT, at hand skulde bliffue
hans thienere, oc der med fortage hannom den attraa som hand
haffde, hannom skade til at søyge. Fordisaa i hertogen aff BRITA-
NIEN vor huercken forstand eller duellighed, wden hueß som kom fra
denne mand. † Oc effterdi en saa mechtig hertog bleff regierid aff
den-

denne ene mand: vor hand vel den, mand motte vndle sig fore. Di
tenckte kongen, at derlom hand finge hannom i tieniste, skulle de
Britanier bliffue villige til at giøre frid. Altid haffue kongerne her
i rigit nogle lodane belynderlige personer, huilcke de megid ære oc
5 affholle. Oc de haffue giort got gaffun i fremfaren tiid. Mig siunis
at det vor it laare viist raad, at kongen gaff sig til fridtz handel,
endog at somme det lastede, som icke achtete sig saa langt omkring,
at de kunde haffue god forstand och dom om herren aff ESCUT, huad
hand vor for en mand. Sodant løffte gjorde hand kongen, at det
10 skulle vere hannom wden skade, at hand sette sagen i hans hender.

Jeg holt hannom for en oprichtig mand, fordi att hand i den frem-
farne krig icke vilde haffue nogen forstand met de Engillske, ey
126 v heller samtøcke at befestingerne i Normandien skulde || dennom ind-
giffuis. Oc det vor orlagen til det gode hand nu bekom. Vor oc for
15 samme sag skyld kommen saa vel at staa hoß sin herre, fordi at det
icke skede medt de Engellske, det bleff tilbage formiddelt hannom
allene.

Kongen sagde (i en sum at lige) til herren aff SUPPLEINUILLE, her-
rens aff ESCUT tienere, at hand skulle opschriffue alt hueß hanß
20 herre vor begierindis, baade paa hertogens oc paa sine egne veigne,
huilckid hand gjorde, oc kongen altsammen samtøckte. Oc vor dette
det hand paaeskede, firefindtztiuge tusind francker til pension paa
hertogens vegne, paa sin holbondis veigne halff parten aff Aquita-
nia, de tuende beffalinger Vannes oc Burdelois, høffuidtzmands
25 dømmid til Blaye, de tuende flot Baionne oc Dax oc S: Seuer, oc
xxiiii tusind kroner i guld rede pendinge oc der til kongens orden
eller flys. Oc derforuden det greffuedomme Comminges. Dette alt-
sammen bleff samtøckt oc fuldkommid, vndertagendis hertogens
pension, huor aff icke bleff betallid wden halff parten, oc det varede
30 i tu aar.

Till offuergiort gaff kongen SUPPLEINUILLE sex tusind kroner, huilc-
ke rede pendinge, baade de hand selff oc de hans herre skulle haffue,
bleffue betalede paa fire aars tiid. Oc fick SUPPLEINVILLE xii hun-
dred francker pension, fick stor befalning til Bajonne oc til Montar-
35 gis, oc andre imaa beffalinger fick hand wdi Aquitania, huilckid baa-
de hans herre oc hand behulle indtil kongen døde.

PHILIPPUS AFF ESSARS bleff beffalings mand til Meaux, beffalings-
mand

Herrens aff
Escut store
begiering,
huilcken
hannom sam-
tøckis.

Suppleinuille
hans pension
oc beffaling.

Effars stätt och pension. mand offuer vand oc skouge i Franckerige, fick xii hundrid || franc- 127 r
ker pension oc iiii tusind kroner i rede pendinge. Disse stater oc
Kallis tilforn aff Escut. i saa maade bleff herren aff COMMINGES hannom en stedtze god oc
tro thienere:|. Effter at kongen haffde nu stilled hertogen aff BRITA- 5
NIEN til frids, tog hand veigen adt Picardien.

Kongen och hertog Carl giøre stille- Alle dage haffde kongen oc hertog CARL for lid, at giøre stille-
stand. saa tilige vinteren kom an, paa sex maanedstiid, stundum paa
it aars tiid oc stundum lenger. Saa gjorde de oc nu, effterfølgendis
deris seduone. Oc samme stillestand at giøre, kom cantzeleren aff 10
Burgundien til kongen legatuise, oc andre flere med ham i følge.
Da lod kongen frembære den endelige fridshandel, som hand haffde
giort met hertogen aff BRITANIEN, vid huilcken hertogen oplagde
sit forbund met hertog CARL. Oc derfor vilde kongen, at legaterne
nu icke heller skulde neffne oc regne hannom iblant hertog CARLS 15
bundssoruante, huilckid de icke vilde samtocke. Men sagde at det
skulle staa i hans fri kor, at forklare sig enthen paa kongens lide
eller paa deris, inden en forlagd tiid. Sagde oc at hertogen tilforn
oc saa haffde schreffteligen oplagd hertog CARL sit forbund: oc deris
venskaff oc forbund dog icke vor bleffuid spilt. Oc ythermere sagde 20
de, at de hulle hertogen aff BRITANIEN for den første, som bleff
regierid vid andens forstand end sin egen; dog saa at hand omlier
vender igien til det hand skal oc hannom er nøtteligt. Oc dette
skede aar 1473.

Orlager til kongens oc hertog Carls had til conestablen. Den stund denne handel drefuis, lode de paa baade sider ilde om 25
greffuen aff S: PAUL conestablen i Franckerige. Oc haffde kongen
oc de hannom næst paalydde fattid en stor had til hannom. Saa
hadede hertog CARL hannom end mere, oc haffde der større orlage || 127 v
til, saa som ieg haffuer paa baade sider ladit mig vnderuise. Oc haff-
de hand icke forget, at conestablen haffde verid orlage til, at Amyens 30
oc Abeuille bleffue hannom fratagne, oc at hand vor orlage oc det
rette ophoff til denne krig, som vor kongen och hannom emellom.
Fordi naar der vor stillestand, gaff hand hannom de bæste ord hand
kunde i verden: men saa tillig tretten begyntis igien, vor hand hans
dødt fiend. Oc saa vilde greffuen tuinge hannom til at giffte sin daa- 35
ther, som i hørt haffue. Der vor enda it andit som hannom stack, at
den tiid hert: CARL saa for Amyens, strøffuede conestablen ind i
Hen-

Hennegau, oc iblant andit som hand der bedreff, lod hand sette ild paa it flot kallid Seure, tilhørendis en ridder met naffun BOLDEUN AFF LAUNAY.

Conestabilen
brender,
huilckid i den
tiid ingen
giort haffde.

Paa den tiid pleyede i diße land icke at brende enthen paa en
5 eller anden side. Men aff denne conestablens gierning tog hertog
CARL orlage til at brende, oc holt liden stedse vid.

Der med begynte mand at practicere, huorledis mandt kunde
ødelegge conestabilen. †Hoß kongen bleffue nogle ord sagde, aff
folck som vore hans wuenner oc vore i hertog CARLS tieniste och
10 haffde icke mindre wlouge til conestabilen en hertog CARL selff. Det
vor oc huer mand i munde, at hand vor orlage til krigen som nu list

Conestabilen
staar ilde
skreffuen til
hoffwe.

vor forløben, oc begynte der at fortælis alle ord och handel,

som hand haffde hafft oc dreffuid paa en och anden

side, oc omlier begynte at falde ord om han-

128 r

nom at komme om hallen. ||

HUORFOR KONGEN ICKE ALLENE OC PAA SIN EGEN HAAND TOG SIG FORE AT STRAFFUE CONE- STABLEN, OC HUORLEDIS HAND BLEFF FORLIGT MED HANNOM IGIEN, DOG DET VAREDE 20 EN FØIGE TIID CAP. II

NOGEN MAA TILSPØRGE I FREMTIDEN, OM KONGEN
N icke kunde allene heuffne sig offuer conestabilen. Der til suarer
ieg ney, fordi hand bode ret mit imellom kongen oc hertog CARL,
25 saa at der som kongen noget haffde fattid fore imod hannom, haff-
de hand strax giffuet sig til hertogen:|. Hand haffde inde S: Quintin,
i det landskab Vermandois som vor en stor oc fast stad, hand haffde
Han oc Bohain oc andre befestninger, † alle hannom selff tilhørindis,
hart hoß bemelte S: Quintin. Oc kunde hand legge der folck ind,
30 naar hand vilde, och aff huad land hannom got siuntis:|. Hand haff-
de aff kongen iiiij^c kyrißer, som bleffue vel betalede, oc offuer den-
nom vor hand selff commissarij, oc selff munstrede hand dennom,
huor aff hand kunde legge en stor pending sammen, fordi hand al-

Conestablens
stat oc be-
folding.

drig haffde tallid fult. Ythermere haffde hand til sin viße befolding oc stat xlv tusind gylden, oc til med tog hand en krone aff huer fad vin, som førdis offuer hans grentzer, i Flandren eller i Hennegau. Hand haffde oc mange lkøne herrelæder, hannom selff tilhørendis, oc megen himmelig forstand i Franckerige, oc i lige maade i hertog CARLS land, huor hand oc haffde megen slecht, oc for diße sagers lkyld kunde kongen icke allene fortrække hannom.

Alt dette aar som denne stillestand varede, stod denne handel om conestablen paa, oc altið hulle sig de som aff kongen || vore tilfkic- 128 v kede at driffue der paa, til en ridder aff hertog CARLS thienere, 10 kallid her HYMBERCORT (huilcken i anden stedtz i denne bog haffue hørt omtale), som i long tiid haffde hafft it stort had til conestablen, oc samme had vor icke long tiid siden bleffuid fornyet. Fordi til Roye bleff hulden en herredag, oc did kom paa kongens veigne conestablen oc andre flere med hannom: paa hertog CARLS veigne 15 den burgundilke cantzler HYMBERCORT, oc andre flere. Oc i det de talde sammen om hueß handel de fore haffde, løjgtede conestablen HYMBERCORT lkendeligen. Hand luarede inthet andet der til, wden at denne spot gick kongen och icke hannom an, paa hueß leyde hand vor did kommen ambalatvise, oc lige saa sin herre, hueß sted 20 hand sad wdi, vilde oc laadant giffue ham tilkiende.

Dette eniste spot oc haadings ord, som vel snart vor wdlagt, kortede siden conestablen liffuid. Oc volte at alt hans godtz bleff forspilt, som i her effter lkulle saa at høre. Ther for lkulle de som ere i stor myndighed och anseilße hoß første, grandgiffueligen vachte 25 sig, at de icke giffue laadane lkendtze ord fra sig, oc se sig fore, huem de lige dennom til. Fordi io ypperligere de ere, som laadane ord haffue, io haardere det fortryder oc gjør dennom ont, som laadant tilligis. Oc liunis dennom, at de for deris ypperlighedtz oc myndigheds lkyld, som dennom forhaane, ere dismere spottede oc forach- 30 tede. Och derfom det er deris herre eller landsførste, som dennom saa tiltaler: vndffaller dennom al fortrøstning til enthen ære eller gode aff hannom at bekomme. Nu haffuer det sig saa almindeligen, || 129 r at de ere flere, som fortrøste sig med den tilstaaindis lœickis forhobning, end de som glædis vid de fremfarne velgierningers ihukom- 35 melße.

At komme til mit forfæt igien, vilde kongens legater i conestablens

Conestablen
lœichter
Hymber-
court.

Orfage til
conestablens
dødt.
Jt mercke-
ligt ordt.

Ord gielde
som manden
er til.

Merck.

lens lag altid haffue med bemelte HYMBERCORT at giøre, oc med cantzeleren, fordi de ord som bleffue lagde til Roye, komme hannom oc laa nogid vid, vor oc HYMBERCORTZ laare gode ven, oc laa lenge dreffuis denne handel, at en dag bleff hullid raad der om til Bouines som ligger hart hoß Namur. Did kom paa kongens veigne herren aff CURTON, gubernator i Lymosin, oc mester JOHAN HERBERGE, som liden bleff bißp til Øfrøs. Paa hertog CARLS veigne vore der cantzeleren oc HYMBERCORT, oc skede dette i det aar 1474.

Hollis raad om conestablen at forderffue.

1474.

Conestablen bleff varid adt, at mand kiøbllog der, paa hans omkost. Di lende hand hafteligen sine bud til baade førsterne, oc lod dennom forstaa, at hand vilte alt sammen det som haffde verid paa handel oc tale om hannom. Oc gjorde hand denne gong laa viit paa lagen, at hand offuertalde kongen oc førde hannom i mistancke, at hertog CARL vilde bedrage hannom, oc giøre hannom conestablen affspendig. Therfor lende kongen met stor haft bud til sine legater, som vore til Bouines, oc beffol dennom, at de inthet skulle beslutte emod conestablen, for lagers skyldt som hand dennom vilde fortælie, naar de komme til hannom: men at de skulle, effter deris instruction, forlenge stillestanden med hertog CARL, huilcken vor giort paa it aar eller sex maaneder, ieg ved icke huilckid.

Conestablen befender kongen oc hertog Carl.

Conestablen vndleder sig, med trerskhed.

Der budit kom, vor alting besluted, oc breff oc legel der om || vd-giffne emellom dennom om afftenen tilforn. Men legaterne vore laa vel ens och hin andens venner laa gode, at de gaffue breffuene tilbage igien. Oc lydde samme breff laaledis, at conestablen for de lagers skyldt, som de haffde emod hannom, vor dømpet begge førsters fiend, oc at haffue milhandel emod dennom baade, huilcke oc i samme breff tillagde oc luore den enne den anden, at huilcken aff dennom først kunde faa tag paa conestablen, skulle lade hannom affliffue inden ottende dagen, eller anthuorde hannom den anden, at handle met, effter lit gode tække. Thet skulde oc omblæfis met trumeter, at hand vor begge førsters oc parters fiend, oc met hannom alle de hannom tient, gjorde hannom til vilge eller hulpe hannom. Ythermere loffuede kongen formidelt samme handel at anthuorde hertog CARL S: Quintin (som nock haffuer verid omtaled), oc gaff hannom alle conestablens pendinge oc anden løføre som fanttis i rigid, oc alt hans jorde godtz oc herligheder, som grentzede med hertog CARLS land, oc iblant andre Han oc Bohain som ere laare

Breff gjorde paa conestablens halß.

Hues H: Carl skulde vordet til dele, efter H: Carls død.

faſte ſteder. Der bleff ocſaa ſagd, at paa en forſagd dag ſkulle kongen oc hertog CARL haffue deris krigsfolck for Han oc beſtolle conſtablen der inge. Dog bleff denne beſlutting til inthedt, formiddelt den orlage ieg nu ſagdt haffuer, ſom vor det bud kongen ſende til ſine legater. 5

Der kongen nu vor bleffuen anderledis til ſinde imod conſtablen, bleff en dag benefnd oc en ſtæd, paa huilcken conſtablen ſkulle møde oc tale med kongen paa god och tryg leide. Fordy hand vor red for liſfuid, thi hand viſte alt det ſom til Bovines vor bleffuid beſluthedt. Stæden vor thre mile veigs fra Noyon, emod Fere, hoß 10 en liden flod. Paa en dam vor giort en ſterk ſlag-||bom eller ſuin- 130 r gel. Conſtablen vor den førſte ſom did kom, och met hannom alt hans reigſetøg eller føyge fattedis. Fordi hand haffde iii hundred herremend munſtrede kyrißer. Der hand did kom, haffde hand ſin kyriß paa, vnder en løß kiortel. Hoß kongen vore vel vi^c kyrißer, oc 15 iblant andre herren aff DAMPMARTIN, Franckeriges hoffmeſtere, ſom vor conſtablens hoffuid fiend. Kongen ſende bud fore hen oc lod giøre ſin vndſkylding hoß conſtablen, at hand kom noget ſilde frem. Strax kom hand ſelff effter, och de taledede med hin anden, oc vore vi fem eller ſex aff kongens folck der hoß. Conſtablen gjorde ſin 20 vndſkylling, at hand vor kommen i harniſk, ſigindis at hand det haffde giort for greffuens ſkyldt aff DAMPMARTIN, di hand lig befrøchtede for hannom.

Da bleff ſagd oc beſluttid, at all fremfarne fortørnelle oc wnaade ſkulle forglemmis, oc aldrig mere omtalis. Der effter gick conſtablen offuer paa den anden lide, til kongen. Hand bleff oc forligt met greffuen aff DAMPMARTIN, oc drog med kongen til hans natteleye til Noyon. Om anden dagen droge hand ind i S: Qvintin igien, oc vor vel forligt met kongen, ſom hand mente. 25

Men der kongen fick vel tenckt ſig om, oc hørt, huorledis folckid 30 knurrede der vid, ſiuntis hannom, at det vor daarlighedt, ſaaledis at haffue hullid ſprock med ſin thienere, oc at hand ſaaledis fant en ſlagbom ilæſt for ſig, oc at conſtablen kom met reilener ſom alle vore kongens vnderſotte oc haffde deris beſolling paa hans bekoſtning. Oc huad kongen icke før haffde had til conſtablen: da 35 fick hand nu liden. Oc conſtablen bleff inthed mindre huſtoër, end hand vor tilforn. || 130 v

Der

Kongen och
conſtablen
komme hin
anden til
ordtz.

Kongen oc
conſtablen
forligte.

Herre vrede
forjaar icke
letteligen i
grunden.

Der som mand vil ret achte kongens gierning, skede det aff stor for-
stand, det hand gjorde. Fordi ieg tror i sandhed, at hertog CARL, kunde
hand haffue fongid S: Qvintin igien, da haffde hand taged conestablen
til naade, och inthed hullid, aff hues hand her vdi wdloffuid haffde.

5 Conestablen, saa viiß mand som hand skulde vere, bor sig ilde adt,
eller gud betog hannom sin forstand, at hand icke viste huad hand
giorde, i det hand kom saaledis forummid, for sin herre oc kon-
ning, huilcken alle de retzene tilhørde som hand haffde i følge med
fig. Thet siuntis oc vel paa hans ansicht, at hand vor vnderlig oc
10 forskreckit, der hand kom for i egen person, oc der icke vor wden
en suingel emellom dennom. Hand bide icke lenge, før end
hand lod lade bommen op, oc gick paa den an-
den side offuer til kongen, oc denne dag
vor hand i stor fare.

15 EN MAND SOM HAFFUER STOR MYNDIG-
HEDT HOSZ SIN HERRE OC FØRSTE SKAL ALDRIG HOLDE
HANNOM I REDSEL SOM CONESTABLEN GJORDE
CAP. III

JEG ER I DEN MENING, AT HAND OC NOGLE SOM HAN-
20 nom tiente nær, lode sig vel behage, oc hulde der megit aff, at
kongen for dennom sig motte befrycte, oc lagde hannom det ud til
feghedt. Det er oc sant, at hand vor red iblant med: men da motte
der vere stor orlage til. Hand haffde nu inodt sig aff den krig, som
hand haffde met sine herrer i rigid, formiddelt rundeligen at skenc-
25 ke oc giffue, oc endnu loffuede ydermere at giøre, oc forstod da,
at hand haffde farid vild i monge støcker. Monge haffuer tenckt, at
131 r frøct oc || redsel kom hannom til at giøre saadant, oc aff denne me-
ning bleff mongen mand bedragen, oc der aff sig fordriftede at tage
sig daarlige anslag fore emod hannom, som greffuen aff ARMIGNAC
30 oc andre, huilcke det ilde løckedis. Fordi hand viste vel naar det
vor tiid at frøchte, oc naar det vor ey. Jeg tør vel giffue hannom
dette loff (ved ieg icke om ieg andenstedtz haffuer talid her om,
oc haffuer ieg end sagdt det, da er det vel vert at lige to gonge), at
ieg aldrig laae laa viis en mand i modgang, som hand vor.

Kongen vor
red naar tiid
vor.

Kongen wiil i
sin modgang.

Jeg

Jeg vilde icke gierne skylde conestablen til wrette, di kand ieg icke lige det til fulde viße, maa dog bestaa at ieg er i den mening, at hand stod hu adt, at kongen skulde vere red for hannom. Oc hues ieg her om taler, gjør ieg icke i anden mening: end at ieg kand vnderuise dennom, som ere i store førsters och mechtige herrers thieniste, som icke forstaa sig paa denne verdens handel oc æuentyrligheder alle lige vel. Jeg vilde raade min ven, at hand gjorde sit beste, at hans herre kunde elske hannom: oc icke at hand skulde fröchte for hannom. Fordi ieg haffuer aldrig seet nogen komme høigt i anseilße, der met at hand holt sin herre i redßel oc fröcht: at det io omlier er gaaid hannom ilde, oc end saa, at herren haffuer giffuid baade raad oc samtöcke der til. Der haffuer mand seet nock aff i vor tiid, oc kort tilforn, her i rigid, som paa herren aff TRIMULIE oc andre flere. Vi haffue oc seet thet i Engeland paa greffuen aff BERUICK oc alt hans anhang. Jeg kunde oc neffne nogle i Spanien oc andenstedtz: men de som denne artickel faa at see, vide maa lke megid bæder der aff, end ieg.

Det lkeer offte, at denne driftighed kommer der aff, at mand haffuer vel tient, oc at den som hende bruger, lader sig töcke, hand haffuer vel forskyllid, at herren skal megid holle hannom til gode. Men førstene der tuert emod ere i denne mening, at || mand er plichtig, vel at tiene dennom. Oc paa denne deris mening staa de hart oc fast, ꝛ oc huem som haffuer befalning dennom at regiere oc hoffmestre, oc som de skulde staa awe vdaff: dennom vilde de gierne skilie sig vid ꝛ.

Paa denne sted maa ieg endnu inføre tale om vor naadige herre kongen i tuende stöcker. En tiid sagde hand til mig, talindis om dennom som gjøre deris herre stor tieniste, oc nauffngaff sin laugelmand som hand haffde det vdaff: Folck tage offte stor skade der aff, oc komme i forderffuelße, at de haffue saare vel tient. Oc de store tienister bliffue mesten parten belønnede med stor wtacknemmelighed: men det (sagde hand) kand io saa vel lke, aff deris forseilße, som saadan thieniste giort haffue, naar de vilde bruge deris löcke formegid hoffmodeligen, baade emod deris herrer oc stalbrödre: som aff førsternis wtacknemmelighedt oc vforstand paa velgierninger. Hand sagde och ydermere, at, til at fare vel til hoffue, vor det hans mening, at dette vor en mandtz største löcke, at først en som hand

Raad til at
beholde sin
herris ven-
skab.

Hueden dri-
ftighed imod
herskaff
kommer.

Førster kun-
de icke lide
den som haff-
uer offuer
dennom at
biude.

Huorfor god
tieniste offte
ilde belønns
oc lyckis.
Merk.

Huorledis
mand kand
fare vell til
howe.

hand thien, haffuer giort hannom nogen lynderlig stor velgierning
for føige thieniste, laa at hand der for bliffuer sin herre høveligen
forplichted: oc icke, at thieneren haffde giort hannom laa stor tie-
niste, at første skulle vere hannom megid plichtig. Sagde oc, at
5 hand aff sin natur haffde bedre vilge til dennom, som hannom ere Herrer ville
ingen vere
forplichtige.
forplichtede: end dennom som hand er megid skyldig. Saaledis gaar
det i alle statter: laa at det er stor konst at leffue i denne
verden. Oc gud gjør stor naade med dennom, som
hand giffuer god naturlig forstand, lig her
132 r vdi vifeligen at regiere. ||

EN HERTOGE AFF GELLERNN BEDRIFFUER
IT SAARE GRUELIGT OC WMENESKELIG STØCKE
EMOD SIN FADER
CAP: III

15 **D**ENNE KONGENS OC CONESTABLENS SAMTALE SKEDE
aar 1474: oc vor hertog CARL samme tiid (det ieg icke rettere
ved) hendragen at intage Gellerland, grundendis sin sag paa en trette,
som er verd at fortælie, at vi der aff kunde see guds gierninger oc
mactighed.

20 Der vor en vng hertog i Gelleren, met nafn ADOLPH, huilcken Adolph her-
tug aff Gel-
lernn.
haffde til første en daater aff BURBON, denn gamle herris aff
BURBON søster, som endnu leffuer, oc haffde hand faaid hende til
første i det hoff aff Burgundien. Therfor vor de herrer aff Bur-
gundien oc hannom nogid venfkap emellom. Hand haffde giort en
25 laare forffærlig gierning, och taged sin fader fangen, en afften som Et whørligt
støcke aff en
føen emod sin
fader.
hand vilde gaa i leng, oc ført hannom fem tyfke mile veigs, til fodtz
oc hofeløß (oc vor det samme tiid laare kalt), oc sette hannom liden
næderst i it torn, huor ingen dag kunde fkinne ind wden egiennom
it lidit hull, oc hol hannom der inde i sex maaneder. Huor aff yp-
30 pedis stor feide emellom hertogen aff CLEUEN (som haffde den fang-
ne herris løster til ecte) oc denne vnge hertog ADOLPH.

Hertog CARL præffuede offte paa at forlige faderen oc sønnen,
men hand icke kunde. Keyseren oc pawen omfier lagde lig hart der
wdi. Oc fick hertog CARL beffalning, vnder stor straff, at tage den
gamle

Arnoldus
hertog aff
Gellernn.

gamle som hed ARNOLDUS vdaff fengsel, huilckid hand oc giorde, fordi den vnge tore icke syne hannom det, der hand saae at saa megid || got folck haffde lagdt sig der iblant. Thil met befrøchtede 132 v hand sig for hertog CARLS store macht oc velde.

Faderen biu-
der sønnen
en kamp till.

Jeg saag dennom baade i hertog CARLS kammer monge gonge, i 5 store forsamlinger aff raadsherrer, huor de ginge i rette med hin anden om sagen. Jeg vor oc offueruærindis, at den gode gamle herre bød sønnen en kamp til. Men hertog CARL giorde sit beste at forlige dennom, dog vor hand nogid paa den vnge side. Oc paa det hand skulle lade sig lige, til bød hand hannom den ære titel oc nauffn, 10 at hand skulle vere hannom til gubernator i Burgundien. Handlede oc saa at hand skulle beholle Lanto Gellernn, met al sin indkomme, vndertagen en liden stad liggindis hoo Brabant, som kallis Graue. Huilcken faderen skulle beholle, oc der til met haffue try tusind gyl- 15 dens indkomme, oc enda saa megid, til pension, saa at hand wdi alt skulle haffue saa got som sex tusind gylden, oc der til met hertoge naffun, som och vor tilbørligt.

Jt wtilbør-
ligt suar aff
en søn emod
sin fader.

Met andre vile mend fick ieg befaling, at giffue den vnge hertog disse ord fore. Hand suarede, at hand vilde heller kaste sin fader i en brønd paa hoffuedit, oc sig selff effter: end lade sig i saa maade 20 forlige. Oc sagde: min fader haffuer verid hertog nu i 44 aar, di er det nu vel paa tiden, at ieg oc saa en gong bliffuer til herre. Men gierne vilde hand vnde hannom try tusind gylden aarligen, dog met saa skell, at hand aldrig skulle komme i hertogdømmid, met monge andre saare daarlige ord. 25

Dette skede ret paa samme paa, som kongen tog Amyens fra hertog CARL, och samme tiid haffde hertog CARL denne fader oc søn hoo sig til Dorlans. Der fick hand saare megid at tage vare. Oc drog hasteligen || der fra, til Hefdin, oc fick andit at skøde, end den- 133 r ne handel. 30

Hertogen aff
Geleren fon-
gis.

Denne vnge hertog klædde sig paa frandtzofke, oc drog icke wden selff anden i følge paa hiemveigen til sit land igienn. Som hand drog offuer en feryested til Namur, gaff hand en gylden til feryependin- 30 ge, oc da saag en prest hannom, huilcken begynte at tuiffle, at det skulle vere hand, och haffde ord met feryemanden der om. Hand achtete anfichted paa den som samme gylden vdgaff, oc da bleff hand kiendt, bleff saa paagreben oc ført til Namur, oc der bleff hand fan-

fangen indtil hertog CARL døde, oc siden fremdelis til saa lunge at de aff Gent flyde hannom aff sit fengsel, oc haffde i sinde, met macht at giffue hannom til echte hertog CARLS daatter, som siden bleff hertoginde i landene.

- 5 De aff Gent førde hannom med sig for Dorneck, huor hand bleff skendeligen ihiellagen (di hand haffde føige folck hoß sig), saa at det lod, ligeruijs som gud icke elders vor fornøged med heffnn offuer hannom, for den store wret som hand haffde giort sin fader. Faderen døde førend hertog CARL, den stund at sønnen vor i feng-
- 10 sel. Oc der hand døde, gjorde hand hertog CARL til sin arffuing oc effterkommere, for sin søns wtacknemmeligheds skyld. Oc saaledis formiddelt denne deris trette, kom hand nu til det hertugdømme Geleren, paa denne tiid som ieg her omtaler, huor wdi hand fant vel nogen modstand: men hand vor mechtig oc haffde stillestand
- 15 met kongen, oc der for kom hand saa langt met lagen, att hans effterkommere besidde det endnu indtil denne dag, saa lunge som gud
- 133^v vil. Och || som ieg sagde tilforn, haffuer ieg dette fortald, der medt alleniste at giffue tilkiende, at ingen wgierning bliffuer wstraffuid.

Hertogen aff Geleren gjør hertog Carl til sin arffuing.

Wgierninger bliffuer icke wstraffuede.

- Hertog CARL vor nu dragen i sit land igien, oc haffde vel it stort
- 20 mod aff dette hertugdømme, som hand haffde bekommid. Der aff fick hand smag paa Tyssland, oc fick begierlighed, mere der udi at bekomme, lynderligen fordi keyseren vor saare effterladen och leed allehonde, paa det hand inthet skulle lade sig bekoste. Kunde oc icke, for sig selff, wden de tyske førstes hielp, megid wdrette. Oc
- 25 der for forlengde hertog CARL sin stillestand med kongen.

Hertog Carl fonger smag paa Tyssland.

- Da vor nogle aff kongens thieneris mening, att hand icke skulle ladit stillestanden forlunge, ey heller tilstæde hertog CARL at komme til saadan velde. Dette sagde de aff en god mening, men de vor i saadane sager vforløgte, therfor forstode de denne handel icke.
- 30 Der vor en anden som beder forstod denne sag, end de, oc vilste mer her aff at lige, fordi hand vor bevandrit i Tysskland. Hand radde kongen, at hand tryggeligenn motte tage vid samme stillestand, oc at hand skulle giffue H: CARL raaderom at begynde oc stødis met tyske nation, huilcken er saa stor och mechtig, at det er vtroligt. Oc
- 35 sagde der hoß: Naar H: CARL først fonger intagid en befestning, eller ført en krig till ende med de Tyske, skulle i see at hand strax skall ville tage sig en anden for hender. Fordi hand icke er mand til at

Det vor wden tuilff Commeneus selff.

Et raad som gick hertog Carl til wboldelig skade.

Hertog Carls
find. lade sig fornøige med itt anslag allene. Oc der vdi er kongen tuert
emod til finde, at naar hand kommer i nogen trette, søger hand veige
oc middel, at hand kand komme der aff igien. || 134 r

En mands vil-
ge en mands
himmerige. Men io mere hertog CARL vor i klammer, io videre hand førde
lig der wdi. Therfor kunde mand icke bedre heffue sig offuer han- 5
nom, end lade hannom betæme oc raade sig selff, oc heller giøre
En mands vil-
ge en mands
forderffuelle. hannom nogen føige bistand, oc icke giffue hannom nogen orlage til
at tencke, at mand vilde bryde denne stillestand. Thi det vor andit
wmogeligt, end at hand skulle aldelis vdtære oc bekoste sig, och
bliffue i grunden forderffuit, paa Thyfklandtz storhed, och denn magt 10
som der er vdi. Fordi det keyseren end vor en mand aff føige be-
drift: skulle dog førsterne och rigens stater bliffue der nogid tilgiø-
rindis, at hand icke skulle faa formegen fremgang. Oc endeligen
skede hertog CARL lige saa.

Hvad kom-
mer det dig
vidt. Wdi en trette som bispen aff COLNE haffde med en anden (huilcke 15
baade stode effter Paltzgreffuens, den sidstes, beneficium) tog her-
tog CARL sig fore, met macht at antvorde bispen samme præbend,
forhobindis der met at bekomme aff hannom nogle byer oc slot. Thi

Hertog Carl
belegger Nys. leigrede hand sig for Nys hof Colne, aar 1474. Hand tog sig saa me-
gid for, oc sette sig i sinde saa store ting, at hand bleff liggindis vn- 20
der byrden. Fordi hand vilde alt paa en tiid tilskynde kong EDUARD
aff Engelandt oc drage offuer i Franckerige med en stor krigs herr
som hand da haffde til rede, effter hans raad oc tilskyndelse: oc

Hertog Carls
store anslag
til at bliffue
en herre off-
uer all Rin-
strømmen. haffde samme tiid saadane anslag for hender, at naar hand finge
wundit Nys, vilde hand lade det saare vel belettis oc foruaris, oc 25
der til tho eller thræ faste stæder næden for Colne, der med at tuin-
ge Colne til at lige det hand vilde haffue lagdt. Oc naar hand drog
derfra, vilde hand drage med sin krigsmacht || op at Rinstrømmen, 134 v
indtil det greffuedømme Pffirt, huilckid hand samme tiid haffde off-
uer at raade. Oc i saa maade skulle den ganske Riinstrøm vere hans 30

indtil nid i Holland, huor hand haffuer ende. Paa huilc-
ken ere flere faste stæder oc slot, end i nogit
rige i christendommen, wden det oc er
i Franckerige.

HER-

HERTOGEN AFF BURGUNDIEN MET STOR KRIGSMACHT BELÆGRER NYS, SIG LIDIT TIL FROMME CAP. V

- D**ENNE STILLESTAND SOM HAND HAFFDE MET KONGEN, vor bleffuen forlengd sex maaneder, som vore nu næsten forløbne. Kongen begierede oc trengde hart paa, at hun skulde end videre forlengis, paa det at hertog CARL skulde handle i Tysskland, alt i sit gode mag. Det vilde hertog CARL icke giøre, for tillaugns skyld, som hand haffde gjort de Engellske.
- ¹⁰ Jeg kunde vel lade bestaa at tale om Nys, fordi det kommer icke vid mit forlet: dog maa ieg tale der nogit om for andre handels skyld, som der medfølge. Wdi Nys, som er en saare fast stad, † haffde sig indlagdt en kallid VENT GRAND (heder maa vel lke paa tyske SEUUNT), och med hannom monge aff hans slecht oc venner met deris folck: indtil xviii hundrid mand til heft (som mig haffuer verid forelagd), oc end vel dueligt folck, huilckid de oc lode paa kiende. Oc fodfolck haffde de saa megid som de mest behøffuede.
- ^{135 r} Denne VENT GRAND vor den bilpis broder, som haffde verid electus, oc vor den andens vider part, som hertog CARL forluarede.
- ²⁰ Det hertog CARL lagde sig for Nys skede aar 1474. Hand haffde den skøniste herr oc rusting, som hand nogen tiid haffde, oc synderligen aff reigletøg, fordi hand formiddelst nogle anslag som hand haffde i Jtalien, haffde bekommid hen ved tusind italianiske kyrißer. Offuer dennom haffde hand til beffalningsmand en kallid greffuen aff CAM-
- ²⁵ POBACH, aff det kongerige Naples, som vor tilhøring och parti til det hwß ANIU, en saare vlougachtig oc farlig mand. † Hand haffde oc JACOB GALLIOT, en herremand aff Naples, en saare erlig mand, oc monge andre, huilcke ieg gaar forbi for korthedtz skyld:|. Haffde oc i lige maade try tusind Engellske, saare dueligt folck, oc itt stor
- ³⁰ tal aff sine vnderfotte, vel beredne oc beuebne, oc som nu i lang tiid vore øffuede i krigshandel. Oc der til itt saare stort oc sterk arckeli. Oc all denne rustning haffde hand hullid till rede, der met at sla sig til de Engellske naar de komme vd offuer, fordi kongen aff Engeland laugede sig til som hand best kunde at føre krigsmacht
- ³⁵ her offuer i Franckerige. Dog gick det nogit longsom til.

Kongen begierer at forlengestillestanden.

Campobach och Jacob Galliot, hertog Carls høffuidzmend.

Kon-

Kongen aff
Engeland ey
maa begynde
nogen drabe-
lig gierning,
sit parlament
vadspurdt.

Merckeligt
om Engeland.

Engelske
krige gierne
paa Franc-
kerige.

De Kongers
aff Engeland
practiker.

Kongen aff Engeland maa icke tage lig saadan gierning offuer, wden hand fonger forsamlit sit parlament, huilcked er ligesaa me-
gid som de trende stater i Franckerige. Det er oc en retferdig oc
hellig ting. Oc naar kongerne saaledis nogid drageligt begynde med
alle statters vidtskaff oc samtøcke: ere de dismechtigere oc disbedre ⁵
tiente aff vnderlottene. Huilckid de oc vel behøffue. Fordisaa al-
mindeligen tager saadan en feide ingen snar ende. Ther staterne nu
vore forsamlede, gaff hand dennom || faare huad hand haffde i sinde, ^{135 v}
oc begierede hielp der til aff sine vnderlotte. Fordi der optagis i
Engeland ingen skat, wden mand vill fare offuer i Franckerige, med ¹⁰
krig: eller drage i Skotland, eller vdi andre saadane bestillinger.
Oc da samtøcke de det gierne oc rundeligen, och lynderligen til at
offuerfare med krig i Franckerige.

De konger aff Engeland vide oc her medt at giøre lig gaffun, oc
er dennom en ret practike, huilken de offte bruge, naar de ville ¹⁵
fla en stor sum pendinge tillammen. Di da giffue de fore, at de ville
føre krig paa Skotland eller paa Franckerige. Der til optage de saa
mange pendinge, som de behøffue til krigen nesten it gancke aar.
Hues krigsfolck de der til sammenskriffue, holle de tilhobe oc be-
talle det paa tho eller thre maaneder, siden tacke de dennom aff, ²⁰
oc lade dennom forløbe. Saaledis beholde de en stor sum pending
til offuers til deris proffit. Wdi dette støcke vor kong EDUARD ret
mestere, oc brugte offte denne practicke.

Denne engillske hob vor vel itt aar før end hand bleff ferdig. Oc
der hand vor alt rede, gaff kong EDUARD hertog CARL bud der aff. ²⁵
Men først om sommeren drog hertog CARL for Nys, oc lod sig tække
at hand ingen en kort tiid vilde faa bugt met denne stad, och der
til met offuerkomme nogle andre flere befestninger, der met at kom-
me sit forlet effter, som ieg andenstedtz haffuer omtalid.

Jeg achter, at det hand sig saadan fortog, kom aff gud, som an- ³⁰
saa dette rige met barmhiertighed. Effterdi hand haffde saadan
krigsmacht som hand haffde, oc vor nu i long tiid tiluondt at holle
marken her i rigid, at ingen bød sig til slachting met hannom, el-
ler lod sig finde sterk i marcken emod || hannom, di kongen in- ^{136 r}
thet tog sig fore, wden alleniste att foruare byerne oc andre befest- ³⁵
ninger.

Sant er det, at dett vor kongens skyld, som inthed vilde euentyre.

Oc

Oc det gjorde hand icke allene for den frøcht som hand haffde for hertog CARL: men oc for det tuilff som hand haffde, at hannom maatte ske wlydighed oc oprør her i rigit, om saa vore, at hand tabte en flachting. Fordi hand haffde den mening, at hand stod icke vel
 5 hoß sine vnderlotte, oc synderligen hoß de store och mechtige. † Oc tor ieg vel saa langt lige, at hand tilforn haffuer lagt til mig, at hand kiende vel sine vnderlotte, oc at hand vel skulde beffinde huordan de vore, om saa skede at dette ginge hannom ilde:|. Oc derfor naar hertog CARL drog ind til hannom, gjorde hand icke andit, end lod
 10 sine beffestninger saare vel belette emod hannom. Oc saa adborid skyldis hert: CARLS hob adt aff sig selff, at kongen icke sette sig och sin ståt i nogen farlighed, huilkid (som mig siunis) vor stor viifdom.

Kongens aff
Franckerige
viifdom.

Kongen van-
tror sine
vnderlotte.

Huor for
kongen icke
møtte hertog
Carl i mar-
ken.

Men effterdi hertog CARL nu vor saa sterk til marcken som lagd
 15 er: er der ingen tuiff paa, at dette rige io skulde haffue bliffuit bange oc faait saare megit at tage vare. Oc synderligen, derlom de Engelske haffde kommid her offuer, enten først eller list paa sommeren, oc hertog CARL icke haffde forleet sig oc lagd sig saa stiffindelligen for Nys, som hand gjorde. Fordi aldrig nogen konge
 20 aff Engeland drog offuer søen met saa mechtig krigsher adt en gong, som denne vor, huilcken ieg || omtal, eller saa vell vdflydt til
 136 v at fla. Fordi alle de store herrer aff Engeland vore med, ey en vnderdagindis. De kunde vel vere vid xv^c kyrißer (som er megid for Engilke) alle vel vdrustede oc vel stercke, oc xiiii tusind skytter,
 25 som førde bue oc pil, alle til heft, † och megid andit folck til fodtz, som vor nyttigt i deris heer. Oc i alt dette tal vor icke en smaadreng:|. Dette folck foruden, skulle kongen aff Engeland sende iii tusind mand iland i Britanien, der met at sterke hertogens hob aff
 BRITANIEN.

Den engelske
macht.

Stercke:
det er monge
heste med
huer kyriß.
Store anslag
imod Franc-
kerige.

30 Jeg saag tuende breff som herren aff VRFE (som nu er ypperste køgemeister i Franckerige, men da vor i hertogens aff BRITANIEN tieniste) haffde schreffuid med egen haand, det ene til kongen aff Engeland, det andit til herren aff HASTINGUES, ypperste kammeriuncker i Engeland, huilcke iblant andre ord inde hulde, at hertogen
 35 aff BRITANIEN skulde i to maaneder mere vdrette med himmelig forstand: end baade kongens aff Engelandtz oc hertogens aff Burgundien krigsmacht skulle giøre i sex, ihuor stercke de vore. Oc ieg
 tror

Herrens aff
Vrfe tuende
breff.

Britanier de-
ris forstand i
Franckerige.

tror det vor lant hand lagde, derlom de haffde farit frem, lom de haffde begynt. Men gud lom altid haffuer verid kier aff dette rige, ledslagede alting lom ieg her effter vil giffue tilkiende. Oc diße breff lom ieg omtaler, bleffue kiøbt aff en engellk secreter, kongenn til bæste (hueß siel gud naade) for
lx mark sølff.

5

DE AFF NYS BLIFFUE VNDSETTE AFF DE
TYSKE OC AFF KEYSEREN EMOD HERTOG CARL
CAP. VI ||

137 r

SOM IEG SAGD HAFFUER, HAFFDE HERTOG CARL FOR 10
Nys nock at tage vare, oc befant, at det icke ville gaa laa lette-
ligen til, lom hand mente. De aff Colnn, lom ligger fire mile høigre
oppe paa Rinen, lode sig bekoſte huer maanid j hundrid tulind gyl-
den i guld, for den frychts ſkyld, lom de haffde for hertogen aff Bur-
gundien. De haffde ocſaa, met de andre ſtæder op aff Rinen, alle- 15
rede femten eller sexten tulind mand till marcken, lom haffde leig-
red sig paa Rinſtrømmen, tuert offuer fra hertog CARL, met megid
ſkøt oc it ſtort arckeli. De giorde deris beſte at formene hannom
tillføring aff prauandt, lom kom aff Lantho Gelleren op adt Rinen,
oc ſpilte baadene met ſkytted. 20

Forſamling
oc raad i mod
H. Carll.
Kongen
practicerer
himmeligen
imod hertog
Carll.

Keyſeren oc de fornembſte kyrførſter hulde en forſamling om
denne handell, oc beſluttede met ſamlid haandt ſig at beruſte: kon-
gen haffde alt ocſaa hafft lendt bud wde, dennom der till at for-
mane. Oc de ſende hannom tilbage igienn en domherre aff Colnne,
aff hertogens aff Bæyernn flecht, oc en anden ambalât met han- 25
nom. Diße førde till kongen paa regiſter, huordan herr keyſeren
haffde i ſinde at ſammenſkriffue, met ſaa ſkell at kongen paa ſin
lide ocſaa vilde lade ſig bruge.

Det feilde dennom icke, at de io finge gode ſuar oc tillaugen paa
alt det, de begierede. Oc til offuergiort loffuede kongen met breff 30
oc ſegel, baade keyſeren oc de andre førſter oc ſtæder, at det førſte
keyſeren kom till Colnne oc gaff ſig til marcken, wilde hand tillende
hannom xx tulind mand, vnder herren aff CRAN oc under SALLEZARD.
Therrpaa forſamledis denne tyſke herr, oc haffde baade geiſlige oc
verd-

verdilige, saa oc bisperne folck der hoß, saa oc rigstæderne, oc io
137v huer it stort antall. ||

† Mig bleff sagd, at bispend aff Mynster, som icke er med de mechtige bisper at regne, førde der till sex tusind mand till fod, xiiii hundred mand till hest, oc xii hundred vogne, alle klæde met grønt. Men lant er det, at hans sticht grentzer hart op till Nys:|. Keyseren dueilde vell vii maaneder, denne hob at forsamle. Oc der den termin vor falden: leigrede hand sig med sit folck paa en halff mill nær hertog CARL, oc som mig haffuer werrid forelagd aff monge aff
10 hertog CARLS folck, vor icke baade den engelske oc burgundiske hoff offuer enn treading emod denne hob at reigne, baade aff folck oc aff telt oc paulun.

Bispen aff
Mynster.

† Foruden keyserens herr, laag den anden hob paa hin side floden, tuert offuer fra hertog CARLS leiger, oc gjorde hans leiger stor umage, saa oc stor forhindring paa sin tilfføring:|.

Saa tilige keiseren oc kurførsterne vore for Nys, sende de till kongen † en docter, som vor i stor anseille hoß dennom, oc kalledis doctor HESEUARE, som siden bleff cardinal:|. Huilcken kom oc formanede kongen, at holle sine ord oc fremsende de xx tusind mand,
20 som hand haffde loffuid, ellers vilde de Tyske lade sig forlige.

Keyseren oc
kurførsterne
befende
kongen om
krigffolch.

Kongen gjorde hannom saare god fortrøstning oc skenckte hannom iiii hundred kroner, oc sende met hannom til keyseren en ved nauffn IOHAN TIERCELIN, † ellers kallid herren aff BROSZE, dog vor docteren met denne besked icke fuldeligen vel tilfredtz:|.

138r Den stund denne belægring stod paa, handledis || der allehonde vnderlige kiøbmandskaff oc practicker. Thi kongen arbeidede paa frid at giøre met hertog CARLL, oc ehuor det ellers ginge, io at forlenge sin anstand met hannom, paa det de Engellske icke skulle komme offuer.

Kongen reddis for de Engellske komme.

30 Paa den anden side gjorde kongen aff Engeland sit beste til, at hertog CARL skulle bryde op for Nys, oc komme oc holde hannom louge, oc hielpe hannom at bekrige Franckerige, ladendis hannom sige, at aars tiden fast forløb sig. † Oc her om vor herren aff SCALLES tuende gange legatz uile hos hannom (huilcken vor conestablens søsterløn, oc vel en saare fin riddere), oc mange andre:|. Hertogen
35 aff Burgundien vor kriggaard oc stiffindig, oc gud haffde betagit hanum sind oc forstand. Di hand alle sine dage haffde arbeidet der
paa

H. Carls
trodtzighed,
som maa leg-
nis ved aff-
sindighed.

paa, at hand kunde faa de Engellke offuer. Oc nu de vore ferdige, oc alting vor berid for thennom, baade i Britanien oc andenstedtz: bleff hand trodtzig paa den ting som vor wmogelig at bekomme.

En paffuelig
legat.

Kongen aff
Danmarck.

Hoß keyseren vor en apostoliske oc paffuelig legat, som huer dag drog fra den ene leiger til den anden, at handle om frid. Oc i lige 5 maade vor der oc kongen aff Danmarck, oc laa i en liden stad, hart hos baade leigrene, som oc arbeidede paa frid at giøre. Oc i saa maa- de haffde hertog CARL vel kundit met hederlig beskeed dragit der fra oc flagit sig til kongen aff Engeland: men hand icke vilde. Oc gior- de hand sin vndskylding for de Engellker, at det vilde være hans 10 reputation for || nær, om hand saaledis opbrøde, met andre saadanne 138 v løle vndskyllinger flere. Huilcked hannom gick til allerstørste wffrom- me. Fordi disse Engellker vore icke det folck, som haffde regne- redt i hans faders tiid oc i de gamle frantzolke feider; men vore 15 aldelis ny, oc wuile paa Franckerigis handell. Ther for giorde her- tog CARL føige viifeligen, at hand dennom vilde bruge nu fremdelis till noget at wdrette paa deris egen haand. Di det haffde vell verit fornøden, at hand selff haffde ledslaged oc ført dennom huert eniste fied, oc io først i begiendelßenn.

De Engellker
ere Francke-
rigis krig al-
delis wfor-
farne.

Reiglis at-
skillige fien-
der imod H.
Carl.

Hertugen aff
Lottringen
sender hert:
Carll unli-
gelfe.

Der hertog CARL vor i denne trodtzighed, reigstis krig emod han- 20 nom paa to eller tre sider. Paa en side vor hertogen aff LOTHRI- GEN, met huilckenn hand ellers haffde venßkaff oc frid, oc til met haffde hafft nogen himelig forstænd med hannom, siden hertog NI- COLAUS AFF CALABRIA døde. † Nu sende hand hannom vndfigelle, som hand laa for Nys, vid en morian, herren aff CRAN tilhøren- 25 dis, som nu vilde bruge hannom her wdi, oc der met giøre kongen til vilge. Oc paa det, at hand dis helder skulle tage sig denne reigle vtoffuer, giorde hand samme morian tillaugen, at hand vilde giøre hannom til en ypperlig mand:|. Saa tilige dette vor skedt, droge de til marcken til sammen, hertogen aff LOTHRINGEN oc herren aff 30 CRAN, oc giorde stor skade i det hertugdømme Lyxenborg, oc flæ- bede en || befestning kallis Pierreforte, liggendis to mile fra Nance, 139 r som oc hørde till Lyxenborg.

Forbund
emellom
Suitzer oc
deris naboer.

Det bleff oc dreffuid vid kongen oc nogle aff hans gode mend, at der skede it forbund paa x aard, emellom de Suidtzer oc de stæder 35 paa Rinen, som vore Basell, Stradzburg oc andre, som tilforn haffde fiendßkaff med de Suitzer. Bleff oc ydermere giort frid emellom her-

hertog SIGISMUNDUS aff Østerige oc de Suitzer, huilcken strachte sig der henn, at hertog SIGISMUNDUS skulle igien indtage det greffue dømme Pffirdt, huilckid hand haffde panttset hert. CARL for hundrid tusind rinfke gylden. Dog bleff endnu igien staaendis en trette
 5 emellom hannom oc de Suitzer, som vilde haffue deris fri paß igien-
 nom fire stæder aff det land Pfirdt (aff huilcke somme vore
 faste oc somme obne), naar de vilde. Wdi denne sag bleff
 kongen keift till dommere, oc hand dømpte der paa
 de Suitzer til vilde.

Frid emellom
 Østerige oc
 Suitzer.

10 DEN STAD TTRONZON BLEFF VUNDEN
 MONDIDIER RØYE OC CORBIE PLYNDREDE OC
 BRENDE OC KONGENS HOB DROG
 EMOD ATRICHT
 CAP. VII

15 LIGE SOM DETTE VOR OPLAGT, SAA SKEDE DET OC. FOR-
 di her PEDER HAGENBACH, regenter offuer det land Pffirt, bleff
 en nat fangen met VIII hundrit krigsmend, som hand haffde hos sig,
 huilcke bleffue alle løsgiffne, quit oc fri, hannom selff vndertagen,
 som bleff ført til Basell, huor bleff reigst dele paa hannom, for nogen
 139 v wret oc vold, som hand || haffde bedreffuit i bemelte land Pffirt, oc
 endelige lode de fla hoffuedit fra hannom. Da gick det ganske land
 hertog SIGISMUNDUS aff Østerige til haande.

Jndtagis det
 greffuedøm-
 me Pffirt.

Basell,
 Sleidanus:
 Brifack;
 fic et infra lib:
 7: cap. 2.
 Her Peder
 Hagenbach
 halfhuggis.

De Suitzer begynte krig i Burgundien, † oc indtog Blasmond, som
 tilhørde marskalcken aff Burgundien, huilcken vor aff den slegt Ny-
 25 kastel. De belagde oc laa det slot Hericurt, som oc laa samme slecht
 tilhørde. De Burgundiske komme det at undfette, oc bleffue slagne
 oc nedlagde:|. Thilforn haffde oc it stort tal Suitzer gjort stor skade
 i landit, oc vore saa dragne deris veig adt den gong.

De Suitzer
 feide
 Burgundien.

Stillestanden vor at ende emellom kongen oc hert: CARL, huilcked
 30 kongen saare fortrød. Thi hand haffde heller sedt, at hund haffde
 bleffuid forlengid. Hand lagde sig for it lidet slott kallid Trontzon,
 oc dette begyntis aar 1475, oc vor det i den beste tiid paa aarid.
 Det bleff snart vundit met storm. Om anden dagenn sende kongen
 mig hend at tale met dennom som laae til Mondidier: huilcke forlode

Kongen ind-
 tager aff hert.
 Carls byer oc
 befestinger.

be-

befeltingen, oc ginge ud med al deris haffue. Anden dagen der effter drog ieg i sellkaff med admiralen, som vor en bastart aff BURBON, hen at tale med dennom som laae till Roye, oc de i lige maade gaffue mig byen op, fordi de ventede sig ingen vndfetting. Huilcket de icke giort haffde, der lom hertog CARL haffde verid i landit. Oc ⁵ diße tuende byer bleffue brende, dog wi anderledis haffde vdloffuid.

Kongen lader brende emod sin tillagen. Corbie be-leigris. Kongen drog der fra, oc lagde sig for Corbie, oc de i byen bide hannom paa stæden. Der bleffue || gjorde saare skøne skantzer hartt ^{140 r} indtil byen. Oc kongen lod belkiude byen i tre dage. Der inde vor herren aff CONTAY oc monge andre, de gaffue byen op, oc droge ¹⁰ deris vey. De tuende neste dage der effter bleff den arme by plyndred oc let ild paa, laa vell som paa de andre to.

Corbie indtagis. Da vor kongen till sinde at føre sin hob hiem igien, oc forhobede at formaa hertog CARL till stillestand, effterdi hand nu vor kommen i saadan nødt. Men en quinde, som ieg vel kiender, vil dog icke ¹⁵ neffne hende, fordi hun er endnu i liffue, skreff it breff til kongen, at hand skulle lade sit folck komme for Atricht oc der omkring i egnen.

En quinde giffuer kongen raad. Jeg loffuer icke hendis gierning, thi hun vor kongen inthed forplictig. Men kongen lydde hende adt oc trode hende, fordi hund ²⁰ vor en ypperlig quinde. Di sende hand did admiralen den bastart aff BORBON med it stort tal folck, huilcke brende en stor hob aff deris byer, begyndendis ved Abeuille, oc saa frem ad indtil Atricht.

Kongen brender Atrichter land. Vforføcthed gjør offuermodige. De aff Atricht, som i long tijd icke haffde hafft nogen modgang, oc vore fulle aff megid offuer mod, nødde krigsfolckid till, lom vor ²⁵ i deris stad, at gjøre vdfald. De vore kongens folck icke sterckenock, thi bleffue de saa vell fulde tilbage igien, at der bleffue mange slagne, oc alle deris høffuitzmend fangne, som vore her IACOB AFF S. PAUL, conestablens broder, herren aff CONTAY, herren aff CARENCEY oc andre flere, aff || huilcke en part vore den quindis neste ^{140 v} slecht, som haffde verid orsage till den foretegt. Oc selff fick hun stor skade, men kongen gjorde hende til vilge igien, oc oprettede hende det altflammen til beleielig tid.

De aff Atricht flagne oc fangne.

KEY-

KEYSEREN FORTIELER KONGENS LEGATER
IT LYSTIGT EXEMPEL OM ENN BIØRN
CAP. VIII

PA A DETTE SAMME PAS HAFFDE KONGEN SENDT HER-
5 ren aff BROSSE, kallidt IOHAN TIERCELIN, til keyseren, at hand icke
skulde lade sig forlige med hertog CARL, oc at giøre kongens vnd-
fkylling, at hand icke haffde fremfent sit folck till den tiid oc termin,
som hand haffde loffuid, hand skulde, oc loffue oc tilfige for viit, at
hand det endnu giøre vilde med det første. Skulde oc lade keyse-
10 ren forstaa, at hans folck dog icke vor ørckeløst, men tilføigede hert.
CARL skade, bode paa stæder oc fleck i Burgundien oc i Picardien.
Hand lod oc met denne samme legat giffue keyseren it nyt anflag
fore, att de skulde giøre en compacht imellom sig indbyrdis, at key-
seren skulde paa sin side indtage alle de herligheder, som hert:
15 CARL haffde under det romerske rige, † oc lade obenbare forkynde,
at hand paa sit embits veigne haffde ladit dennom confiskere sig
til honde. Kongen ochßaa paa sin side skulde antage alle hertog
CARLS land, Franckerigis krone tilhørendis, som vore Flandren,
141 r Artois, Burgundien, oc monge andre. ||

20 Denne keyser endog hand alle sine dage haffde verid en mand
aff saare føige mod oc vdretting, vor hand dog vell forstændig, oc
fordi hand haffde lenge leffuit, haffde hand megit seett oc forfarid,
haffde oc lenge verid i handell oc anflag med os. Hand vor oc kied
adt krig, endog hund kostede hannom intedt, fordi alle tyske første
25 vore altid der hos paa deris egen bekostning, som seduone er, i de
sager som rigid ere angaaendis. Keyseren gaff kongens legater saa
for suar, som her effter følger. Hos en stad i Tysland vor en stor
biørn, som gjorde megen skade. Tre vnge karle aff samme stad,
som gierne lode sig finde hos en kande vin, komme til en vert oc
30 bade, at hand vilde borge dennom end it laug vin oc it moltid, oc
loffuede at betale hannom inden to dage alt det de vore skyldige.
Fordi de vilde gribe thend biørn, som gjorde saa stor skade. Hans
hud (sagde de) er monge pendinge verd, foruden skenck oc foræring,
som bønderne skulle vide os.

35 Verten gjorde deris vilge, oc der maaltid vor giort, ginge de hend
som

Kongelig
legat til
keyseren.

Seduone i
Tysland.

Jtt æuentyr
om en biørn.

som biørnen pleiede at vere. Oc der de komme hen emod hans leige, komme de paa hannom før de haffde tenckt, de bleffue for-
 lkreckede, oc gaffue sig paa flucht. Den ene kom op i it træ, den
 anden flyde hen emod byen, den tredie fick biørnen fatt paa, slog
 hannom mod iorden, oc knugede hannom hart under sig. Oc der ⁵
 hand laa, holt biørnen sinn næße tæt op til karlens øre. Den arme
 karl laa flet nedslagen emod iorden, oc lod som hand vor død. Nu
 er dette bêst saadant aff art, at hues hand fanger fat paa, verre sig
 menilke eller bêst, naar det icke mere rø-||rer sig, lader hand det ^{141 v}
 ligge, menendis, at det er dødt. Saaledis forlod denne biørn den ¹⁰
 fattige karl, oc icke gjorde hannom megen skade, drog saa till sit
 lege igien. Oc der den stackarl saa sig fri at vere, stod hand op,
 oc tog vey at byen. Hans stolbroder som vor i træid, kløb oc
 neder oc løb effter hannom, robte effter hannom lom vor for i vei-
 gen, at hand skulde bide. Hand bleff staaendis oc bide hannom ¹⁵
 effter. Der de komme sammen, tilspurde den som i træit haffde
 verit, sin stolbroder vid sin eed, huad biørnen haffde huilket ved
 hannom, der hand saa lenge haffde sin snude ved hans øre. Der
 til suaret hans stolbroder: hand sagde mig, at ieg aldrig skulde sel-
 ge biørne skindit, før end ieg haffde dræbt biørnen. Oc med denne ²⁰
 snack fornøiede keyseren vor mand, wden anden belkedt hannom
 at giffue, wden huad tale de haffde, naar de vore paa raad sam-
 men. Oc med denne snack vilde hand saa megit sige, kommer
 hid, som i haffuer loffuid, oc lader os gribe denne
 carl, om vi kunde, oc siden lader os ²⁵
 dele hans godtz oc landt.

Mand skall
 icke selge
 biørne hu-
 den, før end
 mand for
 biørnen.

Wdtydning
 paa
 landfaugen.

CONESTABLEN BEGYNDER AT BLIFFUE MISTENCKT BAAD HOS KONGEN OC HOS HERTOG KARL CAP. IX ³⁰

I HAFFUER HØRT HUORLEDIS HER JACOB AFF S. PAUL
 oc andre bleffue fongne for Atricht, huilcket saare fortrød cone-
 stablen. †Fordj denne JACOB vor hannom en god oc kier broder:|. Denne vlycke timedis hannom icke allene. Di lige same tiid bleff
 oc

oc fangen hans søn greffuen aff RUSZI, gubernator i Burgundien paa
 142 r hertog CARLS veigne: døde oc hans || hustru hannom fra, som vor en
 dydelig førstinde, drotningens søster, huilcket hannom her til dags
 haffde verit til hielp oc skonfell. Fordi den handell som vor begynt
 5 emod hannom (som i hørt haffuer) varede stetze vid, i huilcken (som
 sagt er) hans lifff stod paa en naals od, i den forlamling som fordi ene
 bleff hulden til Bouuines.

Jngen ulycke
 kommer al-
 lene.

Siden denne tiid vor conestablen aldrig tryg, men i frøcht paa
 baade sider, dog synderlig for kongen. Oc kunde hand nu vell for-
 10 mercke, at kongen haffde angred, at hand haffde rygged den be-
 legling, som vor giort til Bouuines. Greffuen aff DAMPMARTIN oc
 andre flere vore med krigffolcked hos S. Quintin. Conestablen be-
 frøchtede sig for dennom, som for sine fiender, oc holt sig inde i S.
 Quintin, huor hand haffde indlagt vid iij^c mand til fods aff sine vn-
 15 derlotte. Fordi hand plat inthed forlod sig til sine kyrißer. Hand
 leffde i stor møde, fordi kongen laa hannom effter met monge bud,
 at hand skulde giffue sig til marcken, oc giøre hannom tieniste i Hen-
 negau, oc at hand skulde belegge Auennes samme tiid, som admi-
 ralen oc hans hob droge hen at lkiende oc brende i Artois, som ieg
 20 sagdt haffuer, huilckid hand oc gjorde, dog med retzell, thi hand
 befrøchtede sig saare. Hand vor faa dage der fore, oc lod holde
 sterck vacht offuer sit lifff.

Conestablen
 leffuer i
 frøcht oc
 banghed.

Artois,
 det er det
 landkaff At-
 tricht.

Siden holt hand sig hen til sine befestinger igien, oc gaff kongen
 budt aff hues hand haffde vdretthedt. Kongen gaff befaling, at hans
 25 bud skulde forhøris, oc da sagde samme bud, at conestablen vor
 opdragen fra samme bestoling, fordi hand haffde spurt for viße ti-
 ender, at der skulde vere tuende i hans sellkaff, som haffde befal-
 142 v ning aff kongen, at gribe oc henhøre hannom. || Hand sagde oc laa
 mange lkinbarlige iertegen til det hand sagde, at mange nesten tro-
 30 de, at hand haffde sandhed met at fare. Oc en aff samme tuende,
 som saadant vore befalidt, bleff miltenckt, at haffue sagd nogid til
 conestablen, som hand skulde haffue tagdt. Ieg vil ingen neffne, ey
 heller ydermere tale om denne handell.

Conestablen sende offte bud i hertog CARLS leiger. Jeg troer vel at
 35 hand det gjorde, paa det hand kunde tage hannom aff denne daar-
 lighed, som hand haffde forhender med Nyle beleigring. Oc laa offte
 som budene komme tilbage igien, bød hand kongen noged til, huor-
 le-

Conestablen
 roer paa
 baade boer.

ledis det stod om hertog CARL, oc io bød hand hannom huer gang nogit saadant til, som hand kunde tencke at hand gierne hørde: oc der hos, for hues orlage hand haffde sendt bud til hertog CARL, menendis der met, at holde kongen til vens.

Stundum bød hand oc kongen til, at hertog CARLS sag stod vell, ⁵ hannom der met noget at forfære. Det gjorde hand, fordi hand sig saa saare befrøchtede, at kongen skulde komme oc offuerdrage hannom met krig. Oc for samme sags skyld vor hand oc laa begierendis aff H. CARL, den stund hand laag for Nyß, oc conestablens broder enda vor wfangen oc i leigeren hos hertog CARL: at hand vilde sende hannom sin broder oc herren aff FIENNES oc andre flere aff hans slechtinge, att hand kunde legge dem ind i S. Quintin, sig til bekermelle, dog laa at de icke skulde føre S. Andrie kors, som er det burgundiske feltegen. Oc samme tiid tillagde hand hertog CARL, at hand vilde holde S. Quintin paa hans haand, oc i sin tiid hannom ¹⁵ det leffuere. Oc der paa vilde hand giffue hannom breff oc segl. || ^{143 r}

Conestablen
viler dennom
aff, som hand
haffuer for-
schreffuidt.

Bemelte her IACOB, conestablens broder, oc herren aff FIENNES oc andre hans slechtinge, der de tuende gonge effter conestablens egen begiering komme paa en mile veigs eller to nær S. Quintin, oc vore rede at drage der ind: hende det sig laa, at hans frøcht wor ²⁰ hannom forgongen. Di haffde hand fongit it andit sind, oc viiste dennom aff igien. Oc dette gjorde hand trende gonge, saa saare trodde hand adt, at bliffue i denne ståt oc vid diße vilkor, at hand kunde laa holde sig emellom begge diße første, fordi de paa baade sider befrøchtede sig saare for hannom. ²⁵

Kongens
samtale med
conestablens
broder.

Dette haffuer ieg mongestedtzt spurt, oc belynderligen haffuer ieg hørt det aff bemelthe her IACOBS AFF S. PAUL egen mund, huilcken dette saaledis fortalde for kongen, den tiid hand bleff ført fongen til hannom, oc da vor ingen tilstæde, uden hand oc ieg. Det gick hannom selff til gaffns, at hand suarede saa friligen och oprichteligen, till hueß ³⁰ kongen hannom adspurde. Hand tilspurde hannom, huor megid folck hand haffde, der hand vor paa veigen at drage der ind. Hand suarede, at den tredie gong haffde hand try tusind mand. Videre tilspurde hand hannom, om hand haffde bleffuid den sterckeste, huad heller hand da vilde huldet met hannom, det er kongen, eller met ³⁵ conestablen.

Hand suarede, at de tuende første gonge vor hand icke kommen for.

for andit, end at trøfte oc stercke sin broder: men tredie gong, an-
leindis at conestablen haffde daarid hans herre oc hannom, haffde
hand villed holde staden paa sin herris haand, om hand haffde fongit
offuerhaand, dog wden forffang at giøre conestablen paa hans per-
143^v son, eller noged andit, som hannom kunde vere til for-||tred, wden
saa langt, at hand icke haffde villed drage der vd, det hand lkønt
saa haffde beffalid. Siden, oc føige tiid der effter, gaff kongen han-
nom sit fengslell quit, oc giorde hannom til høffuitzmand offuer krigs-
folck, oc gaff hannom herlig stat oc stor befolding, † oc haffde han-
10 nom i thieniste indtil sin døde dag. | Oc det nød hand sine suar oc
gode belked adt, som hand haffde giffuit kongenn.

Conestablens
broder
komer i kon-
gens thieni-
ste.

Siden ieg begynte at tale om Nys, er ieg kommen paa alle honde
tale, den ene effter den anden, dog er det altflamen lkedt lige i
samme midler tiid, som hert. CARL laag for Nys. Fordi den bestol-
15 ling varede it ganze aar.

Tuende ting tuingde hert. CARL paa det alleryderste, at offuer-
giffue samme belægring, som vor at kongen feidede hannom i Pi-
cardien oc haffde affbrent hannom trende skøne stæder oc en ort
landz i Artois oc Ponthieu. Den anden, at kongen aff Engeland eff-
20 ter hans begiering forlamlede saadan en lkøn oc stor krigsmacht,
† huor paa hand haffde arbeidet alle sine dage, at hand den kunde
faa hid offuer paa denne side, oc aldrig kunde faa det til ende før
en nu:|.

Hert. Carl
nødis til at
bryde op for
Nys.

Kongen aff Engeland oc alle hans herrer vore saare ilde till fridtz,
25 at hertog CARL giorde det saa langt. Oc en tiid bade de hannom,
en anden tiid brugte de truvel, att hand denne bestolling skulde off-
uergiffue, oc tencke paa, huad dennom imellom vor raadslagit oc
144^r belluttid. Di dennom fortøckte den store bekost-||ning, som de giordt
haffde, oc fortrøde, at aarstiden lkøt vor forløben. Denne krigsfor-
30 lamling som giort vor imod hertog CARL aff tyske nation, baade aff
førster, prælater oc fristæder, vor saare stor, oc icke haffuer veridt
nogen saa stor y mande minde oc lang tid tilfforn. Der lod hand sig
megidt vell tække, oc mente, det vor hannom en stor ære, at de alle
sammen icke kunde fla hannom der op som hand laa. Denne ære
35 oc roës maatte hand dyre betale. Fordi den som haffuer fordeel oc
profit aff krigen, hand haffuer oc æren der aff.

De Engelsker
fortryder
H. Carls
langsomhed.

Huem fordeel
haffuer aff
krig, hand
haffuer och
æren.

Denne paffuelige legat, som ieg haffuer omtalid, drog fra den ene
lei-

Keyseren oc
hertog Carl
fordragis.

leiger til den anden, oc endelige gjorde hand fridt emellom keiseren oc hertog CARL. Oc denne stad Nys bleff antuordet denne legat i hende, der met adt handle, effter som pauffuen bleffue beffallendis.

Huor bange maa hertog CARL haffue verid, der hand saag, huor ledis hand vor trengd med krig oc feide aff kongen, oc trengd oc 5
trud aff sin ven, kongen aff Engeland. Oc huor befuerligt maa det haffue verid hannom, der hand saag, ad den stad Nys vor nu saa longdt kommen, at hand inden xiii dage formiddelst hunger kunde haffue tuingdt hannom, oc maatte dog drage der fra, alting wbestil-

ledt. Ja hand haffde vel vundet den inden x dage, som en aff høff- 10
uitzmendene lom der inde vore, mig haffuer forelagdt,

huilcken kongen siden tog an i tieniste. Saaledis

oc for saadanne sagers skyld brød her-

tog CARL op aar 1475. ||

Hertog Carl
bryder op
for Nys.

144 v

KONGEN AFF ENGELAND KOMMER OFF- 15

UER I FRANCKERIGE MET STOR MACHT AT VNDSETTE

HERTOGEN AFF BURGUNDIEN EMOD KONGEN

CAP. X

KONGEN AFF ENGELAND VOR TIL DOUERN MET SIN herr, at lade sig offuerfette til Calæs. † Denne herr lom hand 20

haffde forslamlid, vor den største, som nogen tiid bleff offuer ført aff nogen kong aff Engeland. Oc vor folckid altsamen til heft, saa vel stufferede oc vdrustede, at aldrig kom saadant folck i Franckerige.

Den engelske
krigs macht.

Der vore met alle de engelske herrer, eller føige fattidis. Der vore vel xv hundrede kyrißer vel beredne, oc største parten med glider 25

offuer heftene, oc rigeligen vdflyde, paa vor viiß, oc haffde huer aff dennom mange heste i følge. De vore vel xv tusind skøtter, lom førde bue oc pil, alle til heft, oc megid fodfolck i deris herr, oc der

De Engelske
haffue icke
smaadrenge
medt reig-
nede i tallidt.

till monge andre, baade til at opsla deris teldt oc paulun, huilcke de haffde saare monge, saa oc at tiene i deris arckeli, oc at flutte 30

deris leiger. Oc i den ganske herr vor icke en eniste smaadrenge.

De haffde oc tilskickid iij tusind mand, at sende hend i Britanien. Ieg haffuer tilfforn sagd, kand dog icke skade at sige det igien, at haffde gud icke betagid oc foruent hert. CARL sine sind oc for-

stand,

stand, † oc beuared dette rige (huilcked hand her til dags haffuer be-
 uist mere naade end nogid andit), maa mand verre viß paa, at den-
 ne hertog icke haffde sinckid sig saa trodzeligenn for denne faste
 145 r stadt Nys, som saa wel wor be-||sett oc forvaridt medt folk. Anße-
 5 indes ochßaa att hand i alle ßine dage aldrig haffde kundett for-
 maa de Engillske, att føre krigsmactht hid offuer paa denne side, før
 nu, och thill medt, att hand klarligen viste, att de icke haffde for-
 standt paa denne frandtzoske krig:|. Oc att hannom wilde vere for-
 nøden, om hand ellers vilde haffue gaffun aff dennom, att thillßette
 10 nesten en hêll sommer, dennom att affrette, qvartere, och føre till
 marcken, och thill anden saadan nødtørfftig ting, effter denne krigs
 art som wy haffue paa denne Bide. Fordi dett er dett taabeligste och
 wlkickeligste folk, som were kand, naar de komer først her offuer.
 Men paa en laare kart tydt bliffue de gott krigsfolk, fordi de ere i
 15 dennom selff ßnilde och mandelige. Men hand gjorde der alt tuert
 ymodt. Fordi iblant andett onde som hand dennom gjorde, wor
 hand dennom aarßaage till att forlømme nesten den gandske som-
 mer, thill wnøtte.

Gudt ehr
 Francherig
 goedt.

De Engillske
 ere vforfarne
 i den frant-
 zoske krig.

De Engilske
 gode at aff-
 rette.

Hans heer vor laa ilde spilt, att hand icke tore lade sig till siuff-
 20 ne for dennom, fordi hann haffde mist for Nys iiij tusind mand, som
 toge beßolding, huor iblant wor bleffuedt dett beste folk, som hand
 haffde. Saa kunde y och ßee att gud dett saa belkickede, att hand
 gjorde alt tuert emod dett, som hans bestilling tillhørde, och emod
 dett hand baade viste och forstodt, bæder end nogen anden i x aar.

Hert. Carl tor
 ike lade sin
 her till
 siuffne.

25 Konge EDVARDT vor thill Dovert, och hertog CARL sende han-
 nom, der medt att lade sig offuerfette, v hundrid skiff, aff Holland
 och Zeland, som vore flade och laugbyrdede och vell beqveme thill
 att føre heste paa. Och i huor mange disse skiff vore, och alle de

Skib att
 offuerfette
 de Engillske.

kongen aff Engeland kunde selff aff stæd kome: vorede
 30 dett y tre gandske vger, att hand lod sig offuer-
 ßette fraa Dovert till Calæs, dog der er
 ike vden vij mile Bøß imellom.

KONGEN AFF ENGELANDT SENDER KONG-
 GEN AFF FRANCKERIGE FEIDEBREFF VID EN HEROLD
 OCH HUAD SUAR KONGEN GAFF SAMME HEROLD
 CAP: XI ||

145 v

HER MAA I SEE, HUOR BESUÆRLIGT DETT ER EN KONG ⁵
 aff Engelandt att lade lig offuerbette i Franckerige, men haff-
 de vor kong saa vell forstaaet lig paa krigen thill søes, som hand
 forstod lig paa landiorden: haffde aldrig kong EDVARD komed off-
 uer, eller io icke den lomer. Men hand forstod lig inthet der paa,
 ey hiller de som haffde hans befalning dett att forliuffne. End min- ¹⁰
 de forstod kongen aff Engeland sig paa krigshandell, som dwelde tre
 vger paa lame offuerfærdt. † Di jt eniste lkiff aff Eu tog tu eller try
 aff disse lmaa engelske feryelskiff:|.

Kong Ed-
 vardtz herold
 thill kongen
 aff Franke-
 rige.

Før end kong EDVARDT gick thill lkiffs eller drog fra Dovert,
 sende hand thill kongen en herold kallid IARTIERE, som vor fød och ¹⁵
 baaren y Normandien. Hand førde kongen ett feidebreff fraa kon-
 gen aff Engeland lkreffuett paa god frandtzolke, och saa vell dich-
 tedt, † adt ieg tror, att aldrig nogen Engelsk sette hand der till:|.
 Hand vaar y saame breff begerrendes aff kongen, att hand vilde
 igien anthvorde hannom Franckerige, som hannom tillhørde, paa ²⁰
 dett hand kunde lkicke kircken, adelen och almogen y sin gamle
 frihed igien, och tage dennom aff store beluering och trældom som
 de vore vdi: och huiff hand dette vilde hannom forbigge, wilde hand
 vere vkyllig i dett onde och iammer, som der vilde efftherkome.
 Och er dette den form och still mand pleiger att bruge y Baadanne ²⁵
 vndBigelBer.

Form aff
 vndBigilBe
 breff.

Kongens
 taale till he-
 rolden aff
 Engelandt.

Kongen læbde breffuedt vid sig allenne, och liden gick hand hend
 i ett kamer moders ene, och lod kalle denne herold till sig, och Bag-
 de thill hannom. Jeg ved vell att kongen aff Engeland icke haffuer
 taged dett aff sig Belff, att hand er komen y Franckerige: men ³⁰
 hand er nød der till, sompt ved hertug CARL aff Burgundien, sompt
 aff den mene mand y Engelandt: dog acter ieg ey møgett der om,
 att hand er offuer kommen, fordi lomerer er nu forbi. Och hertog
 CARL komer fra Nys i laadan lkickelBe, lige Bom hand haffde lidd
 ett stort nederlag, och er fattig paa alt dett hand lkall paa holde. || ^{146 r}

Jeg

Jeg ved och vell att conestablen haffuer nogen himelig forstand medt kongen aff Engelandt, fordi hand er hans suoger: mend hand er (sagde han) icke att forlade sig till, och hand skall beffinde att hand skall luige hannom. Och hand fortalde hannom huad forlæ-
 5 ning och gode conestablen haffde aff hannom, paa dett hand kunde forstaa huor lidet hand vor att lide paa, och sagde, att hans forleett vor, att hand vilde laa fare frem medt tredschedt och skrymteri och holle huer mand till vens, och disse emellom søge sin egen fordell.

Hand sagde och megen anden beskedt for saame herold, der
 10 medt att offuer tale kongen aff Engeland, att hand skulle tage vid forligelßmall mett hannom. Och gaff saame herold iij hundred kroner rede peninge, medt egen handt, och loffuede hannom tufind kroner, der lom hand bleffue thill helpendis, att dett kunde bliffue fordragedt. Och lod offuerliust for huer mand giffue hannom ett
 15 skønt stycke carmosi fløyell paa 30 alne. Herolden loffuede att hand vilde giøre Bitt beste till forligelßmalett, och sagde att hand trode vell, att hans herre skulle ochßaa gierne giøre der till huad hand kunde. Dog skulde der intett omtales, før end kongen aff Engeland vore aldelis offuerkommen. Och da skulde kongen Bende
 20 thill kong EDVARD en herold, att begiere leide, att Bende legatter thill hannom, oc same herold (sagde hann) skall giffue sig thill heren aff HAVART eller thill heren aff ESCAMBI och thill meg, daa vel ieg vere hannom behjelpelig, och giøre hannom anvilning.

Kongen begaffuer herolden.

Escambi, fortalsis Estrinlay.

Den stund at kongen talde medt herolden, vor møgett folk paa
 25 salen, som wentede och haffde stor attraa att høre, huad kongen vilde lige, och acte huordane lader hand mone haffue paa lett anlictt, naar hand kome der vd.

Kongens Bnildhed at handle medt legatter och herolder.

Der hand haffde ful talled medt herolden, kallede hand adt mig, och befol mig att talle med hannom, till laa lenge mand finge for-
 30 skaffed hannom feldskaff, som hannom skulle følge, paa dett att ingen anden skulde kome ved att talle medt hannom. Kongen begynte liden att talle med monge och fortælie dennom om dette feide-
 146 v breff, och kallede vij eller viij offuer end lide, och lod || læse dett for dennom. Aff anfict vor hand glad før och vell till mode, och icke
 35 liuffntis nogen redtzell paa hannom, fordi hand vor vell løstigg aff dett hand haffde fornemedt aff denne herold, att hand gaff god forthrøftning om forligelßmaall.

HERTOG CARL EFFTER HAND VOR OPDRA-
 GEN FRA NYS, DRAGER HAND KONGEN AFF ENGE-
 LANDT TILL MODE, SOM KOM Y
 LAND TILL CALÆS
 CAP: XII

5

PA A DENNE STED MAA IEG ENDNU TALE IT ORD OM conestablen. Hand haffde beluerlige tancker om dette stœcke som hand haffde gjort hertog CARL, med S. Qvintin. Och holt sig som den allerede vor saa gott som wndbagdt aff kongen. Fordi hans syndelige gode mend haffde forladet hannom, och iblant andre herren aff MOUY, oc kongen dennom igien antagid. Endog herren aff MOUY drog endnu thill kongen och fra, at handle dennom imellom.

10

Conestablen
 begerer eed
 aff kongen.

Kongen lagde sig hart effther conestablen, att hand skulle komme thill hannom, † oc thillbød hannom andett godtz tild vederlag for dett greffuedømme Guyse, som han begirede, och hand thillforn haffde loffued hannom:|. Conestablen vor vell thillfredtz att komme, medt saa skell, att kongen vilde suere paa S. Lupi kors till Angiers, att hand intett ondt vilde gøre ved hanns personn, † eller samtycke att nogen anden dett gjøre skulde, och skød paa, att hand io saa vell motte gøre hannom samme eed, som hand thill forn haffde gjort den herren aff ESCUT:|. Der thill suarede kongen, att hand aldrig ville gøre nogen mandt den eed meere: men alt andet hues conestablen vilde begiere, dett vilde hand gierne gjøre.

20

Kongen vill
 ike gøre
 eedt.

End sentenz
 ver att mer-
 cke.

Møgitt figis
 och ike
 menis.

† J kunde well forståa, att kongen, oc lige saa conestablen, haffde mange mødflomelige tancker i sinde. Fordi end tidlang gik icke enn eneste dag forbi, att der io gik bud fra den ene thill den anden, denne eed angaaandes:|. || Huem sig rett vill betencke, er vort leff- nedt ett ynckeligt leffnid, i dett vi tage oß saa mögen vmage och møde till, † huor medt vy forkorte os selff liffuedt, och dißiemellom baade lige wi och skriffue saa mögett alle honde, saa gott som tuert emod vor meningh:|. 147 r

25

30

Disse tuende som ieg omtall, vore y store møde och banghedt: menn kongen aff Engeland och H. CARL haffde dett intet bedre paa deres side. Thet skede alt enn tydt, eller følge fattedes, att kongen aff Engeland for offuer och kom thill Calæs: och att hertog CARL
 brød

35

brød op for Nys. Siden drog hand vut omkring och kom till Calæs,
till kongen aff Engeland, medt laare føige folk, och sende sin herr,
saadan som hand vor, hen att plyndre dett landskab Bar oc Loth-
ringen, der att haffue deres vnderholding och att vederqvege sig.
5 † Dette gjorde hand for den skyld, att hertogen aff LOTHRINGEN haff-
de begynt att føre hannom feide paa och vndbagdt hannom, den
stund hand laa for Nys:|. Der medt gjorde hand laare ilde, foruden
alt dett andett, huor mett hand haffde forleet sig emod de Engel-
ske, huilke vißeligen formodede at finde hannom for sig, naar dee
10 komme till landtz, † i dett allermindste medt iij tusind kyriffer vell
berustede, och ellers ett stort thall folk, thill hest och thill fod:|. Thi
Baa haffde hertug CARL loffuedt dennom, paa dett de io skulde
kome, och bagdt for dennom att hand for tre maaneder Biden haff-
de begynt krigen y Franckerige, før end de komme thill landtz, paa
15 dett de skulde finde kongen dißtettere och suagere. Men gud fant
147 v der raad till, och fick hannom andett att skøde, som y hørt haffue. ||

Hertug Carl
offuerdrager
Lothringen.

Kongen aff Engeland drog fra Calæs, och hertog CARL vor y Bel-
lkaff med hannom. De droge igiennom Bolonien paa weigen till
Perona, huor hertog CARL tog vell ilde imod de Engelske. Thi hand
20 lod forvare portene, att de icke matte komme der ind, vden
faa thillBamen, † derfaar laae de thill marcken, Bom de
och vell motte, fordi de haffde vell forbiuffnedt
sig, mett huelle de der thill behøffuede|:.

CONESTABLEN SENDER LEGATER MED

25 CREDENTZE BREFF TILL KONGEN AFF ENGELAND
SAA OCH TILL HERT: CARL
CAP: XIII

DER DE VORE KOMNE THILL PERONA, SENDE CONSTAB-
len en aff sin tienere ved naffn LODVIG AFF S. VILLE till her-
30 tog CARL, att gøre sin vndskilding, att hand icke haffde antvordet
hannom S: Qvintin, och skød paa, att der Bom hand dett giort
haffde, haffde hertog CARL inted videre gaffn kundit hafftt aff han-
nom i Franckerige. Fordi ieg haffde (lod hand hannom Bige) med
dett Bamme mest all min louge oc omgengelße medt kongen och hans
folk

Conestablen
hyckler for
hertug Carl.

folk. Men nu ieg Beer, att kongen aff Engeland er Baa nær ved handen, vell ieg gjøre alt hues eder er thill vilge. Och paa det hand skulde vere viß der paa, Bende hand och Baa hertog CARL ett credentze breff, thill kongen aff Engeland, och Bende hannom der holf instructz Bom skulde følge medt Samme credentze. Der thill med ⁵ Bende hand och Baa hertogen Bet breff och Begl, huor vdinden hand loffuede att tiene och gøre bistand hannom och alle hans venner och bundsforuantte, baade kongen aff Engeland och andre, emod alle Bom kunde leffue och dø, ingen wndertagendes.

Det mand øns-
ker er mand
snar till att
tro.

Hertog CARL antvorde kongen aff Engeland dette || breff, och frem- ^{148 r} Bagde huad conestablen hannom haffde beffaledt, och gjorde det naged rommere end hand haffde befalling paa. Fordi hand Bagde kongen for velt, att conestablen skulde Bette hannom jnd i S. Qvintin, och alle de andre befestinger som hand haffde y vold. Kongen trode det letteligen, fordi hand haffde hans nermste slect thill droning. ¹⁵ Hand tenckte oc, att efftherdi hand vor Baa frøctactig for kongen, skulde hand icke tore andet, end holdet det hand loffuede hertog CARL oc hannom. Thett same trode och hertog CARL. Men huercken frøct for kongen, ey heller nogen anden ting kunde formaa conestablen der hen, att hand vilde gjøre Bitt løffthe fyllest. Mend ²⁰ hand tenckte end nu att bruge sin vonlige skrymteri, och der medt adt holde dennom thill bage, att de inthedt skulle tage sig fore imod hannom, och Biden att fornøige dennom medt Baa skellige orBager och vndskyllinger, att de enda skulle haffue talmodighedt och lade sig nøige, † oc icke tuinge hannom thill att forklare sig, huem hand ²⁵ vor medt eller emodt:|.

De Engilskis
art.

Det land
France leidt.

Kong EDVARD och hans raad haffde icke møget omgaaet dette riges handell. De ere och ellers naged groffuere och mere endfaldige end de Frandtzofer. Derfor kunde de icke saa strax forstaa sig paa den fortackedt handell och skrymteri, som bruges baade her i ³⁰ riget och anden stedtz i verden. De Engellske oc Baa, och lynderligen de som icke ere beuandrede och haffue veret y fremmedt land, ere aff natur megedt bradhaftige, som och di andre kolde nationer ere. Men vort land (som y see) ligger emellom de ene och di andre, och er aff dennom omringid. Som er aff Spanien och Italien paa ³⁵ den østre side, aff Engeland, Flandren och Holland paa den vestre, och thill medt støder Tydfland ind paa oss, saa vit som Campanien sig

148 v sig [trecker. || Och saaledes haffue vy baade aff de varme landtz
och aff de kolde landtz art och find. Therfaare haffue vy ochßaa
folk aff attfkillige sind och seder: †men min mening er, att y all
verden ligger inthedt land beleyligere end thett landfkaff som vy
5 kalle France:|.

Kongen aff Engeland var saare glad vid disse tidender, Bom kom-
me fra conftablen. Hand haffde vell ochßaa thillforn forftaaedt
noget aff hans mening: men dog aldrig faa yderligen som nu. Och
paa disse hans ord drog hand fra Perona, och hertug KARLL var y
10 følge medt hannom. Hertog CARL haffde intet folk medt sig, fordi
det var (som sagdt er) altßamen hendragett i Bar och Lothringen.
Disse tuende herrer toge deris vey hen imod S. Qvintin, och da
ftudsede en hob aff de Engillske for ud, formodendjs (som ieg hørde
Bige faa dager der effther) att de aff byen skulde ringe med kloc-
15 ker emod deris komme, och att mand skulde bære kors oc vytvand
ud emod dennom. Men der de komme nær thill byen, begynte det
groffue sket att gaa løst eblant dennom, och folked aff byen wdfalt
emodt dennom at skarmutzle till fods och thill heft. Der bleffue to
eller træ Engillske flagne och nogle fangne. De haffde en suar dag
20 aff regen, och i saadan skickelße motte de drage thillbage igien till
deris leiger, och vore Baare ilde tillfridts met conestablen, och lode
lig tække att hand haffde handled Bom en forædere.

Conestablen
bruger sine
gamle støc-
ker.

Om anden dags morgen velde hertog CARL tage sin affsked aff
kongen aff Engeland, huilket hannom laare fortrødt, anßeindes att
25 hert. CARL haffde veret den enelte orßage till och voldet, att de
149 r vore hid offuerdragne. Hand vilde och drage henn || thill sin heer som
vor i Bar, di sagde hand, att hand der vilde gøre och vdrette mø-
gett alehonde, som dennom begge skulle vere till gaffne. De En-
gillske som ere mißtancke fulde, oc vore alt fremede och nykomne
30 paa denne Bide: vor vnderlig der ved och kunde icke vere tillfredtz
med denne hans bortreise, ey heller tro, att hand haffde noget
folk thill marcken. Ey heller kunde hannom saa vell vndfkyldde co-
nestablens gierning holf dennom, att de vilde giffue sig thill fredtz.

Engillske
myßtanke
fulde.

Hand sagde, att det var altßamen skeedt for victige orßager
35 fkyld, men det vor dog alt Bamen skeedt forgeffues.

Thill met vore de vnderlige vid vinteren,
som nu stundede thill.

KON-

KONGEN LADER KLÆDE EN SLET OC RET

TIENERE I EN HEROLDS KIORTELL OCH FICK HANNOM

ET ESMAEL PAA, OCH SENDE HANNOM HEN AT

TALLE MEDT KONGEN AFF ENGELAND, HUOR

HAND FICK SAARE GODE SUAR

5

CAP: XIII

Esmæll er
kongens vo-
ben giort
wden paa
draffuanteris
och herolds
paltzrocke,
affsmaa sølff-
dopper huide
och forgylte.

Engilke
giffue deris
første fange
løff.

RETT I SAME STUND SOM DETTE TALEDES, OCH SZOM hertog CARL vilde drage bort, bleff aff de Engellske fangen en vng karll, som var en heremandtz tienere i kongens gaardt, som hed JACOB AFF GRASSE, och bleff strax ført for kongen aff Engeland och hertog CARL, Bom de vore tillbamen, och Biden bleff hand Bet hen i ett telt, effther att de haffde forhørt hannom. Hertog CARL tog orlog aff kongen och drog hen y Brabant, † och vilde fremdeles drage thill Maisons, huor hand haffde enn part aff sett folk:|. || 149v

Kong EDVARD beffol att giffue den vnge karll løff, fordi det var deris første fange, och lod hannom giffue vid HAVART och herren aff ESTRINLAY en nobell, och Bagde de thill hannom: siger kongen eders herre gode nat paa vore veigne, om y kunde komme hannom thill ordtz.

Denn wnge karll lkyndede Big, Bom hann best kunde, thill kongen, Bom var thill Compiègnes, och kom att Bige hannom disse thidender. Kongen feck stor mystænke thill hannom, befryctendes Big att hand skulle vere end speidere. Fordi GILBERT AFF GRASSE, same vnge karls hoßbondes broder, vor Bamme tydt Baare vell hunden i Britanien aff hertogen. Karlen bleff den natt indbet, och fuldvell forvaredt, mange talde medt hannom effther kongens befalning, och alles deris berettning lydde, att hand talde gandske wreddeligen, och derfor rode de att kongen skulle Belff høre hannom.

Om anden dags morgen talde kongen vell tilige medt hannom. Och effther hand haffde hørt hannem, beffoll hand att hand skulde bliffue thillstæde wdi forvaring. Kongen gick hen att Bette Big thillbordtz, och hans tancker løbe vell vide, huad heller hand skulde Bende nogen bud till de Engellske eller ey: och førend hand Bette Big thill bordtz, talde hand nogle faa ord medt mig der om. † Kongen (som i, min herre aff VIENNE, vell vide) talde offthe och venligen medt

- medt dennom hannom tiente nær, Bom ieg da giorde, och andre effther mig giort haffuer. Och haffde hand for Bid, att hand gierne vilde huilke:|. Hannom skødts i hue de ord som den engelske herold haffde
- 150 r Bagdt thill hannom, att hand icke skulle forbømme att Bende bud thill ||
 5 kongenn aff Engeland, dett første hand komme vdoffuer, och att Bame bud skulde giffue sig thill bemelte herrer, HAUART och ESTRINLAY. Kongen haffde och for Bed mögett att grunde, nar hand Bod thill bordtz, †huilke dennom Biutes vell vnderlig Bom hannom icke kiende, och mange Bom dette Baae, och vilte icke aff hans vill,
 10 dømde hannom effther saadane lader att vere vanvittig: men hans gierninger udviße, att hand vor vyß och forstandig. Strax Bom nu hand var Beet thill bordtz, och haffde effther sin sedvanne grundett en liden stundt, huilke hand thill mig, att ieg skulle staa op fraa bordett, och gaa henn och faa mig mad y mett kammer, och att ieg
 15 skulde Bende bud effther en vng karll som tiente herren aff HALLES, huell fader vaar MERICHON AFF ROCHELLE, och att ieg skulde talle medt hannom, och forfare om hand vell skulde tore tage Big offuer, att drage i kongens aff Engeland leiger, i en herolds skickelße.
- Jeg giorde strax som mig vaar befallett, och der ieg Baag samme
 20 vnge karl, bleff ieg Baare vnderlig ved, fordi hand siutes mig icke duelig eller beqvem att were till Baadan gierning, enthen aff wext eller aff skickelighedt. Dog haffde hand god forstandt, Bom ieg Biddenn fick att forstaa, och vor i talle sactmodig och yndelig, huilke
 150 v kongen haffde merckt hannom aff, och haffde dog aldrig || taled
 25 med hannom wdenn en gang.
- Der karlen hørde mig talle, bleff hand hart forskrecked och falt paa baade Bine knæ for mig, ligervill Bom dett haffde gulled liffued. Jeg trøstede och giorde mod y hannom dett beste ieg kunde, †och loffuede hannom, att hand skulde bliffue electus paa den øe Re:
 30 och der till loffuede ieg hannom ochBaa peninge, Bom kongenn skulde giffue hannom:|. Och paa dett hand kunde bliffue dis driftigere, Bagde ieg, att dett vor komed fraa de Engillske selff, att Baa lkee skulle, och att de dett haffde begeerett. Sidenn lod ieg hannom fange mad med meg, och wii vore icke wdenn ene to, och der
 35 till enn aff mine tienere. Oc da lit och da lit vyfte ieg hannom vdi medt, huad hand haffde att gøre, och huad hans bestilling skulle were.

Kong Lodvigs sedvone och venlighed.

Kongens fauter.

Frandtzoßer acter for end vskickelighed att sede i tanker offuer borde.

En herold giort med haft.

Forstandig sactmodighed er yndeligt.

Dett varede icke lenge, før end kongen sende bud effther mig igen, och ieg talde medt hannom om wor karll, och neffnde andre for hannom, Bom skulle (effther min forstandt) vere her thill beqve- me, mend hand vilde ingen anden haffue enn den Bamme. Di lod hand hannom Belffuer kome for, och talde med hannom, och ⁵ gjorde mere mod i hannom mett et ord: end ieg haffde giort met || ^{151 r} hundrede. Jngen gick ind y kamerett med kongen vden herren aff VILLIERS, Bom denn tyd wor ypperst køgemestere och nu er befalningsmand eller ratzherre thill Caen.

Herre ord ere
kraffthige.

Der kongen Biuntes att vor karll var nu vell till mode, sende hand ¹⁰ ved herenn aff VILLIERS bud hen, och lod hente Baadann en fenicke, Bom tromettere haffue paa deres tromettere, der aff att gøre hannom en stackedt kiortell som thill en herold (fordi denn herre skøtte icke om att haffue enten tromettere eller herold i Bett følge, Bom ¹⁵ mange førstør gjøre). Herren aff VILLIERS och en aff mine tienere gjorde denne herolde kiortell, Bom de best kunde. † Och gick VILLIERS henn oc hente ett esmail, Bom hørde en liden herold thill som tientte admiralen och heid PLEIN CHEMIN:|. Wor karl bleff iklædt och bunden om, och lod mand hemelige hente hannom Bine støffle, och føre hannom end heft. Der Bette hand Big paa, att ingen der ²⁰ aff vilte. Hans heroldts kiortell bleff lagdt i en klædeBæck och hengd paa hans sadellknap.

Kongen acter
ike om stort
prall.

† Somm hand nu vor vell vnderviſt, huad hand ſkulde Bige, redt hand ligeste veigen hen:| adt den engellke leiger. Der hand nu did kom, medt Bin herolde klædning paa, bleff hand strax greben och ²⁵ ført thill kongens aff Engeland paulunn. Der bleff hand thillspurdthvad hans ærende vor. Hand sagde att hand var komen paa kongens || veigne, att tale med kongen aff Engeland, och att hannom vor ^{151 v} befalledt att giffue lig thill HAUART och ESTRINLAY. Hand bleff ført i ett telt, att faa sig mad, och de gjorde hannom gøtligt. ³⁰

Kongens herold
stædes
for kong Ed-
vard.

Der kongens maalthid wor giort, som fick lig mad paa dett paß som herolden did kom: bleff herolden indført for hannom, och hand hørde hannom, och var meningen aff hans thalle som her effther følger.

Kongen aff Franckerige, min herre, haffuer i long thid hafft løst ³⁵ och vilge till, att haffue gott vendſkab medt eders konglg: maiestat, och trodd att, att disse tuende reger motte leffue fredBomeligen.

Och

Och siden hand bleff kong y Franckerige, haffuer hand aldrig begyntt feide eller giort nogett anlag, enten emod kongen eller det rege Engelandt. Mendt att hand nogen tidt Biden forleden indtog i Bett rege greffuen aff BERVICK, dett gjorde hand alleneſte hertog
 5 CARL thill fortrodt, oc icke e: k: maiestat thill veder villee y nogen maade. Att hertog CARL haffuer formott eders k: m: hid offuer, haffuer hand giort for ingen anden sags ſkyld, end att hand formidelt e: n: thillkomſt kunde kome thill || dißbedre och lig nyttiger
 152 r forligelsmaall och dagtingning, medt min herre kongen aff Franckerige. Andre ſom haffue henderne her y medt, giøre dett icke for
 10 andet, end att de kunde komme thill medt att bøde imod min herre, for deris brøde och forßeelßer, och ellers ramme dieres egen fordeell. Ellers acte de føige om, huorledes dett kand gaa e: k: m: och eders naades Bag: imen de kunde giøre deris profit och deres
 15 ſager gode. Min herre och koning giffuer e: k: m: och att bethenke tidßens leylighed, och att vinteren nu er y henderne. Hand ved och vell, att dett e: k: m: medt Baadan ſtor bekofning ere hid offuer dragen, dett volder att mange ere i Engeland, Bom traa att krig her
 20 paa denne ſide, baade ædle och kiøbmendt. Men der Bom e: k: m: (ſom thilbørligt er) vill lade Big Bige, och giffue Big thill god och venligt forhandling: vell min herre paa ſin ſide Baaledes taage Big Baagen thill hierttet, att e: k: m: och eders naades riige ſkall lade Big der medt nøige. Och paa dett eders konglig: maiſtat: kunde
 25 dißbedre bliffue vnderviſt i diſſe ſager, vell hand Bende till eders naade legatter, Bom ſkulle vide beſkedt paa hans vilge der vdi, der
 152 v ſom eders kongelig m: vill giffue leide paa hundrede || heſte. Och derBom eders k: m: helder vilde, adt dett ſkulde ſkee i en landſby paa halffveigen emellom begge leigrene, och adt der ſkulle mødes legatter paa baade ſider, vill kongelig maiestat min naadigſte herre
 30 vere der medt ſaare vell thillfridtz, och fremBende leide paa ſin Bide. Kongen aff Engeland och en part aff hans raad behagede dett thillbud Baare vell. Di kom hand thillbage igen och haffde bekomet fire nobell till ſkenck, och der till ett leidebreff ſadant ſom hand vor begierendes. Och med hannom kom end herold, att hente lige
 35 Baadant ett leidebreff aff kongen, ſom dett kongen aff Engeland haffde wdgiffuett.

Om anden dagen Bamledes legatterne y end landſby holf Amyens.

30*

Paa

Siuffnes att hand mener conſtablen.

Brøde: det er, huiff de haffue forbrut ſig emod kongen, de aff denne orſage kunde kome thill att rette det op igien med eders ſkade, gørendes eder nogen ſynderlig affbrek.

Kongen aff Engeland ſamtøcker fridz forhandling.

Kongens
legatter.

Paa kongens side kom didt den baftart aff BORBON, Bom vor admiral, herren aff S: PIERRE, bispen aff Euffrøs kalled HERBERGE. Kongen aff Engelandt Bende didt HAUART, en kalled CHALANGIER, end kalled doctor MOCTON, Bom er y dag cantzeler i Engeland och erkebißp i Cantabria. Ieg troer vell, att mange mene, att kongen ⁵ her wdi formøgett ydmigede Big: men huem noged forftaar, kand aff dett ieg thillforn haffuer Bagdt, vell dømme, att dette rege vor y ftor fare, derßom gud icke haffde hafftt end haandt der hoff, och regieredt vor konges sindt, till || adt vdvele den befte part, huor ^{153 r} medt hand gjorde alle hertog CARLS anflag thill inthedt, huilken fig ¹⁰ Baa offthe forßaag, som y vdi denne handell hørt haffue, oc Baa offthe veredt begierendes att vide.

Frid och for-
ligelßmall
affuender
møgett ont.

Wy haffde fame tyd mange himelige handell iblant off, huor aff haffde komedt megidt onde och ftort iammer i dette rige, baade aff Britanien och anden ftedtz fra, och dett vell Bnart: hueß dette ¹⁵ forligelßemaall icke haffde faa snarligen komedt dett thillforn.

Och tror ieg forviß, effther de ting, Bom ieg i min
tyd leet haffuer, att gud haffde Bynder-
ligen vilge thill dette rige.

SIETTE

SIETTE BOG
AFF KONG LODUIGS I FRANCKERIGE OCH
HERTOG CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIE
HANDLIS OM FRID EMELLOM KONGEN AFF FRANC-
KERIGE OCH ENGELANDT FORMIDDELST EN
STOR SUM PENDINGE SOM KONGEN
LOFFUEDE DE ENGELSKE
CAP. I

¹⁰ **S**TRAX OM ANDEN DAGEN (SOM I HØRT HAFFUE) EFF-
ther adt vor herold vor kommen till de Engelske, møttis vore
oc deres legatter, fordi vi vore paa fire mile veigs, eller minde,
nær hin anden. †Vor herold vor glad och løstig, och fick sin beffaling
paa den øe Re, huor hand var fød, och der thill nogle pendinge:|.

Jmellom disse legatter bleffue monge meddell forgiffne. De Engil-
^{153v} lke, effther deris Bedvane begierede kronen || i Franckerige, eller i
dett mindste Normandie och Aqvitania. Effther long tilltal och
giendbuar kom Bagen same første dage vell nær i veige, fordi de
stode huu adt enighedt paa baade sider: vore kome den dag hiem
igien, och de andre droge till deres leiger.

Di Engilke
deris bege-
ring.

²⁰ Kongen vdsprorde aff dennom, huad de Engilke vor begierendes,
och huad deris lidste affskeedt haffde veridt. Da vor den saadan,
att kongen skulle giffue dennom strax lxxij tusind kroner rede pe-
ninge, før end de droge derfra, och adt kongens søn (dett er kon-
gen Bom y dag leffuer) skulle tage kong Edvardtz eldste frøicken thill
²⁵ ecte, huilken i dag er drotning y Engeland. Och skulle hun haffue
dett hertugdøme Aqvitannia till Bitt ophold eller L tusind kroner
aarligen, leffuerede paa slottet thill Lunden, och det i ix aar till ende.
Och naar denne termin vore forleden, skulle vore vnge herre kongen
Bom nu leffuer och hans drotning nyde och beholde alt Aqvitanie
³⁰ hertugdømes indkomme. †Och da skulde vor kong vere qvit for
denne pendinge vdgifft thill kongen aff Engeland:|. Der vore och
mange andre Bmaa artickle medbegrebne, angaaendes kiøbmands-
handell, huilke ieg icke vill omtaalle. Och wdi denne fred Bom vare
skulde i ix aar, emellom begge riger, vore begrebne alle bundsfor-
uan-

De Engilke
beffutinger
thill fredtz
handell.

uante, paa en och anden side, och der vdi benefnde Byndeligen huer ved de deres naffn. Paa Engillske deris Bide de hertuger aff Burgundien och Britanien, medt Baa skeell att de vilde vere der wdi begrebne.

Et vnderligt
thillbud aff
kongen aff
Engelandt.

Kongen aff Engeland (huilket var et vnderligt Støcke) || bød Big thill, 154 r
att ville nauffn giffue nogle Bom hand Bagde kongens aff Francke- 5
rige och kronens forædere att vere, och att giffue dennom paa
skriffth. Kongen vor vnders glad vid den beretning Bom hans folk
giorde hannom, Bom haffde verid offuer denne handell. Hand holt
raad herom, oc ieg vor offuerværendes.

Kongen for-
staar sig be-
der en alt
radett.

Some mente at dette icke wor wden et bedrog och skrympteri 10
aff de Engillske. Kongens mening vor der tuert emod, och denne
Binn mening grundede hand paa disse efftherfølgendes artickle. Den
første vor aarbens tyd och leyelighedt. Den anden, att de icke haff-
de en eniste befestning dennom thilhørendes, Big att behielpe vin-
teren vdoeffuer, och den tridie, de flemme Støcker Bom hertog CARL 15
haffde gjort dennom, Bom vor nu allerede dragen fra dennom. Kon-
gen vor och viß paa, att conestablen ingen befestning skulde oplade
dennom. Fordi hand huert timmerom Bende bud thill conestablen,
att holle hannom till wens, och hannom att Buigde, att hand icke
skulde giøre nogid ont. Saa kiende och kongen vell kongen aff 20
Engeland, att hand gierne haffde løstighedt och gode dage. Och
meg Biuntes att kongen talde wißeligere der om end nogen i hoben,
och att hand best forstod Bagen, som vor paa tale.

Meer mandt
firer thil
minde mandt,
naar behoff
giøris.

Thi bleff besluttet, at mand met det alleriligste skulde Bamen
føige denne pening, och betencke hurledes mand den kunde be- 25
komme. Och att huer skulde læ nogid dertill och tilhilpe den att
bringe thill weige. Di kongen haffde besluttet holf Big, att denn
ting icke vere skulde Bom hand io vilde gøre, att hand kunde bliffue
qvit ved kongen aff Engeland wdaff riget: det vndertagendis || att 154 v
hand for ingen deell vilde Bamtycke dennom land och jordegodtz i 30
rigett, før vilde hand vouge och Bette i fare baade dett ene och
dett andet.

Kongen vill
haffue de
Engillske aff
riget, i huad
det schall
koste.

Huem ilde
gør haffuer
ingen ro.

Conestablen
betskicker
kongen.

Conestablen begynte att bliffue denne handell var, och frøcthede
at hand haffde ilde gjort met alle, och huad hann ellers sig beßør-
gede, daa frøctede hand allermest for den handell, som var nær i 35
veige att bliffue besluttet emod hannom till Bouuines. Och derfor
sende hand offthe bud till kongen. Och nu beßynderlige, der denne
en-

engelske handell stod paa, kom thill kongen paa hans veigne en herremand kalled LODVIG AFF CREVILLE, conestablens tienere, och hans secretær vid naffn mester JOHAN RICHER, huilke baade en nu leffue. De foregaffue her BOCHAGE och meg, før end di kome for kongen, hueff dennom var befalledt, di kongen dett saa haffue vilde.

Herren aff CONTAY hertog CARLS mand och tienere, som for Inimen wor bleffuen fangen for Atricht (som i haffue hørt), drog paa sin louge thill kongen och fra, och kongen haffde loffued att skencke hannom sin rantzon, och der till en stor sum peninge, der som hand kunde werre ett midell till enn god fredt.

Tett skede sig saa, adt same dag som disse tuende her offuen benefinde conestablens tienere wor komne, kom ocßaa CONTAY till kongen. Kongen bad hannom gaa bag en stor dræt att staa, som var oplagett y kamerett, och bad mig staa holf hannom, paa dett hand kunde høre och fortellie sin herre, huordane taale och ord conestablen och hans folk haffde paa hannom. Och paa dett vi disbedre kunde høre huiff der bagdes aff LODVIG AFF CREVILLE och hans stalbroder, Bette kongen sig paa end stoll hart holf klædett, som vy stod vnder. Da begynte de och bagde, att deres herre haffde sent || dennom till hertog CARL, och ladet hannom mangelunde vnderviße, der medt att affvende hannom fra de Engillskes vendkaff och forbund, da var hand (sagde de) saare ilde bindet imod kongen aff Engeland, saa att føige fattedes att vi io gantzke haffde offuer taaled hannom, jcke alleneste att staa de Engelske aff: men och att thillhielp, dennom att nederligge paa affthogedt. Och der bemelthe LODVIG bagde disse ord, der med att tale kongen thill vilge, begynte hand att hærme och tale effther H: CARL och att støde mod jorden met foden, och att buere ved S: Jørgen, och sigge att hand kallede kongenn aff Engeland BLANC BORGNE, huilket er en skottes Bøns thillnaffn, som hed ocßaa EDVARD till sit rette naffn. Derforuden bagde hand ochßaa om hannom alt dett spott hand kunde paa finde, oc mugeligt vor i verden att sigge om ett meniske.

Kongen lo saare, oc bad hannom taale høit, di (sagde hand) ieg begynder att bliffue nogett tyckhør, och bad hannom sigge det end en gang. Hand var wispardt der till, och begynte igien medt ett friit mod. Herren aff CONTAY, som stod holf meg, vndrede storligen derpaa, och haffde aldrig trode di ord hand hørde; mand haffde ey
Bagdt

Contay hører
conestablens
legatters be-
rettning.

Jt smuck puff
aff kongen
i Franke-
rige.

Hert. Carls
eedt.

Conestablens
forBett om
den engelske
handell.

Bagdt hannom dett Baa well: vden hand haffde Belff hørt dennom. Conestablens folkes beslutting vor denne, att de rodde kongen, att hand skulde tage ved en stillestand, paa det hand kunde sky all den store farlighedt, Bom hand Baag, att Big tillaugede emod hannom. De Bagde oc att conestablen vilde Bige hannom god derfor, att 5 hund skulde bliffue hannom hulden. Oc paa dett hand kunde stille disse Engillske tillfredtz, skulde hann vnde dennom icke vden en liden by eller to, der att ligge vinteren offuer, och Bagde adt Bame byer aldrig kunde vere Baa flemme, at de io skulle lade Big nøige med dennom. Och endog de inthedt nauffn gaffue, forstod mand 10 dog well, att de mente Eu oc S: Vallery. Conestablen lod Big tække, att naar de Engillske finge att spørge, att hand Baaledes haffde meglett och handlett paa deres veigne, skulde de lade Big nøige, och verre thill fridtz med hannom, for den spott || hand dennom giort 155 v haffde, at hand, Baaledes Bom før er Bagdt, haffde forment den- 15 nom S: Qvintin och de andre befeltinger.

Kongen lod Big vell behage, at hand haffde bedreffued dette puß, och ladet herren aff CONTAY forstaa, huad ord conestablen haffde, och lod Biine folk haffue, om H: CARL. Hand Buarede dennom icke ilde, men Bagde, jeg will Bende bud thill min broder kong EDVARDT, 20 och lade hannom faa tidender fra meg. Ter med gaff hand dennom deres affsked. En aff dennom fuor kongen i handen, att der Bom hand nogett vilte eller spurde, som kongen vore mact paa legendes, vilde hand dett obenbare. Tet vor kongen vell hart, att hand skulde dricke de ord i Big, och intett Buare der till, der de rodde han- 25 nom att giffue de Engellske byer ind: mend fordi hand frøctede att conestablen motte gøre vere, vilde hand icke Baa fuare, att de skulle mercke, att hand haffde taged dett thill mistøcke. Di Bende hand atter bud till hannom igien, fordi veigen var stackedt, Baa att en mand icke lenge vor om att drage hen och igien. 30

Der de andre vore bortgangne, ginge CONTAY och ieg frem, och kongen lo och var gladske. Mend CONTAY vor gandske wtalmodig, att hand haffde hørt Baadant folk Baaledes' driffue deres spott met hans herre, anBeendes Bynderligen den himmelige handell som conestablen nu stod wdi med hannom. Och lengdes hannom ved, att 35 hand icke allerede vor thill heft, att hann kunde komme hen och Bige sin herre dette. Same time bleff hand afferdigid thill hertog

CARLL

CARLL, och huad hand haffde adt bestille hoff hannom, bleff hand
 betrod till adt skriffue med egen hand, oc tog med sig ett
 credentzebreff ischriffued met kongens egen hand.
 Och Baa drog handt sinn veig. ||

Kongen giff-
 uer Contay
 stor loffue.

156 r

5 KONGERNE AFF FRANCKERIGE OC ENGE-
 LANDT BLEFFUE BERODDE AT MØDES OCH TALES
 VED OM FRED EMELLOM SZIG ATT BESLUTTE
 OCH DETT SKEDE TILL PICQUENI
 CAP: II

10 **W**OR ENGELSKE HANDELL VOR ALT SZAMTØCKT (SOM
 y haffue hørt) † och disse andre practicker dreffues alt vnder
 enings. De Bom paa kongens veigne haffde veredt hoß de Engelske,
 haffde gjort deres relation for kongen, som y hørt haffue. Och de
 Engelske vore komne thillbage thill kong EDUARD igen:|.

15 Paa baade Bider bleff samtockt aff dennom som her vdi handlede,
 att begge konger skulle talis vid, oc nar de haffde vered i tal met
 hin anden, och myndeligen buored de beuylgede fridtz artickle,
 skulle kongen aff Engeland, naar hand finge oppebaared de 72 tu-
 Bind kroner, Bette till gibell HAUART † och sin ypperste køgemestere
 20 her JOHAN SEUE:|, till Baa lenge hand vare faren offuer Bøen i Enge-
 land igien. Siden bleffue vdloffuede xvi tußind kroner till penßion,
 iblant kongens aff Engeland neste hoffthienere. Herren aff HASTIN-
 GUES fick tu tußind kroner, dett andett finge HAUART, denn ypper-
 ste køgemester, CHALANGIER, herren aff MUGOMERI och andre, och
 25 bleff rundeligen vdgiffne pendinge och Bølf i midde eblant kong
 EDUARDTZ tienere.

Kongen for-
 ærer de en-
 gillske raad.

Ter hertog CARL som vor till Lyxenborgh, fornam disse tidender:
 kom hand met saare stor hast der fra till kongen aff Engeland, oc
 haffde icke wdenn Bexten heste med sig, der hand kom till hannom.
 30 Kongen aff Engeland bleff saare vndelig ved, att hand kom saa ha-
 156 v steligen, och til-||spurde hannom huad hans ærende vor, † dog Baag
 hand vell, att hand var vred och ilde thillfredtz:|. Hertogen sagde,
 ieg er kommen att taale med eder. Kongen thillspurde hannom,
 om hand vilde tale med hannom i enrom eller offuerliuft. Daa thill-

Hert. Carl
 behager den-
 ne fridtzhan-
 dell ilde.

Kong Ed-
 wartz oc H:
 Carls sam-
 tale.

spurde hertogen hannom om hand haffde fredt. Kongen Buarede att hand haffde gjort en stillestand paa ix aar, huor wdi hand och var befatted, oc hertogen aff BRITANIEN, och bad hannom adt hand den vilde samtycke. Hertugen bleff vredt och talde till de Engellske (di hand kunde deres tungemaall) och indførde nogle aff de engellske kongers drabelige gierninger, Bom haffde verid y Franckerige. Och fortalde huad vmage de haffde tagid Big thill, der adt indlegge priff och ære, och lastede hart paa denne stillestand, sigendis. Jeg haffuer icke staaet effther, att i Engellsker skulle komme hid offuer, for den skyld at ieg haffde dett i behoff: men adt i kunde igien offuerkome det ether thillhører aff rette. Och paa dett de matte vide, att hand icke haffde dennom behoff: vilde hand ike (sagde hand) tage ved stillestand medt vor koning, førend kongen aff Engeland finge verid træ maaneder paa hin Bide, och hieme y Engeland igien. Och dette sagd, drog hand Bin veig, did hen Bom hand kom fraa. Kongen aff Engeland tog denne taale icke vell thill tacke, ey heller raadet. Andre, Bom icke vore vell tillfridz med denne fredt, lode vell om dett hertogen haffde Bagdt. Denne fred att bellutte, kom kongen aff Engeland och lagde Big paa en halff mile veigs nær Amiens. Vores koning drog neder till en aff stadsporene, at hand kunde se i huad skickelße de Engellske kome andragendes. † Skall mand Bige huad Bant er, da Biufftis vell paa deres atfføre, att de vore nyss komne thill dett handverk, att ligge thill mar-||ken, fordi de droge saare ilde y orden:|.

Kongen sende vd imod kongen aff Engeland try hundrede vougne med vijn, den beste mogeligt vor at offuerkomme. † Diße vougne, huem dennom saag, vore de at anse, som det haffde verit en heel herr, nesten saa stor som kongens aff Engeland hob vor:|. Der vor gjort stillestand, derfor komme monge Engellske ind i byen, † der hulle de sig saa føige astadeligen: at det vor deris herre oc konning ringe ære:|. De komme alt beuebnedde oc i store hobetal, oc der som vor konge haffde villed handle emod ord oc louge, haffde aldrig nogen saa stor hob verid saa letteligen at nedlegge. Men hans tancke vor ey anden † end at giøre dennom well gøtligt, oc att skaffe sig god frid met dennom sin liiffs tiid:|. Hand haffde bestillid indenfor stadsporen tuende longe bord, it paa huer lide gaden, och ladit paabære allehonde slag god mad, som en drick smagte vell paa.

Kongen lader tage vel imod de Engellske.

Oc

Oc der til den beste wiin som hand kunde finde, oc til met bestilled folck som dennom skulle feigne oc tage imod. Vand at blande vinen met, bleff aldrig talid it ord om. Hoß diße boër haffde han ladit sette fem eller sex mend aff de beste, vel store oc fede, som vel formotte
 5 en god drick, der med at giøre de Engelske dismere til vilge. † Der iblant vor herren aff CRAN, herren aff BRIQUEBECK, herren aff BRESMES, herren aff WILLERS oc andre. Oc strax de Engelske komme til porten, oc saage dette samfæde, vore der strax folck tilstede, som toge i bedzelid paa deris heste oc fulde dennom til bordtz, huor
 157 v de bleffue trachterede alt effter || som de komme til, oc end fulduell, oc de toge det vell tiltacke:|. De som anden steds vore indkomne i byen, i huor de lodde aff, finge de alt hues de behøffuede, betalede slet intid, oc kraffde dog alt hues de vilde, baade til mad oc dricke, oc dette varede i tre eller fire dage.

15 J haffue hørt, huorledis denne frid ilde behagede hertog CARL, dog behagede conestablen hannom en verre. Di hand saa at hand der met stod ilde paa alle sider, oc at hans anslag haffde slaged hannom feill. Therfor sende hand sin schrifftefader til kongen aff Engeland, met it credentze breff, oc lod hannom saa lige, at hand for
 20 gudtz skyld icke vilde tro kongens ord oc tillaugn, men at hand allene vilde intage de tuende stæder Eu oc S: Valeri, oc ligge der en part aff vinteren. Thi inden to maaneder ginge til ende, vilde hand fly det saa, at hand skulle haffue losament gott nock. Der kunde hand icke giffue hannom fylliste foruaring, huad for losamente det
 25 vere skulde, men vilde ellers giøre hannom god fortrøstning. Oc paa det hand icke skulle fororlagis at giøre oc indgaa (som hand lagde) it wikkeligt forligellmaal, for en ringe pendings skyld: loffuede hand at læ hannom L tulind kroner, oc gjorde hannom mange andre skønne tilbud. † Men kongen haffde allerede intaged oc foruarit de tuende stæder, som hand talede om:|, for den skyld at conestablen tilforn haffde rod, at hand skulle antuorde de Engelske
 30 dennom. Det haffde kongen aff Engeland oc fonged at uide. Thi gaff hand saa for suar, at friden vor alt besluted, oc at hand inted
 158 r der udj vilde omuende. Oc gaff hannom ydermere || saa for suar, at der som hand haffde hullid det hand haffde loffuid, vilde hand icke haffue ladit sig forlige. Da bleff conestablen met alle raadeløß oc fortuiffid.

Conestablens
 schriffuelle
 til kong Ed-
 uardt.

Kong Ed-
 uardt suar
 giffuid con-
 stablen.

Kongens
ceremonie
om de wlkyl-
dige børns
dag.

J høre huorledis diße Engellke gjorde sig glade til Amiens. En
afften kom herren aff TORCY oc gaff kongen at forstaa, att der vore
saa mange indkomne i staden aff dennom, giffuindis hannom oc att
betencke, huad der aff kunde vere for farlighed. Kongen vreddis
vid hannom, oc der met taugde huer mand stille. Anden dagen vor ⁵
det den dag, som de wlkylde børns dag vor fallen paa i same aar.
Oc paa sadanne dage vilde kongen icke høre tale om nogid aff sine
ærinder, oc holt det for stor wlycke, at mand talde der om till han-
nom, oc bleff der for hart vred paa dennom, som med hannom om-
ginge oc vilte aff hans wiis, naar de gjorde der imod. ¹⁰

Comminei
tale thill
kongenn.

Samme dag der kongen stod op oc læste sine tider, kom en til
mig oc sagde, at der vor vell ix tulind Engellke i byen. Daa bleff
ieg til linde, at ieg vilde lige hannom det, oc staa der met mit æuen-
tyr, oc gick til hannom i hans kammer oc sagde. Naadige herre,
endog det er de wlkylle børns dag: vil det dog vere fornøden, at ¹⁵
ieg liger eder, huad mig er forelagd. Oc sagde hannom op oc wd,
huor monge de wore, oc at der altid komme flere til, oc alle i har-
nisk, oc at ingen torde formene dennom porten, paa det mand icke
skulle fortørne dennom. Kongen wor icke krig haard, men lod staa
sine tider at læse, oc sagde, at det icke wor i dag, mand skulde ²⁰
holde de wlkylde børns ceremonie, oc beffol mig at staa til hest,
oc giøre mit beste, at ieg kunde komme øffuersten for de Engellke
til ords, at hand wilde giøre || sit beste, at hand kunde holle den- ^{158v}
nom til, at de vilde drage aff igien. Oc til høffuidtmendene skulle
ieg lige, om ieg møtte nogle aff dennom, at de skulle komme oc tale ²⁵
met hannom, hand wilde komme til porten strax effter mig. Dette
giorde ieg, oc talde med tre eller fire de ypperste iblant de Engel-
ke, som ieg vor kjent med, oc sagde til dennom det som til denne
lag kunde tiene. Men i den sted at de vilte en vdt, komme der
xx ind igien. ³⁰

Kongen er
en daguelere.
Det er it aff-
guder. Læs
Deut: 18.

Kand lke at
saa mange
personer
haffde de
hafft til
bords.
De Engellskis
wfkickelig-
hed.

Kongen lende effter mig herren aff GYE, samme tiid marschalck
i Franckerige, om dette samme ærinde. Wi ginge ind i itt gæste
herberge † huor allerede haffde verid j^c oc xi laug oc moltid huldne
aff adlskyllige selskaff. Oc uor det icke en daa ix flet for middag:|. ³⁵
Hufid vor fult, somme quaade, somme soffue oc vore druckne. Der
ieg det laae, siuntis mig vel, at der uor ingen fare paa ferde, oc
gaff kongen bud der aff. Strax kom hand til porten vel sterck i
føl-

følge, oc lod himmeligen vebne tu eller try hundrit kyriffer i deris ritmesters hus, oc en part aff dennom lagde hand paa porthulid, som de Engellske droge ind.

Kongen lod hente sin middags mad i portenærens huff, oc lod
 5 mange aff de fornembste Engellske komme til sig. Kongen aff Engeland spurde den wlkickelighed, oc hanedis der vid, oc lende bud til kongen, ad hand skulde giffue beffalning, ad mand ingen skulle lade ind i byen. Kongen lod suare hannom igien, at hand det ingenlunde giøre vilde, men bad at kongen aff Engeland vilde lade sig
 10 beleggue oc lende aff sine oc kronens draffuantere, at foruare portene, oc lade ind huem de wilde, huilckid oc skede. Da droge mange aff de Engellske wd aff byen, effter deris konges beffalning.

159 r Det vor besluted, paa det alting kunde kom-||me til en ende, at mand skulde wdkeyse den sted, paa huilcken de tuende konger skulle
 15 tale med hin anden. Di bleff nu folck tillkikkitt som skulde besichte oc vdlede platzen, som der til kunde vere bequem. Paa kongens veigne reigste derhen herren aff BOCHAGE och ieg. Paa kongens aff Engeland veigne HAUART, CHALANGIER oc en herold. Oc effter wi lenge haffde redit oc besichted floden, beslutede wi, at den bæste
 20 oc trygste platz vor Piquegni, tre mile fra Amiens, dog hand haffde werid plyndred aff hertog CARL aff Burgundien. †Byen ligger siit, oc den flod Soma løber der forbi, huilcken icke er skiberiig, oc paa denne sted er hun icke bred:|. Paa den side kongen skulle komme, er deiligt oc flet land: paa den anden side som kongen aff Engeland skulle komme, vor oc landit saare skønt, vndertagendis naar hand kom emod floden, der wor en stenlagd bro, vel tu pillkud long, oc mole paa baade sider. Saa at det haffde verid en saare farlig veig for dennom, der som mand haffde villet dennom andit end vel, oc mand icke haffde villed holle louge. Oc som ieg andenstedtz
 25 lagd haffuer, ere de Engellske foruist icke saa trerike, wdj fridts handling oc fordrag att giøre, som de Frantzoser ere, †oc ihuad mand liger, gaa de fuldgroffueligen om med huad de skulle haffue forhender. Men mand skal vere tollig, oc icke trettis med dennom, eller lade sig mercke med nogen vredladsenhed imod dennom:|.

35 Effter ad det nu wor besluted om stæden, bleff bestilled at der skulle giøris en bro, vel long, oc saa bred som behoff giordis. Oc ui for skaffede arbeidere der til, oc tømmer at giøre wdaff. Oc mitt paa den-

Kongen holder maaltid til en portenæris.

Vdfeis en sted som kongerne ville mødis.

De Engellske natur.

Broens fatzon som bleff giort til de tuende konger.

denne bro bleff giort it sterckt sprinckeluerck aff tømmer, saadant som mand gjør omkring sine løuehuß, oc wore hullene emellom || 159 v
 stengerne icke videre, end at mand kunde vel sticke en arm der igiennom. Offuerdelen vor tackt med bræder, aleniste for regns skyld, saa langt at x eller xij personer kunde holle sig der vnder paa 5
 huer side, oc vere under tag. Oc beslutede sprinckeluerckid broën tuert offuer fran den ene side til den anden, saa mand icke kunde komme fra dend ene til den anden. Paa floden vor icke wden en liden baad, oc tuende karle der wdj, at offuerfette dennom som vilde fran den ene side til den anden. 10

Huoraff
 denne brois
 fatzon bleff
 tagen.

Fortelies en
 historie.

Parthi er
 skadeligt.

Kongens oc
 hertog Jo-
 hans aff Bur-
 gundien sam-
 tale.

Jeg vil eder kundgiøre, huad orlage kongen rörde at lade gjøre dette skillerom, saa skickid, ad mand icke kunde komme fra den ene side til den anden. Oc kan det, maa vel ske, bliffue nøttigt i fremtiden, den som saadant kand forfalle. Wdi kong CARLS VII tid, der hand en nu uor møgit vng, vor hand haardeligen trengd aff de Eng- 15
 gelske, di kong HENDRICK V aff Engeland haffde bestolled Ruan, oc tuingde det vel hart. Oc meste parten aff dennom der inde vore, vore hertog JOHANS aff Burgundien, som da regnerede, enten vnderlotte eller hans anhang. Emellom samme hertog JOHAN oc hertogen aff ORLEANS haffde nu verid stor wenighed, oc alt dette rige 20
 eller størsteparten verid skilagtigt for disse tuende partiirs skyld, huor aff kongens sag stod icke vel. Aldrig begyntis partiisk handel i frids tiid, ad det io tog en skadelig ende, oc vor ont ad nedlegge. For denne trættis skyld vor allerede en hertog aff ORLEANS bleffuen ihielllagen i Pariis it aar tilforn. Hertog JOHAN haffde en stor 25
 krigsher, oc drog frem oc tilbage, met det forset, at hand uilde sla den leiger op, som saa for Ruan. Oc paa det hand disbeder kunde komme det affsted, oc vere tryg for kongen: bleff handlid at de skulle || holle sprock med hin anden hoß Montereau fault Yonne. 160 r
 Der bleff giort en bro, oc en suingel mitt paa, men mitt paa same 30
 suingel vor en liden laage, som kunde luckis paa begge sider, saa ad mand kunde gaa fra den ene til den anden, met saa skell, at begge parter det samtøckte. Da kom kongen paa den ene side aff broën, oc hertog JOHAN paa den anden, met monge reiglener i følge, oc synderligen kom hertog JOHAN vel sterck i følge til dette mode. 35
 De begynte at holle sprock paa broën. Oc paa den sted som de taledis vid, vore hoß hertogen icke uden tre eller fire personer.

Oc

Oc der de haffde begynt at tale tillamen, elkede mand hertog JOHAN til (eller hand gjorde det aff sig selffuer) ad ydmyge sig for kongen, at hand lod op paa sin side, oc de laade ocßaa op paa den anden side, oc hertogen gick egiennom selff fierde, oc bleff strax ihieslagen †hand oc de met hannom vore:|, huor aff siden er kommed megid ont, som huer mand vel vedt.

Hertog Johan aff Burgundien ihieslais, supra lib. 2. cap: 4.

Dette er icke aff mitt forlett, ti vil ieg icke videre tale her om. Men kongen fortalde mig det lige laa, som ieg det her beschreffuit haffuer. Men det er lant oc vist, at der som denne handel laaledis haffde bleffuit bestillitt, at der icke haffde verid orlage oc euffne til, at elke hertogen offuer paa den anden part: haffde dette wraad icke lkeedt. Men det volte lynderligen nogle aff den hertogs aff ORLEANS mend och thienere, som bleff ihieslagen til Pariis, huilcke nu haffde stor myndighed oc vore
15 veltagendis hoß kong CARL VII.

DE TUENDE KONGER KOMME TIL PIQUEGNI
AT HOLLE SPROCK MET HIN ANDEN MET MEGID
FOLCK OC VEL VDSTAFFERED
CAP: III ||

160v

20 DER VORIS SKRANCKUERCK NU VORE SAA GIORDE, som i haffue hørt, komme de tuende konger did om anden dagen, oc lkede det 1475 den 29. augusti. Kongen haffde vid viij hundrit kyriffer met sig, oc vor den første did kom. Paa den side som kongen aff Engeland vor, stod al hans herr i slaachtorden, † oc
25 endog vi vel kunde tencke, at wi icke laae det altsammen: saae vi dog it stort tal folck til hest och fod. Det vi haffde paa vor side, liuntis intet emod dennom at regne, som det ei heller vor wden hen vid den fierde part aff kongens hob, som hand nu haffde med sig:|. Det vor besluttet, at med huer kong skulle vere xij mand. † Oc
30 allerede wore bestillede at skulle vere inden luinglene, paa vor side, de ypperste oc kronens næste tillhøringe:|. Wi haffde paa wor side iiii aff de Engelske, som skulle see, huad der giordis eblant oß. Oc lige laa monge haffde de paa deris side aff vore.

Kongen, som offuen er sagdt, vor først kommen, oc vor allerede i
lkranck-

Kong Lod-
uigs siduone.

Ikranckuerckid, oc hans xij mend met hannom, iblant huilcke vor
salige hertog JOHAN AFF BURBON oc cardinalen hans broder. Det
vor kongens vilge, at ieg den dag ikulde vere klæd lige vid hannom.
Di det haffde lenge veridt hans siduone, at hand offte haffde en,
som sig ikulde klæde, lige som hand selff vor klæd, naar nogit syn- 5
derligt vor forhender.

Kong Ed-
uardt en dey-
lig perfon.

Kongen aff Engeland kom longs adt stenbroën †met laare got
følge, oc som den der vel motte were en konge lig:|. Met hannom
vor hans broder hertogen aff CLARENTZ, †greffuen aff NORTHOM-
BELLAN, hans cantzler, oc andre flere herrer, hans kammeriuncker 10
kallid her HASTINGUES, || oc andre, oc wore icke wden tre eller fire 161 r
kledde i gylden stœcke ieuſſne vid kongen. Hand haffde it bonnet
aff lort fløyel paa lit hoffuid, oc der offuen paa sad en stor lilie, giort
aff ædle stene. Hand vor en laare deylig oc vel voxen første. Men
hand begynte nu at bliffue feed, at ieg tilforn haffde seet hannom 15
en deyglere end hand nu vor. Jeg kand oc icke dragis til minde,
at ieg haffuer seet en ikønnere mand, end hand vor, paa den tiid
der hand flyde aff Engeland for greffuen aff BERUICK.

Kongens tale
til kong Ed-
uardt.

Der hand nu kom paa fem føder nær skillerommid, tog hand sit
bonnet aff, oc knælede paa en halff fod nær nid til goluid. Kon- 20
gen gjorde hannom oc stor reverentze:|. Saa gick de til oc toge hin
anden i faugn igiennom hullene, †oc da gjorde kongen aff Engeland
en større reuerentze:|. Kongen begynte talen oc sagde til hannom:
frende, værer ganske wel kommen, der er icke mand i werden, ieg
heller begier at lee, end eder, oc loffuid were gud, at wi ere her 25
møtte i saa gott it forſet.

De Engellske
haffue monge
ſpaadomme
oc prophe-
tier.

Kongen aff Engeland ſuarede noget til denne tale, paa wel god
frantzofke, oc da begynte strax den engillske cantzeler at tale, som
kalledis biſpen aff L'ISLE, oc begynte aff en ſpaadom (som de Engel-
lske altiid haffue der got val paa) huilcken ſaa lydde, att paa denne 30
ſted til Piquegny ſkulle oprettis en drabelig frid, emellom Francke-
rige oc Engeland. Der effter bleffue de breff opladne, som kongen
haffde ladit antuorde kongen aff Engeland, angaaendis den frids ar-
tickle, som || giort vor. Oc cantzeleren tilſpurde kongen, om hand 161 v
haffde dennom ſaaledis beffalid at ſchriſſue, oc om hand dennom 35
behagede. Kongen ſuarede ia. Da fremlagdis oc de artickle som
hannom haffde verid antuorede paa kongens aff Engeland veigne.

Oc

daa bleff fremboren en mellebog, der lagde kongerne deris høire hender paa, oc de andre to hender paa itt crucifix, oc suore baade sammen, at holle det de haffde hin anden tillagd, som vor stillestand i ix fulde aar, der wdi begribendis bundsforuante paa en oc anden
 5 lide, oc at fuldgjøre det echteskaff emellom deris børn, saa som bemelte frids artickle wduiste.

Ceremonier
til frid at
suere.

Effter ad dette vor giort, begynte vor kong som wor vel talendis, at lige til kongen aff Engeland, oc lo vidt, at hand motte en gong komme til Pariis, der wilde hand giøre hannom tidfordriff met fruer
 10 oc jomfruer. Oc at hand vilde giffue hannom cardinalen aff BURBON til schriftfader, som vor den mand som gierne skulde affløse aff det flags lynder, om saa skede at hand nogen bleffue bedriffuindis.

Kongen
skimpter met
kongen aff
Engeland.

Kongen aff Engeland bleff saare lyftig vid denne tale, oc de talde
 15 met venlige lader oc facter til hin anden. Oc dette lagde kongen, fordi de uiste wel baade, at samme cardinal vor en god stalbroder. Der disse oc andre saadane tale haffde varid en liden stund, bad kongen (som lod sig mercke at hand uilde haffue ypperste myndighed i dette selskaff) os som vore met hannom, vige aff til lide, oc
 20 lagde at hand vilde tale met kongen aff Engeland allene. De Eng-
 162 r lke || stode oc i rom, oc icke bidde at nogen beffol dennom det.

Der de tuende konger da haffde talid sammen en føige stund, kallede kongen at mig oc tilspurde kongen aff Engeland, om hand kiende mig, hand suarede ia, oc neffnde paa huad stæder hand haff-
 25 de seet mig. Oc haffde ieg tilforn hafft at tage vare, hannom at tiene, til Calæs, den stund ieg vor hoß hertogen aff Burgundien.

Kongerne
talis vid,
ene vid ene.

Kongen tilspurde hannom, huad hand skulle giøre, om hertog CARL icke vilde holde friden, effterdj hand haffde suarid saa trozeligen. Kongen aff Engeland lagde, at hand ennu skulle biude hannom den
 30 till. Oc uilde hand da icke tage uid, ville hand sette det till dennom baade, at de selff motte forligis der om. Siden rørde kongen nogid om hertogen aff BRITANIEN (di for hans skyld begynte hand denne tale) oc tilspurde hannom i lige maade. Kongen aff Engeland suarede, at hand uilde haffue hannom ombeden, at hand icke vilde
 35 føre hannom feide paa, di at hand i sin trong aldrig haffde fristed saa god en ven. Der til taugde kongen, oc kallede at sitt følge, oc met det samme tog hand orloff aff kong EDUARD, met de venligste

Kong Eduard
vil icke for-
lade hert:
aff Britanien.

ord

Kongerne
tager orloff
aff hin anden.

ord hand kunde. Oc sagde it venligt ord til huer aff hans folck, saa ginge de aff sprinckeluerckid baade to til lige, eller føie fattedis, oc stode til heft. Kongen drog til Amiens, oc kong EDUARD til sin leiger. Oc bleff hannom sendt aff kongens gaard alt det hand behøffuede, intil dertilser oc lius.

5

Kong Ed-
uardtz bro-
der behager
icke friden.

Mude maa
volde.

Kongen vider
kong Ed-
uards broder
skenck.

Kong Ed-
uardt deylig
och quinde
kier.

Hertogen aff CLOCESTRE kongens broder || lod sig icke finde til dette mode, mange andre herrer ey helder, som de der ilde behagede denne frid, †men liden finge de it andit lind:, oc kom denne hertog aff CLOCESTRE til kongen indtil Amiens, oc kongen vitte hannom saare herlige skenck aff smyde oc heste vel vdstafferede.

162 v

10

Der kongen vor dragen fra dette mode, talde hand met mig paa veigen om tuende artickle. Den første ad kong EDUARD lod sig finde saa villig at komme til Pariis, huilckid hannom icke vel behagede. Oc sagde: Det er en saare deylig konge, hand er møgit kier at quindfolck, hand mote finde noget kierre liiff til Pariis, som hannom kunde behage oc giffue hannom saa gode ord, at hand finge løst till, at komme did tilbage igien. Hans forfædre (sagde hand) haffue nock verid til Pariis oc i Normandien, men vi kunde vel nu ombere hannom oc hans selskaff paa denne lide haffuid. Ellers ville vi gierne haffue hannom til broder oc ven. For det andit gjorde det kongen ont, at hand fant kongen aff Engeland nogid haard, der hand talde om hertogen aff BRITANIEN. Di kongen haffde saare gierne formot hannom, til at samtøcke oc vere til frids, at hand haffde feidet paa Britanien, oc lod hannom en liden forstaa det, formiddelst herren aff BOCHAGE oc vid herren aff S: PIERRE. Men der kongen aff Engeland saa, att der trengdis saa hart paa, sagde hand, at der som nogen førde Britanien feide paa, da vilde hand end en gong drage offuer, oc gjøre landgong i Britanien. Der mand fick det suar at høre: sagde mand hannom inted mere der aff. || Der kongen vor kommen til Amiens, som hand vilde gjøre naduore, komme tre eller fire aff kong EDUARDS gode mend, at faa mad met hannom, som haffde hulpid til denne frid at gjøre. Oc HAUART begynte at huilke til kongen, at der som hand vilde, vilde hand vel faa raad til, at hans herre skulle komme til Amiens til hannom, ia maa ske indtil Pariis, at gjøre sig løstig met hannom. Kongen, huilcken dette tilbud icke dert vel behagede, begynte ad tage vand oc to sig, oc suarede icke møgit dertil. Men mig huilkede hand til, sigendis: det ieg haff-

15

20

25

163 r

30

35

uer

Kongen aff
Engeland vil
icke vnfall
hertogen aff
Britanien.

Hauartz til-
bud imodt
kongen.

uer tenckt, det er mig vederfarid, som er at mig skulle ske saadant tilbud. Effter maaltid bleff der atter omtalid: men dette anslag bleff afftøffid det trerfeligste mand kunde, oc bleff lagd at kongen vilde vere fornøden at drage op met det aller iligste emod hertogen aff
 5 Burgundien, † endog at disse lager oc denne fridshandel vaar saare stor oc vigtig, saa at mand paa begge sider haffde nock att tage vare, att det kunde bliffue vileligen oc vel bestillet: haffde wi dog got gammen oc løstig snack her om, som icke er verd at glemme:|. Skal oc ingen sig forundre, at kongen gjorde sitt beste oc lod sig be-
 10 koste, at hand venligen kunde skilte sig vid de Engelske, anseendis den store skade oc iammer som de tilforn haffde anrettid her i riged, oc en for sinen oc i mande minde. Derneft oc saa paa det at hand fremdelis kunde haffue dennom til vens, oc i det minste saa skaffe det, at
 15 de icke feidede hannom.

KOMMER EN HUID DUE PAA KONNGENS
 AFF ENGELAND PAULUN, HUILKID VOR ITT FORE-
 VIDINDE TIL DEN FRID SOM BLEFF GIORT

163 v

CAP: III ||

20 OM ANDEN DAGEN EFFTER VORT MODE KOMME SAARE
 monge Engelske til Amiens, oc nogle aff dennom lode sig høre at denne frid vor vileligen giort aff den helligaand. Dette lagde de fordi, at der wor kommen en huid due paa kongens aff Engeland paulun, same dag som modet stod. Oc i huad bulder der wor
 25 i leigren, vilde hun icke rømme. Men dette wor mangis mening der om, at fordi det haffde regnid nogid, oc liden vor kommitt it varmt solskin, der for sette duen sig paa kongens paulun, at tøre sig, fordi det vor det høigste.

En huid due
 paa kongens
 aff Engeland
 paulun.

Denne mening lagde mig en riddermandsmand aff Galconien,
 30 kongens aff Engeland thienere, vid nauffn LODUIG AFF BRETAILLES, huilcken wor saare ilde til frids met denne fredt. Oc fordi hand i long tid haffde verid kient met mig, talde hand dristeligen med mig, oc lagde: ieg ved wist, adt i her effter skulle storligen haffue kongen aff Engeland for spot, at hand saaledis haffuer ladit sig forlige. Jeg

Loduig aff
 Bretailles
 samtale med
 Comineus.
 Bretailles
 behager icke
 friden.

32*

til-

Engeland
haffuer mer
vanære aff
denne frid,
en ære af ix
flachtninger
vundne.

Kong Lod-
uigs trefkhed
til at vinde
folck.

Kongen for
taler fig.

tillpurde hannom, huor monge flachtninger hans herre haffde wundit: hand suarede ix, i huilcke alle hand haffuer verid selff i egen perlon. Jeg spurde videre, huor mange hand haffde tabt: hand suarede, en, der met mente hand denne, som vi nu volte at hand tabte. Oc lagde at hand achtede denne spot, at hand saa for lagde at fla, ⁵ at vere større, en all den ære hand haffde inlagd met de andre ix flachtninger at vinde.

Jeg fortalde kongen dette. Hand lagde, det er en ond dreng, den skalck, wi maa giffue acht paa hannom. Hand lod hente hannom att saa mad met lig, oc tilbød hannom saare gode och skøne wilkaar, der som hand vilde bliffue hoß kongen. Hand skenckte hannom tulind kroner, oc loffuede at giøre hans brødre til guode, som hand haffde paa || denne side. Oc ieg huilckede it ord i hans øre, ^{164 r} at hand skulle giøre litt beste til, at dette venfkaff kunde bliffue varigt, emellom disse tuende konger. ¹⁵

Kongen frøchtede for ingen ting saa saare som at lade nogit ord falle, huor aff de Engellske skulle mene, att hand spottede dennom. Oc skede det saa aff en slumpeløcke, at andendags morgen effter modet, som kongen vor i litt mag, oc wi icke vore wden tre eller fire tilstæde, flap hannom itt skimptens ord aff munden, angaaendis ²⁰ den vin oc anden skenck, som hand haffde sent i den engellske leiger. Oc som hand saag lig om, bleff hand en galkonisk kiøbmand var, som bode i Engeland, huilcken vor kommen at begiere aff kongen loff at føre en sum viin aff Galkonien, oc at hand motte føre den toldeffri vd aff landit. Oc vor den ting som kiøbmanden kunde ²⁵ vere til stor fordel, om det bleff hannom vndt oc samtøcktt.

Der kongen saag hannom, bleff hand gantlike vnderlig der vid, och tenckte huorledis hand monne vere der indkommen. Hand tillpurde hannom, huad by hand vor fød wdi, i det hertugdømme Aquitania, och om hand vor en kiøbmand oc giffit i Engeland. Kiøbmanden suarede ia: men ieg, lagde hand, haffuer der icke møgit tilforn. Jeg talde med hannom epther kongens befalning, oc strax før end hand gick aff stæden, forskaffede kongen hannom en karl, som skulle ledslage hannom til Bordeaux. Hand fick oc en saare god || beffal- ^{164 v} ning i sin fødeby, oc loff til den viin som hand vor begierendis, oc ³⁵ tulind francker rede pendinge, der met at lade hente sin hustru til lig aff Engeland, siden sende hand en sin broder i Engeland, och
icke

icke selff drog der hen effther hende. Saaledis dømde kongen
 sig selfffuer til denne bøder, bekiendendis at hand
 haffde taled formegidt.

Kongen
 bøder for sin
 brøde.

KONGEN AFF ENGELAND SENDER KONGEN

5 TUENDE CREDENTZEBREFF SOM CONESTABLEN
 HAFFDE SENDT TIL HANNOM
 CAP: V

DENNE SAMME DAG, SOM VOR ANDEN DAGEN EFFTHER
 modit vor lkeedt, lende conestablen en aff sine thienere kallid
 10 RAPINE met breff til kongen. Denne RAPINE gjorde kongen liden
 den tid vel emod, saa vor hand hannom oc en god thiennere. Kon-
 gen beffol at herren aff LUDE oc ieg skulle høre hans beretning.
 Herren aff CONTAY vor allerrede igienkommen, oc haffde alt bestil-
 led emod conestablen, effter som tilrid vor med det i her offuen
 15 haffue hørt omtale.

† Conestablen vilte nu icke huad helgen hand skulle loffue sig til,
 oc holt sig for saa got som aldelis forderffuid. De ord som RAPINE
 haffde til os, vore ganske ydmyge:|. Di hand sagde, at hans herre
 vilte vel, at kongen vor megid allehonde berettid emod hannom,
 20 men at kongen haffde vel beffunditt, at hand icke vor den som vil-
 de handle wtilbørligen. Oc paa det kongen skulle vere des tryg-
 gere || om conestablens wilge emod hanum, begynthe RAPINE att
 116 r forregiffue Baadan en handell, att herthog CARLL schulle kunde ther
 thill beuilges, att hand schulle hielpe thill, att nedlegge kongen aff
 25 Engelland och all hans hob, om kongen saa wille, † och wor hans
 thale Baadan, att mand ther aff kunde formerche, att conestablen haff-
 de ingen widere forthrøftning, men wor gandsche falden i mißhob:|.

Wii Buarede att wii haffde gott wenschaft med the Engelsche, och
 att wii ingen wenighed wille haffue med thenum, och herren aff
 30 LUDE som wor hoß mig, wougede att thillspørge hanum, om hand
 iche wilte huor hans herris rede pendinge wore. Jeg forundrede
 mig huorledis thetthe ord Blap hanum wd aff munden, anßeindis att
 thenne RAPINE wor conestablens gode och thro thiennere, och for-
 undrede ieg mig att RAPINE effter Baadanne ord iche kom sin herre
 thill

Conestablens
 bud til
 kongen.

Conestablen
 tilraadig.

Rapine hans
 ærinde.

Conestablens
 thilbudt.

It wforstann-
 dig spør-
 maall.

thill att rømme och haffue Bin Bag i god achtt, och att hand iche Bagde Bin herre, huad mand haffde for hender emod hanum. Huilckid aff Baadan thalle well wor att merche. ||

*116 v

At werrefor-
løct i frem-
mede landt
ehr en godt
fortrøstning
i nødztid.

Jeg haffuer faa Beett i mine dage, Bom i thide kunde wndfly och Ichy wløche, enthen her eller andennstedtz. Thi Bomme erre iche⁵ Baa beuandrede, att the haffue Beett fremmede omliggende land, att the kunde ther thill haffue theris thilflugtt, nar behoff giordis. † Huilched er en stor brøst paa en mand, thi att haffue Beett och forfarred allehaande, thet giffuer stor forstand och driftighed:|. Szomme erre forkierre att theris godtz, hultruer och børnn, att the iche nende¹⁰ att schillies ther fra thill enn thid, och thisse thing haffuer werred aarBage thill, att forderffue monge erlig mend.

Kongen
schriffuer
conestablen
thill.

Ther wii haffde giortt wor relation for kongen, lod hand kalle en secreter † och Bagde hanum ett breff thill, Bom hand schulle schriffue thill conestablen, om hueß hand haffde giortt thend dag forgangen,¹⁵ och om thenne frid. Hand giorde och nogen wndschyllding wdi Bamme schriffuelße, att hand wor well megid stundeløß:|. Tha wor ingen hoß kongen wden HAUARTT, Bom indthet wiste aff thet mand haffde for hender om conestablen, och herren aff CONTAY, Bom nyß wor kommen fra herthog CARLL, och wii tho, Bom haffde thaled²⁰ med RAPINE paa kongens weignne.

Jt kongens
ordt aff dob-
belt forstandt
och mening.

Kong
Loduigs
treerschedt.

RAPINE wor och thill wedermaals thalle, och tha Bagde kongen Baadantt itt ord, ieg haffde well Baadantt ett hoffuid behoff Bom conestablens, thill thet ieg haffuer att bestille. Szaa wende hand Big om thill the Engelsche och thill CONTAY och Bagde, jeg mener²⁵ iche att ieg wille att wii schulle haffue kroppen, men att wii haffde hoffueditt, och kroppen bleffue. Ther breffuid bleff antuordett RAPINE, och behagede hanum Baa-||re well, och Biunthis hanum, att^{*117 r} thet wor Bare wenligen thald, thet kongen Bagde, att hand haffde behoff Baadantt itt Bom hans herris hoffuid, och iche forstod huad³⁰ mening thet wor Bagd wdi.

Conestablens
credenze
breff thill
kongen aff
Engelandt.

Kongen aff Engelland Bende kongen thuende credentze breff, Bom conestablen haffde schreffuid hanum thill, och lod hanum myndeligen Bige alle the ord, Bom hand nogen thid haffde buditt hanum thill, och kongen wore angaaendis, och her maa i Bee, huorledis³⁵ hans Bag stod emellum thisse thrende store herrer, forthi ingen aff thenum wor, Bom io wille hanns død.

KON-

KONGEN AFF ENGELLAND BRUGER ENN
 STOR THREEDSCHED EMOD SZINE WNDERSZOTTHE
 FØREND HAND GAAR THILL SKIBS MED SZIN
 HER ATT DRAGE WDAFF ENGELLAND
 CAP: VI

KONGEN AFF ENGELLAND, EFFTER HAND HAFFDE OP-
 pebaarid Bine pendinge, gaff hand Big paa weige lige att Cales,
 med stor dagreißer, forthi hand frøchthede for herthog CARLL, Bom
 wor hanum hadsch, Baa wor och thend mene mand i riged, ther thill
 10 ochBaa conestablen. Och i Bandhed, naar hans folch gaff Big noged
 for witt wd, bleff ther io nogenn i bulchen. Hand Betthe och Bine
 gißler, Bom hand haffde loffuid, Bom wor HAUARTT och her JOHAN
 CHESZNE, ypperste engellsche kiøgmestere, thill Baa lenge hand kom
 offuer i Engelland egienn.

Kongen aff
 Engelland
 drager paa
 hiem veien.

15 J haffue hørtt først i thenne thalis begyndelße om the Engellsche
 theris thog hid i Francherige, att kongenn aff Engelland iche haffde
 *117v stor løst thill thenne handell. || Forthi ther hand kom thill Douern i
 Engelland, och før end hand gich thill schiffs, att lade Big offuerBetthe,
 begynthe hand strax att indgaa och widthage himmelig handell med
 20 oß, ther hand fich kongens ord att høre wed Binn herrold, Bom hand
 haffde Bend thill hanum. Men thuende thing beßynderligen foraar-
 Bagede hanum thill att thage Big thetthe thog offuer, thet ene wor
 att altt hanns rige thraadde ther att, Bom the haffue hafft for Bid i
 forgangen thid, och att herthog CARLL lagde Big Baa hartt effter
 25 hanum therom. Thend andenn Bag wor, att hand kunde beholde
 Big en god stor Bum aff de pendinge, Bom hand Bammethid haffde
 opthaged i Engelland thill thetthe thog, forthi, Bom i haffue hørtt,
 legge the konger aff Engelland theris wnderBotthe ingen thyng
 paa, wden theris rettthe och wiße aarlige renntthe, wden thet schier
 30 for krigß schyld, att føre i Francherige.

Hand haffde och bruged enn Bynderlig threedschhed, før hand
 gich thill schibs, ther med att fornøige Binne wnderBotthe, om Baa
 schede, att hand gjorde fred med oß och droge hiem egien. Thi hand
 haffde thaged med Big ti eller tholff mend, Bomme aff Lunden, Bom-
 35 me aff andre steder i Engelland, Bom wore well store och feede och

Jt merkeligt
 treerschedt
 kongens aff
 Engellandt.

won-

Vforstandige
vente en Inar
ende paa en
stoer krig.

wonde thill gode dage. Thille wore aff thet folch, Bom holt paa
thend mene mandtz haand, och haffde throligen raad thill thetthe
thog att giørre, och att forsamle thenne megthige krigsmagtt. The-
num lod hand legge i gode paulun och foer well med thenum, men
the wore iche waande thill Baadant leffniid, och menthe att ingen ⁵
the finge werrid threi dage offuer paa then-||ne Bide, Ichulle the ^{*118 r}
haffue faaitt enn Blagthing, och ther med ende paa krigen. Men the
finge andett att wide, och kongen aff Engelland halp Belff thill, att
giøre thenum bange och mißthrustige, paa thet the kunde lengis
hiem att, och Belff faa begierlighed thill frid. Och thetthe giorde hand ¹⁰
paa thet, att nar hand komme thilbage egien, the tha Ichulle hielpe
hanum att nidstoppe hueß knur och ille lad, Bom kunde paa komme
ebland almogen for thend Ichyld, att hand Baa wor dragen hiem
egien, thi aldrig nogen kong i Engelland, Biden kong Artus thid,
førde Baa mange store herrer med Big paa thenne Bide haffued att ¹⁵
en thiid.

† Thenne kong Ichyndede Big hiem egen (Bom i haffue hørt) med
thet Bnarest:|, och ther med beholt hand megid aff thend pending,
Bom hand haffde ophaged i Engelland, att bethalle Bitt folch med.
Och i Baa maade sich hand Bagen thend ende wd, Bom hand wor ²⁰
begierrenndis. Hand haffde iche Bind eller complex thill att thaalle
thend møde, Bom en kong aff Engelland wor fornøden, Bom Ichulle
noged winde och wdretthe i Francherige, och Bynderligen Bom
kongen aff Francherige nu haffde forBiunid Big med gienuerye. Dog
kunde hand iche nochBomtt forBiune thet paa alle Bider, ²⁵
effter the fiender Bom hand haffde paa thenne
thid, thi hand haffde altt for monge
aff thenum.

KON-

KONGEN OCH HERTOOG CARLL BLIFFUE BE-
 RODDE ATT BESTOLLE OCH FONGE CONESTABLEN
 PAA THET SLOTT HAN, HUOR HAND HAFFDE
 LAGD SZIG IND
 CAP: VII ||

*118 v

END EN THING STOD KONGEN AFF ENGELLAND HU ATT,
 Bom wor att fuldkomme thet echthelchaff emellum kong CARLL
 THEND VIII, Bom nu regierrer, och Bin daather, och thetthe giffter-
 maall wolthe, att hannd Baae offuer mett megitt, †huilched wor
 10 konng Bide haffde stor fordeell wdaff:|.

Efftter att the Engellsche wor igien offuer dragne i Engelland, wn-
 derthagene the Bom wore egienn bleffne thill giffell hoß kongen:
 drog kongen hen emod Laon, thill en liden by kallid Veruins, Bom
 wor itt aff the flech, Bom ligger i Hennegau. Thill Auennes i Henne-
 15 gau kom thend burgundische cantzeler och andre ambaßotther, och
 med thenum herren aff CONTAY paa herthogens aff Burgundien
 weigne, †och paa thend thiid thraade kongen att, att giørre fred
 med huer mand:|, thend store hob Engellsche haffde noged forfferid
 hanum, hand haffde och i Bin thid Beett aff theris gierninger her i
 20 rigid, och thraade iche att, att the schulle komme egien. Kongen
 fich ord fra cantzleren, och hand gaff forre och begierrede att kon-
 gen schulle Bende folch thill enn bro paa halffueigenn thill Auennes,
 ther att holde Bproch med hanum och hans Bellschaff.

Hert. Carls
 legater thill
 kongen.

Endog att Bomme, Bom kongen Bpurde thill raadtz, iche anßaae
 25 for gott att hand thend begierring schulle Bamthøche, drog hand
 dog did henn i egen perßonn och førde the engelsche gibler med Big,
 och the wore neruerrendis, ther kongen thoge mod legatherne, Bom
 komme Baare sterche i følge med schøtther och andett gott krigß-
 folch. Thenne gang haffde thisse legater iche andenn thale med kon-
 30 gen, end att hand thog thenum med Big thill middags maalthiid. ||

Enn aff thisse Engellsche begynthe att angre thetthe forligellßmaall,
 och Bagde thill mig, i itt windue Bom wii stode, att ther Bom the
 haffde Beett megid Baadantt folch hoß herthog CARLL, Bom thenne
 cantzler nu haffde med Big, haffde the thill euenthyr iche giortt
 35 fred. Herren aff NARBONNE, Bom i dag kallis herrenn aff FUES,

En Engelsche
 fortøcker
 fredenn.

hør-

Jt Ichampert
ordt imodt
de Engellsche.
hørde thille ord och Bagde thill hannom. Wore i Baa thaabelige, att
i thenchthe att herthog CARLL iche haffde megid Baadantt folch?
hand haffde iche wden Bend thenum hen att wederquege och for-
fersche Big: men i haffde Baa god wilge thill att drage hiem, att Bex
hundred fad win och en penßionn Bom kongen giffuer ether, førde 5
ether well Bnartt hiem thill Engelland egien. Thend Engellsche bleff
wred och Bagde. Thet er thet huer mand well Bagde oß, atti Ichulle
driffue ethers Bpott med oß. Kalle i the pendinge Bom kongen giff-
uer oß, enn penßion? thet er Ichatt och iche penßion, och wed S: Jør-
genn, i maa end Baa lenge Bige her aff, att wii thaarre komme egien. 10

Jeg thog thenum aff thenne Bnach, och giorde mig ett Ichimptt
ther aff, men thend Engellsche wor ilde thill fridtz, och thalde ett
ord thill kongenn ther om, och hand bleff Baare wreed paa bemel-
the herre aff NARBONNE for Bamme Bag.

Frantzofke
oc burgundi-
sche legater
thil tals
famen.
†Kongen haffde iche monge ord med cantzleren och the andre 15
legater att thetthe Binnde, men thet bleff Bambthøchtt, att the Ichulle
thalle med hanum thill Veruins, Bom the och giorde, och droge did
hen i følge med kongen, och ther the wore komme thill Veruins,
gaff kongen her TANNEGUY AFF CASTELL:| och her PEDER DARIOL-||LE, *119v
Bom wor thend frantzofke cantzeler, beffalling att handle, baade 20
med thenum och med andre. Paa baade Bider begynthe the megid
allehaande att forregiffue, och att forBuare huer thennd partt Bom
hand holt med. Wore komme thill kongen och giorde theris rela-
tion, och Bagde att the Burgundische wore stollthe i thalle: men wii
haffue (Bagde the) well klincked thenum thet Bøm, Baa att the iche 25
ginge Buarløße fra oß, men haffue giffuid thenum støche om støche,
och forthalde huordanne ord the haffde hafft thillBamen.

Kongen vill
haffue lega-
ther besche-
deligen
thiltaldt.
Ther med wor kongen iche well thill fridtz, och Bagde, alle thille
Buar haffue werrid thenum giffne monge gang, men nu (Bagde hand)
thalis iche om en daarlig fred, men allene om en stillestand, Bagde 30
och att hand wille thet Baa haffue, att mand ydermere iche Ichulle
haffue Baadanne ord med thennum, men Bagde att hand Belff wille
thalle med thenum. Lod Baa cantzleren och the andre legater
komme i Bitt kammer, och ingen bleff hoß hannom wden admiralen
(Balig med gud), Bom wor en bastartt aff Burgundien, BUCHAGE och ieg. 35

Tha bleff beßlutthed ix aars stillestand, att mand motthe friitt
kiøbblae och drage feligen hid i rigid och hiem thill Bitt egien, men
le-

legaterne bade kongen, att hand iche endnu wille lade thend wd-
 raabe, paa thet att herthog CARLL kunde frii Bin eed, Bom haffde
 Buorid, att hand iche wille giorre enthen fred eller stillestand, førend
 kongen aff Engelland finge werrid en thid lang her aff riged: och
 *120 r paa || thet at det iche schulle Biunis, att herthog CARLL haffde wed-
 thaged thend frid, Bom kongen aff Engelland giorde.

Stillestand
 besluttis
 imellom kon-
 gen oc hert.
 Carl.

Thett forthrød kongen aff Engelland hartt, att hand iche wille
 thage wed fredenn, och Bpurde att kongen stod i handell med ha-
 num, om en anden och ny frid att giorre. Thi Bende hand THOMMAS
 10 AFF MULGOMERY, † en ridder Bom wor megid i hans omgiengelße:|
 thill kongen thill Veruins, paa thet paß Bom kongen handlede om
 thenne stillestand, Bom ieg omthall, med herthog CARLS folch. Thenne
 THOMAS begierrede aff kongenn paa kongens weigne aff Engelland,
 att hand iche wille indgaa anden fred med hanum, end thend hand
 15 haffde giortt. Bad ochBaa, att hand iche wille anttuorde herthog
 CARLL S: Quintin, och wor offuerbodig, att ther Bom hand wille
 fremfarre med krig emod herthog CARLL, wille hand drage offuer
 egienn for hans lchyld och hanum thill wilge, thend Bommer nest
 kommandis, med Baa lchiell, att kongen wille opretthe hanum Bin
 20 lchade Bom hand lchulle thage paa Bin thold aff wld thill Cales,
 huilchen Big kunde beløbe 50 thußind kroner om aarid, och hanom
 tha wille Baare formindschis, nar ther kom krig paa, och att kongen
 wille beßolde hanum halffparthen aff Bin her, thend anden halffue
 partt wille hand Belff bethalle.

Engelsche
 legat thill
 konngen.

Kongens aff
 Engellandtz
 begiering
 vidt sin legat.

Kongens aff
 Engellandtz
 thilbudt.

25 Kongen thachede hanum storligen, och lchienthe bemelthe THO-
 MAS Bølfßmide, och wndlchyllede Big, Bigendis att stillestanden wor
 allerede Bamthøchtt, dog Baa att thet wor lige thend Bamme, Bom
 *120 v wor giortt begge konger emellum, och thill Bamme || thermin, wden
 Baa megid att herthog CARLL wor begierrendis beßynderlige breff,
 30 och paa thet hand kunde fornøye thenne legatt, giorde hand Bin
 wndlchylding Bom hand beß kunde. Saa drog legaten hiem egien,
 och med hanum the Bom wore bleffne thill giffell. Kongen forun-
 drede storligen paa the thilbud, Bom hand giorde hanum (och ingen
 wor thillstede att høre thenom wden ieg), och Biunthis hanum well,
 35 att thet lchulle werre enn farlig thing, att lade the Engelsche komme
 offuer egien, forthi ther er føige for att giorre the Frandtzoßer och
 Engelsche lchiellachthige med hinn anden, nar the Banchis: och att

Kongen vill
 ike haffue de
 Engelsche i
 rigit igienn.

the Engellſche och the Burgundiſche lettheligen kunde bliffue wener egienn, dog thenum nu wor noged wuenſchaff emellum, och aff Baadan bethenchen ſich kongen end mere wilge thill, att be-
 blutthe thenne ſtilleſtand med the Burgundiſche.

Kongens vife betenkelfe.

Coneſtablens handel vog-
 ner igen.

Ther thend nu wor beſlutthed, wougnde coneſtablens handell ⁵
 egien, och paa thet ther iche ſchulle bliffue lang retthergang wdaff,
 bleff egien thaged for hender, thet ſom ſchied wor thill Bouuineß,
 och ieg her offuen haffuer omthald, och ther om bleff thennom giortt
 breff och ſegell emellum, paa enn och anden Bide.

Coneſtablens
 goedtz giff-
 uidz hert.
 Carll offuer.

† Bleff och Baather wdi handlid, att herthog CARLL ſchulle haffue ¹⁰
 S: Quinthin, Han och Bohain, och altt thet coneſtablen haffde wn-
 der herthog CARLL, och altt hans løßøre, ihuor thet fanthis. Bleff
 och beraad och beſlutthid, huorledis mand hanum ſchulle beſtolle
 paa forſchreffne Hann (huor hand ſamme thid wor), och att huilchen
 hanum førſt kunde fange, ſchulle lade || hanum rettthe inden otthe ^{*121 r}
 dage, eller anttuorde hanum thend anden i hender:|. Strax begyn-
 the huer mand att frøchthe for thenne handell, och thet finiſte folch,
 ſom coneſtablen haffde, begynthe att forlade hanum, ſom herren
 aff GENLY och mange aff hans stalbrødre.

Endeligen
 beſlutning
 imodt cone-
 ſtablen.

Coneſtablens
 folch falde
 hannom fra.

Coneſtablen ſom well wiſte, att kongen aff Engelland haffde antt- ²⁰
 uordett hans breff fra Big, och aabenbarid thet hand wiſte med ha-
 num, och att hans wuener haffde werrid med att giørre thenne
 frid: begynthe Big Baare att befrøchthe, Bende bud thill herthog
 CARLL, att hand wille Bende hannum leide, att hand motthe komme
 och thalle med hannum, † om the thing hanum Belff ſtorligen ſchulle ²⁵
 ligge machtt paa. Herthog CARLL med thet førſte gruede nogid
 ther wed. Dog gaff hand hanum thend omßier:|.

Coneſtablens
 thuilraadig-
 heedt.

Thenne megthige mand haffde hafft monge thancke, huortt hand
 ſchulle thage weigen och haffue ſin thilflugtt, for thend frøchtt
 ſom hand haffde aff thiſſe breff ſom wore wdgiffne emod hanum ³⁰
 thill Bouuinnes. Stundum handlede hand med nogle thienere ſom
 hand haffde, ſom wore Lotthringer, och med thenum beraadde
 hand Big, att fly hen i Tyßland, och att thage en ſtor ſum pendinge
 med Big (forthi ther forhaabede hand att werre thryg), och att kiøbe
 Big itt huß eller befeſtning paa Rinen, och ther paa bliffue, thill Baa ³⁵
 lenge hand komme thill forligelßmaall med enthen thend ene eller
 thennd anden aff thiſſe thuende førſter.

Coneſtablens
 beraadt.

Stun-

Stundum wor hand thill Binde, att holle Bitt gode slott Han, Bom
 *121 v hanum Baa megid haffde koß-||thid, att hand ther inde kunde helle
 Big i Baadann en nød, och haffde hand Bamme huß Baa well for-
 Biuned och wdstafferid med allehaande, Bom nogid slott kunde
 5 werre, ther wii affuede. Men hand kunde iche faa folch, att haffue
 hoß Big, Bom hannum behagede, forthi aller hans thiennere wore
 fødde enthen wnder thend ene eller thend anden aff thille thuende
 førster, Bom nu wore hans fiender, och wor maa well Ichie hans
 fröcht Baa stor, att hand iche fuldeligen thore lade Big op for then-
 10 num, dog throer ieg att hand haffde funditt mange ebland thenum,
 Bom iche haffde forlatt eller falschid hanum.

Jt andit
 conestablens
 raadt.

Conestablen
 tør ingen
 lide paa.

Thett wor och iche Baa farliggt for hanum att werre bestolled aff
 baade førsterne, Bom aff en allenne, forthi thet wor wmugeligtt, att
 the thuende haabe lenge haffde forligits i marchen thillBamen.

15 Hans Biste beraad wor, att drage thill herthog CARLL paa thenne
 leide, och thog iche wden xv eller xx heste med Big, drog Baa hen
 thill Bergen i Hennegau, huor tha wor thend herre aff ESZMIRIES,
 ypperste retzherre i Hennegau, hans Bynderligste wen, och ther bleff
 hand liggendis och forwenthede thidender fra herthog CARLL, Bom nu
 20 førde krig emod herthogen aff LOTTHRINGEN † for thend Ichyld,
 att hand haffde Bend hanum feide breff, thend stund
 hand laa for Nyß, och giortt hanum stor schade
 paa Bitt land Lyxenborg:|.

KONGEN FANGER ATT SPØRGE ATT CONE-

*122 r STABLEN WOR HENDRAGEN THILL HERTHOG CARLL ||
 I HENNEG AU, I THEND MENING ATT HAND THER
 WILLE BERGE OCH BEHIELPE SZIG

CAP: VIII

30 SAA THILIGE KONGEN SZPURDE ATT CONESTABLEN
 wor did hendragen, thenchthe hand itt Bind ther thill, huorledis
 hand kunde forreuere, att conestablen iche Ichulle winde herthog
 CARLS wenschaff, thi drog hand iligen hen emod S: Quintinn, och
 lod ther Bamle VII eller VIII hundred kyriffer, och med thenum drog
 hand ther forre, † effter hand haffde well wdßpurtt huad folch ther
 wor

Kongen
 gienfchiuder
 conestablen.

wor inde:|. Ther hannd kom emod byen, komme nogle wd emod hannom och bøde hanum theris thienniste thill. Kongenn beffoell mig att drage ind i byen och quarthere, huilched ieg och giorde, och folchid drog først ind i byen, och Bidenn kongen, och bleff well feigned aff thenum i byen. Nogle aff conestablens folch hulle Big⁵ hen i Hennegau. Strax bleff herthog CARLL aff kongen Belff thilchiende giffuid, att S: Quinthin wor indthaged, och thet giorde hand, paa thet hand kunde bethage hannom thend forthrøstning, att faa thett ind formedelt conestablen.

Saa thilige Bom herthog CARLL fich thenne thidende, Bende hand¹⁰ bud thill herren aff ESZMIRIES, Bin stadhollere i Hennegau, att hand schulle foruare thend stad Bergen, Baa att conestablen iche komme ther wd, och forbiude hanum att drage aff Bitt herberge. ||^{*122 v}

Conestablen
beftrickis
thill Bergen i
Hennegau.

Thetthe thore stadhollerenn iche forBige, men giorde Bom hanum wor beffallid: Dog wor wachthen iche Baare sterch for Baadann en¹⁵ mand, ther Bom hand haffde hafft i Binde att rømme.

Huad wille wii nu Bige om løchen? Thenne mand wor schichid paa thisse thuende førsters grendtzer, Bom wore hin andens fiender, och haffde Baadan en fast stad emellum Bine hender, och iiij hundred kyriffer well bethalde, † offuer huilche hand Belff wor commis-²⁰ sarius, och thog an huem hanum Belff løstede:|. Hand haffde omgaaid thisse tho herrer nu i xij aar, hand wor en forstandig och due- lig krigßmand, och haffde megid Beett och forfared, och haffde Banchet och indthaged monge rede pendinge. Mand maa well Bige, att løcken, thend bedragerische, haffde anBeett hanum med Bitt wrede²⁵

Løcken ehr
en poete dict.

anBigtt, och att løchen er indthet andett end poete dichtt, och att thet kunde ey andett werre, end att gud maa haffue Blaged haanden aff hanum, effterthi hand haffde Baadanne drabelige wilkor, och ther thill monge andre Bom ieg indthet haffuer omthald, huilche nu Bloge hannom feill alle thill lige, och ther Bom noged mennische³⁰ motthe dømme herom (Bom mand ey maa, och Bynderligen ieg), tha wille ieg Bige att thetthe wor aarBagen thill thenne hans straff: att hand althiid haffde arbeiddett paa med all Bin machtt, att ther stedtze kunde werre krig emellum kongen och herthog CARLL, forthi ther med beholtt hannd Bin myndighed, Bin store stadt och beßolding wed lige. ||^{*123 r}

Comminey
giffning om
sagen thill
conestablens
wløcke.

Ther wor och føige for, att holle thenum i thenne wenighed, forthi theris Bind wore nathurligenn hin anden emod: thend motthe
wer-

werre well wanuitthig, Bom wille thro att nogen løche eller Blump
 Ichulle kunde hielpe eller redde Baadann en wiß mand, ther hand
 Betthe Big Baa jlde wd med thisse thuende førster thill lige, forthi i
 alle theris thiid wore the iche eens om nogen Bag, wden om thenne
 5 allenne, Bom wor att forderffue conestablen, och thet end mere er,
 wor kongen aff Engelland hanum end mere gram, Bom haffde thill
 drottning hans daather daather, och Bom ellers Baare elschetthe alle
 Binne drottnings Blegthinge, och Bynderligen thenum aff thend Blechtt
 S: PAULL. † Mand maa thenche, ia thet er fuld wiß, att hand wor
 10 langtt fra gudtz wenschaff, i thet hand giorde Big thisse thrende før-
 ster thill wuener:, thi thet wolthe hanum, att hand nu iche haffde
 nogen wen hanum thorre herberge enn eniste natt. Jngen anden lø-
 che wor ther ebland: Saaledis er thet thillgaaid, och Baa schall thet
 gaa mange, att effter stor och languarendis medgang och løchßalig-
 15 hed, Ichulle the falde i stor gienuordighed.

Den ehr
 goedt adt
 drage som
 hallt hopper
 medt.

Daather da-
 ther eller
 (maa sche)
 sæfter daa-
 ther, thi det
 ordt niefte
 paa frantzø-
 sche merker
 alt det som
 neptis paa la-
 tinne.

Effter stor
 løcke kom-
 mer wløcke.

Effter att conestablen wor arristerid i Hannegau aff herthog CARLL,
 Bende kongen bud thill hanum, att hand wille anttuorde hanum cone-
 stablen, eller att hand Ichulle fuldgjörre Bitt breff och Begell.

Herthog CARLL Buarede, att hand thet gjörre wille, Bom hand
 20 Biden ochBaa giorde. Hand haffde allerede indthaged mange be-
 *123v festninger i Lotthringen och i thet || landschaff Bar, och laa nu for
 Nanci: men thet holtte Big fast och weryede Big Baare well.

Nanci bestol-
 lidt.

Kongen haffde megid krigßfolch i Champanien, huor aff herthog
 CARLL Big noged befrøchthede. Thet wor och iche Bagd i stille-
 25 standen, att hand motthe forderffue herthogenn aff LOTTHRINGEN,
 huilchen haffde kongen thill schydtzherre.

Herren aff BOCHAGE och the andre Bom wore her om komne le-
 gatzuiße thill hanum, threngde hart paa herthog CARLL, att hand
 Ichulle holle Bitt breff och Begell: althiid Buarede hand, att hand
 30 thet wille gjörre, och dißemellum forløb Big thend otthe dagis ther-
 mine, inden huilchen hannd enthen Ichulle leffuerere conestablen fra
 Big eller lade hanum retthe.

Herthog CARLL haffde stor begierring thill, att thuinge Lotthringen
 och føre thend feide thill ende, paa thet att hannd kunde haffue Bitt
 35 frii paß aff Lyxenborg och ind i Burgundien, forthi ther Bom hand
 haffde faaid Bin wilge med thetthe lille herthogdømme, haffde alle
 hanns land leged forfølgendis, thet ene effter thet andett, Baa att
 hand

Hert. Carls
 forfætt modt
 Lottringen.

hand kunde komme fra Holland indthill hartt hoß Lion altt paa Bitt egitt. Ther for ther hannd Baae, att hand threngdis Baa hartt, och befrøchthede Big att kongen schulle giørre hanum forhindring i Bitt forbett med Lotthringen, schreff hand thill Bin cantzeler och HYMBERCORTT, Bom wore baade conestablens fiender, att the schulle drage thill Perona, och enn dag, Bom hand Bagde thenum forre, anttuorde conestablen i the folchis hender, Bom kongen bleffue ||^{*124 r} did Bendendis, hanum att anamme. Thisse thuende haffde att giørre och lade i Picardien i hans frauereß. †Hand befoell ochBaa herrenn aff ESZMIRIES, att hand schulle anttuorde thenum conestablen, 10 naar de bleffue paaelschindis:|.

Hert. Carll
beschiuder
Nanci.

Campobagh
fridløs i
Neapoles.

Thiffemellum beschød hand byen hartt, †men ther wor gott folch inde, Bom giorde gott wern:|. En aff herthog CARLLS høffuedtmend kallid greffuen aff CAMPOBACH, Bom wor fød i thet kongerige Naples, och ther aff fordreffuen och giortt frideløß, haffde allerede 15 giortt himmelige prachthicher med herthogen aff LOTTHRINGEN, och loffuid hanum, att fly thet Baa, att thenne beleigring schulle lenge staa paa, och att i leigren schulle fatthis, hueß fornøden schulle werre, thill byen att winde.

†Thett kunde hand och well giørre, forthi hand wor Bamme thid 20 thend fornembste i thend gandsche her, men hand wor Bin herre en ond mand, Bom ieg her effter widere will giffue thilchiende:|, men thetthe wor iche wden en beredning thill thend wløche, Bom Biden thimedis herthogen aff Burgundien. Jeg throer att herthog CARLL haffde achthid att winde byen, før end thend dag kom, paa 25 huilchen hand schulle leuerere conestablen fra Big, och Biden, ther Bom thet haffde gaaid effter hans wilge, throer ieg att hand haffde i Binde, iche att wille anttuorde hanum fra Big. Kand och schie paa thend anden Bide, att haffde kongen hafft fatt paa conestablen: haffde hand giortt herthogen aff LOTTHRINGEN mere thill wilge, end 30 hand end giorde. Men hand beuarede Big med ingen thing, wiste och enda indthet aff thisse CAMPOBACHS prachthicher att Bi-||ge. *124v Dog wor hand (for mange Bagere schyld) iche pligthig att lade herthog CARLL raade Belff i Lothringen, wden hand ellers wille.

Hand haffde och gode raad thill att formene hanum 35 thet, forthi hand haffde megid folch hartt hoß Lotthringen paa grendtzen.

CONE-

CONESTABLEN BLIFFUER TILL PERONA
ANTTUORDETT KONGENS FOLCH EFFTER HERTHOG
CARLS BEFFALLING OCH FØRTT THILL PARIIS
CAP: IX

⁵ **H**ERTHOG CARLL KUNDE ICHE WINDE Nanci, FØR
thend dag kom, Bom hand haffde bestemmed Bitt folch att
anttuorde conestablen fra Big. Effter dagen wor forløbenn, Bom the-
num wore forbett, fulddreff the theris herris beffalling, forthi the
haffde stor had thill conestablen, och leffuerede hannom wed Perone
¹⁰ portt bastarten aff BURBONN, (Bom wor admirall i Francherige) † och
herren aff S: PIERRE: i hender, och the førde hanum thill Pariis.

Conestablen
offuer ant-
uordis kon-
gen.

Mig er aff nogle forreßagd, att threi thimer ther effter kom hastes-
ligen bud fra herthog CARLL, att the iche Ichulle affhende cone-
staben, før end hand finge affgiortt thill Nancy, men thet wor for
¹⁵ Bilde.

Thill Pariis reistis delle paa conestablen, och hans Bag bleff førtt
i retthe, och herthog CARLL haffde anttuordett fra Big alle breff
och Begell Bom hand haffde aff conestablen, och altt thet Bom kun-
de thienne thill hanum med dom att offueruinde. Kongen threngde
¹⁶⁵ r parlamentid || hart, och haffde folck der hoeß som skulle driffue
paa sagen, Baa adt, anleendis hueß kongen aff Engeland, oc lige laa
hertog CARLL (som lagd er) haffde fra sig giffued, oc conestablen
vor emod: bleff hand Inartt dømdt till døde, och alt hanß godz i
kongens være.

Merch:
De affliffuer
ingen udenn
dom och ret-
terganngh.

²⁵ Det siuffnis mig vnderligt, at mand foer laa fast aff stæd: dog
conestablens forleilßer emod kongen och hertog CARLL icke der
medt at undskylle, ey heller dennom der medt att beskylle. Dog
haffde de baade to stor wrett. Hertog CARLL, lodan en ypperlig
første, aff lodan en berømmid och hederlig slecht, haffde icke hafft
³⁰ behoff att giffue hannom leyde, oc der offuer for gierrighed skyld
fonge, och for frøcht oc redzæll skyld leuerere hannom paa den stædt,
som hand vell vilte att dett vilde gielde hannom liffuedt.

Conestablen
dømis till
døde.

Mandt kandt
giøre endt
schalch uret.

Hertog Carll
leffuerer
conestablen
emod sine
louge.

Men effter at hertog CARLL haffde begaaid denne flemme gier-
ning, varede det iche lenge, førend hand selff och laa kom i wlycke.

³⁵ Siuffnis fordj, paa de thing som gud haffuer giortt i vor thijd, oc
huer

Et merckeligt
ord.

huer dag gjør, at hand ingen wgierning vill lade bliffue wtraffid. Och kand mand klarligen see, att lodanne wnderlige gierninger komme fra hannom, fordi de ere offuer naturens gierninger. Jeg mener den haftelige heffn, som lønderligen offuergaar dennom, som bruge vold och grumhedt. Huilcke almindeligen enthen icke kunde vere ringe perlonner: eller mue gjøre det formidelt førstelig macht och befaling.

Register paa
de hertoger
aff Burgun-
dien.

Hertog Carls
rigdom och
mectighed.

Hertog Phi-
lippus lader
sin søn frid
epter.

En hielpe
skat som her-
tog Karlls
underlotte
giorde han-
nom.

Thette huß Burgundien haffde staaitt y blomster i monge aar, det er y hundrede aar, eller saa || paa paß, vdi huilcke fire aff dette huß haffue regnerid. Oc y midler thijsd haffuer dett werett saa ophøiget, som nogen førstelig slect i christendommen, fordi andre som vore større och mechtigere en dett, haffue hafft plauge och modgang, oc dette stedze lyckfalighed. Den første aff dette huß som vor mechtig, vor PHILIPPUS HIN KØNE eller MANDELIGE, kong CARLLS DEN V. aff Franckerijge broder, som fick till hußtru en frøicken aff Flandren, som vor greffuinde aff Artois, Burgundien, Neuers och Rethell. Den anden vor JOHAN. Den thredie hertog PHILIPPUS HIN GODE eller MILDE, som lagde thill sitt huß de hertogdømmer: Brabant, Lyx- enborg, Limborg, Holland, Zeland, Hennegau och Namur. Den fierde denne hertog CARLL, huilcken effter sin faders død bleff den riigste och mechtigste første i all christenhed. Hand haffde mere rørendis gods aff kleynod, smøcker, ringe och kieder, aff smide, flamlke klæder, bøger och linkleder, end trij andre de beste huß. Rede penninge haffuer ieg vell seett flere i andre herrers werre end hand haffde, fordi hans fader hertog PHILIPPUS haffde y long thid ingen skatt optagid aff sine land. Dog fantt sønnen mere end iij hundred tusind kroner y rede pendinge effter hannom, oc der till frid med sine naboer, huilcken dog icke lenge uarede. Dog uill ieg icke aldelis legge hannom allene thill, at hand vor aarsage till krigen: fordi monge andre vore saa gode der udj, som handt. Effter hans faders affgang samtyckte hanß vnderlotte hannom hielp med god vilge, och lode sig føige bede der till, huert landskaff besønderlige, oc dett paa x aars tijd, huilchen hielp vell kunde løffue sig iij hundred tusind kroner huert aar, || dog uor Burgundien der udenfor. Den thijsd hand offuerantuordede conestablen i kongens hender, optog hand der udoffuer aff sine land mere end iij hundred tusind, och haffde tilfforne i rede pendinge mere end iij hundred tusind.

Nu

Nu uore alle løbøre som hand kunde skrape sammen effter constablen icke offuer ~~lxxx~~ tusind kroner verde, huilckid vor en fore ringe ting, att mand derfor skulle begaa lodan en stor misgierning. Men dett bleff hannom vell betallid. Fordj gud opuacte hannom en
 5 fiend, som haffde vell liden macht, fore ung aff alder oc føige forløct y alle honde thing. Och icke vor end det allene hans wlycke, men hand fick och selff mistancke till sine wnderflotte och gode thie-
 nere, huilcked hannom fore lette tilbage.

Hueß hertog
 Carl bekom-
 er effter
 constablen.

Mistancke er
 en førstis for-
 derffuelße.

Er dett icke den rætte maade, som gud pleide att bruge y det
 10 gamle thestamente, naar hand vilde giøre nogens gode løcke ond, eller fremgong till gienuordighed? Intill hanß endeligt fick hand icke andre tancker y hierted, end att all hans gode løcke kom aff hanß forstand och duelighed. † Men ehuor om alting er, vor
 hand y sin thid mechtigere end nogen aff hans
 15 forfædre, och mere anleett y verden:|.

SIUFFUENDE BOG
AFF KONG LODUIGS I FRANCKERIGE OC
HERTOG CARLS AFF BURGUNDIEN HISTORIE
GREFFUEN AFF CAMPOBACH OPLEGGER FOR-
RÆDERI EMOD HERTOГ CARLL SIN HERRE
CAP. I ||

5

166 v

Greffuen aff
Campobach
fordriffuen
och fridløß.

FØR END HERTOГ CARLL OFFUERANTUORDEDE CO-
nestablen, haffde hand allerede tagid sig till stor mißtancke
och vantro thill sine wnderfotte, eller io holt dennom fore for-
achtelige. Fordj hand haffde ladit hente tulind glaffuind aff Itali- 10
aner, och aff dennom haffde monge uerid for Nijß medt hannom.
Greffuen aff COMPOBACH haffde iiij hundrid kyrißer † eller flere, och
vor en herre vden landt:, fordi hand vor fridløß och haffde miß litt
godz, formidellst den krig, som det huß ANIOU haffde ført i dett
kongerige Naples, huor till hand uor en vnderdan och thienner. Och 15
siden handt bleff fordreffuen, haffde hand her till dags altijd behul-
pett sig i Prouintz, eller i Lothringen, hoeß kong RENATUS aff Sici-
lien oc hoeß hertog NICOLAUS, som vor hertog HANSIS søn aff Ca-
labrien, effter hueß dødt hertogen aff Burgundien, hertog CARLL,
haffde tagid till ligh monge aff hans gode mendt och thienere, och 20
synderlige alle hanß Italianer, denne greffue, JACOB GUILLOT (som
vaar en fore duelig krigsmand och en hederlig och throfast ædell
mand) och monge andre.

Der hertog CARLL først begynte at samble ligh krigsbrustning i Ita-
lien, anammede denne CAMPEBACH aff hannom xl tulind ducater, at 25
giffue till anrid pendinge det reiglettøig som hand der skulle antage.

Som hand nu drog igiennem Lyon paa sin jtalianske reyle slog hand
sig till en docter i legekonst uid naffnn SIMON AFF PAUIE. Och uid
hannom lod hand lige kongen, at der som hand vilde giøre noged,
som hand vor aff hannom begierendis, da uilde hand, naar hand 30
komme tilbage igien, antuorde hannom hertog CARLL i sine hender.
Thet samme sagde hand och paa || samme sin reigle til herren aff 167 r
S: PRAIJ, huilcken samme thijd vor legatzuile paa kongens veigne
i Piemont.

Paa

Paa sin hiemreigle, der hanß krigsfolck laa y dett greffue dømme Marle, tilbød hand enda kongen, att laa thilige hand komme thill marcken med sin heere, vilde hand viß enten fla hannom ihiell eller føre hannom fongen till hannom, och lagde huorledis hand vilde dett aff stæd komme.

Hertog CARLL haffde for lid ofte att rijde omkring och belichte sin leiger paa en liden heß, och medt føyge folck hoeß sig. Aff den aarlage vilde hand viß enten fla eller fonge hannom. Eller oc, derlom kongen och hertog CARLL møttis y marcken till en slachting emod hin anden, vilde hand medt litt reigletøg wndride sin herre och falde thill kongen. Dog met laa skell, att kongen vilde indgaa nogid belynderligt, lom hand vor begierendis.

Compobachs
anflag emod
sin herre.

Kongen laßtede fore dette menniskis ondscaff. Hand uilde och beuise hertog CARLL sine store opricktighed, oc lod hannom alt dette forstaa, formiddelt herren aff CONTAY. Men hertog CARLL trode dett icke: men mente att kongen gjorde det for anden sags skyld, och bleff dikkierere adt greffuen.

Kongens op-
rictighed
imod H:
Carll.

Her see y, att gud haffde betaged hannom all forstand, laa klar wnderuifning, lom kongen hannom tilbød. † Saa ond och wtro lom denne CAMPOBACH vor, laa from vor JACOB GILLIOT, oc gud gaff hannom lenge att leffue, och omlier døde hand i stor acht och nauffnkundighed:|.

Naar gud vill
straffe, for-
blinder hand
folck.

Thro och er-
lighed lønnis
med langt
liff oc ære.

Der hertog CARLL nu haffde indtagid alt det hertogdømme Lothringen och anammed aff kongen S: Qvintin, Han och Bohain och conestablens løßøre: stod hand y thale med kongen, att de skulle være hin anden thill ordz. || † Och da skulde de mødis paa en flod oc paa lige lodan enn bro, lom giortt bleff thill Pecqvegny, den thijdkongen oc kong EDUARD vore till ordz medt hin anden. Och om denne handell ginge dennom bud emellom frem och thilbage:|. Dißemellom lod hand sin her huile ligh, lom vor møgid mødig och thrett, baade aff Nyle bestolling och aff den føyge krig lom hand haffde hafft y Lothringen.

Belluttes
mode imel-
lom kongen
och hert:
Carll.

En partt aff litt folck vilde hand legge i borgeleie y nogle byer i dett greffue dømme Remontt, icke langt fra de byer Berne och Friburg, huilcke hand uilde medt thijden beløge met krig, baade fordi att de haffde feidett hannom den stund hand laa for Nys: och fordj de haffde hiulpett thill att skilie hannom vidt dett griffue dømme

Hertog Carll
acter at feide
de Suitzer.

me

me Piffirt (som y haffue hørt tale om) och frataged greffuen aff REMONTT en partt aff hanß landt.

Suitzerfke
legater till
H: Carll.

Kongen trengde hartt paa hannom om dette mode, och vor aff hannom begierendis, at hand ßkulde lade dette fattige folck, de Suitzer, vere medt frid, och lade sin her huile. Ther Suitzerne for-
nume, att hand vor ßaa nær hoeß dennom, ßende de deris legater
thill hannom, och bøde thill att igien giffue, hueß de bemelte greffue
aff REMONTT fratagid haffde.

Paa den anden ßide laa ßamme greffue hertog CARLL hart effter, at hand y egen perßon vilde komme hannom till undßetning. Her-
tog CARLL lod fare dett gode raad, och dett ßom nytteligß vor, ßom
huer mand kand dømme, anßeendis huad tijd dett vor paa aaritt,
och huorledis hanß her vor ßkicked: och bleff beraad at offuerdrage
de Suitzer. ||

Kongen och
hertog Carll
fordragne.

Jmellom hannom oc kongen bleff det ßaa forligß, at de ßkulde
giffue hin anden deris breff och segell, at de icke ßkulde
haffue nogen feide medt hin anden, for hueß nu
ßked vor i Lothringen.

HERTOG CARLL BLIFFUER TILL SINDZ ATT SLAS METT DE SUITZER HUILCKED HANNOM ILDE GALT IGIEN CAP. II

Det gamle
forbund.

Andre suit-
zerfke lega-
ter till H:
Carll.

De Suitzers
ßor tilbud.

HERTOOG CARLL DROG AFF LOTHRINGEN MET SIN HERR, ßaa wdarbeidett ßom hand uor, och kom i Burgundien. Der
møtte hannom det gamle tylke forbunds, ßom ere de Suitzer, am-
baßzater, och gjorde hannom en bædre tilbud, end de andre til-
forne giortt haffde. Och offuer det, at de uilde igien giffue alt dett
de haffde med wrette, vore de offuerbodige att affßtaa alle forbund,
ßom hannom kunde vere emodt, oc ßynderlige det de haffde medt
kongen, och bliffue hans bundzforuante, och at tiene hannom medt
vj tufind beuebne de mend emod kongen, for ßore føyge beßolling,
ßaa thit och offte ßom hand dett bleffue begierendis.

Hertog CARLL vilde inted vidtage aff alt dette, † och her udj vore
ledßmend till hans wlycke, de mand kalder det ny forbund, ßom ere
den

den stad Basell och Straßborg och andre keiser fri stæder, som ligger høyet oppe paa Rin strømmen, huilcke aff alders haffue verid de Suitzers fiender, hertog SIGISMUNDUS aff Østerige till villge, mett huilcken de vore y forbund, den stund hand haffde krig met de Suiszer:|.

Det ny forbund.

168 v Alle diße stæder forbunde sig nogen tijd der || effter med diße Suiszer, och bleff giortt x aars forbund imellom dennom tilhobe paa den ene side, oc bemelte hertog SIGMUND paa den anden side. Och dette forbund skede formidelt kongens bestilling, uid hanß thilskyn-
10 delße och paa hans bekostning, som ieg anden stædz sagd haffuer. Och dett skede paa den thyd som det greffue dømme Pffirt bleff hertog CARLL fratagedt, och PEDER HAGENBACK, som paa hertog CARLLS veigne vor regienter der y landitt, bleff affliffuett thill Brisac. Thi der aff kom alt det andett onde.

Kongens himmelige bestilling imod H: Carll.

15 En første skall vell achte och betencke, huordantt folck hand setter till regentere offuer it land som hand nyligen haffuer bekommitt under litt velde. Men denne, i den stæd, at hand skulle skonligen haffue farid medt folckit, och hulled god rett, och beuist dennom bædre medferd end de haffde hafft tilforn: gjorde hand alt thuert emod.
20 Thi hand foer hart aff stædt medt thennom, mett stor vold och beskatting, huilcket hannom och hanß herre ilde løckedis och der till mongen erlig mandt.

Vert att mercke. Befallingsmendt udj itt land som en herre nys haffuer bekommitt.

Dette forbund som kongen dreff (som sagd er) kom kongen liden till stor fordeell, oc mere end huer mand forstaar. Och troer ieg att
25 det uor en aff de wijfste gierninger, som hand nogen tijd gjorde y sin thijd, och som meest kom hanß fiender till skade. Fordj der hertogen aff Burgundien vor nidlagd, huor till dette forbund vor en aarlage, lod aldrig nogen mand sig finde, som liden tore sette sig op emod kongen, eller lige hans vilge emodt. Jeg mener aff hans wonderlotte och førstene y rigedt, fordj alle de andre seglede icke uden
30 vid hertog CARLLS veyr, och men de sømmede, holt hand dennom hoffuedet oppe. See, derforre vor det en stor gierning at skaffue
169 r hertog SIGMUND aff Østerige y dette || ny forbund med de Suiszer, hueß fiender de haffde veritt y saa lang thijd. Och skede

Raad och anslag gaa for gierningen och styrcke.

35 det icke uden stor bekostning, oc mongenn reygle som kongens legater motte giøre, thill saalenge att det bleff fuldreffuidt.

HER-

HERTOG CARLL BLIFFUER SPOTTELIGEN
 OCH MET SIN STORE SKADE SLAGEN PAA
 FLUCT AFF DE SUIZZER
 CAP: III

DER NU HERTOOG CARLL HAFFDE FORSAGD DE SUIZZER ⁵
 all fortrøstning at komme till forligelßmaall medt sig: droge de
 hiem, dett at forkynde for deris folck, oc at lauge sig till att sette
 verrye. Hand kom med sin herr †hend emod dett land Vaux: i Sa-
 uoyen, huilcked de SuiZZer haffde fratagid greffuen aff REMONT, oc
 der indtog hand tre eller fire befestninger, som tilhørde herren aff ¹⁰
 CHASTEAGUYON, som de SuiZZer inde haffde, och dennom ilde
 forsuarede. Der fra drog hand hen och beleygrede en befesting
 kallid Granfon, som och hørde herren aff CHASTEAGUYON till, och
 der inde vore paa de SuiZZers wegne vj eller vij hundred mand vell
 udleste, fordj at det vor hart hoeß deris land, oc denne befesting ¹⁵
 actede de at holde och forsuare.

Granfon be-
 stollis.

Hertog Carll
 foracter sine
 egne wnder-
 lotte.

Hertog CARLL haffde en uell stor herr, fordi huer stund kom han-
 nom folck till aff Lombardien och aff dett hufis Sauoye underlotte.
 Och endog hand kunde bekomme aff sine egne underlotte folck
 nock, och end det som got vor: holt hand dog mere aff fremmede, ²⁰
 end aff sine egne. Men conestablens død hialp uell till, at gud straf-
 fede hannom med denne vantro till dennom, saa vell som medt an-
 den phantasi hand haffde y hoffuedett. Hand haffde itt fore stort
 och skiontt arckeli, oc førde hand y denne leiger stort prall, der med
 at lade sig lkoë aff legater || som komme till hannom aff Jtalien och ^{169 v}
 Tyßkland. Hand haffde medt sig alle sine beste kleynod oc sit beste
 smide oc megen anden prydelße och kostelighedt. Och haffde store
 oc høyge tancker i sit hoffuid om det hertogdømme Meylan, huor
 wdj hand lod sig tække at haffue himmelig forstand och prachticker.

Hertog Carls
 grumhedt.

Der hertog CARLL nu haffde bestollid Granfon, och beskut det i ³⁰
 nogle dage, gaffue sig op for hannom de der inde vore, paa naade
 och wnaade. Och dennom lod hand alle affliffue. De SuiZZer vore
 forsamlede, dog icke y nogid stort antall, som monge aff dennom
 mig sagd haffuer. Forthi aff theris land kand mand icke faa saa megid
 folch som mand well achther, och paa thend thid end minde end nu. ³⁵

For-

Fordi effther den dag haffuer meste parten aff dem forlat bonde gier-
ning oc giffued dem till krijgen. De haffde oc faa medt lig aff deris
befulorne och bundsforuante, fordi de trengdis till at hafte, paa det de
kunde undflette befestingen. Men der de uore komne till marcken,
5 spurde de att deris folck vor alt død, som de haffde haft till Granfon.

De Suitzer haffde deris leiger fremmerst udi en biergegenn. Da
bleff hertog CARLL til linde (imod alle deris vilge och raad, som hand
skulle tage raad aff) att røcke frem, oc dennom der at møde; huilc-
ked vor hannom ingen fordeell, men gantzlike wraadeligt, fordi hand
10 log y en god fordell, dennom at bie och tage emod, indeluhct med
sit arckeli och en part aff en stor sø, saa att der vor ingen ligen till,
at de kunde giøre hannom nogen skade. Hand haffde henfentt j^c
fkytter, at foruare och forlegge en lneffuer sti emod bemelte bierg
egien. Hand ructe frem medt sin herr; de Suitzer komme och an-
15 dragendis, i den acth at de vilde møde hannom paa sletten, som
uor till veigs med mesten all sin macht. Der de det fornumme, som
uor fremmerst y hanß herr, bleffue de till sindz, at de vilde alt lac-
theligen holde sig noged till bage, paa det de rætt kunde faa fletten
fat, och i saa mode haffue dif bedre vilckor till at flas medt fienden.

170 r Der de da begynte nogid at rygge sig, haffde det dett anseinde || for
dennom som vor bag i hoben, och for den menige mand, att de frem-
merste gaffue flucht for fienden, thi gaffue de sig oc paa flucht med
alle mand. Och endog en partt aff dennom hulle sig difemellom fore
uell: bleffue de dog (snarist sagt) forlagede, saa att der de komme
25 tilbage imod deris leiger igien, torde ingen fla fra sig, men gaffue
sig paa flucht alle offuer hoffuid. De Tylke vunde hans leiger oc
indtog den, oc der till hans archeli, alle telt och paulun baade han-
nom och hanß folck tilhørendis (huilcke uore fore monge), oc der till
andet gott wtalligt, fordi der inted undkom, uden folckid allene.

30 Der bleffue borte alle hertog CARLS skjøne klenodie. Aff sit folck
miste hand denne gong icke wden vij kyrißer, alt det andet flyde,
och hand selff medt. Dett motte bedre sigis om hannom, at hand
denne dag miste baade krigsloff och alt det hand haffde: end det
bleff lagd om kongen aff Franckerige, som bleff fongen i en slacting
35 for Poictiers, der hand slog vell och holt sig mandeligen.

Dette er den første wlycke som hertog CARLL haffde y alle sine
dage. Alle andre hanß anslag vore gongne hannom till ære och for-
dell

Hert: Carll
giffuer sig aff
sin fordeell.

Hertog Carll
paa flucht.

Hertog Carls
leiger vindis
som vor fore
rig.

Hertog Carll
omber prijs
och heffue.

Egid raad
forderffuer
H: Carll.

dell. Denne skade fick hand paa denne dag, fordj hand fulde litt egid hoffuid effter, oc foractede raad. Huordan skade tog hanß huß der aff? Huordan ståt er dett endnu wdj aff samme skade? oc maa vell lke skall vere endnu y long thijdt.

Venner ven-
dis medt
løcken.

Fire honde folck bleffue hannom fienske oc lode hannom dett 5
forstaa, huilcke om dagen tilforn hulle under høigen, och lode som
de vore hans venner. All den wenighedt som denne krig reigtes
udaff, kom aff en vogen fuld aff lamskind, som herren aff REMONT
tog en Suitzer fra, som hand drog igiennom hanß landt. || 170 v

Ringe orfage
till denne
krig.

Gudz vrede
er aarfage till
forderff-
uelße.

Der som gud icke haffde forlat denne hertog, er det icke troligt 10
eller mogeligt, at hand haffde sett lig y fare for saa ringe en thing,
anseendis de thilbud som hannom giordis, oc huad folck hand haffde
att giøre medt, huor huercken vor ære att indlegge eller fordell att
hente. Fordi de Suitzer vore paa den thijd inthed actendis emod det
de nu ere, och vor intett folck saa armt som de da vore. 15

Suitzer it
ringe folck.

Jeg haffuer hørt aff en riddere iblantt dennom, som haffde verid
en aff deris første ambalater, som de haffde sendt till hertog CARLL,
att den tijd de gjorde deris beretting, hannom att raade fra denne
krig, haffde hand sagd till hertogen. Eders naade kand inthedt for-
bædre lig paa os, fordi vort land er fore wfructfommeligt och armt. 20
Kunde oc ingen gode fonger saa aff vort folck. Jeg kand och icke
tro (sagde hand) att eders krigsfolcks sporer och mundstøcker io ere
bædre och flere pendinge verde, en alt vor land skulle kunde aff
stæd komme till deris rantzon, der som de allerede uore eders fanger.

Hertog Carlls
krigsfolcks
mundstøcker
och sporer
bedre en alle
Suitzers
landz for-
moge.

Jeg vill gaa thill vor slacting igien. Kongen fick vell snart at spørge 25
det som sked vor, fordi hand haffde monge speidere och bud ude,
huilcke meste parten finge deris besked fra min haand. Och vor
hand fore glad der vid, och hannom førtøckte inted mere endt att
de vore soo saa som slagne bleffue. Och for denne skyld allene saa
kongen stille till Lyon, att hand diß snarere kunde saa bud der fra 30
och føre raadt vid och vere vid haanden till at affstyre, der som
dette menniske || lig noget toge fore hender, som hannom icke vor 171 r
att lide. Fordi kongen som uor forstendig, befrøctede sig, att hand
medt mact skulle undertuinge de Suitzer. Hand haffde oc gode raad
oc euffne der till, fordi dett huß aff SAUOYE rodde hand fore som sit 35
egid, oc hertogen aff MELAN uor i forbund mett hannom. Kong RE-
NATUS aff Sicilien vor hannom saa godt, at hand haffde y linde att

Kongen vor
glad vid H:
Carls tab.

Hertog Carls
medthold.

op-

oplade och antuorde hannom lit rige i haandt. Och der lom dette haffde gaait for sig, haffde hand hafft land fra dett veltre haff indtill dett øltre under sin lydelße, saa att uort kongerige aldrig haffde torid begynt nogen krig emod hannom (uden kand lke till søß), der
 5 lom hand haffde villed bestyrcke sig i Savoye, Prouintz och Lothringen.

Alle mand lende nu deris bud till kongen och fulde till føyge medt hannom, och eblant andre kongens søster, hertoginden aff SAUOYE, lom laare haffde verid paa hertog CARLS lide. Saa gjorde och høy-
 10 melte kong RENATUS aff Sicilien, lom vor kongens morbroder.

Dett stod hart at kongen vilde giffue diße legater audientz, oc gaff dennom ingen anden belked, end att de motte fare hen till hertogen. Kongen lende bud till det tyske forbund, oc det med stor befuering, fordi alle veige oc paß vore forlagde, laa at hand motte
 15 bruge till lende bud tryglere, pillegrime oc andit lodant folck. De tyske stæder suarede trodzeligen och lagde: siger kongen, at hueß hand icke forknyder hertog CARLL feide, da ville vy forlige oß medt hannom, och forklare oß kongens fiender att vere. Her uid bleff kongen tueraadig. Thi hand befrøctede, at hand skulde bliffue nød
 171 v till att || forklare sig emod hertogen, paa det at de icke skulle giøre lom de lagde. Och laa frøctede hand, at det skulle komme ud oc gaa ord aff, att hand haffde saadanne bud wde lom lagt er.

Nu ville vy lee, huorledis werden vende ligh, effter denne slac-thing vor lked, oc huorledis ordit stod, och huorledis vor konning
 25 sig vifeliggen handlede i alle sager. Thi dette kand uere it skjønt exempel for de unge herrer, lom daarligen giøre anflag och tage sig noged fore, wbetenckt, huad effter kand komme, och lom inted leett och forløgt haffue, och foracte deris gode mend oc raadt, lom dennom bør att tage raad aff.

Først sende hertog CARLL selff herren aff CONTALJ till kongen medt ydmyge och venlige ord, huilcked vor emod hans sed och natur. † Her maa y da lee, huorledis lycken wdj et thimerom sig omvende:|. Handt lod bede kongen, at hand vilde throfasteligen holle hannom sin stillestandt. Hand lod oc giøre sin undskylling, at hand
 35 icke vor kommen till det møde lom haffde verit bestemmitt att skulle lkee hoeß Auxerre, och loffuede att hand vilst vilde lade sig der finde inden en kortt thijdt, eller anden stædz huor kongen gott lyntes.

Hertoginden
aff Savoie
befender
kongen.
Venner y nød
ere faa.

De tyske
stæder true
kongen.

Jt exempell
for unge
førster.

Hertog Carl
befender
kongen medt
ydmyge ordt.

Kongen fog-
ner H: Carls
legat vell.

Kongen tog vell emod hannom, oc loffuede hannom alt det hand begierede. Thi hannom liuntis icke endnu att vere thid paa, anderledis att giøre. Kongen kiende oc vell hertogens vnderlottes throfasthedt oc lougachtighedt imod deris herre, huor medt hertog CARLL lettelligen kunde komme till reigning igien. Och saa tenckte hand ⁵ om sig selff, at hand end snart kunde anderledis beraade sig, naar hand vilde haffue nogid andit for hender. Thi vilde hand see enden aff dette || spill, oc icke giffue nogen aff disse thuende parthier orlage, ^{172 r} till att lade sig forlige.

Spottelige
vijfer om H:
Carll.

Spotten och
skaden følger
att.

Hertogen aff
Meylan faller
H: Carll fra.

Thuingd ven-
skab varer
lige ued løcke
och med-
gang.

Hertogens aff
Meyland bud
till kongen.

Men ehuor kongen gjorde herren aff CONTAY gøtligt, motte hand ¹⁰ dog høre megid spott udj byen. Fordj der bleffue offuerliust viser quodne, dennom till loff som haffde faait seiger, oc om hans daarlkaff som tabt haffde.

Der GALLIACHE, hertogen aff MEYLAN, hørde denne thidende, vor hand fore glad der vid, endog at handt uor y forbund medt herto- ¹⁵ gen. Thi hand haffde gjort dette forbund aff frøct, fordi hand sog, at hertog CARLL haffde saa stor yndest och medhold i Italien. Samme hertog aff MEYLAN lende fore hasteligen bud till kongen en mand aff ringe stat, som vor en borgere aff Meylan. Och vor der nogen som volte, att hand gaff sig till migh och antuordede mig breff, som handt ²⁰ haffde fra sin herre. Jeg lagde kongen aff hans tillkomst, och kongen befoll mig at høre hannom, fordi hand uor ilde tilfridz medt samme hertog, for den skyld, at hand haffde offuergiffued hannom, oc giffuid sig y forbund medt hertogen aff Burgundien, wanleet, att hanß hertoginde vor drotningens søster aff Franckerige. ²⁵

Hanß ærinde vor, at hertogen aff MEYLAN, hanß herre, vor till videndis uordet, at kongen och hertog CARLL skulde talis vid ¶ och giøre en fore stor frid och forbund met hin anden, huilckid vilde lke hannom till stor skade och fortræd:|. Hand indførde sager huorfore kongen det icke giøre skulde, dog de icke vore fore drabelige. En- ³⁰ deligen vor dette hanß beslutting, at der som kongen vilde forplicte sig, icke at giøre enthen frid eller stille-||standt med hertogen, vilde ^{172 v} hertogen aff MEYLAN giffue hannom hundrid tusind ducater y rede pendinge. Der kongen fick hørtt meningen, paa huiff denne ambalatt vor befallit, lod hand hannom komme for sikh, ingen offuer- ³⁵ uerendis, uden hand och jeg, oc lagde till hannom met saa ord. Saa och saa haffuer herren aff ARGENTON som her tillstæde er, lagd for

Hertogen aff
Meyland biu-
der kongen
pendinge.

for migh. Siger eders herre, att ieg icke vill haffue hanß pendinge, jeg haffuer tre gonge laa megid aarlige indkomst lom handt haffuer. Och om frid och feide vill ieg giøre effter mitt gode tycke. Men der- lom dett angrer hannom, att hand haffuer forlatt det forbund hand
 5 haffde medt migh, for hertogens skyld aff Burgundien: da er ieg och tillfridz, att dett bliffuer lom det vore tilforne mett olß.

Det er Com-
minæutz, laa
kallid aff sit
herre læde.

Et stutzige
fuar aff kon-
gen aff
Franckerige
paa dette
pendinge til-
budt.

Legaten tackede kongen ganske ydmygeligen, † och kunde nu for- staa att hand uor ingen gierig konge: och bad kongen att hand uil- de lade samme forbund udraabe, lige laa, lom det haffde verid til-
 10 forn. Och sagde lig att haffue full macht at forplicte sin herre sam- me forbunds artickle at holle.

Thette samtøckte kongen, och der maaltid uor giortt, bleffue de udrobte. Och strax afferdigede hand en ambafatt till Meylan, huor samme artickle oc bleffue udrobte, medt megen ståt och prechtig-
 15 hedt; dette vor oc en mechtig mand omuent fra hertogen aff Bur- gundien, huilcken och laa haffde lendt, icke uden tre uger liden, en stor legation till hertog CARLL, forbund
 173 r medt hannom at giøre. ||

KONG RENATUS AFF SICILIEN KOMMER

20 THILL KONGEN TILL LYON, OCH HUADT ORD DE
 HAFFDE MED HIN ANDEN
 CAP: III

KONG RENATUS AFF SICILIEN VOR EN TID LANG THILL Binde att giøre hertog CARL till sinn arffuing, och strax annth-
 25 vorde hannom Provintz i hender. Oc haffde hertog CARL hen- Bendt herrenn aff CHASTEAGUION (huilken i dag er i Pemont) same land adt anname. Der vare och andre henddragne paa hertog CARLS veigne, att samle folk, och haffde med sig vell xx tusind kroner till same behoff. Men saa tilige denne tidende kom, stod
 30 dett hart adt de kunde komme derfra, att de ike bleffue fangne. Di herren aff BRESSE vor strax ombore med dennom, och tog pendinge fra dennom.

Samle folk.
Sleidanus:
att vinde her-
rernis i lan-
dett vend-
schaff.

Hertoginden aff SAUOYE, dett første hund fick tidender om denne flacting, lod hun kong RENATUS dett forstaa, formaanindes hannom
 thill

thill stadighed i vendſkaff mod hert: CARL, och giorde hertog CARLS
lkade ringer for hanom end hand vor. Diffe hendes sendebud som
hun her thill brugte, vore aff Provintz, de bleffue fangne, och der
medt bleff dett røbt, huad kongen aff Sicilien haffde hafft for hen-
der met hertogen aff Burgundien.

Kongen we-
ger vid kong
Renatus, och
truer han-
nom.

Kongen ſende krigſruſting hart emod Provintz och legatter thill
kongen aff Sicilien, ladendis hannom bede, † att hand ſaadant vilde
affſtaa, loffuendes forviſt, att derſom hand Baa giorde, vilde hand giø-
re hannom alt got:|. Ellers (om hand andett vilde) vilde hann lee, huad
hand haffde med hannom att ſkaffe, och huem den ſterkeſte kunde
vorde. || Kongen aff Sicilien bleff Baa handled met, att hand kom till
kongen thill Lyon, och kongen lod tage venligen emod hannom. Och
der di kome hin anden førſt thill ordtz, vor ieg offuerværendes.

Johan Coſe
forklarer dett
anflag om
Sicilien med
H: Carl.

JOHANN COSSE, regenter i Provintz, en erlig mand och aff ypper-
ligt ſlect i dett kongerige Naples, holt ordet och Bagde thill kongen.
Naadigſte herre konge, lader eder ike forundre, att min herre och
koning, ethers morbroder, haffuer thillbudet hertug CARL att gøre
hannem thill ſin arffuing, fordi hand haffuer hafft dett raad aff ſine
gode mend och aff meg. For denn ſkyld, att i ſom ere hans søſter
sønn, haffue beuiſt hannom Baa møgett wwenſkaff, och haffue tagged
fra hannom dett flott thill Bar och dett thill Angiers, och i alle hans
sager hardeligen handlett emod hannom. Wi haffue well viled lade
ord gaa aff denne handell med hertog CARL, att i ſkulle spørge dett,
paa dett att i kunde faa vilge till att gøre oß huad rett er, och ve-
derkiende at min herre er eders moderbroder. † Men vi tenckte
aldrig att føre det thill endelig ende:|.

Kongerne aff
Frankrige
och Sicilien
forligte.

Kongen tog hannom denne talle aff som den der haffde thalidt
laare well och viiſeligen, som oc alltt hues hand Bagde, kunde hand
ſige medt ſandhedt, fordi hand var denn som denne handell regie-
rede. Derfor bleff i faa dage denne tuedract vell forligt, och kongen
aff Sicilien bleff begaffuet medt peninge och lige Baa alle hans gode
mendt och thienere. † Hannom bleff och giort gøtligt met ſellkaff
aff fruer och jomfruer effther hans ſind, det beſte mand kunde:|,
saa att de bleffue gode venner. Men hertugen aff Burgundien vor
nu alt forgeett. † Och || kong RENATUS ſlog haand aff hannom och
forßmaade hanom med alle. Tette er och it ſtort wraad aff denne
hertog CARLS føige giendvordighedt:|.

Kongen aff
Sicilien aff-
ſtaar H: Carls
vendſchaff.

Her-

Hertoginden aff SAUOYE, som i lang tid vor hullen for den, som
 skulde vere kongen sin broder emod, wdlende thill kongen først
 herren aff MONTERGUY, och Biden et andet hemeligt bud, som
 skulde forny och forferske dett ærinde som bemelte MONTERGUY
 5 haffde haffth medt att fare. Denne gaff sig thill meg, och forgaff
 for huell sager hund haffde flaget sig fraa kongen sin broder, och
 huad frøct hund haffde haffth for hannom. †Hun var saare forstan-
 dig, och i Baa maade ret søster thill vor koning:|. Thi hun handlede
 ret oprichteligen, och ike mett skrømpteri, saa at en dog hun nu,
 10 der hertog CARL denne wløcke vor paakommen, vilde skicke sig
 effther tiden, oc begynde att vinde sin broders venfkaff: lod hun sig
 dog icke mercke, att hun aldelis vilde affstaa och oppeßige hertog
 CARLS vendfkaff. Menn lod giøre bønn for hannom thill kongen, att
 hand i denne hans vlycke icke vilde vere hannom formøged wnaadig.
 15 Kongen lod giffue hende, vid mig, alle gode suar, †formo-
 dendes att hun Belff skulle kome thill hannom.
 Och hendes bud fick sin affsked och
 drog hiem:|

Hertoginden
 aff Savoye
 beschicker
 kongen sin
 broder.

Hertug-
 indens aff
 Savoye op-
 rictighed
 emod H:
 Carl.

DE SUITZER BEUISE SIG SAARE WFOR- 20 STANDIGE AT VERE, DER DE HAFFUE VUNDET HERTO CARLS RIGE KLEYNODT HOSZ GRANSON CAP: V

AFF ALLE SIDER I THYSLAND BEGYNTE FOLK ATT FOR-
 kynde hertog CARL feide, saa giorde och mange keyßerfry-
 25 steder, †som ere Nornberg, Franckfort och andre flere, huilke thill
 haabe, oc der till med dette ny forbund, droge thill marcken emod
 174v hertug CARL:|, ligervið som der haffde legett stort afflad till, || huem
 hannom kunde giøre skade.

Alle mand er
 nu H: Carl
 paa hals.

Bytthed aff hans leiger giorde de fattige Suitzer rige, huilke denne
 30 deres løckes begyndelse icke kunde skøn paa, huad gode de i hen-
 de haffde, och Bynderligen denn wfforstandige menig mand. Hans
 paulun som vor ett aff de skønneste och rigeste i verden, bleff byt i
 mange parter. Och var den som bolde mange bølfad, store och
 smaa, støcked thill enn styffuer, menendis att det vor tin. Hans
 sto-

Hertog Carls
 kostelige
 klenodie.

Store demant, som var enn aff de største i chrestenheden, och hengde en stor perle hoff, bleff optagen aff en Suitszer, och Biden lagdt i Bit foer eller budk igien, och kast hen vnder en vogn. Siden kom hand igien och hente hannom, och bød en prest den fald for en gylden. Presten sende hannom thill de suitszer herrer, och de gaffue hannom træ francker der faare. † De funde ochBaa tre skøne perler, som mand kallede de tre brødre, en stor carbunckell kalled flagen, och enda en Bom kalledes den flamilke bold, huilke vore de skønneste och største stene, mand nogen stedtz vilste att finde:|. De funde der till och andet got vtalligt, huilket Biden vell haffuer lært dennom, 10
huor till pennige due.

Suitszer lære
att kinde
peninge.

Effther denne tidt brugde kongen dennom megedt, och der medt bleffue de høigt anbede, och finge stor seirvindinger. Kongen ocBaa gjorde dennom møgett thill gode, och dett haffuer baat dennom mer en nogen tror. Huer deres legatt som om disse tide kom thill hannom, fick stor skenck aff hannom, enthen peninge eller sølff smide. Och i Baa made stillede hann dennom thill fridtz for det, att hand ike haffde obenbarlige hulled med dennom emod hertug CARL med krigsfolk dennom att thillBende, som hand haffde loffuet. Och enaar de kome thill hannom lod hand denom drage hiem egien mett 20
pungene fulde och vell klæde i Bilke thøg: begynte oc ad loffue dennom pension, || huilken hand oc siden vell betalde. Siden der 175 r
den anden flacting var sked, da loffuede hand dennom xl tusind rindke gylden huert aar. De xx tusind skulle byerne haffue, de andre nogle lynderlig øffrighedtzmend som same byer haffde att 25
regiere.

Huad kongen
haffuer giff-
uet de
Suitszer.

Orter,
paa frandzo-
ske cantons,
paa tydske
orter, ere
tretten
naffunkyndig
byer y deres
land.

Auis, dett er
icke rett, læff
der om Sleidani
histories

3. bgh.

Jeg er i denne mening at tør nesten lige for sant, att fra denne første flacting, som skede ved Grantzøn, indtill vor herris oc kongis dødelig affgang, ere same byer forbedret aff vor koning till ti maall hundred tusind rindke gylden, † och mener ieg her medt icke vden 30
fire aff byerne, som ere Berne, Lucern, Friburgh och Zyrick. Suitsz er oc enn aff deres orter (det er byer) och er ike vdenn en landsby. Dog haffuer ieg Beet, naar de vor paa raadt forBamlede, att denne byes legatter (dog de vore ringe aff klædeBeder) Bagde deres mening frem lige Baa vell, Bom nogen aff de andre. Andre deris orter 35
hede Auis och Vnderualde:|.

Hertog CARL forBamlede alleveigne sit folk, saa att hand paa træ
vggers

vggers tid fick samled en stor hob der aff. Tenn dag som slagett stod, bleff hand thill Lofane i Sauoye, † huor i, min herre aff VIENNE, thiente hannom med gode raad, i en stor Biuge, som hannom der paa kom, huilken hand fik aff bedrøffuelße for den store haandhed Bom ha-
 5 nom vor offuergangen. Och lant at Bige, tror ieg, at hand aldrig siden den dag vor ved Baa god fornufftht, som hand haffde veret, før- end dette slog stod, med denne store och ny krygsmact, som hand der thill haffde forsamlet:|.

H: Carl for-
samler folk
igenn.

Hertog Carl
fiug aff sorig.

Hertug Carl
formind-
schidt sin for-
nufftht.

Dette Biger ieg effther printzens aff THARENTE beretning, som
 10 det saaledes fortaalde kongen i min nærverelße. Denne same printz vor for ett aard liden kommen thill hertog CARL med vell møgit
 175 v folk y følge, forhobendes adt faa thill || førstinde hans daatter, lom och vor hans eneste arffuing. † Hand motte vell vere enn konge sønn, baade for sin persons saa och for sin drachts och for
 15 lett følges skyld, och siintes vell paa, adt kongen aff Naples hans broder haffde ingen thing spart for hannom:|. Men hertug CARL hug skrømpteløff i denne sag. Same tidt holt hand och hertug- inden aff SAUOYE medt fauffre ordt, paa hindes søns veigne, och lige saa andre flere.

Printzen aff
Tharente
komer thill
H: Carl.

Hertog Carl
skrømpter
for alle med
sin datter.

20 Denne første aff THARENTE, † ellers kalled DOM FEDERIC AFF AR- RAGON:|, vor ilde thill fredtz medt, att hand saa lenge bleff forhalid. Di sende hans raad en profoß, en vell forstandig mand, till kongen, huilken kom och supplicerede till kongen, adt hand ville giffue før- sten leyde att drage igennem rigett paa hiemveigen thill sin fader,
 25 som haffde hafftht bud effther hannom. Det beuilgede kongen gandske gierne, thi hanom siintes att der medt spiltes hertog CARLS gode loffue och naffnn.

Printzen aff
Tharente be-
gierer påß
igennem
Franckerige.

Det gandske suitzersk forbund haffde nu forsamled Big, och haff- de slaged deres leiger hart hoß hertog CARL, førend dette bud kom
 30 thillbaage igen fra kongen. Denne Tharentiner tog orloff aff hert: CARL om affthenen førend den anden slacting stod, effther som han- nom aff sin herrefader var befaledt. Fordi i den første slacthing haffde hand ladet sig finde der holl som en erlig mand.

† Monge Bige, att faderen gjorde det effther ethers (min herre aff
 35 VIENNE) raad, fordi ieg haffuer hørt hannom lige och vitne, en tid hand kom thill kongen, och lige Baa hertogen aff ASTOLLY (som och kalles greffuen aff JULIE) och mange andre, att i haffde skreffued

Erkebispens
aff Vienne
spaadom om
H: Carls
slactinger.

till

till eders venner i Jtalien om den første och anden flacting och spaad
det som skede, || mange dage førend slagett stod:|. 176 r

Dett tydske
forbund
emod hertog
Carl.

Der denne første drog aff, haffde alle de som wore i thet tydske
forbund (som er om taaled) leigred sig hart hoff hertog CARL, och
komme dragendes, adt de vilde holde en flacting met hannom, 5
paa den tyd som hand haffde bestolled Moratt, som vor enn liden
stad, liggendes hoß Berne, och thillhørde herren aff REMONT. Disse
Tydske kunde vell vere ved xxx tusind vdvalde och welberuste
mand thillfodtz, xi tusind lange spedz, x tusind helleborder, x tu-
sind hageskøtter, och der thill iij tusind reißige. Till denn former 10
flacting var den tidiske mact icke forsamlet, och thill denne effter-
følgende flacting vor ike mer folk ankomet end saa meget som ieg
her offuen haffuer giffuet thillkiende.

Huor stercke
de Tydske
ere.

Hertogen aff LOTHRINGEN † haffde gode raad till att haffue føige
folk der hoß, fordi hertog CARL haffde da nesten alt hans land inde:|. 15
Men det vor hans vellffart och gode løcke, att vor kong tog sig fore
hannom att hielpe. † Och troer ieg vell, att hand aldrig fick rett att
vide, huorledes det thillgick, och huad kongen vdrettede hannom
till beste. Dett gaar saa thill att enn mechtig mand, naar hand haff-
uer møst huad hand haffde: beskicker hand gierne sodant folk och 20
søger raad och hielp hoff dennom, som hannom kunde oc formaa
adt forbuare:|. Kongen haffde giffued hannom noget føige pendinge,
och lod saa ledsaage hanom tuert igennem Lothringen, mett et
stort tall kyrilser, huilke hannom førde indtill hand kom paa tydisk
bond, siden droge de hiem i Frankerige igen. Hertugen aff LOTH- 25
RINGEN || haffde icke alleneste mist sett land Lothringen, det greffue- 176 v
døme Vaudemont och største parten aff dett landschaff Bar: menn
kongen haffde och saa inde det som var thilloffuers. Oc saaledes
haffde hertugen flet inted igen, och dett en vere vor, haffde alle
hans vnderbätte giffued sig i hertog CARLS thieneste, wnedde, och 30
end thill bedring hans egne hoffthienere. Derfor siuntis dett, at
hand føige fortrøstning haffde, att kome thill rette igien:
dog vell gud vere domere, saadane sager att
døme till ende, naar hannom
liunes. 35

Kongen gør
vell emod
hertogen aff
Lothringen.

Huem jld fat-
tes, leder y
alkenn.

Hertugen aff
Lothringen
er en here
foruden land.

Gud er sidste
domere y alle
sager.

HER-

HERTOG CARL BLIFFUER NIDLAGD FOR MORAT OCH GIFFUER FLUCHT CAP: VI

EFFTHER ADT HERTOGEN AFF LOTHRINGEN VOR DRA-
5 gen igennem Franckerige, som sagdt er, och fick siden giort
nogle faa dage reiser: kom hand thill de Tydtke, faa timer før end
flaged stod, met saare føige folk. Och denne reise gick hannom till
stor ære och profit. Ti derlom anderlidis haffde thillgaed, haffde
hand faa fundet, som haffde taaget emod hannom och giort noged
10 for hans skyld.

Hert. aff
Lothringen
komer thill
de Suitzer.

Wid det same paß som hand kom andridendis, ructe de frem
medt deris slachthorden paa en oc anden side, fordi de Tydtke
haffde allerrede leged tre dage eller lenger holl hertug CARL y en
god fordeell. Der dett nu kome thill slactning, gjorde hertog CARL
15 føige vern, før end hand var baade nedlagd och flagen paa flucht.
Och gik det hannom ike nu saa som i denn første slactning, der hand
ike misste wden vij kyrilser, huilcked skede, fordi att de Suitzer haffde
177 r inthed reigletøig. Men nu hol Morat haffde de Tydt-||ke iij thulind
gode heste, som vel lenge sette effter hertog CARLS folck. † Deris
20 slactorden aff fodfolck drepte paa hans fodfolck, som vaar saare
megid, fordi foruden hans underflotte oc itt stort thal Engellske, som
hand haffde, vor nyligen kommid thil hannom megid folck aff Pie-
mont oc aff hertogens aff MEYLAN underflotte:|.

Den anden
slacting,
huilcken ske-
de for Morat.
Hertug Carl
taber flaged.

Bemelte printz aff THARENTHE, der hand kom til kongen, sagde,
25 att hand aldrig haffde seett saa skøn en krigsherr som denne vor.
Oc sagde att hand haffde thald oc laditt thelie hoben som hand
drog offuer en bro, da fantz der xxij thulind mand som thog besol-
ding, foruden anditt folck som fulde leygeren effter oc haffde mett
arckelied att skaffe. † Mig siunis dette att vere itt stort thal folck,
30 endog mange reigne uid hundrid thulind, oc giøre en hob store end
hand er, huilckid jeg acter for en stor lettferdighed:|.

Hertog
Carls mact
for Morat.

Herren aff CONTAY, som kom thil kongen strax effter slagid vor
staaid, bekiende for kongen mig offueruærendis, att paa hertog CARLS
lide vore bleffne i samme slacting otte thulind mand, som thoge be-
35 solling aff hannom, oc der foruden megid anditt folck. † Oc throer

Hvad hertog
Carl misste i
slactingen.

ieg vel, effter som ieg haffuer forstaaid, at de haffuer vel ueritt uid
xviii thulind mand som bleffne ere offuer aldt. Huilckid vel uor thro-
ligt, baade fordi att de tylke herrer haffde saadan itt stort antal
heste, saa oc fordi at der vor bleffuid saa megid folck i leigeren
igien for Morat:|. Vor fordi dis bedre att fla, att hand vor suag paa ⁵
folck i slactingen.

Hertog CARL flyde hen i Burgundien † vel elendig (som huer mand
vel kand thencke), oc bleff en thid lang liggendis ¶ paa en sted kallid 177 v
Riuere, huor hand samlede folck igien, som hand best kunde.

De Tydske jagede icke effter, uden huelß de giorde ¹⁰
samme afften. Siden droge de hiem igien, oc
icke lenger sette effter hannom:|.

HERTOGEINDEN AFF SAUOYE TAGIS MED MACT OC FØRIS THIL HERTOG CARL, SIDEN KOMMER HUN THIL KONGEN TIL PLAISSY LES TOURS ¹⁵ MED TREDSKHED CAP. VII

DENNE HENDELSSZE GIORDE HERTOG CARL MISTRØ-
lig oc raadeløß, fordi aff dett allerede skeett vor, som er at
hand nu haffde tabt tuende slactinger paa thre wggers tid: kunde ²⁰
hand vel tencke, at alle hans venner och besuorne vilde fla haand
aff hannem. Oc for denne frøct skyld lod hand effter nogle folckis
raad med vold føre hertoginden aff SAUOYE i Burgundien, oc it aff
hendis børn med hende, som i dag er hertog i SAUOY. Den eldste
løn undkom formiddelt nogle aff hofftienernis tilgiørelße. Oc de ²⁵
som dette vold giorde, giorde dett icke uden fryct, oc vor dennom
inted bedre, end att holde sig aff veigen oc end med dett første.
Dette giorde hand aff den orsage, at hand befryctede at hun skulde
giffue sig til kongen sin broder. Oc denne sin gierning at undskyll
lod hand litt ord saa staa, at hand haffde taged al denne skade, i ³⁰
dett hand vilde undfette dett huß SAUOYE.

Hertoginden
aff Sauoye
først i
Burgundien.
Hertoginden
aff Sauoye
først thil
Rouures.
Hertog CARL lod føre hende thil dett slot Rouures, hart holß Dyon,
oc lod holle nogid føige vact paa hende, dog motte kome oc besøge
hende, huem som vilde. Oc iblant andre kom thil ¶ hende herren 178 r
aff

aff CHASTEAGUYON oc margreffuen aff ROTELIN som end i dag leffue, paa huilcke beggis vegne hertog CARL haffde handlid om gifftermaal med hertogindens tuende datter, endog samme gifftermaal icke enda vore beslattede, men bleffue siden.

⁵ Hendis eldste søn PHILIBERT, som da vor hertog i Sauoye, bleff send thil Chamberi, aff dennom som hannom hulpe der fra. Did kom oc laa bispen aff Genef, som vor fød aff den flect Sauoye, en laare villig oc effterladen mand, som haffde thil hoffmestere en ridder aff dett rodiißer orden. Kongen lod handle med denne bisp oc
¹⁰ medt hans hoffmestere, saa lunge ad de andtuorde hannom i hende hertogen aff SAUOYE oc en liden hans broder, som kalledis med dette thilnaffn Protonotarius, oc der thil bemelte slott Chamberi oc Montmelian. Oc der foruden haffde hand enda itt andit flott inde, paa huilckid vore alle hertogindens aff SAUOYE kleynod.

Hertog Philibert aff Sauoye anthuordis kongen.

¹⁵ Det første hertoginden vor kommen thil Rouures med alle sine fruffuer oc jomfruer oc monge thienere, oc laag at hertog CARL haffde megid att thage vare, med folck att forsamle, oc de som thoge vare paa hende, icke nu haffde saa stor frøct for deris herre, som de pleiede att haffue: bleff hun thillinde, att sende bud thill kongen
²⁰ sin broder, oc handle om forligellße, oc bede hand vilde føre hende der fra. Dog fryctede hun storligen fore, att komme hannom i hender (nøddis dog til at giøre det hun gjorde, saa som hendis lag nu stod), fordi dennom haffde verrit it stort vuenfckab imellum.

Hertoginden aff Sauoye haffuer sin thilfluct thill kongen sin broder.

Paa hendis veigne kom thill kongens gaard aff hende udfendt en
²⁵ ædelmand aff Piemont kallid RIUEROL, som vor hendis kiøgemestere, oc hand bleff foruift thil mig adt forhøre. || Effter jeg haffde hørt hannom, sagde jeg kongen, huis ærinde hand haffde med att fare. Siden hørde kongen hannom selff thil ords, oc der hand haffde hørt hannom, sagde hand, att hand i saadan trang icke vilde staa sin sø-
³⁰ ster aff, wanleett huad tuedract dennom thilforn haffde verid imellom. Oc der som hun vilde fla sin tillid thill hannom, vilde hand lade hende hente vid regenteren aff Champanien, som da vor her CARL AFF AMBOISZE, herre thil Chaumont.

Kongen i sin søsters thrang vil icke giøre effter gammel fortørmelse.

† RIUEROLL thog orloff aff kongen, oc skyndede sig medt aller største
³⁵ haft til sin naadige fruffue igien. Hun bleff glad vid denne thidende. Dog udfende hun end itt bud thill kongen, effter hun haffde hørt dett første:, att hand skulle giffue hende foruaring, att hand vilde lade

lade hende drage felig thil Sauoye igien, oc lade hende faa sine børn løfß igien, dertil oc de befestinger som hand inde haffde oc hende thilhørde. Oc ad hand skulde hielpe thil, att hun motte bliffue med fred i litt regimente, i litt land Sauoye. Oc lod hun hannom sige, ad hun paa sin side vor thil fridz att oplige alle forbund oc giffue sig i forbund medt hannom allene.

Herren aff
Chaumont
fører hertog-
inden aff Sa-
uoye thil
kongen.

Kongen gaff hende effter alt dett hun begierede. †Oc strax sende hand itt bud fordi ene thil herren aff CHAUMONT, dette anslag adt bestille. Huilckid bleff vell giort oc vel fulldreffuitt:|. Di samme herre aff CHAUMONT drog thil Rouures med en god hob folck, dog uden skade att giøre i landitt, oc førde hertoginden aff SAUOYE med all hendis følge thill den nærmste befestning kongen thilhørendis.

Der kongen gaff hertogindens sidste bud sin affskeed, vor hand allerede dragen fra Lyon, huor hand haffde lei-||ged stille i vj maa- neder, paa dett hand der liggendis kunde snildeligen spilde hertog CARLS anslag, dog den stillestand wforbrut som hand haffde medt hannom. Men kongen som vel viste hertog CARLS vilkor, førde hannom større feide paa, i dett att hand lod hannom betemme oc himmeligen giorde fiender ud paa hannom: end om hand haffde forkyndett hannom obenbarlig feide. Fordj saa thilige hand haffde fornummidt, haffde hand offuergiffuid dett hand haffde forhender, oc da haffde icke lkeed dett hannom skede.

KONGEN DRAGER AFF LYON OC TILL TURS ADT UNDFANGE SIN SØSTER HERTOG- INDEN AFF SAUOYE CAP. VIII

Kongen feig-
ner sin søsters
komme.

KONGEN PAA SIN REYSZE FRA LYON SETTE SIG THILL Ruanne, paa den flod Ligris, oc kom thil Turs; der spurde hand thidender om sin søster, att hun vor løfß kommen, oc vor der vid saare glad. Oc sende hinde iligen bud, att hun skulde komme thil hannom, oc bestillede hende fri tæring huor hun skulde drage frem. Der hun uaar nu ventendis, sende hand megid folck ud imod hende, oc hand sellff gick ud, att feigne hendis komme, thil porten aff Ple-

Pleſis du parck, thog emod hende med venlige låder, oc lagde thil hende, verer velkommen fruffuen aff Burgundien. Hun ſaae vel paa hans anſict, ad dett vor icke uden hans ſkimpt, oc ſuarede adſtadeligen, jeg er god frantzolk, redebon att lyde hues kongen beleffuer
 5 mig att befale. Kongen førde hende i litt kammer, oc lod hende vel thractere. † Dog haffde hand vel villed, att hand haffde veritt affue med hende igien:|. Hun vor ſaare forſtandig, oc de kiende hin andens
 179 v ſind || vel. Di throdde hun jo ſaa ſaare adt, at reile, ſom hand att vere hendis quitt. Jeg fick kongens befallning om huelß her udj
 10 vor adt giøre. Førſt att fly penninge thill veige, ſom hendis tæring paa hiemreiglen ſkulle bekoltis medt, oc der thil allehonde ſilcke ſtøcke, hende oc hendis folck att forære. Oc ſaa fick ieg befalning att lade beſkriffue deris forbundz artickle, huorledis de ſkulle nu fremdelis holle lig medt hin anden.

Kongen
ſkimpter med
ſin ſyfter.

15 Kongen raadde hende fra de gifftermaal met hendis thuende dötter, ſom om er thald: men hun orlagede lig medt døterne, ad de icke vilde affſtaa, † oc i ſandhed, de vore paa rette veig. Oc kongen der hand forſtod, ad ſaadan vor deris vilge, gaff hand oc litt ſamtøcke der thill:|. Oc effter ad hertoginden haffde veritt til bemelte Pleßis
 20 vij eller viij dage, gjorde kongen oc hun deris eed thil ſammen, att de her effter ſkulle vere gode venner, † oc der paa udgiffuis breff, paa en oc anden ſide:|.

Kongens
forbund
medt ſin
ſyfter.

Hertoginden thog orloff aff kongen, oc hand lod hende vel ledſage hiem thill hindis egid, oc lod igien andtuorde hinde ſine børn
 25 oc alle hendis ſtæder oc kleynod, oc alt dett hende thilhørde. De vaare baade vel glade uid denne ſkilmilße, oc bleffue hin anden effter den dag gode ſølken ind till døden.

Kongens ſø-
ſters aff-
ſkeedt.

† Att forfølge mitt forſett, ſom jeg er fragongen, idet jeg haffuer omtald huorledis hertoginden aff SAUOYE bleff førtt i Franckerige:
 30 vil ieg nu thale om hertogen aff Burgundien:|. Huilcken effter hand vor bleffuen flyctig i dett ſlag for Morat, i dett aar 1476, haffde hand
 180 r hullid lig hen imod || Burgundien thill en ſted ſom kallis Riuiere. Der laa hand ſtille mere end i ſex uger, oc haffde endnu moöd thil at ſamle folck. Dog udrette hand føige thing, oc holt lig ſaa gott
 35 ſom enlig. Oc ſiuntis att hand mere gjorde dett aff hornackidhed, end i anden maade, ſom i ſkulle ſaa att forſtaa. Fordi den ſorg, ſom hand haffde fongett aff den førſte ſlacting for Granſon, vor ſaa ſtor

Hertog Carl
acter end nu
att beſøge
ſin finde.

stor, oc saa saare bemøddede hans sind, at hand der aff falt i stor
 siugdom. Oc vor siugen saadan, at hans cholera oc hans naturlige
 varme vor saa bleffuid formerid, ad hand icke kunde dricke viin:
 men drack thilgiortt byguand om morgenenn, oc oed role lucker,
 der med att køle sig. Samme bedrøffuelse foruende atter saaledis ⁵
 hans complex, oc saa forkølede hannom, ad hand liden igien nøddis
 thill att dricke saare sterck viin foruden vand, † oc paa dett mand
 kunde vende blodditt thil hiertid, motte mand stoppe brendendis
 blor i kopper, oc der med, saa hede som de vore, gnide hannom der
 paa laug som hiertid ligger, huorudaff i, myn herre aff VIENNE, bed- ¹⁰
 re vide end jeg, fordi i hulpe til ad hand fick boed aff denne siug-
 dom:|. Oc saa lode j korte hans skeg, som hand haffde begynt ad
 lade voxer. Oc vor hand, dett mig siuffnis, effter denne siuge aldrig
 saa vel vid forstand som thill forn: men hans fornufft vor hannom
 megid formindskett. ¹⁵
 Saaledis bliffue de plagede, som icke vide att paafinde de rette
 raad thill deris forger, oc synderligen første som offuerdadige ere.
 Fordi i denne sag oc andre saadanne er den første oc beste thilfluct
 ad omuende sig thill gud, oc betencke huor udj mand hannom haff-
 uer fortørned, oc ydmy-||ge sig for hannom, oc bekiende sine for- ^{180v}
 seelser, † fordi dett er hand som dømmer saadanne sager thill ende.
 Mand kand oc icke vide hannom nogen forseelse, att hand jo døm-
 mer rettferdeligen:|. Der nest gjør dett oc saare gott (om du kand
 komme der thill medt) att thale med nogen ven i enrom oc driste-
 ligen klage hannom din sorg, oc icke bluis vid, att obenbare din ²⁵
 synderlige ven din bedrøffuelse, fordi dett ledsker oc hulualer
 hiertid, oc sind oc forstand kommer der vid thil sin krafft igien, thil
 ad raadsla eller anditt arbeid sig for att thage. Ti det kand ey an-
 ditt verre, end adt, effterdi vi ere menniske, skall io saadan sorg
 gaa forbi oc offueruindis medt megen gremmelse, enten obenbar- ³⁰
 ligen eller lønligen.
 Men dett thien inted, ad thage den veig forhender som hertog
 CARL gjorde, som er att krybe i skiul oc leffue i enlighed. Oc
 thilbædring thorde ingen aff hans folck (fordi att hand vor haard
 oc forferlig) vouge sig vid att giffue hannom enten thrøst eller raad, ³⁵
 men lode hannom gjøre effter sin egen vilge oc gode tycke, befrøc-
 tendis att der som de haffde noged underuist hannom: motte de
 haff-

Hertog Carls
siugdom aff
den skade
hand haffde
thaged.

Kopper er de
cucurbitulæ
som mand
bruger i bad
etc:

Her Angelus
Catthus er
hertog Carls
medicus.

Raad huor-
ledis mand
skall holle sig
i forrig.

At obenbare
sin sorg for
en god ven,
formindsker
bedrøffuel-
se.

Vdi sorg er
icke got at
vere enlig.
Vilde her-
rer haffue
self skade
der aff, at
ingen tør
thale thill
dennom.

haffue fongett lkade der offuer. Den stund hand saa laa stille i disse sex uger eller saa paa paaß, medt søige folck huos sig: begynte monge aff hans ny venner att lade falde deris venlighed emod hannom, oc hans underlotte att knurre emod hannom oc att foracte deris herre, som det pleiger thitt thil ad gaa i saadan skynning. † Oc vor dett her iche att undre, effterdi hand haffde tabt saadan tuende store slaug, som i haffue hørt, oc bekommid mange ny finder, oc hans folck hannom affflagid oc adspirdt:|. ||

Som jeg sagd haffuer, bleffue effter saadan gienuordighed mange befestninger hannom fratagne i Lothringen, † som Vaudemont, huilckid allerede vor indtagid, oc liden Espinal, oc saa fremdelis andre flere, oc begynte paa alle sider att opueckis folck, som vilde haffue medt hannom adt giøre, saa att oc saa de flemmiste oc ringiste vore nu de drifligste emod hannom:|. Oc der dette røctedis, forsamlede hertogen aff LOTHRINGEN nogid søige folck, † oc dett aff almogen i landitt, oc leirede sig for Nancy. Huelß smaa befestinger der laa omkring, dennom haffde hand alt nesten inde:|. Dog haffde hertog CARL endnu Pont Amanson, vid iij mile veigs liggendis fra Nancy. Der inde bleff bestollid en aff den flect CROIX, kallid herren aff BEURES, som vor en retlkaffen krigsmand. Hand haffde huos sig allehonde blandings folck, oc iblant andre en Engilsk kallid COHIN, som vor en saare duelig mand, dog aff ringe flect. † Hannom førde jeg udaff sitt borgeleye till Aquitania, i hertog CARLS thieniste:|. Denne COHIN haffde vid iij hundrid Engelske under sig i denne befesting. Dette folck endog de huercken bleffue skudne till storm, ey heller tuingde aff lkandzer: begynte dennom dog att kedis vid tiden, att hertog CARL iche kom dennom thill undsetting, hand haffde oc (sant att lige) stort wkell, att hand iche holt sig nogid nermer i egnen. Fordi der som hand laa, det vor langt fra Lothringen, oc kunde der dog inted gaffn giøre. Oc giordis hannom bedre behoff, ad forsuare det hand haffde i volde: end at anfecte de Suidzer, for-
 181 v hobendis att heffne sin lkade, huor udj hand iche tog raad uden || aff sig sellff. Oc ehvad de som vore i Nancy, gjorde sig vmage met bud att sende oc hannom ad lade bede, at hand vilde undsette denne befesting: bleff hand stille liggendis (oc inted dett giordis behoff) i sex uger eller saa vid laug, til her offuen bemelte Riuiere. Oc der som hand haffde anderledis borid sig adt, haffde hand letteligen kun-

Hertogen aff Lothringen vinder sitt land igien fra hertog Carl.

Hertogen aff Lothringen belegger Nancy.

Cohin en engelske hæffuidzmand.

Bedre att forsuare dett hand haffuer, end at fare effter mere.

Hertug Carls forfømmelighed.

kunditt undflett dennom. Fordi hertogen aff LOTHRINGEN haffde enda saa att lige inted folck der for. Oc derfom hand haffde behullid dett land Lothringen, haffde hand altid hafft litt fri paß, at drage aff sine andre land igiennom Lyxenborg oc Lothringen, i Burgundien. Der fore (siger jeg) haffde hand vell anderledis flittid lig her udj, der som hand haffde veridt vell vid lkell oc fornufft, som hand vor thilforn.

Capitein Cohin
ihjelfkoden.

Difßimellum ad de som laae i Nancy, foruente de undfetting, bleff COHIN, som om er tald, oc haffde de Engellke i befallning som der inde vore, lkuden aff itt grofft stöcke, huor aff hertog CARL fick

Eneniste person
er undertiden
saare nyttig.

stor skade. Fordi en eniste mands person er offte orlage thill, att foruare sin herre for en stor wlycke, dett hand lkönt icke er aff ypperlig flect eller adell, naar der ellers er forstand oc duelighed paa

Kongen vill
icke gierne
spilde gott
folck.

ferde. Oc i dette stöcke bleff befunden stor forstandighed holß

vor naadige herre oc konning, fordi aldrig vor nogen

første thill, som reddere vor for litt folck

adt milte end handt.

NANCY BLIFFUER HERTOGEN AFF LOTH- RINGEN OPGIFFUEN, OC OM GREFFUE CAMPOBACHS FORRÆDERI IMOD HERTOGEN CARL SIN HERRE

CAP. IX II

SAA TILIGE BEMELTE COHIN VOR DØD, BEGYNTE DE Engellke som laae under hannom, att bliffue vtolmodige oc lade falde all fortröstning om undfetting. Dette volte att de forstode icke vell, huor liden mact hertogen aff LOTHRINGEN haffde, oc huor monge gode raad hertog CARL haffde, til folck adt bekomme. Men fordj de Engellke i long tiid ingen krig haffde hafft wden deris kongerige, forstode de sig icke, huorledis dett haffuer sig medt en bestolling. † Derfor begynte de endeligen att ville holde sprock medt fienden:, oc sagde thill herren aff BEURES, som vor høffuidzmand i staden, att huelß hand icke fordrog sig medt fienden, vilde de fordrage sig, hannom wden fore. Huilcken, endog hand vor en god krigsmand oc en vell berømd mand, vor hand dog icke nu saa herdig, som hand vell haffde hafft behoff, men falt thill at bede dennom høyeligen, oc at giff-

Mand skall
offuerueye
baade fiendens
oc sin egen macth.

Dannished
icke altiit
godt.

giffue dennom gode raad, oc att underuiße dennom. Oc thror ieg, ad derlom hand haffde thalid dennom mandeligere thill, haffde dett bedre thillgaaidt. Men jeg tencker att gud dett laa haffue vilde. Thi der lom de haffde hullid lig endnu i thre dage, haffde de fangitt undfetting. Men med itt ord att lige, giorde hand de Engellskis villge, oc samtøcte medt dennom, oc opgaff byen for hertogen aff **LOTHRINGEN**, deris liiff oc godz behullidt. Om anden dagen, eller i dett høigste tho dage effter byen vor opgiffuen, kom hertog **CARL** der hart hol, vel sterck effter den leilighed lom paa ferde vor, † oc der til behoff giordis. Fordj hand haffde bekommid nogid folck aff **Lyxenborgh**, lom vor kommidt fra de andre hans landt. Saale-||dis møttis hertogen aff **LOTHRINGEN** oc hand, men der lkede intidt lom er thale verdt, fordj den Lothringer vor hannom icke stercknock:|. Hertog **CARL** fatter lig fore oc belegger **Nancy**. † Men der lom hand icke haffde veridt laa stiffindig oc bleffuid laa lenge liggendis thill **Riuers**: haffde det veritt bedre for hannom.

Nancy opgiffuis.
Hertog Carl kommer igien i Lothringen.

Hertog Carl for Nanci.

Men gud giffuer første lodanne gierninger i sinde, naar hand vil omuende deris løcke:|. Haffde hand villed thage effter gode raad oc vell belett de lmaa byer der omkring liggendis, haffde hand i en kortt tid bekommidt sin befesting igien, fordi hun vaar laare ilde bespißett. Hand haffde oc folcknock, ja mere end hand behøffuede, laa att hand vel kunde holde samme befesting laare kortt, ad der ingen fettalie haffde bleffuitt thilførd, oc dißimellum huilt oc vederquegett sin herr, men hand tog dett fatt vid den anden ende.

Hertog Carl foracter gode raad.

Den stund hand laae der faare † (huilckid vor en forgefuld bestolling, baade for hannom sellff oc alle hans underfotte, laa oc for monge andre, lom trættentinted vor angaaendis):|, begynte mange aff hans folck at prachticere imod hannom, oc (lom lagd er) vogkede hannom fiender op paa alle sider. Oc iblant andre den greffue **CAMPOBACH** lom vaar en Neapolitaner, fordreffuen aff de herrer aff **ANIOU** aff litt fæderne landt. Hertog **CARL** haffde thagid hannom thill lig effter hertog **NICOLAJ AFF CALABRIEN** død (hues tienere hand haffde veridt), oc monge andre aff samme hertogs tienere medt hannom.

Denne greffue, lom jeg andersteds oc laa lagt haffuer, vor vel fattig baade paa gods oc penninge. Men dett første herthog **CARL** begynte att bruge hannem, andtuordede hand hannem **XL** tusind du-

Campobachs forræderi.

ducater || thill anridpendinge, der med att bestille folck i Jtalien, 183 r
 † oc der iblant nogett folck som hand sellff skulle haffue befalning
 ud offuer, som vore iiij hundrid mandt, som hertog CARL befollde
 under hannom:|. Da strax begynte hand att prachticere sin herris
 dødt, som jeg sagdt haffuer, oc bleff i samme forlett indtill nu, der 5
 hertog CARLS sag stod som nu sagdt er. Nu begynte hand paa ny,
 (der hand saag sin herre adt vere kommen till acthers) att giøre
 himmelige handell baade mett hertogen aff LOTHRINGEN oc mett
 nogle aff kongens høffuidzmend oc thienere, som kongen haffde
 liggendis i Champanien, hart hoß hertog CARLS leiger. 10

Campobachs
 store mact
 oc høige be-
 falning holß
 hertog Carll.

Hertogen aff LOTHRINGEN loffuede hand at giøre saa megid thill
 lagen, at denne belegring for Nancy icke skulle faa fremgong, oc
 ad bestille, ad der skulle findis brøst paa de ting, mand mest be-
 høffuede till bestollingen oc byen att beskiude. † Dett kunde hand
 oc vell giøre, fordi hand haffde den høigeste befalning oc største 15
 myndighed holß hertog CARLL:|. Med kongens folck gick hand ner-
 mer til lagen, oc loffuede altiit enten ad dræbe eller fange sin herre.
 Oc begierede der jmod befolling paa sine iiij hundrid spedzer, xx
 tusind kroner rede pendinge, oc der thill itt gott greffuedømme.
 Den stund hand haffde denne handel for hender, komme nogle ædle 20
 aff Lothringen, att giffue sig ind i byen. Somme aff dennom komme
 der ind, oc somme bleffue fangne, och jblant disse fonger vor en herre-
 mand aff Prouintz, kallid CIFRON, huilcken haffde dreffuid all COM-
 POBACHS himmelige handell holß hertogen aff LOTHRINGEN oc tient
 hannom i sine forrædelige anslag. 25

En lothringisk
 herremand
 fongen, kallid
 Cifron.

Att henge
 Cifron her-
 tog Carls be-
 falning.
 En artickell
 aff krigs-
 retten.

Hertog CARL befol ad samme CIFRON strax skulle || bliffue hengd. 183 v
 Sigendis att saa thilige en herre fonger slagid sin leiger oc beskutt en
 befesting, oc da nogen kommer som der ind vill oc den bestyrcke
 emod hannom: er hand verd att dø effter krigßrett. Dog er dett
 ingen brug i vor krig, som er vell megid grummere end den jtalian- 30
 ske oc spanske krig, huor denne sed hollis. Dog villde hertog CARLL
 att denne ædell mand skulle dø.

Ciphron be-
 gierer att
 komme her-
 tog Carl thill
 ords.

Der hand nu laae, att hannom stod ingen redding thill, oc att hand
 skulle henføris oc affliffuis: lod hand bede hertog CARLL, att hand
 vilde høre hannom thill orde, di hand haffde att lige hannom, dett 35
 hans egen perßon vor angaaendis. Nogle aff adell som hand sagde
 disse ord thill, komme oc sagde hertogen dett igien. Nu skede dett
 aff

aff en flumpeløcke, att CAMPOBACH samme tiid vor tillstæde, der
 disse komme att tale med hertog CARLL. Eller hand gjorde dett
 medt roed raad, att hand vilde vere saa vid haanden, der hand vilte
 att CIPRON vor fangen, befrøctendis att hand skulle røbe, dett hand
 5 vilte om hannom. Di hand vilte alle hans anslag baade paa en och
 andenn side. Som dett oc vor dett samme, hand vilde giøre hertog
 CARL lagen vdaff.

Huem ilde
 gjør, er altid
 i frøcth.

Hertog CARLL suarede dennom som hannom laadantt berette, adt
 CIPHRON lagde laadant icke for andett, end alleniste paa dett hand
 10 kunde beholle liffluid. Oc befoll adt de skulle høre aff hannom huad
 dett vor. Greffuen styrckede hannom i denne mening, oc vor ingen
 samme tiid hoß hertog CARL, uden hand oc en secreter, som sad oc
 skreff, ꝛ oc denne samme greffue, som haffde befalling offuer den
 gandske herr:|. Fongen lagde, att hand icke vilde lige dett uden
 15 thill hertog CARL sellff. Da beføl hertog CARLL paa ny, ad mand
 184 r skulle henge hannom hen, || huilckid oc skede. Oc som hand bleff
 vdført, bad hand monge att de vilde giøre bøn thill deris herre for
 hannom. Di hand vilde lige hannom, dett hand icke skulle vilde
 for itt hertogdømme, att dett vore hannom wlagt. Monge som han-
 20 nom kiende, haffde medynck med hannom, oc ginge hen ad ind-
 føre denne bøn for deris herre, ad hand vilde høre hannom. Men
 denne onde greffue vor stedze uden for hertogens mag, oc voctede,
 att ingen kunde komme der ind, oc formente disse porten, ligendis,
 min herris vilge er, att mand skall skynde sig adt henge hannom.
 25 Hand thillkyndede oc saa proffoen, med bud som hand sende thill
 hannom, att hand skulle haste sig. Saaledis bleff CIPHRON hengt,
 hertog CARL thill stor skade. Oc haffde verid bedre for hannom,
 at hand icke haffde verid saa wmild, men naadeligen hørtt denne
 herremands ord. Kand oc vell ske, att der som hand dett giordt
 30 haffde, vore hand endnu i lifue, oc hans huß wforderffuid, men hel-
 der megid forbædrid, som huer mand kand see oc skønne, naar mand
 vill acte, huelß liden den tiid skeed er her i rigid.

Ciphron en
 ædelmand
 hengd.

Mand maa tro, att gud haffde dett anderledis skickid, fordi hand
 haffde giort dett wbillige støcke, føige tiid tilforn, emod greffuen aff
 35 S: PAULL som vor conestabell i Franckerige, som i her offuen haffue
 hørtt i denne bog, som er, at hand offuer leyde haffde laditt han-
 nom fonge, och antuorditt kongen hannom adt affliffue, oc tilbæd-
 ring

Wlounge oc
 wmildhed
 straffis aff
 gud.

ring antuorditt fra sig alle breff oc legl, som hand haffde aff conestablen, oc kunde tiene thill hans lag att giøre ond.

Inted kand
undfskylle
ordeløshed
oc wlou-
actighed.

Thi endog hand haffde rett oc skell thill || ad hade conestablen ind- 184v
till døden, oc hannom den paa att føre, for monge orlagers skyld,
som langt vilde vere att beskriuffue, der som hand dett haffde kun- 5
ditt giortt, foruden hannom loffue thill att lige: saa kunde dog alle
de lager, som ieg kunde vide her ind att føre denne handell anrø-
rendis, aldrig skiule eller undfskylle denne trois oc æris forfeilße,
som hertog CARL begick, i dett hand gaff conestablen god oc chri-
stelige leyde, oc der udoffuer fongede oc solde hannom, aff gerig- 10
hed, icke for den stads S: Quintin oc conestablens stæder, slot oc
rørindis godzis skyld allene, men fordi hand sig befrøctede att dett
skulle fla hannom feyll, att hand icke skulde vinde den stad Nancy,
der hand første gong haffde hannom bestollid. † Oc der for effter adt
hand lenge haffde hugged skiull for sig:, leffuerede hand conestab- 15
len fra sig, befrøctendis att kongens krigsmact som vor i Champa-
nien, skulde giøre hannom forhindring i samme hans anslag. Fordi
kongen thruede hannom der medt, formedelst sine ambassater. De
vore oc laa med saadanne vilkor forligte, ad den første aff dennom,
som finge fatt paa conestablen, skulde andtuorde den anden han- 20
nom inden ottinde dagen, eller sellff lade hannom affliffue. † Nu haff-
de hertog CARL laditt denne otte dags termin gaa forbi, oc denne
eniste frøct, oc dertil gerighed, volte, att hand leffuerede conestab-
len fra sig, som i her offuen hørt haffue:|.

Hertog Carl
straffis aff
gud, samme-
stedz, som
hand haffuer
giortt vrett.

Lige samme stedz, som hertog CARL lod affliffue CIPHRON oc icke 25
vilde høre hannom, bleff hand oc sellff bedragen oc forraad (liger-
uis som den mand, der haffde ørnene tilstoppede oc sin forstand for-
rucht) aff den hand trode best. Oc i saa maade fick hand sin be-
talling, for dett hand haffde giortt conestablen || aff gerighed oc 185 r
wlsømmelig begierlighed. Men her udj att dømme hører gud till, oc 30
ieg icke liger dett, uden till att forklare mitt forsett, oc der medt
att giffue thilkiende, huor saare en god første skall sky saadan en
skendig gierning oc saadan vlouactighedt, ehvad nogen hannom
kand der till raade. Oc offte skeer dett, att de som giffue første
saadanne raad, enten ville thale dennom thill vilde, eller icke taare 35
lige dennom emod. † Oc naar gierningen er skeed, haffue første
sellff wbehagelighed der udj, thi deris hu liger dennom, huad straff
der

Førster skulle
sky att giøre
imod ord oc
louge.

En wgierning
giortt er giø-
reren vbeha-
gelig.

der kand effter komme aff gud oc mennifken:|. Oc faadanne raad-
giffuere vore nytteligere langt fra førfter: end nær hoß dennom.

- I haffue nu hørt huorledis gud tillkickedede denne greffue CAMPO-
BACH fin commißari att vere til att heffne conestablens wrett. Oc
5 dett lige paa lamme ſted oc i lige maade, oc enda grummeligere.
Fordi CAMPOBACH forraadde den hannom haffde thagid an, gam-
mell, fattig, oc ſom ingen tilfluct haffde, oc giffuid hannom huertt
aar hundrid thufind ducaters befolling, att betale ſine rytter medt,
med fin egen haand, foruden andre ſtore fordele ſom hand haffde.
10 †Oc den tid hand førſt begynte denne forredlig handell, drog hand
i Jtalien, oc haffde med ſig xl tuſind ducater i rede pendinge, huil-
cke hand haffde opborid, att reigle krigſfolck mett:|. Oc da begynte
hand dette tuende ſtæder, førſt hoß en doctor i lægekonſt boindis
til Lyon, kallid SIMON AFF PAUIE, †oc ſidenn hoß en anden af Sa-
185 v uoye, ſom jeg haffuer omtalid:|. Oc paa hans hiemreigle || †laage
hans kyrifßer udj nogle ſteder ſom høre thill dett greffuedømme
Marle, ſom er i dett landſkab Lanois:|, der begynte hand fin prac-
ticke igien, oc bød ſig thill, att leuere kongen alle de ſtæder oc be-
feſtinger ſom hertog CARL haffde inde i Lothringen, eller oc, om ſaa
20 ſkede att kongen komme thill ſlaugs medt hans herre, ſkulle kon-
gen oc hand haffue itt tegn, oc naar kongen gaffue hannom dett,
vilde hand giffue ſig thil kongen imodt hans herre, medt fin gandske
fane oc følge. †Dette behagede kongen icke ſaare:|. Hand bød end
ydermere thill, att dett førſte hans herre drog thill marcken, vilde
25 hand enten fange eller dræbe hannom, naar hand rede omkring att
belicthe fin leiger, oc i ſandhed haffde dette tredie thilbud icke
ſlagid hannom feyll. Fordj hertog CARL haffde for ſid, att ſaa thi-
lige hand trodde fra fin heſt, lagde hand dett ſmo harniſk aff, oc
beholt krefftt oc ryg paa ſig, oc ſette ſig paa en liden heſt, oc medt
30 viij eller x ſkytter thill fods, ſom fulde hannom, oc i blant medt tho
eller tre aff hans hoffſinder, red hand rent omkring fin leiger vden
thill, att beſee om leigeren vor vell ſlutid. Oc i ſaa maade kunde
denne greffue haffue giortt denne gierning medt x heſte, uden all
beſuering.
35 Der vor nu ſtilſtand imellum kongen oc hertog CARLL. Kongen
der for, der hand ſaag dette menniſke uden affladellße bleff i litt
onde forlett, oc arbeidede paa att forraade fin egen herre, oc fordi
hand

Onde raad
giffuere gode
langt fra før-
ſter.

Gud bruger
wgudelige
forridſkaff.

Campobachs
befolling.

Lemper thill
Campobachs
forræderi.

Hertog Carls
fiduone att
beficte fin
leiger.

Kongens
eractighed
emod hertog
Carll.

hand icke thil fulde kunde vide eller forſtaa, for huad orſage hand
 giorde hannom alle diſſe thilbud, † bleff ¶ hand thil linde att beuiſe ^{186 r}
 hertog CARL en ſtor oprictighedt;|, oc bød hannom thill, medt herren
 aff CONTAY, denne greffues handtæring fra ende till ende. Oc da
 vor jeg neruærendis, oc kand lige medt ſkell, att CONTAY louligen ⁵
 oc troligen giorde her thill, huad hannom burde att giøre imod ſin
 herre. Men hand thog dett i en vrong mening oc lagde, at haffde
 det verit ſandt, haffde kongen icke giffuid hannom bud der aff. Oc
 dette ſkede, lenge før end hand kom till Nancy. Oc tror jeg vell,
 at hertog CARL lagde aldrig greffuen nogid ord der aff, ¹⁰
 fordi hand bleff hannom ſiden den thid io ſaa
 god ſom hand vor thilfforn, oc bedre.

Hertog Carl
 vil icke tro
 kongen.

Mand ſkall
 tro oc icke
 for vell.

KONGEN AFF PORTUGAL KOMMER I FRAN-
 CKERIGE TILL KONGEN OM HIELP AFF HANNOM ATT
 BEKOMME EMOD KONGEN AFF CASTILIEN ¹⁵
 CAP. X

NU MAA VI GAA TILL VORTT FORSETT IGIEN, OC THILL
 denne leiger ſom hertog CARLL haffde for Nancy. Dette ſkede
 midt om vinteren, oc folckid bleff ilde betalid, der vor oc monge
 ſiuge iblant hoben, oc alle de fornemſte prachterede imod hannom ²⁰
 (ſom ſagd er), oc alle mand knurrede oc laſtede alt huad hand giorde,
 ſaa ſom vell pleiger till adt gaa i modgangs tiidt. Men ingen giorde
 anſlag imod hans liſſ oc leſfnidt, uden denne greffue aff CAMPOBACH.
 Hand beffan oc in-||gen vtroſkaff hoß line underſlotte. ^{186 v}
 Der ſagerne nu ſaa ſtode, handlede hertogen aff LOTHRINGEN ²⁵
 mett dett gamble thydſke forbund, ſom jeg her offuen omtald haff-
 uer, att hand kunde ſaa folck til en ſlacting att leuere hertog CARL,
 ſom ſaa for Nancy. Alle diſſe tyſke ſtæder vore der till villige, der
 fattedis inted uden pending. Kongen trøſtede oc styrckede han-
 nom formiddelt ſine legater, ſom hand haffde ſendt till de Suidzer, ³⁰
 forſtracte hannom oc ſaa xl tuſind francker thill hielp att betale de
 Tyſke medt. Hand haffde oc herren aff CRAN, ſom vor hans lute-
 nant i Champanien, liggendis i dett landſkaff Bar, med vij eller viij
 hundridt glaffuen, oc en god hob friſkøtter, † oc ſellff vor hand en
 god

Modgang
 volder en
 mand wuen-
 ner oc vtro-
 ſkaff.

Kongens
 pendinge oc
 biſtand be-
 uifde de
 Lothringer.

god oc forfaren øffuerst:|. Saa langt kom hertogen aff **LOTHRINGEN** formiddelt kongens pending oc bistand, att hand bekom itt stort antal Tyske, baade till fod oc thill hest. †Ti foruden de som hand betalede, hulle de Tyske hannom megid folck paa deris egen bekostning:|. Till medt vore huosß hannom monge ædle her aff riged, oc ydermere laa denne kongens hob i Bar, huilcken lig icke beuarede medt nogen krig: men allereniste laae thill, huilcken sterckist vilde bliffue. Hertogen aff **LOTHRINGEN**, medt den mact hand kunde opbringe, kom oc lagde sig thill S: Nicolas hosß Nancy.

De Tyske
stercke her-
togen aff
Lothringen.

10 Ni aar liden eller laa vid laug haffde kongen aff Portugall verid her i rigett, oc da giorde kongen itt forbund med hannom, emod kongen aff Spanien. Nu vor hand igien kommen om disse tide der
187^r hertogen aff **LOTHRINGEN** laa for Nancy, forhobendis att || kongen skulle andtuorde hannom stor krigsmact, att feide Chastilien medt,
15 enten paa den lide emod Biscaia eller imod Nauarre. Fordi hand indehaffde monge befestinger Chastilia tilhørindis, som laage paa de portugallke grentzer. Oc laa haffde hand nogle befestinger liggendis oss vell nær, som dett flott Burges oc monge andre. Oc thror jeg vell, att huss kongen haffde giortt hannom bistand, laa som hand
20 en tid lang haffde i linde: haffde kongen aff Portugall kommid frem medt sine anslag. Men denne vilge forgick vor konning,
oc kongen aff Portugal bleff lenge hullen medt
fauffre ordt, som kunde vere itt aar
eller lenger.

Kongen aff
Portugal i
Franckerige
om krigs-
hielp.

25 **KONGEN AFF PORTUGAL DRAGER AFF
FRANCKERIGE SELFF TREDIE OC VOR FORKLED
OC VILDE VERE TIL ROM OC GIFFUE
SIG I ITT KLOSTER
CAP. XI**

30 **D**ISZIMELLUM BLEFF KONGENS AFF PORTUGAL SAG verre i Castilien, fordi den tid hand drog hid, hulle mesten alle herrerne i rigid paa hans haandt: men der de laae att hand vor laa lenge wde, bleffue de da lidt oc da litt anderledis tilfinde, oc forligte sig medt kong **ALPHONSUS** oc dronning **JSABELL**, som i dag regnere.
Kon-

Herrerne i
Portugall
falle deris
kong fra.

Kongen gjorde sin vndfkylling om denne hielp, som hand hannom haffde loffuid oc samtøckt, oc skød paa denne lothringlike krig. Sigendis att hand sig befrøctede, att der som hertog CARL finge offuerhaand, skulle hand liden falde hannom an, oc føre hannom feide paa. Der fore haffde hand selff behoff, hues krigsmact hand kunde affsted komme. 5

Kongen aff Portugal drager til H: Carl. Denne arme kong aff Portugall, som vor saare enfaaldig || oc from, 187 v
fick i thancke att hand vilde drage thill hertog CARL (som vor hans nær frende) oc nidlegge all wenighed som vor imellum kongen oc hannom, paa dett att kongen saa adborid kunde komme thill mett 10
att hielpe hannom, fordi hand bluedis vid att komme i Castilien eller Portugal igien, ærindeløß oc haffuendis inted udrettitt paa denne lide. Fordi hand vor aff lettferdighed hid kommen, oc foruden monge aff litt raads raadt.

Kongen aff Portugal formoder att fordrage kongen oc hertog Carl. Hand gaff sig thill veigs, oc dett vor mitt om vinteren, oc kom 15
till hertog CARLL sin frende for Nancy, oc begynte att fortelie huad kongen haffde lagt for hannom, formodendis att skaffe enighed imellom dennom. Men hand befandt, att dett vilde staa vell hartt dennom att forlige, oc att dett vor idell venighed imellom dennom. Thi bleff hand der icke uden to dage, saa tog hand affsked aff hertog 20
CARL sin frende, oc vilde drage thilbage igien til Pariß, som hand vor kommen fra.

Hertog CARL bad hannom adt hand endnu vilde bide nogen stund, oc bad at hand vilde drage til Pont Amanfon, som er strax hoß Nancy, oc foruare ad ingen fiend skulde den veig fremkomme, fordi hand vilte allerede aff den tyske hob at lige, som laa till S: Nicolas. 25

Kongen aff Portugal undfkyllede sig, att hand huercken haffde folck eller rusting hoß sig til saadan bestilling. Saa drog hand thill Pariis igien, huor hand laa i lang tid. Endeligen fick hand mistancke 30
til kongen, adt hand skulle ville lade fonge hannom, oc antuorde hans fiend, kongen aff Chastilien, hannom. Ther for forklædde hand sig, selff tredie, oc fick i lind || ad drage thill Rom oc giffue sig i itt 188 r
kloster. Der hand nu vor saa forklæd oc paa sin reiße, bleff hand greben aff en kallid ROBINETT LE BEUFF, som haffde hiemme i Normandien. 35

Dett gjorde vor kong ontt, oc end haanedis hand der nogid vid: Thi lod hand udruste hannom monge skib under Normandien, † offuer

uer huilcke JACOB LEGIER haffde befaling, att føre hannom i Portugal, huilckid hand oc vidtog att giøre:|.

Legier, fortal: Le Liør, di der er en flect
saa kallid.

Orlagen till den krig som hand haffde mett kongen aff Castilien, vaar hans søster daatter, huilcken kong HENDRICK aff Castilien, som
 5 nu lidst døde, haffde till drotning. Hun vor oc er endnu itt saare
 deyligt mennilke, oc er i Portugal, oc haffuer ingen mandt. Hende
 fortrengde drotning JSABELL, bemelte kong HENDRICKS søster, att
 hun icke motte nyde Castilien effter sin herre, ligendis, att hendis
 moder haffde afflett hende i hoer. Monge haffue verid i den me-
 10 ning, att denne kong HENDRICK, for en sags skyld, som jeg icke vill
 omtale, icke skulle haffue verid mechtig till att affle børn. Ehuor
 der om vor, oc endog att denne dotter vor fød under ectelkabs
 skiull: beholt dog drotning JSABELL kronen aff Castilien, hun oc
 hendis herre som vor kongen aff Aragon oc Sicilia, som end i dag
 15 regnerer. Oc kongen aff Portugal stod hue adt, att giøre giffter-
 maall emellum samme sin søster daatter oc vor kongis søn, kong CARL
 188^v DEN VIII aff det nauffn, som i dag leffuer. Huilckid oc || vor en aff
 de orlager, att hand kom i Franckerige, huilcken reisse siden gick
 hannom thill stor skade oc bedrøffuelße, saa att hand døde der aff,
 20 strax effter ad hand vor kommen i Portugal igien.

Orlage thill
feide imellum
kongerne aff
Portugal oc
Castilien.

Der for skall en første (som jeg sagd haffuer nesten først i denne
 bog) vell see sig om, huordanne legatter hand udfender i fremmede
 land. Fordi der som de legater som først hid komme att giøre dette
 forbundt emellom kongen aff Portugal oc os (huor ieg oc wor off-
 25 ueruærindis), eller en aff dennom som hand haffde tilbetroid, haffde
 veritt vel forstandig, haffde de beder forspurd sig om disse
 landz leilighed, førend de haffde raad deris herre,
 hid att drage i egen person, huilckiid han-
 nom storlige gick till skade.

HERTOGEN AFF LOTHRINGEN MED SIN
HERR BRYDER OP TIL S: NICOLAS OC DRAGER HEN
ATT BIUDE HERTOG CARL EN SLATTING AN
CAP: XII

JEG KUNDE VELL HAFFUE GAAID DETTE FORBI OM ⁵
kongen aff Portugal, hues ieg icke haffde villed her medt giffue
att forstaa, att en første icke lettelligen skall giffue sig under en an-
dens haand, eller i egen person drage hen oc løge undletting.

Nu igien att komme thill mitt rette forsett, haffde kongen aff Por-
tugal icke reigst offuer en dag reise, der hand drog fra hertog CARLL, ¹⁰
førend hertogen aff LOTHRINGEN, oc de Tyske som vore med han-
nom, brøde op oc droge fra S: Nicolas, att leuere hertog CARL || ^{189 r}
en slachting. Oc samme dag drog greffuen aff CAMPOBACK vd emod
dennom, att fuldriffue sine anslag, oc gaff sig thill dennom medt j^elx
kyrisser, oc siuntis hannom vell ilde vere, att hand icke kunde giøre ¹⁵
sin herre enda verre.

Campobach
undrider met
en part aff
sitt folck.
Huad Nancy
tilstærkede
at holle sig.

De aff Nancy viste vell aff denne greffuis handell att lige, huilckid
vell tillhialp ad de finge mod till att holle byen. Till bedring kaste
en mand sig i bygraffuen, oc kom ind thill dennom i byen, oc sagde
dennom for visse tiender, att de skulle bliffue undlette. Fordi ellers ²⁰
vore de i veige att opgiffue byen. De haffde oc icke hollett den
indtill da, hues icke haffde verrid denne greffuis himmelige prac-
ticer. Men jeg maa lige, at gud vilde giøre en ende paa denne
handell.

Hertog Carls
raads gode
tycke.

Der hertog CARL spurde att dette folck kom an, holt hand no- ²⁵
gid følge raad, huilckid hand icke saare haffde forlid, men brugte
oc effterfulde mestedelen sin egen forstand. Monge deris mening
vor, att hand skulle holde sig hen thill Pont Amanson, som ligger der
hartt hoß, oc indlegge aff litt folck i de befestinger, som hand inde
haffde omkring Nancy. De sagde oc ydermere, denne deris me- ³⁰
ning att stadfeste, at de Tyske, saa tilige de finge spilet Nancy, skulde
hand vel see at de skulle drage hen deris veig wfortøffuid. Oc paa
dett pass skulde vel vere ende paa hertogens pendinge aff LOTH-
RINGEN, huilcken i long tid icke skulle kunde samle saa megid folck
igien som hand nu haffde hoß hin anden, eller som hand behøffuede ³⁵
til

til att møde hertog CARL i marcken. Ey heller kunde byen (sagde
 189^v de) bliffue saa vel vftalied, at det io ſkulde, || inden vinteren
 bleffue halffløben, vorde dennom io ſaa bonge for fetalie, ſom
 dett nu vor. Dilimellum kand eders naade (sagde de) ſamble folck,
 5 alt effter eders vilge. Jeg haffuer oc hørtt, aff dennom ſom lode ſig
 tække, att de dett vell vilte, att hand icke haffde i leigeren fire tu-
 ſinde mand, oc der iblant icke offuer xii hundrede duelige til ſlach-
 ting.

Pendinge haffde handnock. Thi hand haffde paa slotted thill
 10 Lyxenborg, ſom vor icke langt der fra, halffempte maall hundrid
 tuſind kroner, ſaa att hand oc vell haffde fonged folcknock: men
 gud vilde icke giffue hannom den naade, att hand kunde thage vid
 dette viſe raad, ey heller acte, huor ſtercke fiender hand haffde
 omkring ſig paa alle ſider. Men hand tog uid den verſte partt, oc
 15 effter vforſtandige folckis ordt bleff hand thil ſinde att forløge ſin
 løcke, wanlett alt hueß mand hannom haffde underuiſt, om dett
 ſtore tall Tyſke ſom vore hoß hertogen aff LOTHRINGEN, oc till mett
 om kongens herr, ſom vor icke langt fra hannom. Oc hand beſlut-
 tede att hand vilde ſla mett dett føige forſkreckede folck ſom hand
 20 haffde hoß ſig.

Hertog Carl
forſmaar
gode raad.

Føige folck
oc forſkrec-
kid, huor-
dant att ſla
medt.

Ther den greffue CAMPOBACH kom till hertogen aff LOTHRINGEN,
 lode de Tyſke lige hannom, att hand ſkulde forlee ſig, fordi de vilde
 ingen forrædere haffue i marcken medt ſig. Saa drog hand hen till
 Conde, ſom vor itt flott, oc en alffarueig der hartt hoß, huilckid hand
 25 befeſtede medt vougne oc anditt, dett beſte hand kunde, forhoben-
 dis, att naar hertog CARL bleffue ſlagen paa fluct mett litt folck,
 ſkulle nogle aff dennom falde hannom i henderne, ſom mand vell
 190^r maa lige adt de oc giorde. ||

De Tyſkis
opricthed.

Thette vor icke den fornembſte handell, ſom denne greffue haffde
 30 for hender medt hertogen aff LOTHRINGEN, huilcken hand nogid
 liditt vor till ords, den tiid hand drog aff, oc de Tyſke haffde for-
 uiſt hannom. Men hand loffuede baade hannom oc nogle aff hans
 folck (fordi hand icke ſaae, huorledis hand kunde komme till medt
 att legge haand paa hertog CARL), adt naar den tiid komme, att ſlac-
 35 tingen ſkulle ſtaa, vilde hand undride ſin herre, oc ſtille ſig ligeruiß
 ſom hand vilde falle thill fienden, før vilde hand icke drage fra han-
 nom, paa dett hand kunde giøre diſtørre forſkreckelße iblant hans
 hob

Campobachs
foretegt i
mod ſin
herre.

Ydermere
Campobachs
oplegge imod
hertog Carl.

hob. Hand loffuede dennom oc for uist, adt der som hertog CARL komme paa fluct, skulle hand icke undkomme med liffuidt. Oc sagde, att hand haffde tretten eller fiorten mand hoß hertogens hob, som hand vell tore lide paa, somme att skulle begynde flucten, saa tilige de saae att de Tyske komme dragindis: de andre skulde haffue 5 itt øige paa hertog CARL, der som hand komme paa fluct, oc dræbe hannom i flucten, huilckid oc vden all tuill skeed haffde. Oc jeg haffuer kiendt to eller tre aff dennom, som saadan bestilling vor aff CAMPOBACH befallid.

Effter adt disse store forræderi vore besluttete, drog hand i leigren 10 igien, oc liden falt hand sin herre emod, der hand saae att hand skulde dræbe medt de Tyske, som tilfforn haffde affuiist hannom, oc icke vilde haffue hannom i deris selskaff. Drog saa hen til bemelte sted Conde igien. || 190v

De Tyske komme dragindis i deris flactorden, oc med dennom 15 vore monge reiglige her aff riged, huilcke de Lothringer lode betemme, ligeruis som mand inted vilte aff dennom att lige. Monge andre lagde sig i hinder hold hart hoß stæden, att de vilde see om

At forfmaa
gode raad,
der aff kom-
mer vraad.

hertog CARL bleffue nederlagd, paa dett de kunde snappe 20 nogen fange eller anditt bytte:|. Oc her maa j see huorledis hertog CARLS sag stod, fordi att hand icke vilde adlyde gode raadt.

HERTOG CARL BLIFFUER SLAGEN HOSZ NANCY AFF HERTOGEN AFF LOTHRINGEN CAP. XIII 25

Slacting
imellom her-
tog Carl oc
hertogen aff
Lothringen.

DER BEGGE HOBE DRÆBTE MET HIN ANDEN, GAFFUE 30 de Burgundiske fluct strax i første angriff, fordi de tilfforn haffde verid slagne aff ringe folck, oc vore nu en føige hob oc ilde udrustede. Monge undkomme, de andre bleffue slagne eller fangne. Oc iblant andre bleff hertog CARL paa volsteden. Huorledis, kand ieg icke lige, fordi ieg vor icke der hosß. Men mig haffuer saaledis verid fortald om hans død, aff dennom som saae dett, at hand bleff slagen till jorden (kunde dog icke undfette hannom, fordi de vore allerede fangne), bleff dog icke ihiellslagen, dett de saae paa: men att

Hertog Carls
død.

att der kom thil maade itt stort fleng folck, som dræbte oc plyn-
drede hannem i blant den store hob, oc icke kiende huem hand
vor. Oc skede denne slacting den 5 januarij, huilckid vor hellig tre
191 r kongers afften, anno 1476. ||

⁵ Jeg haffuer siden den tiid till Meylan seett hans secrett, huilckid
jeg tilfforn haffde seett henge vid hans trøye, oc vor dett en ring.
† Der udj vor udgraffuit itt fyrriern udj en camehy, oc dertill hans vo-
ben:|. Denne ring bleff solt thill Meylan for ij ducater. † Den som tog
hannom denne ring aff, vor en wffrom kammer tienere, huilcken
¹⁰ ieg offte haffuer seett iklæde oc affklæde hannom medt stor reue-
rentz. Men nu paa denne sidste tiid vor all hans ære adt ende:|.

Saaledis omkom hertog CARL † oc hans gandske huuß, paa samme
stedt, som hand aff gerighed samtøcte att leffuere conestablen, oc
icke end long tiid emellom:|. Jeg haffuer seett den dag, att hand vor
¹⁵ en ypperlig oc hederlig første, den hans naboër saa megid affhulle
oc ærede, som nogen første i christendommen, eller kand skee mere.
Jeg haffuer ingen orlage vist, huor fore hand fornemmeligen kunde
falde i gudz vrede, uden denne, att alt dett gode oc ære, som hand
haffde hafft i verden, actede hand allene att komme aff sin forstandt
²⁰ oc duelighedt, oc icke lagde dett gud thill, som hannom haffde burdt
att giøre. Jeg kand oc lige medt sandhed, at hand haffde giort
store oc lofflige gierninger. Ingen første gick hannom udoffuer medt
begiering oc vilge thill att opføde ypperlige folck oc at holle den-
nom under auffue. Hans velgierninger imod folck vore icke megid
²⁵ store, fordi hand vilde att de skulle naa till huer mand. Ingen før-
ste hørde heller sine underfotte oc tienere til rette end hand. Den
stund jeg kiende hannom, vor hand icke vmild, men hand bleff
191 v dett emod || sin død, huilckid vor itt ont tegen till, att dett skulle
lenge vare medt hannom. Hand vor megid statelig i klædesid oc i
³⁰ al anden thing, oc nogett formegid. Hand gjorde legater oc frem-
mid folck stor ære. De bleffue saare vel thagne emod oc thracte-
rede aff hannom. Hand trodde saare adt stor ære, huilckid hannom
førde i denne krig, mere end nogen anden ting. Hand haffde gierne
verid de gamble første lig, som saa megid haffuer verid sagt aff eff-
³⁵ ter deris død. Hand vor oc saa dristig oc mandemodig, som nogen
mand, i hans tiid haffuer regneridt.

† Nu ere alle hans tancker adt ende, oc alle sammen om uende
han-

Den hertog
aff Lothrin-
gen plocker
S: Mortens
gaaß med
hert: Carl.

Hertog Carls
signett solt
for en ringe-
ting.
Secret: Slei-
danus verte-
rer torquis,
Hedio effter
hannom set-
ter halfbond,
men de fare
uildt.

Hertog Carls
ypperlighed
i sin tid.

Rette orlage
til hertog
Carls wfferd.

Hertog Carls
lofflige gier-
ninger.

Hoffmod oc
æregierighed
tager end ond
ende.

Hertog Carls
underfotters
store wløcke.

Hertog Carls
underfotters
store wraad-
somhed.

hannom till skade oc spott. Thi den som vinder, beholder altid priß
oc ære:|. Jeg kand icke lige, huad heller gud haffuer verid hannom
mere vred, som snart døde i denne flactinge, oc icke lenge pintis:
eller hans underfotte, som liden den tiid aldrig haffde enten frid
eller huile, men stedze krig (huilcken de icke vore gode for att føre ⁵
till enden) wdj den splitactighed, som de haffde met hin anden jnd-
byrdis. Ja dett vor en gruelig oc mordelig krig, som dennom vor
emellom, huilcken dennom vor mere thill thyng oc besuæring, end
den uduortis. Fordi de som dennom skulde forluare, ere fremmid
folck, dett er Tyske, som stackid liden haffde verid deris fiender. De ¹⁰
haffde oc aldrig (snarist sagt) liden hertog CARL døde, nogid menni-
ske som dennom vel vilde, ehvad folck de haffue slagid sig till. Oc
huem som vil acte deris gierninger, siunis dett, att de ere io saa for-
bistrede som deris første vor, kort tiid før hand døde. Fordi de || 192 r
forkaste alle gode raadt, oc søge alle veige som dennom selff ¹⁵
ere skadelige. Oc ere paa veige, att (føige skall fattis)
gaa den samme kaaß, eller io staa en stor fare,
att falde i samme wløcke.

DET BURGUNDISKE HUSIS STORE LØCK- SALIGHED HAFFUER VARED NESTEN IT HUNDRID OC ²⁰ XX AAR OC INDIL HERTOG CARLS REGIMENTE CAP. XIII

Merck.

Trende
merckelige
herrer i
Burgundien.

JHUAD JEG LÆST HAFFUER, BEFFINDER IEG OC HAFF-
uer den mening, att gud giffuer første, effter som hand vill straffe
oc reffe underfottene, † oc skicker førsternis lind emod sig, effter ²⁵
som hand dennom vill ophøige eller undertrøcke:|. Saa er dett oc
gaaid dette burgundiske huuß, fordi der de haffde hafft longuarin-
dis løckfalighed oc stor rigdom oc tre mectige, gode oc viße første,
som haffde leffuid j hundrid xx aar eller lenger, met stor viifdom oc ³⁰
duelighed: gaff hand dennom denne hertog CARL, som plagede den-
nom medt stedze krig, arbeid oc udgiff, oc alt mest om vinterdagen,
† huor vid mēgid, oc saa rigt folck, oc som hafde gud och nock, om-
komme, formiddelt fengsell oc andre krigs vilkor:|. Denne store
forderffuelse begyntis for Nyß, och holt vid i tre eller fire flactin-
ger

ger, indtil hans død. Saa adt nu wor udhalett oc omkommid al magt oc formoffue aff hans land: oc enten døde eller forderffuede eller fangne de som haffde enten kunditt eller villed forluare hans hußis
 192 v stått oc ære. † Oc laaledis || liunis mig, adt denne skade oc forderff-
 5 uelße haffuer verid jefnstor vid den tid, som de haffue hafft løck-
 salighed vdi. Fordj jeg haffuer seett hannom stor oc mechtig, rig oc
 i stor ære:|, ja jeg maa lige, att jeg haffuer seett att hans underlotte
 laa verid haffue. Thi ieg acter att haffue lætt den største part aff
 Europa, dog vid jeg icke noget herre land lige stort, ia vel end me-
 10 gid større, som vor laa offuerflødigt aff rigdom, boskaff oc bygning,
 saa oc i all offuermaadighed med tæring, bancket, gestebude oc
 slampampen: som ieg haffuer seett att dette folck vor, den stund jeg
 vor der i landitt. Oc endog ieg paa denne tid icke vor dær hoß, skall
 mand dog befinde, att ieg medt laadan maadelighed her om skreff-
 15 uitt haffuer, att mongen anden som vor der hoß, skall vitne met mig
 att ieg liger lant, oc end (maa lkee) lige, att dett jeg liger der om,
 er icke uden dett mindste.

Hvad løck-
 salighed oc
 ståt Burgun-
 dien haffuer
 verid udj.

Hvad vill ieg lige, dette huß Burgundien haffde udj long tid ve-
 rid i stor ære oc anseilße, mett mange store seyruindinger oc mange
 20 drabelige mend, som det haffde hafft i sin tiid, frem for nogen an-
 den førstelig flect der omkring. Men nu lod gud dett hafteligen falde
 ned i grunden, ligeruiß som en kostelig bygning, huilcken udj itt øige-
 blick nidflais oc flæbis.

Dett haffuer hafft denne sin gode løcke och naade aff gud i fulde
 25 j^c oc xx aar, i den sted adt alle deris naboër haffue hafft megid ad
 lyde, som Franckerige, Engeland oc Spanien. Oc alle disse ere io
 193 r nogen sinde bleffne || til dett burgundiske huß bønffalne. Som i vell
 vide, vor herre oc konge i sin vngdom, oc den stund kong CARL
 DEN VII hans fader leffde, haffde sin tilffluct der till i gandske sex aar,
 30 udj hertog PHILIPPI HINGODIS tiid, som venligen feignede oc tog emod
 hannom. Aff Engeland haffuer ieg seett i det huß Burgundien
 kong EDUARDS tuende brødre, hertogen aff CLARENTZ oc hertogen
 aff CLOCESTRE, som siden lod sig kalle kong RICHARDUS. Aff dett
 anditt parthi som kong HENDRICK tilhørde, som vor aff dett huß LEN-
 35 CHASTRE, haffuer ieg seett der den gandske flect eller føige fattedis.
 Jeg haffuer seett denne flect vere i ære oc anseille (snarist sagd) paa
 alle sider oc i alle maade. Oc siden haffuer ieg seet adt dett er fal-

Dett burgun-
 diske huß
 haffuer ingen
 lige i løcke.
 Store herrer
 trengte till
 dett huß
 Burgundien.

Dett burgun- led offuer en hob oc vendt op neder der paa, oc att dett er bleff-
 difke huß uid laadant itt ynckeligt oc elendigt huß, baade aff første oc under-
 haffuer ingen lotte, at ingen laa vor aff alle deris naboër.
 lige i wløcke.

Løcke oc
 wløcke kom-
 mer aff gudt.

Saadane oc andre gierninger haffuer gud giortt, baade før end
 vij bleffue fødde, oc vill end nu giøre hereffter, naar vj ere ⁵
 affgongne. Thi dett maa mand holle for vist, at førsters
 store løckfalighed, Baa oc deris store gienuor-
 dighed, kommer aff guds forlkickellße.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI
PAPIRET LEVERET AF DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER
REPRODUKTIONERNE UDFØRTE I F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONSANSTALT
OPLAG: 300 EXEMPLARER

FØRSTE BIND FÆRDIGTRYKT DEN 20 SEPTEMBER 1913

UNIVERSITY OF MINNESOTA
wils v.1
Quarto 944.027 C73mD
Commynes, Philippe de, ca. 1447-1511.
Hans Mogensens oversættelse af Philippe

3 1951 002 462 438 1